

1882
289

ΣΥΝΟΨΙΣ

ΓΕΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

ΕΚΤΕΝΕΣΤΕΡΑΝ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΠΕΡΙΕΧΟΥΣΑ.

ΣΥΝΑΡΜΟΛΟΓΗΘΕΙΣΑ

ΥΠΟ

Δ. ΠΑΝΤΑΖΗ.

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ.

*Δοκιμασία τῆς ἀρμοδίας ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐγκρίσει
τοῦ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημόσιας Ἐκπαι-
δείσεως Ὑπουργείου (ἀριθ. 2038, 24' πρ. Μον. 1862).*

ΕΚΔΟΣΙΣ ΝΕΩΤΑΤΗ

Μετὰ εἰκονογραφιῶν.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ « Ο ΚΑΔΜΟΣ »

— 000 —

1882.

Ἄριθ. Πρωτ. 2038.
Διεκ. 1565.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

*Πρὸς τοὺς Κ. Κ. Σχολάρχας καὶ Διευθυντὰς τῶν Ἑλληνικῶν
Σχολείων τοῦ Κράτους.*

Συνιστῶμεν ὑμῖν ὡς διδακτικὸν βιβλίον τῆς γενικῆς ἱστορίας ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς σχολείοις τὴν ὑπὸ τοῦ Κυρίου Δ. Παναταζῆ συναρμολογηθεῖσαν καὶ παρ' ἡμῶν, συμφώνως πρὸς τὴν κρίσιν τῆς οἰκείας ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, ἐγκριθεῖσαν Σύνοψιν τῆς γενικῆς ἱστορίας.

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 24 Ἀπριλίου 1862.

Ὁ Ὑπουργός:

Μ. ΠΟΤΑΝΣ.

Μ. Καλλιφρονᾶς

ΣΥΝΟΨΙΣ

ΓΕΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ.

§ 1. Ὅρισμός τῆς Ἱστορίας. Διαίρεσις τῆς Γενικῆς Ἱστορίας.

Ἐργον αἰ Ν Κορυμ
Ἱστορία ἐνομάζεται ἡ βιογραφία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἢ ἡ ἐνός τινος ἔθνους, ἢ μιᾶς τινος κοινότητος, ἢ ἐνός μόνου ἐπισήμου ἀνθρώπου. Κατὰ μὲν τὴν πρώτην περίστασιν λέγεται Ἱστορία γενική, κατὰ δὲ τὴν δευτέρην εἰδική, κατὰ δὲ τὴν τρίτην μερική, καὶ κατὰ τὴν τετάρτην ἰδίως βιογραφία ἢ βίος.

Ἡ γενικὴ ἱστορία ἐκθέτει μόνον τὰς σπουδαιότητας τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων· ἐκείνας δηλαδή ὅσαι ἐπενήργησαν ἐπὶ τὴν κοινωνίαν καὶ ἐπροξένησαν μέγα τι καλὸν ἢ κακόν.

Ἡ γενικὴ ἱστορία διαίρεται εἰς ἀρχαίαν, μέσην καὶ νέαν.

Καὶ ἡ μὲν ἀρχαία, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων, φθάνει μέχρι τοῦ 476 μ. Χ. ἔτους· ἡ δὲ μέση ἀπὸ τοῦ 476 μ. Χ. ἔτους μέχρι τοῦ 1500· ἡ δὲ νέα ἀπὸ τοῦ ἔτους τούτου μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν.

Εἰς τὴν μελέτην δὲ τῆς ἱστορίας ἀναπόφευκτα βοηθήματα εἶναι ἡ χρονολογία καὶ ἡ γεωγραφία, διότι διὰ μὲν τῆς χρονολογίας προσδιορίζεται ὁ καιρὸς κατὰ τὸν ὅποιον ἐγένεον τὰ ἱστορούμενα, διὰ δὲ τῆς γεωγραφίας, ὁ τόπος εἰς τὸν ὅποιον ἐγένεον· διὰ τοῦτο καὶ ἡ γεωγραφία καὶ ἡ χρονολογία λέγονται οἱ δύο ὀφθαλμοὶ τῆς ἱστορίας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

§ 2. Ἀρχαία Ἱστορία.

Ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τοῦ κόσμου ὀλίγιστα εἶναι εἰς ἡμᾶς γνωστά, καὶ ταῦτα δὲ οὐχὶ τόσο ἀκριβῶς καὶ σαφῶς.

Παρεκτὸς τῆς ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ ἱστορίας τῆς κοσμογονίας καὶ ἄλλων σπουδαίων ἐν αὐτῇ μνημονευομένων γεγονότων, τὰ ὅποια εἶναι ἀναντίρρητα, ὡς θεοπνεύστως γεγραμμένα, καὶ τὰ ὅποια διδάσκονται ἰδίως ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἱστορίᾳ, πᾶσα ἐν ἄλλοις ἀρχαίαις βιβλίοις διήγησις περὶ τῶν

πρὸ τοῦ 2000 π. Χ. ἔτους γεγονότων, ἀν μὴ ἦναι ὁλῶς μυθώδης, εἶναι ὁμως τόσον περιπεπλεγμένη μὲ μύθους, ὥστε δύσκολος ἢ μάλλον ἀκατόρθωτος εἶναι ἢ εἰς αὐτὴν ἀνεύρεσις τῆς ἀληθείας.

Τὰ περιφημώτατα τῶν ἀρχαίων ἔθνῶν τῆς μὲν Ἀσίας εἶναι οἱ Ἴνδοι, οἱ Σῖναι, οἱ Φοίνικες, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι· τῆς δὲ Ἀφρικῆς οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι· τῆς δὲ Εὐρώπης οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ῥωμαῖοι.

§ 3. Σῖναι (Κινέζοι), Ἴνδοί.

Τὸ τῶν Σινῶν ἔθνος, κατοικοῦν εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Ἀσίας, ἦτο πολυαριθμώτατον καὶ διέμενον ἀπομεμονωμένον καὶ ἄσχετον μὲ τὰ ἄλλα ἀρχαῖα ἔθνη. Οἱ Σῖναι ἔχουσι παραδόσεις τινάς. Ἀναφέρουσι Φουχίν τινα ὡς Βασιλέα των κατὰ τὸ 3000 ἔτος π. Χ., καὶ ἄλλον, Ἰαὼ λεγόμενον, βασιλεύσαντα κατὰ τὸ 2350 π. Χ. Οἱ Σῖναι θεωροῦσι καὶ τοὺς δύο αὐτοὺς ὡς θεμελιωτὰς τοῦ πολιτισμοῦ των καὶ νομοθέτας. Μέγιστος δὲ καὶ περιφημώτατος ἀνὴρ τοῦ ἔθνους αὐτοῦ ἀναφέρεται ὁ Κομφούκιος, σοφός, ἀκμάσας περὶ τὸ 500 ἔτος π. Χ.· οὗτος ἐτακτοποίησε καὶ τοὺς πολιτικοὺς νόμους καὶ τὴν θρησκείαν τῶν Σινῶν.

Λέγεται ὅτι κατ' ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐγνώριζον οἱ Σῖναι τὴν ναυτικὴν πυξίδα, τὴν πυρίτιδα, ὀλίγην ἀστρονομίαν καὶ εἶδος τυπογραφίας· ἄλλοι θέλουσιν ὅτι ἡ τυπογραφία ἐφευρέθη παρ' αὐτῶν περὶ τὸ 930 π. Χ. ἔτος.

Τὸ ἔθνος τοῦτο ἐπειδὴ, ὡς εἶπαμεν, ἐφυλάττετο αὐστηρῶς ἀπὸ πάσης ἐπιμιξίας μὲ ἄλλα ἔθνη, ἔμεινε στάσιμον καὶ δὲν ἔλαβε τὰς βελτιώσεις οὔτε τοῦ ἀρχαίου οὔτε τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ τῶν ἄλλων ἔθνῶν. Οἱ μεγάλοι ἄρχοντες αὐτοῦ λέγονται Μανδαρίνοι, καὶ διὰ τούτων διοικεῖ τὸ κράτος ὁ τῶν Σινῶν αὐτοκράτωρ.

Ἡ Ἰνδία, ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἀσίᾳ κειμένη, μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἰνδοῦ καὶ Γάγγου, κατὰ τοὺς παλαιοτάτους χρόνους κατεφείτο ὑπὸ ἔθνος πολὺ ὑπερβαίνοντος τὰ σύγχρονα αὐτοῦ ἄλλα ἔθνη κατὰ τὸν πολιτισμόν· ἀλλὰ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ περιεσώθησαν εἰς ἡμᾶς μόνον μέρη τινὰ σκοτεινὰ καὶ δυσεξήγητα.

Ἡ πρόοδος τῶν Ἰνδῶν ἐκωλύετο ἐκ τῆς διαιρέσεως αὐτῶν εἰς 4 τάξεις (βίους), ἐξ ὧν ἐπικρατεστέρα ἦτο καὶ ἡ νῦν ἐπισωζομένη ἱερατικὴ τάξις, τοῦτέστιν οἱ Βραχμᾶνες. Ἐκάστη δὲ τάξις ἦτο περιορισμένη εἰς ἴδια ἐπαγγέλματα καὶ ἔργα τὰ ὁποῖα ἄλλη τάξις δὲν ἠδύνατο νὰ μετέλθῃ.

Γλῶσσα τῶν Ἰνδῶν ἦτο ἡ Σανσκριτικὴ λεγομένη, νεκρὰ τῶρα οὔσα, ὡς ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ καὶ ἡ Λατινικὴ πρὸς τὰς ὁποίας ἔχει καὶ σχέσιν· ὅθεν καὶ πολλαὶ ρίζαι ἑλληνικῶν λέξεων εὐρίσκονται εἰς τὴν Σανσκριτικὴν. Σῶζονται δὲ εἰς αὐτὴν ἱερὰ καὶ ἠθικὰ βιβλία.

Οἱ Ἴνδοι φαίνεται ὅτι ἔζων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς σπήλαια· διὸ εὐρίσκοντες

ται ἐκεῖ ὄρη πλήρη σπηλαίων χειροποιήτων, τῶν ὁποίων τινὰ μὲν ἦσαν ναοὶ ἢ τάφοι, τὰ πλεῖστα δὲ κατοικίαι.

§ 4. Αἰγύπτιοι

Ἡ Αἴγυπτος, κειμένη εἰς τὸ βορειανατολικὸν μέρος τῆς Ἀφρικῆς ὑπὸκειται κατὰ πᾶν θέρους εἰς περιοδικὴν πλημμύραν τοῦ διαρρέοντος αὐτὴν καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν ἐκβάλλοντος ποταμοῦ Νείλου. Τὰ πλημμυροῦντα ὕδατα, ἀφ' οὗ ἀπορροφηθῶσι καὶ ἐξατμισθῶσιν, ἀφίνουσιν ὕλην παχεῖαν, λεγομένην ἰλὸν, ἣτις καθιστᾷ τὴν πεδιάδα παχυτάτην καὶ κατὰ πολλὰ διὰ τοῦτο εὐφορον· ἰδίως δὲ εἶναι τοιοῦτο τὸ μέρος τὸ λεγόμενον Δέλτα. Ἡ οὕτως ἐκ τοῦ σχήματός της ὀνομασθεῖσα χώρα τῆς Αἰγύπτου δὲν ὑπῆρχε κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ἀπετελέσθη δὲ βαθμηδὸν καὶ κατ' ὀλίγον ἐκ τῆς καταφερομένης ὑπὸ τοῦ Νείλου ἄμμου καὶ ἰλύος.

Παρεκτός ἄλλων προϊόντων, ἐν ἀφρονίᾳ ἐνταῦθα παραγομένων, ἐγένετο καὶ τὸ φυτὸν βύβλος, τοῦ ὁποίου ὁ φλοιὸς, λεγόμενος πάπυρος, ἐχρησίμευε τὸ πάλαι εἰς τὸ νὰ γράφωσιν ἐπ' αὐτοῦ, μὴ ὑπάρχοντος τότε χαρτίου, ὡς τὸ παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει.

Ἡ Αἴγυπτος δὲν ἔχει δάση καὶ διὰ τοῦτο τὰ ξύλα εἶναι σπάνια, ἔχει ὅμως πολλὰ λατομεῖα ἐν τῆς ἀνατολικῆς αὐτῆς μεθορίαις. Ἐκ τούτων οἱ Αἰγύπτιοι κατεσκεύασαν τοὺς λεγομένους ὀβελίσκους καὶ ὠκοδόμησαν παμμεγέθεις πυραμίδας, τὸν περιφημον λαδύρινθον κτλ. Καὶ οἱ μὲν ὀβελίσκοι, οἱ πλεῖστοι μονόλιθοι ὄντες, εἶναι μέγιστα στήλαι, ἔχουσαι ὀξείαν κορυφὴν καὶ ὕψος 50 μέχρις 180 ποδῶν. Αἱ δὲ πυραμίδες εἶναι ὑπερμεγέθεις οἰκοδομαὶ, ἔχουσαι βάσιν τετράγωνον, στενεύονται δὲ καθ' ὅσον ὑψοῦνται καὶ ἔχουσιν ὕψος ἀπὸ 200—800 ποδῶν. Ἐντὸς αὐτῶν ὑπάρχουσι διάδρομοι καὶ δωμάτια, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον ὡς τάφοι τῶν νεκρῶν.

Τὰ σώματα τῶν ἀποθνησκόντων ἐβαλασμώνοντο (ἐταριχεύοντο) καὶ, ἀλειφόμενα διὰ ῥητινώδους τινὸς μίγματος διαφανοῦς, ἐτίθεντο εἰς τάφους. Τὰ τοιαῦτα σώματα λέγονται μούμμια καὶ τοιαῦτα σώζονται ἀκόμη πολλά.

Οἱ Αἰγύπτιοι διηροῦντο εἰς τέσσαρας τάξεις (βίους). Πρώτη καὶ ὑπερτέρα τῶν ἄλλων τάξις ἦτο ἡ τῶν ἱερέων· οἱ βασιλεῖς ἦσαν ἐξ αὐτῆς, ἢ κατετάττοντο εἰς αὐτὴν, ἅμα ἐβασίλευον· δευτέρα ἦτο ἡ τῶν μαχητῶν· τρίτη καὶ τετάρτη ἦτο ἡ τῶν γεωργῶν, τῶν ἐμπόρων, τῶν τεχνητῶν, τῶν ποιμένων κτλ.

Ἡ τῶν ἱερέων μόνη ἐγνώριζεν ὅλα τὰ μυστήρια τῆς θρησκείας τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἐν γένει ἐπιστήμας καὶ γνώσεις καὶ δὲν μετέδιδε ταύτας εἰς τὰς ἄλλας τάξεις. Εἰς πᾶσαν δὲ τάξιν οἱ υἱοὶ διεδέχοντο τοὺς ἑαυτῶν πατέρας εἰς τὸ ἐπάγγελμα των. Ἡ μᾶλλον δὲ περιφρονημένη τάξις ἦτο ἡ τῶν ποιμένων.

Οἱ Αἰγύπτιοι ἐλάτρευον ὡς θεοὺς ζῶα, οἷον τὸ πτηνὸν Ἴβιν, τὸν Κροκόδειλον, τὸν Ἄπιν (οὗτος ἦτο βοὺς πεποικιλμένος μὲ στίγματα), τὸν Αἴλουρον· καὶ τὰ ζῶα ταῦτα ἐταρίχευον μετὰ θάνατον μετ' ἴσης ἐπιμελείας ὡς καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα. Κατεδικάζετο δὲ εἰς θάνατον, ὅστις ἤθελε φονεῦσαι κανὲν τῶν τοιούτων ζῶων.

Περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τῶν Αἰγυπτίων ὀλίγα γνωρίζομεν, διότι καὶ οὗτοι, ὡς οἱ Σῖναι (Κινέζοι), οὐδεμίαν εἶχον ἐπιμιξίαν πρὸς ἄλλα ἔθνη μέχρι τοῦ 700 ἔτους π. Χ.

Τῶν Αἰγυπτίων πρῶτος βασιλεὺς ἦτο ὁ Μῆν ἢ Μήνης, ἢ Μηνᾶς, 5188 π. Χ.

Τὰ ἀπὸ τούτου μέχρι τοῦ βασιλέως των Ψαμμητίχου, 671 π. Χ. εἶναι πάντα σκοτεινὰ καὶ ἀβέβαια. Φαίνεται δὲ, ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ ξένη ποιμενικὴ φυλὴ, Ὑκῶς καλούμενοι, ἐπελθόντες ἐκυρίευσαν μέρη τινὰ τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ἐξεβλήθησαν ἔπειτα μετὰ πολλῶν ἐτῶν ἀγῶνας ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων βασιλέων.

Ἐκ τῶν πρὸ τοῦ Ψαμμητίχου βασιλέων τῆς Αἰγύπτου περίφημος ἦτο ὁ Σέσωστρις, ὅστις ὑποτάξας τὴν Αἰθιοπίαν καὶ τὴν Λιβύαν, διήρπασε τὴν χώραν εἰς 36 νομοὺς, καὶ ἔκαμε μεγάλα ἔργα. Μετὰ τὸν Σέσωστριν ἐβασίλευσαν διάφοροι ἄλλοι βασιλεῖς, μετὰ τοὺς ὁποίους ἐπῆλθον Αἰθίοπες καὶ ἐδιώχθησαν εἰς τὴν ἄνω Αἰγυπτον. Μετὰ τούτους δὲ ἐχωρίσθη ἡ Αἰγυπτος εἰς δώδεκα βασιλεία, ἕκαστον τῶν ὁποίων εἶχεν ἴδιον βασιλέα.

Ψαμμητίχος, εἰς ἕκ τῶν δώδεκα βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, βοηθείᾳ Ἰώνων καὶ Καρῶν μισθωτῶν, κατέβαλε τοὺς ἄλλους ἔνδεκα βασιλεῖς καὶ κατέστη μονάρχης ἀπάσης τῆς Αἰγύπτου· οὗτος δὲ πρῶτος ἔδωκεν ἄδειαν εἰς τοὺς Ἕλληνας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ κράτος του, νὰ παρεπιδημῶσιν ἐν αὐτῷ καὶ νὰ ἐμπορεύωνται.

Τὸν Ψαμμητίχον διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νεκὼς, ὅστις ἐπεχείρησε νὰ σκάψῃ διώρυγα καὶ νὰ ἐνώσῃ δι' αὐτῆς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν μετὰ τὸν Νεῖλον ποταμόν· ἀλλ' ἡ ἐπιχείρησις αὕτη ἀπέτυχεν. Αὐτὸς οὗτος προσέταξε καὶ τοὺς ἐμπειροὺς εἰς τὰ ναυτικὰ τότε Φοίνικας καὶ περιέπλευσαν τὴν Ἀφρικὴν.

Μετὰ τὸν Νεκὼ (594 π. Χ.) ἐβασίλευσαν ὁ υἱὸς του Ψάμμης καὶ μετὰ τοῦτον ὁ υἱὸς του Ἀπρίης. Τὸν τελευταῖον τοῦτον τὸν ἐμίσησεν ὁ λαὸς του, διότι ἠγάπα τοὺς ξένους, καὶ διὰ τοὺς ἀτυχεῖς πρὸς τε τὸν Ναβουχοδονόσορα βασιλέα τῆς Βαβυλώνας καὶ κατὰ τῆς Κυρήνης πολέμους του ὅθεν τὸν ἐξεθρόνισαν οἱ Αἰγύπτιοι καὶ ἀνηγόρευσαν βασιλέα ἕνα τῶν στρατηγῶν του, τὸν Ἄμασιν (563 π. Χ.), ὅστις ἐφόνευσε κατόπιν τὸν Ἀπρίην.

Ὁ Ἄμασις οὗτος περιεποιήθη πολὺ τοὺς Ἕλληνας, ἐτακτοποίησε τὴν ἀθλίαν τότε κατάστασιν τῆς Αἰγύπτου· συνεκρότησε ναυτικὴν δύναμιν, δι' ἧς ἐκυρίευσεν τὴν νῆσον Κύπρον· συνέδεσε σχέσεις μετὰ τοῦ τυράννου τῆς Σάμου Πολυκράτους, καὶ δῶρα ἐπέμψεν εἰς πολλὰς Ἕλληνίδας πόλεις· ἐβασίλευσε δὲ 44 ἔτη. Ἐπὶ δὲ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Ψαμμηνίτου ἡ Αἰγυπτος ὑπετάχθη ὑπὸ τοῦ Καμβύσου, βασιλέως τῶν Περ-

σδων, ὅστις κατέστησε πλέον αὐτὴν ἐπαρχίαν Περσικὴν, ὃ δὲ Ψαμμηνί-
της ἠγχαλωτίσθη (525 π. Χ.). Ἐκτοτε ἡ Αἴγυπτος ἦτο ὑπὸ τοὺς Πέρ-
σας, μέχρις οὗ ὑπετάχθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου μετὰ τοῦ
ὄλου Περσικοῦ κράτους (331 π. Χ.).

§ 5. Φοίνικες.

Οἱ Φοίνικες ἐράνησαν εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν
στενὴν παράλιον χώραν τῆς Συρίας, ἐπὶ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, τοῦ-
λάχιστον 27 ἢ 28 ἑκατονταετηρίδας π. Χ. Ἦλθον ἀπὸ τῶν παραλίων
τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ κατήγοντο ἀπὸ τοῦ Σῆμ. υἱοῦ τοῦ Νῶε.

Οἱ Φοίνικες ἦσαν ὁ ἀρχαιότατος ἐμπορικὸς λαὸς, ἐξ ὧων ἡ ἱστορία
μνημονεύει. Ἡ χώρα αὐτῶν ἦτο ἀμμώδης καὶ ἀγονος, διὰ τοῦτο ἠναγ-
κάσθησαν νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὴν ναυτιλίαν, εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς
τέχνας.

Πρωτεύουσα πόλις αὐτῶν ἦτο ὁ Σιδῶν· ἡ δὲ Τύρος ἦτο ἀποικία αὐ-
τῆς, κατασταθεῖσα μὲ τὸν καιρὸν ἰσχυροτέρα τῆς μητροπόλεως.

Οἱ Φοίνικες ἐξέτειναν τοὺς πλοῦς των διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς τὸν
Εὐξείνιον Πόντον, καὶ πρὸς δυσμὰς ἐσχέτισθησαν μὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ συ-
νέστησαν ἀποικίας εἰς πολλὰ μέρη. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους ἐξεδιώχθησαν ἐκ
τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀσίας ὑπὸ Ἑλλήνων, οἵτινες προώδευον εἰς τὸ ἐμ-
πόριον.

Ἡ εἰς Ἀφρικὴν περίφημος Καρχηδὼν ἦτο ἀποικία τῶν Φοινίκων. Κυ-
ριεύσαντες δὲ οὗτοι πᾶσαν τὴν ἀπέναντι αὐτῆς παράλιον τῆς Σικελίας,
ἐξέπλευσαν ἐκ ταύτης εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ὅπου εὗρον ἀφθονὸν ἀργυρον.
Μετὰ ταῦτα διαβάντες τὸν πορθμὸν τῶν Γαδεϊρῶν ἦλθον εἰς Ἀγγλίαν,
ὅπου εὗρον κασσίτερον· τέλος δὲ προχωρήσαντες εἰς τὰς βορείους τῆς Γερ-
μανίας παραλίας ἐπέτυχον ἠλεκτρον, ὅστις τῷ καιρῷ ἐκεῖνῳ ἦτο σπά-
νιος καὶ τοῦ χρυσοῦ διὰ τοῦτο τιμιώτερος· ἐφύλαττον δὲ μυστικούς τοὺς
πλοῦς των τούτους, διὰ ν' ἀποφύγωσιν ἀντιζήλους· μέχρι δὲ τοῦ 604
ἔτους π. Χ. ἦσαν οὗτοι τὸ μόνον ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἔκαμνε μακρυνὰς θα-
λασσοπορίας.

Καὶ δὲν ἐξέτειναν διὰ θαλάσσης μόνον τὰς ἐμπορικὰς αὐτῶν ἐπιχει-
ρήσεις, ἀλλὰ καὶ διὰ ξηρᾶς αἱ ἐμπορικαὶ αὐτῶν συνοδοὶ ἐπραγματεύον-
το πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς· ἐξ Ἀραβίας ἐφέροντο κιννάμωμον,
ἀρώματα, ἐλεφαντόδοντες καὶ χρυσοί, τὰ ὅποια οἱ Ἀραβες ἠγόραζον ἐκ
τῶν ἐμπόρων ἄλλων ἐθνῶν. Καὶ ἡ μεταφορὰ ἀπλῶς ἐμπορευμάτων ἐκ
μιας εἰς ἄλλην πόλιν ἦτο ἐκ τῶν ἐμπορικῶν ἔργων τῶν Φοινίκων· εἶχον
δὲ καὶ ἐμπορεῖα (σταθμοὺς παραλίους) ἐκτεταμένα ἐν Τύρῳ, Σιδῶνι καὶ
ἄλλαις πόλεσι.

Τὸ κυριώτερον τῶν τεχνουργημάτων αὐτῶν ἦτο ἡ ὕαλος καὶ ἡ πορφύ-
ρα, τὰ ὅποια τυχαίως ἀνεῦρον. Οὗτοι δὲ λέγονται ἔπινοηταὶ τῶν γραμ-
μάτων, τὰ ὅποια καὶ οἱ Ἕλληνας παρ' αὐτῶν ἔμαθον· ὡσαύτω, δὲ καὶ

των σταθμων και των μετρων, της νομισματικης και της αριθμητικης.

Η συσσώρευσις ἐν Φοινίκη τοῦ ἐκ τῆς ἐμπορίας πολλοῦ πλούτου ἐπέσυρε κατ' αὐτῆς τοὺς ἰσχυροὺς γείτονας της· ὅθεν κατὰ πρῶτον ὁ Σαλμανασάρ (717 π. Χ.) ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας ὑπέταξεν αὐτὴν πλὴν τῆς Τύρου, ὑπὸ τῶν κατοίκων τῆς ὁποίας νικηθεὶς ἀπεκρούσθη εἰς τὰ ὀπίσω. Κατόπιν τούτου εἰσέβαλεν εἰς τὴν Φοινικὴν ὁ ἰσχυρὸς κατακτητὴς Ναβουχοδονόσορ βασιλεὺς τῆς Βαβυλωνος. Καὶ ἡ μὲν Σιδὼν ἔπεσεν, ὑποδουλωθεῖσα τῷ 600 π. Χ. παρ' αὐτοῦ, ὑποτάξαντος ὅλην τὴν Φοινικὴν· ἡ δὲ Τύρος, μετὰ δεκατριῶν ἐτῶν πολιορκίαν κυριευθεῖσα, εὐρέθη κενή, διότι οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἅπαντες σχεδὸν κατέφυγον εἰς πλησιόχωρον νῆσον, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐγκατεστάθησαν πάλιν, οἰκοδομήσαντες ὀχυράν πόλιν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασαν πάλιν Τύρον, ἣτις κατέστη ἐπίσης μὲ τὴν Παλαιὰν Τύρον (Παλαίτυρον) περιφημος. Ἀλλὰ καὶ αὕτη τὸ ἔτος 333 π. Χ. ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, μετὰ πεισματώδη ἐπτάμηνον πολιορκίαν παραδοθεῖσα. Ἡ πόλις αὕτη κατεστράφη παρ' αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς ὅσοι δὲν ἐσφάγησαν κατεστάθησαν αἰχμάλωτοι καὶ δούλοι.

Οἱ φοινίκες ἦσαν εἰδωλολάτραι, συνειθίζοντες καὶ ἀνθρωπίνοισι θυσίαις. Πρωτεύοντες θεοὶ αὐτῶν ἦσαν ὁ Βάαλ, ἡ Ἀστάρτη καὶ ἄλλοις τις ὄμιος μὲ τὸν Ἑρακλῆ τῶν Ἑλλήνων, ὁ λεγόμενος Μελικέρτης.

§ 6. Βαβυλώνιοι.

Ἡ Βαβυλωνία, νειμένη μεταξὺ τῶν ποταμῶν Τίγριδος καὶ Εὐφράτου, κατωκλήθη τὸ πρῶτον ὑπὸ ἀπογόνων Σήμ, υἱοῦ τοῦ Νῶε, οἵτινες ἔκτισαν καὶ τὴν πρωτεύουσαν Βαβυλῶνα.

Πρῶτος αὐτῆς μονάρχης λέγεται ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ ὁ Νεβρώδ, ἐλθὼν μετὰ πολλοῦ στρατοῦ ἐξ Ἀραβίας καὶ ὑποτάξας τοὺς εἰρηνικοὺς κατοίκους τῆς εὐφορωτάτης ταύτης χώρας. Ἡ Βαβυλωνία κατὰ τὸ 2060 π. Χ. καὶ ἐπέκεινα καθυπέταξε πολλὰς περὶ αὐτῆς καὶ ἀλλαχοῦ χώρας· ἀλλὰ τέλος ὑπετάγη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ἀσσυρίων Νίνου, καὶ ἔκτοτε ἀπετέλει μέρος τῆς μεγάλης τοῦ ἔθνους τούτου ἐπικρατείας.

§ 7. Ἀσσύριοι.

Ἡ Ἀσσυρία ἔκειτο πρὸς βορρᾶν τῆς Βαβυλωνίας πέραν τοῦ Τίγριδος ποταμοῦ. Οἱ πρῶτοι αὐτῆς κάτοικοι ἦσαν καλοὶ πολεμισταὶ καὶ ἐξουσίασαν πολλοὺς περὶξ τόπους, συγχωνεύσαντες αὐτοὺς εἰς ἓν κράτος ὑπὸ κοινὸν ὄνομα Ἀσσυρία.

Νίνος, ὁ θεμελιωτὴς τοῦ κράτους τούτου, ἔκτισε τὴν πρωτεύουσαν αὐτοῦ Νινευὶ πρὸ τοῦ 1900 ἔτους, ὡς λέγουσι, π. Χ. ἢ περὶ τὸ 2000 π. Χ. Ἀλλοὶ θελοῦσι θεμελιωτὴν τοῦ κράτους τούτου τὸν Ἀσαῦρ, υἱὸν

τοῦ Σήμ, καταλαβόντα τὰ πέραν τοῦ Τίγριδος μέρη. Διάδοχον δὲ τοῦτου λέγουσι τὸν Νῖνον.

Ὁ Νῖνος ἀποθανὼν ἀφῆκεν υἷον ὀνόματι Νινύαν καὶ γυναῖκα τὴν περὶφημον Σεμίραμιν, ἥτις ἐνδυθεῖσα ἀνδρικά φορέματα, διόκει τὸ βασιλεῖον ἀντὶ τοῦ Νινύου. Διεκόσμησε δὲ αὕτη τὴν Βαβυλῶνα διὰ λαμπρῶν κτιρίων καὶ ἔκαμεν, ὡς τινες νομίζουσι, τοὺς εἰς τὰ ἑπτὰ θαύματα τοῦ κόσμου καταλεγομένους κρεμαστοὺς κήπους. Ἐπιδιώρθωσε δὲ καὶ ἐκόσμησε καὶ ἄλλας τοῦ βασιλείου τῆς πόλεις, καὶ ἐξέτεινε τὸ κράτος τῆς διὰ κατακτήσεων εἰς τὴν Ἀφρικὴν, καὶ τὴν μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ Νινύας, φονεύσας τὴν μητέρα του ταύτην, παρεδόθη ὅλως εἰς ἡδυπαθῆ βίον, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἐπὶ γενεάς τριάκοντα μέχρι τοῦ τελευταίου αὐτῶν Σαρδαναπάλου, τοῦ χειρίστου πάντων, ὅστις κατήντησε ἐν φορέσει καὶ γυναικειᾷ ἐνδύματα ἐκ θηλυπρεπειᾶς· τρεῖς δὲ τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ, μὴ ἀνεχόμενοι νὰ ζῶσιν ὑπὸ τοιοῦτον ἄθλιον μονάρχην, ἔβαλον πῦρ εἰς τὰ ἀνάκτορά του καὶ κατέκαυσαν αὐτὸν (875 π. Χ.).

Μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο οἱ τρεῖς αὐτοῦ στρατηγοὶ διεμοίρασαν μεταξὺ τῶν τὸ βασιλεῖον καὶ ἐκ τούτου ἐγεννήθησαν τὰ τρία βασιλεία—νέας Ἀσσυρίας, νέας Βαβυλῶνος καὶ νέας Μηδίας.

Σαλμανασσάρ, ὁ τῆς νέας Ἀσσυρίας βασιλεὺς, ἦτο ὁ καταλύσας τὸ βασιλεῖον τοῦ Ἰσραὴλ, ὡς διαλαμβάνεται ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἱστορίᾳ. Ἀλλ' ἰσχυρότατον πάντων τῶν βασιλείων κατέστη ἐπὶ Ναβουχοδοноσόρος (600 π. Χ.) τὸ τῆς Βαβυλῶνος. Ὁ βασιλεὺς αὐτῆς οὗτος καθυπέταξε τὴν Αἴγυπτον, τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Ἰουδαίαν, καὶ οὕτω συνέστησε τὸ βαβυλωνικὸν κράτος, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Νείλου ποταμοῦ μέχρι πέραν τοῦ Τίγριδος.

Κατὰ τὸ 555 π. Χ. καὶ τοῦτο τὸ βασιλεῖον καὶ τὰ ἄλλα δύο (Βαβυλῶνος καὶ Μηδίας) συνεχωνεύθησαν ἐν τῇ μεγάλῃ Μηδοπερσικῇ ἐπικρατείᾳ ὑπὸ Κύρου τοῦ Μεγάλου.

Σημ. Οἱ Βαβυλώνιοι ἐλάτρευον τοὺς ἀστέρας καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸν Ἥλιον καὶ τὴν Σελήνην. Οἱ Ἱερεῖς αὐτῶν ὠνομάσθησαν Χαλδαῖοι καὶ Μάγοι. Ἐκ τούτων λέγεται, ὅτι ἦσαν οἱ Μάγοι, οἱ ἐλθόντες εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας.

§ 8. Πέρσαι. Μηδοὶ καὶ Λυδοί.

Ἡ Περσίς ἢ Περσικὴ ὠνομάζετο πάλαι μικρὰ χώρα παρὰ τὸν Περσικὸν κόλπον, ἥτις ἔγεινεν ἢ ἀρχὴ τῆς Περσικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ὁ τόπος,

Ἐξ οὗ οἱ στρατοὶ ἐξώρμησάν εἰς κατάκτησιν τῶν πέριξ καὶ τῶν ἀπωτέρω χωρῶν, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ὠνομάσθησαν ἐν γένει, ὡς οἱ νικηταὶ αὐτῶν, Πέρσαι· ὅθεν ἀνάγκη νὰ διακρίνηται τ' ὄνομα Περσίς ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ βασιλείου, τὸ ὁποῖον ἐξετάθη ὑπὸ τοῦ Κύρου καὶ τοῦ υἱοῦ του Καμβύσου ἀπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης μέχρι τῶν Ἰνδιῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τοῦ ποταμοῦ Νείλου. Πρωτεύουσαι πόλεις τῆς Περσικῆς ἦσαν ἡ Περσέπολις, τὰ Ἐκβάτανα καὶ τὰ Σούσα, καὶ ἱερὰ πόλις διὰ τὴν ἀρχαιότητα, αἱ Πασαργάδαι.

Πρὸς βορρᾶν δὲ τῆς Περσίας ἦτο ἡ Μιθία, μέρος πρότερον ἀποτελουῦσα τῆς μοναρχίας τῶν Ἀσσυρίων, ὕστερον δὲ διοικουμένη ὑπὸ ἰδίων βασιλέων, ἐκ τῶν ὁποίων πρῶτος λέγεται ὁ Δηϊόκης, τοῦ ὁποίου ὁ υἱὸς Φρακόρτης, βασιλεύσας ὑπέταξεν εἰς τοὺς Μήδους τοὺς Πέρσας.

Υἱὸς τούτου ἦτο ὁ Κυαξάρης, πατὴρ τοῦ Ἀστυάγου, πάππου τοῦ Κύρου. Ὁ Κύρος πολεμήσας τὸν πάππον του Ἀστυάγην, καὶ τὴν πατρίδα του Περσίαν ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τῶν Μήδων καὶ αὐτὸν ἐκθρονίσας τὸ 558 π. Χ. ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν. Ἐκτοτε ἤρχισεν ὁ Κύρος νὰ ἐπεκτείνῃ τὸ κράτος του, καθυποτάσσων καὶ ἄλλας χώρας.

Ἡ Λυδία ἦτο βασιλείον πλησιόχωρον τοῦ κράτους τοῦ Κύρου, εἷς δὲ τῶν βασιλέων αὐτῆς, ὁ Κροῖσος (560 π. Χ.), ἦτο πλουσιώτατος, καὶ ἐθεώρει ἑαυτὸν πάντων ἀνθρώπων εὐδαιμονέστατον· ἀλλ' ὁ σοφὸς Ἀθηναῖος Σόλων, πρὸς τὸν ὁποῖον, εὐρεθέντα τυχαίως εἰς τὴν αὐλήν του περιηγήσεως χάριν, ἐκαυχῆθη διὰ τὴν εὐδαιμονίαν του, εἶπεν εἰς αὐτὸν «Οὐδεὶς μακάριος πρὸ τοῦ θανάτου». Πολεμήσας ὁ Κύρος τὸν βασιλέα τοῦτον, ἐνίκησε καὶ ἠχμαλώτισεν αὐτόν· προσέταξε δὲ νὰ τὸν κύσωσι ζῶντα ἐπὶ πυρᾶς· ἀλλὰ τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν ἐτέθη πῦρ εἰς τὴν πυρὰν, ἐφώνησεν ὁ Κροῖσος, «Σόλων, Σόλων». Ὁ Κύρος, μαθὼν τὴν αἰτίαν τῆς προσφωνήσεως ταύτης, καὶ συλλογισθεὶς ὅτι αἱ ἀνθρώπινα τύχαι τυχαίνει νὰ μεταβάλλωνται ὅπως καὶ τοῦ Κροίσου, ἐχάρισε τὴν ζωὴν εἰς σοῦτον καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὸν εἶχε πλησίον του ὡς φίλον καὶ σύμβουλον.

Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Λυδίας ἀπέστειλεν ὁ Κύρος τὸν στρατηγὸν του Ἄρπαγον κατὰ τῶν ἐν τῇ παραλίᾳ Ἀσίας τῆς μικρᾶς ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπεζήτουν ἀνεξαρτησίαν· αὐτὸς δὲ ἐστράτευσε πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἐκυρίευσεν τὴν ἰσχυρὰν καὶ ὑπερήφανον Βαβυλῶνα καὶ ἔδωκεν ἄδειαν εἰς τοὺς ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἐκεῖ Ἰουδαίους νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ νὰ οἰκοδομήσωσι τὸν καταστραφέντα ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος ναὸν τοῦ Θεοῦ.

Πολεμῶν δὲ ὁ Κῦρος ὕστερον τοῦς Μασσαγάτας, σκυθικὴν φυλὴν, (530 π. Χ.) ἐφονεύθη· διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ υἱὸς του Καμβύσης, ὅστις ἐκυρίευσεν καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ ἐξέτεινεν οὕτω τὸ κράτος του. Ἄλλ' ἐ-
 νῶ ἦτο εἰς Αἴγυπτον, ἐν Περσίᾳ ἔγεινε κατ' αὐτοῦ ἐπανάστασις ὑπὸ τοῦ
 μεγιστᾶνος Σμέρδιος ἐνεργηθεῖσα. Ἐνῶ δὲ ὁ Καμβύσης ἔππευεν ἵνα ἐλθῶ
 καταβάλλῃ τὴν ἐπανάστασιν, ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου του καὶ ἐθανατώθη.

Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐξελέχθη βασιλεὺς τῆς Περσικῆς αὐτοκρατο-
 ρίας εἰς τῶν ἐπτὰ συμβούλων του, Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπου (521 π. Χ.),
 ὅστις ἀνεδείχθη μέγας. Αὐτὸς διήρσε τὸ βασιλείον του εἰς 20 σατρα-
 πίας (νομοὺς) καὶ ἠύξησεν αὐτὸ ἐξουσιάζας τὴν Θράκην καὶ τὰς πέραν τοῦ
 Ἰνδοῦ χώρας. Ὅθεν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ τὸ Περσικὸν κράτος ἐξετάθη
 ἀπὸ τοῦ Δουναβέως μέχρι τῶν ἀνατολικῶν μερῶν τοῦ Ἰνδοῦ. Οὗτος δὲ
 εἶναι ὁ καὶ τοῦς Ἑλλήνας πολεμήσας καὶ ἠττηθεῖς ἐν Μαραθῶνι, ὡς θέ-
 λομεν ἰδεῖ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ ταῦτα καὶ τὴν ἐξῆς τύ-
 χην τῆς μεγάλης τῶν Περσῶν αὐτοκρατορίας.

§ 9. Καρχηδόνιοι.

Ἡ περιφημοτάτη τῶν ἀποικιῶν τῆς Τύρου ἦτο ἡ Καρχηδών, θεμε-
 λιωθεῖσα κατ' ἄγνωστον ἀληθῶς καιρὸν εἰς τὸ μέρος τῆς Ἀφρικῆς, ὅπερ
 προεκτείνεται κατ' ἔμπροσθεν τῆς Σικελίας.

Κατὰ τὰς μυθώδεις διηγήσεις ἡ Καρχηδών ἐκτίσθη ὑπὸ τῆς Διδουῆς
 ἀδελφῆς τοῦ βασιλέως τῆς Τύρου Πυγμαλίωνος κατὰ τὸ 880 ἔτος π. Χ.
 Ἡ Καρχηδών κατεξουσίασε πολλοὺς τῶν περίξ τόπων καὶ κατέστησεν
 ἀποικίας, ἀπέκτησε δὲ δύναμιν τόσην, ὥστε ἔγεινε καὶ αὐτῆς τῆς Ῥώμης
 ἀντίπαλος, καὶ τρεῖς δεινοὺς πολέμους με αὐτὴν ἔκαμε. Περὶ τούτων
 γίνεται λόγος ἐν § 46, 47 καὶ 48.

§ 10. ΕΛΛΗΝΕΣ.

Ὄνομα, ἑκτασις καὶ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος.

Ἑλλάς ὠνομάσθη τὸ πρῶτον, κατὰ τοὺς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων μύθους, ἀπὸ Ἑλληνος υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος, μικρά τις χώρα ἐν τῇ Φθίᾳ τῆς Θεσσαλίας καὶ ἰδίως κώμη ἐν αὐτῇ. Τὸ ὄνομα τοῦτο μετεδόθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς ὀλόκληρον τὴν χώραν, ἣτις καὶ τώρα ὀνομάζεται οὕτω. Πολλάκις δὲ Ἑλλάς ὠνομάζοντο καὶ αἱ εἰς διάφορα ἄλλα μέρη τῆς Εὐρώπης, τῆς Δυτικῆς Ἀσίας καὶ τῆς ἀρκτικῆς Ἀφρικῆς ἀποικίαι τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ὡς μέρη τρόπον τινὰ αὐτῆς.

Πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος λέγεται ὅτι ἦσαν κυρίως οἱ Πελασγοί, φυλὴ ἣτις σήμερον μὲν δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχη, τότε δὲ πιθανῶς ἐκατοίκησεν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἰταλίαν.

Τῶν Πελασγῶν τούτων λέγονται ὅτι εἶναι οἰκοδομαὶ τευχῶν ἐκ μεγίστων καὶ ἀπελεκήτων λίθων (ἀργῶν), ἐνόησε δὲ καὶ ξεστῶν, συνεχομένων διὰ τοῦ ἰδίου βάρους, χωρὶς ἄλλης κολλητικῆς ὕλης. Τοιαῦτα εἶναι τὰ τῆς Τίρουθος τεῖχη καὶ ἄλλα ἄλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος. Λέγονται δὲ ταῦτα κοινῶς κυκλώπεια διότι ἐμυθολογεῖτο ὅτι γίγαντες, Κύκλωπες λεγόμενοι, τὰ ἔκτισαν.

Λέγεται προσέτι ὅτι οἱ Πελασγοὶ ἔκτισαν τὰς πόλεις Τίρουθα, Μυκῆνας, Ἄργος, Σικυῶνα, Ὀρχομενὸν καὶ ἄλλας.

Κατ' ἀρχαίας διηγήσεις, ξένοι ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Φοινίκης εἰσῆγαγον εἰς τὴν Ἑλλάδα καλὰς καὶ ὠφελίμους τέχνας, οἷον ὁ Κέκροψ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὁ Κάδμος εἰς τὰς Θήβας καὶ ὁ Δαναὸς εἰς τὸ Ἄργος καὶ ἄλλοι εἰς ἄλλους αὐτῆς τόπους. Ὁ Κάδμος μάλιστα θεωρεῖται ὡς εἰσαγαγὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ γράμματα. Καὶ ταῦτα μὲν ἀμφιβάλλονται, εἶναι ὅμως βέβαιον, ὅτι συνετέλεσαν τὰ τότε πεπολιτισμένα ἔθνη τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς δυτικῆς Ἀσίας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. οὕτω τὰ ἀρχαιότατα ἑλληνικὰ γράμματα ἔχουσι τὸ σχῆμα τῶν φοινικῶν, καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων μετρικὸν σύστημα ἦτο σχεδὸν παρόμοιον πρὸς τὸ τῶν Φοινικῶν καὶ τῶν Βαβυλωνίων. Ἄλλ' ὁ κυρίως πολιτισμὸς τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ διαμόρφωσις τῆς γλώσσης των φέρουσι σημεῖα ὅτι ἀνεπτύχθησαν ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλλάδι καὶ παρ' αὐτῶν τῶν Ἑλλήνων.

§ 11. Πρωϊκοὶ χρόνοι (1660—1200 π. Χ.).

Κέρροψ, Κάδμος, Δαναός, Πέλοψ, Προμηθεὺς
καὶ Δευκαλίων.

Ἀπὸ τοῦ 1600 μέχρι τοῦ 1200 π. Χ. ἀναφέρονται τὰ κατορθώματα καὶ ἀνδραγαθήματα διαφόρων Ἑλληνικῶν ἡρώων χωριστά· κοινὰ δὲ πολλῶν Ἑλλήνων ἐπιχειρήσεις ἀναφέρονται ἢ ἀρχοναυτικῆ ἐκστρατεία, οἱ δύο θηβαϊκοὶ πόλεμοι καὶ ὁ τρωϊκός.

Ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Ἀττικῆς Κέρροψ ἐπλάσθη μεταγενέστερον ὅτι ἦτο τάχα σοφός τις Αἰγύπτιος ὅστις, διωκόμενος ἐκ τῆς πατρίδος του Σαΐδος ἔνεκεν ἐμφυλίου πολέμου, ἦλθε μετὰ τῶν ὄπαδῶν του εἰς τὴν Ἀττικὴν. Τοὺς κατοίκους αὐτῆς ἀπολιτεύτους ὄντας εἰσέτι καὶ εἰς τὰ δάσκη διαιτωμένους, συνόκησεν εἰς 12 πόλεις ἢ κώμας, τοὺς ἐδίδαξε διάφορα χρήσιμα εἰς τὸν βίον πράγματα καὶ συνέστησε τὸ περίφημον διὰ τὸ σέβας του πρὸς τὴν δικαιοσύνην δικαστήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ὁ ἐκ Φοινίκης Κάδμος μυθεύεται ὅτι περιελθὼν πολλοὺς τόπους διὰ νὰ εὕρῃ τὴν ἀδελφήν του Εὐρώπην, ἣτις εἶχε χαθῆ, ὠδηγήθη ὑπὸ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν καὶ ἔκτισε τὴν ἀκρόπολιν Καδμυσίαν ἐν Θήβαις τῆς Βοιωτίας.

Ὁ Δαναός, υἱός, ὡς λέγεται, Βήλου βασιλέως τῆς Λιβύης, φοβηθεὶς τοὺς στασιάσαντας 50 υἱούς του ἀδελφοῦ του Αἰγύπτου, ἔφυγε, καὶ ἔλθων εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐγκατεστάθη εἰς Ἄργος.

Ὁ Πέλοψ μυθεύεται ὅτι ἦλθεν ἐκ Φρυγίας εἰς τὴν Πίλιδαν, καὶ νικήσας τὸν βασιλέα Οἰνόμαον διὰ τέχνης καὶ δόλου εἰς ἀρματοδρομίαν, ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν θυγατέρα του Ἴπποδάμειαν καὶ τὴν βασιλείαν. Ἀπὸ τοῦ Πέλοπος τούτου ὠνομάσθη ἡ Πελοπόννησος, ἣτις Ἀπία πρότερον ἐλέγετο.

Οἱ Ἕλληνες θεώρουν ὡς γενέτορκα αὐτῶν τὸν Προμηθεά, υἱὸν τοῦ Ἰαπετοῦ ἢ τοῦ Οὐρανοῦ. Ἐπειδὴ δὲ οὗτος παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ Διὸς ἐδίδαξε τοὺς ἀνθρώπους τὴν χρῆσιν τοῦ πυρός καὶ ἄλλας ὠφελίμους γνώσεις, ὁ Ζεὺς, ἀγανακτήσας, προσέταξε τὸν Ἥφαιστον καὶ τὸν Ἔδесе μὲ ἀλύσεις εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους Καυκάσου, ὅπου ἀετὸς κατέτρωγεν ἀδιακόπως τὸ ἦπαρ αὐτοῦ, μέχρις οὗ ἐξιλεωθεὶς ὁ Ζεὺς τὸν ἀπέλυσεν, ἢ, κατ' ἄλλους, μέχρις οὗ ὁ Ἡρακλῆς τὴν ἠλευθέρωσεν.

Ὅτε ὁ Ζεὺς ἐπήνεγκε κατακλυσμὸν εἰς ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα, ὁ υἱὸς τοῦ Προμηθέως Δευκαλίων, βασιλεὺς τότε ἐν Θεσσαλίᾳ, καὶ ἡ γυνὴ του Πύρρα, ἐσώθησαν εἰς πλοῖον κατασκευασθὲν παρ' αὐτοῦ, κατὰ συμβουλήν τοῦ πατρὸς του Προμηθέως. Ἀφ' οὗ δὲ ἔπαυσεν ὁ κατακλυσμός, ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρρα, κατὰ παραγγελίαν τοῦ Διὸς, ἔρριψαν λίθους ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς των καὶ οἱ μὲν ὑπὸ τῆς Πύρρας ῥιφθέντες μετεβλήθησαν εἰς γυναῖκας, οἱ δ' ὑπὸ τοῦ Δευκαλίωνος ἔγειναν ἄνδρες.

Ὁ Δευκαλίων ἐγέννησεν υἱούς, τὸν Ἀμφικτύονα καὶ τὸν Ἑλληνα. Ὁ Ἑλληνας ἐγέννησε τρεῖς υἱούς, τὸν Δῶρον καὶ τὸν Αἴολον, γενάρχας τῶν Δωριέων καὶ τῶν Αἰολέων, καὶ τὸν Εὐϋθον, πατέρα τοῦ Ἴωνος καὶ τοῦ Ἀχαιοῦ, γεναρχῶν τῶν δύο ἄλλων ἐλληνικῶν φυλῶν, δηλαδὴ τῶν Ἰώνων καὶ τῶν Ἀχαιῶν.

Οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ ἀναφέρουσιν ἀνδραγαθίας ἡρώων, διὰ τὰς ὁποίας ἀπέκτησαν δόξαν καὶ ἀθάνατον ὄνομα. Πᾶσα δὲ πόλις καὶ κόμη τῆς Ἑλλάδος, ὅσον ἄσημος καὶ ἂν ἦτο, εἶχε τὰς ἡρωϊκὰς τῆς παραδόσεως, διὰ τὰς ὁποίας ἐκαυχᾶτο.

Τὰ κυριώτερα τῶν μυθολογημάτων τούτων καὶ τῶν ἱστορημάτων τῆς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς εἶναι τὰ ἑξῆς.

Ἡρακλῆς (1262—1210):

Ὁ Ἡρακλῆς λέγεται υἱὸς τοῦ θεοῦ Διὸς καὶ τῆς θνητῆς Ἀλκμήνης, θυγατρὸς τοῦ Ἡλεκτρώονος. Οὗτος διῆλθε τὴν παιδικὴν ἡλικίαν γυμναζόμενος εἰς σκληρότατα γυμνάσια ἐπὶ τοῦ ὄρους Κιθαιρώνας. Ἐνταῦθα ἐφάνησαν εἰς αὐτὸν ἡ Ἀφροδίτη καὶ ἡ Ἀθηνᾶ (ἡ κακία καὶ ἡ ἀρετή) προσεπάθησαν δὲ νὰ τὸν οἰκαιοποιήθῃ ἐκάστη. Ὁ Ἡρακλῆς ὅμως ἐπροτίμησε τὴν Ἀθηνᾶν, καὶ ἤρχισε παρευθὺς τοὺς ἐνδόξους ἀθλοὺς του. Ἠλευθέρωσε τὰς πεδιάδας τῶν Θεσπιῶν ἀπὸ τινος ὑπερμεγέθους λέοντος, καταφθειρόντος αὐτὰς, καὶ ἀπήλλαξε τὰς Θήβας ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ τῶν Ὀρχομενίων· κλείσας δὲ τὰς ἐξόδους τῆς Κορινθίου λίμνης, μετέβαλε τὴν πεδιάδα τοῦ Ὀρχομενοῦ εἰς ἐκτεταμένον ἔλος. Ὁ Ζεὺς ὕστερον παρέδωκε τὸν υἱὸν του Ἡρακλῆ εἰς τὰς παραδόξους θελήσεις τοῦ Εὐρυσθέως, βασιλέως τοῦ Ἄργους καὶ τῶν Μυκηνῶν, πρὸς ἐκτέλεσιν ὅρκου παρὰ τοῦ θεοῦ αὐτοῦ γενομένου.

Ὁ Ἡρακλῆς, κατὰ προσταγὴν τοῦ Εὐρυσθέως, ἐφόνευσε τὸν ἐν Νειεῇ λέοντα, τὴν πηλοκέφαλον Δερκίαν Ἰθραν, τῆς ὁποίας ὅτε ἐκόπτετο ἡ

μία κεφαλή, ἀνεφύοντο εὐθύς ἄλλαι δύο ἀντὶ τῆς κοπέισης. Ἐφόνευσε τὸν Ἐρυμάνθιον κάπρον καὶ τὰ ὑπερμεγέθη καὶ τὰ ἀνθρωποφάγα ὄρεα τῆς Στυμφαλίδος λίμνης τῆς Ἀρκαδίας. Καταβαλὼν τὸν ἄγριον ταῦρον τῆς Κρήτης, ἔφερεν αὐτὸν εἰς Ἑλλάδα. Συνέλαθε, μετὰ ὀλοκλήρου ἔτους καταδίωξιν, τὴν χαλκόπουν καὶ χρυσόκερον ἔλαφον τῆς θεᾶς Ἀρτέμιδος. Ἐκαθάρισε τὰ βουσάσια τοῦ Λυγείου, στρέψας εἰς αὐτὰ τὸ βεῦμα τοῦ ποταμοῦ Ἀλφειοῦ. Ἡρπασε τοὺς τέσσαρας ἀνθρωποφάγους καὶ πυρίπνοας ἵππους τοῦ Διομήδους βασιλέως τῶν Θρακῶν, καὶ αὐτὸν μὲν ἐφόνευσεν ὁ ἴδιος, τοὺς δὲ ἵππους του ἀπέλυσεν εἰς τὸ ὄρος Ὀλυμπον, ὅπου κατέσπαράχθησαν ὑπὸ τῶν ἀγρίων θηρίων. Ἡρπασε τὰ φυλαττόμενα ὑπὸ ἀθανάτου δράκοντος χρυσᾶ μῆλα ἐκ τοῦ ἐν Ἀφρικῇ κήπου τῶν Ἐσπερίδων. Ἐφόνευσεν ἐν Ἰσπανίᾳ τὸν Γηρυόνην, ὅστις ἦτο τέρας ἔχον τρεῖς κεφαλὰς ἢ τρία σώματα ἡνωμένα. Κατέβη εἰς τὸν ἄδην, καὶ δέσας μὲ ἀλύσεις τὸν θυρωρὸν αὐτοῦ τρικέφαλον ἢ κατ' ἄλλους πεντηκοντακέφαλον κύνα Κέροβρον, ἀπηλευθέρωσε τὸν Ἀθηναῖον Θησέα, κρατούμενον ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ θεοῦ τοῦ ἄδου Πλούτωνος.

Οὗτοι ἦσαν οἱ δώδεκα ἄθλοι τοῦ Ἡρακλέους, ἀλλ' ἐξετέλεσε καὶ πολλοὺς ἄλλους κατὰ τὰς μακρὰς αὐτοῦ ὁδοιπορίας, διερχόμενος διὰ τῆς Ἀσίας, τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης. Τὰ ἄλλα ταῦτα κατορθώματα αὐτοῦ ὠνομάσθησαν πάρεργα.

Θησεύς

Θησεύς, ὁ σύντροφος τοῦ Ἡρακλέους, υἱὸς τοῦ Αἰγέως ἢ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Αἰθρας, ἐγεννήθη ἐν Τροίζῃνι. Ὁ Αἰγεύς, ἀναχωρῶν ἐκ Τροίζῃνος, ἔθεσε τὸ ξίφος καὶ τὰ ὑποδήματά του ὑπὸ μέγιστον λίθον, καὶ παρήγγειλεν εἰς τὴν Αἶθραν, ἂν τὸ τεθροσόμενον εἶναι ἄρβρον, νὰ σηκώσῃ, ὅταν δυνήθῃ, τὸν λίθον, νὰ λάβῃ τὴν παρικαταθήκην καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας. Κατὰ τὸ 18 τῆς ἡλικίας του ἔτος ὁ Θησεύς ἐσήκωσε τὸν λίθον, καὶ λαβὼν τὰ ὑπ' αὐτὸν, ἦλθε διὰ ξηρᾶς εἰς Ἀθήνας, φρονέοντας τοὺς καθ' ὁδὸν ἀγρίους ληστές. Ἀναγνωρισθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του, κατέβαλε τοὺς ἐπιβουλεύοντας αὐτὸν Παλλαντίδας, υἱοῦς τοῦ ἀ-

Ἐλφοῦ τοῦ Αἰγέως Πάλλαντος, συνέλαβε δὲ ζῶντα καὶ τὸν Μαραθώνιο καῦρον, ὅστις κατέφθειρε τὸν τόπον.

Αἱ Ἀθῆναι κατὰ συνθήκην ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ στέλλωσι κατ' ἔτος, ἕ κατ' ἄλλους κατὰ ἑννέα ἔτη, εἰς Κρήτην φόρον ἑπτὰ παρθένους καὶ ἑπτὰ νέους εἰς βορὰν τοῦ εἰς τὸν ἐκεῖ λαθύρινθον κεκλεισμένου τέρατος Μινωϊκὰύρου. Ὁ Ἐθεὺς ἐκουσίως συγκατηρημήθη μετ' αὐτῶν ἐπ' ἐλπίδι τοῦ ν' ἀπαλλάξῃ τὴν πατρίδα του τοῦ φόρου τούτου. Ὅταν δὲ ἦλθεν ὁ Ἐθεὺς εἰς Κρήτην, ἡ θυγάτηρ τοῦ ἐκεῖ βασιλέως Ἀριάδνη τὸν ἠγάπησεν ὄθεν, ἵνα τὸν σώσῃ, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νήμα (μίτον), τὸ ὁποῖον ἐξετύλισεν ἐν ᾧ εἰσῆρχετο εἰς τὸν λαθύρινθον, διότι χωρὶς αὐτοῦ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εὑρῇ τὴν ἔξοδον. Φονεύσας δὲ ἐκεῖ τὸν Μινώταυρον, ἐξῆλθεν ἀσφαλῶς, ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ μίτου. Ἀναχωρήσας δὲ ἐκ Κρήτης μετὰ τῆς Ἀριάδνης, ἐγκατέλειψεν αὐτὴν ἐν τῇ νήσῳ Νάξῳ, ἣ, ὅπως ἄλλοι λέγουσι, τὴν ἐπῆρεν ἐκεῖ ὁ θεὸς Διόνυσος. Ἐν τῇ μεγάλῃ δὲ αὐτοῦ χαρᾷ διὰ τὴν νίκην, ἐλησμόνησεν ὁ Ἐθεὺς ν' ἀφαιρέσῃ τὰ μέλανα ἰστία, ἅτινα εἶχε τὸ πλοῖον κατὰ τὴν ἐξ Ἀθηνῶν ἀναχώρησίν του, καὶ νὰ βάλῃ λευκὰ εἰς σημεῖον τῆς σωτηρίας του, κατὰ τὴν συμφωνίαν μετὰ τοῦ πατρὸς του· ὁ δὲ πατὴρ τοῦ Αἰγέως, ἰδὼν τὸ πένθιμον τοῦτο σημεῖον, καὶ νομίσας ὅτι δὲν ἐσώθη ὁ υἱός του, ἐκρήμνισεν ἑαυτὸν εἰς τὸ πέλαγος, τὸ διὰ τοῦτο ὀνομασθὲν Αἰγαῖον.

Ὁ Ἐθεὺς ἐκληρονόμησε τὴν βασιλείαν· τὰς δώδεκα δὲ πόλεις τῆς Ἀττικῆς τὰς ἤνωσε διοικητικῶς εἰς μίαν· ἐπολέμησε δὲ καὶ τὰς Ἀμαζόνας παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἐερμῶδοντος ποταμοῦ.

Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας μετὰ δύο ἔτων ἀπουσίαν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχὴν ἕνεκα διαβολῶν· ἐκδιωχθεὶς δὲ, κατέφυγεν εἰς τὴν νῆσον Σκύρον, ὅπου ὁ βασιλεύων τῆς νήσου Λυκομήδης τὸν ἐδολοφόνησε, κατακρημνίσας αὐτὸν ἐκ τινος ὑψηλοῦ ὄρους. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν τὸν Ἐθεὺς ὡς ἡμίθεον καὶ ἐτέλουν εἰς τιμὴν του ἑορτὴν, τὰ Θήσεια.

Οἰδίπους.

Αἰεὶς ὁ βασιλεὺς τῶν Θεβῶν καὶ ἀπόγονος τοῦ Κάδμου μαθὼν ἐκ χρησμοῦ ὅτι ὁ υἱός του θὰ τὸν θανατώσῃ, ἐξέθεσεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους Κιθαιρῶνος ἅμα ἐγεννήθη. Ποιμένες δὲ εὐρόντες τὸ βρέφος μετεκόμισαν αὐτὸ εἰς Κόρινθον, ὅπου ὁ βασιλεὺς Πόλυβος, ἄκληρος ὢν, τὸ υἱοθέτησε

καὶ τὸ ἀνέθρεψεν. Ὁ Οἰδίπους ἠλικιωθεὶς ἔμαθεν ὅτι δὲν ἦτο καθαυτὸ πατὴρ τοῦ ὀ Πόλυβος· ὅθεν ἀπῆλθεν εἰς Δελφοὺς νὰ ἐρωτήσῃ περὶ τῶν γονέων του. Συναντήσας δὲ ἐπὶ τῶν ὁρέων τῆς Βοιωτίας μετὰ γέροντος (οὗτος ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ Λαῖος), ἦλθεν εἰς χεῖρας πρὸς αὐτὸν καὶ τὸν ἐφόνευσεν, ὕστερον δὲ ἦλθεν εἰς Θήβας.

Τέρας, ἔχον κεφαλὴν μὲν καὶ στήθος κόρης, σῶμα δὲ λέοντος καὶ πτέρυγας ἀετοῦ, ἢ Σφιγξ, εὕρισκετο πρὸ τῶν πυλῶν τῶν Θεῶν καὶ ἐπρότεινεν εἰς τοὺς διαβάτας τὸ ἐξῆς αἶνιγμα· «Ποῖον ζῶον εἶναι τὸ πρῶτ τετράπουν, τὸ μεσημέριον δίπουν καὶ τὸ ἑσπέρας τρίπουν;» ἐφόνευσ δὲ τοὺς μὴ δυναμένους νὰ τὸ λύσωσιν. Ὁ Κρέων, ἀδελφὸς τῆς βασιλείας τῶν Θεῶν Ἰοκάστης χήρας τοῦ Λαίου, εἶχεν ὑποσχεθῆ νὰ δώσῃ εἰς γάμον τὴν ἀδελφὴν του ταύτην καὶ τὸν θρόνον τῶν Θεῶν εἰς τὸν μέλλοντα νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν πόλιν ἐκ τοῦ τρομεροῦ τούτου τέρατος, λύων τὸ αἶνιγμα. Ὁ Οἰδίπους ἔλθων ἔλυσε τὸ αἶνιγμα, εἰπὼν ὅτι τὸ τοιοῦτο ζῶον εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Τὸ τέρας ἠττηθὲν οὕτως, ἐκρημίσθη ἀπὸ τοῦ ὕψους τῶν βράχων καὶ ἐφονεύθη. Ὁ ἐν ἀγνοίᾳ φονεὺς τοῦ πατρὸς τοῦ Οἰδίπους νυμφευθεὶς οὕτω τὴν Ἰοκάστην, ἔγεινε βασιλεὺς τῶν Θεῶν, ἀνὴρ τῆς μητρὸς του καὶ ἀδελφὸς ὁμομήτριος τῶν τέκνων του, χωρὶς νὰ τὸ ἤξεύρῃ.

Διὰ τὰ ἀνοσιουργήματα ταῦτα ἐπῆλθε λοιμὸς εἰς τὰς Θήβας. Ὁ Οἰδίπους ἐρωτήσας τὸ μαντεῖον ἀνεῦρε μετ' ἐκπλήξεως ὅτι οἱ Θεῶναιοι τιμωροῦνται οὕτως ἐνεκὰ τῶν εἰρημένων ἐγκλημάτων αὐτοῦ, ἅτινα μετὰ ἔρευναν τότε πρῶτον ἐγνώρισε. Καὶ ἡ μὲν Ἰοκάστη, μὴ θελήσασα νὰ ἐπιζήσῃ μετὰ τὴν φορικώδη ἀνακάλυψιν τούτων, ἀπῆγχονίσθη, ὁ δὲ υἱὸς καὶ ἀνὴρ τις ἐν ταύτῳ Οἰδίπους ἐξορύξας τοὺς ὀφθαλμούς του ἐτυφλώθη. Φυγὼν δὲ ἐκ Θεῶν, καὶ ὀδηγούμενος ὑπὸ τῆς προσφιλοῦς του θυγατρὸς Ἀντιγόνης, μετὰ πολυχρόνιον εἰς διαφόρους τόπους περιπλάνησιν, ἔφθασε, πανταχόθεν ἐκδιωκόμενος, ἐπὶ τέλος μετὰ πολλὰς ταλαιπωρίας εἰς τὸν Κολωνὸν παρὰ τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἦτο δάσος καὶ ἱερὸν τῶν Ἑρινυῶν· ἐκεῖ δὲ ἐδέχθη εὐμενῶς ὁ Θεσεὺς τὸν γέροντα Οἰδίπουν, ὅστις καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀπεβίωσεν.

Πόλεμος τῶν ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας (1214).

Καὶ τῶν ἐπιγόνων (1192).

Οἱ τοῦ Οἰδίποδος δίδυμοι υἱοί, Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυναΐκης, διεφιλονεῖκουν περὶ τοῦ θρόνου τῶν Θεῶν. Ὁ δεύτερος καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, κατέρυγε πρὸς τὸν βασιλέα τοῦ Ἀργους Ἀδραστον. Οὗτος δὲ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν γυναῖκα μίαν τῶν θυγατέρων του καὶ ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Θεῶν μετὰ στρατοῦ, διοικουμένου παρ' αὐτοῦ τοῦ Πολυναΐκου καὶ πέντε ἄλλων ἐνδόξων ἡγεμόνων. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἐτελείωσεν ὀλεθρῶς, διότι οἱ μὲν δύο ἀδελφοὶ μονομαχήσαντες μανιωδῶς, ἐφόνευσαν ἀλλήλους, οἱ δὲ ἄλλοι ἡγεμόνες ἐφονεύθησαν ἀθλίως ἐκτὸς τοῦ Ἀδράστου σωθέντος.

Μετὰ τὴν τελευταίην τοῦ Ἐτεοκλέους καὶ τοῦ Πολυναΐκου ἔγεινε βα-

(ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΑΝΤΑΖΗ 2.)

σιλεύς τῶν Θεῶν ὁ Κρέων, ὅστις ἀπηγόρευσε τὸν ἐνταφιασμὸν τοῦ Πολυνεΐκου· ἀλλ' ἡ εὐσεβὴς ἀδελφὴ τούτου Ἀντιγόνη ἐτόλμησε νὰ παραβῇ τὴν βάρβαρον ταύτην προσταγὴν τοῦ θεοῦ τῆς· διὸ ὁ τύραννος οὗτος προσέταξε καὶ τὴν ἐφόνευσαν.

Μετὰ δέκα δὲ ἔτη οἱ υἱοὶ τῶν ἐπτὰ ἡγεμόνων, οἱ λεγόμενοι ἐπίγονοι, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Θεῶν, τὰς ἐκυρίευσαν μετὰ αἰματώδεις μάχας καὶ κατέστησαν βασιλεῖα τὸν υἱὸν τοῦ Πολυνεΐκου Θεόσανδρον.

Ἡ Μίνως καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι ἄνδρες τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων.

Ἡ Μίνως, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Εὐρώπης, ὑπῆρξε βασιλεὺς καὶ νομοθέτης τῆς Κρήτης. Ἦτο δὲ οὗτος τόσον δίκαιος, ὥστε μετὰ τὸν θάνατόν του μυθολογεῖται ὅτι κατέστη ὑπὸ τῶν θεῶν πρῶτος τῶν τριῶν κριτῶν τοῦ ἄδου. Οὗτος λέγουσιν ὅτι κατεσκεύασε τὸν περίφημον λαβύρινθον τῆς Κρήτης, ὅπου κατέκλεισε τὸ τέρας Μινώταυρον. Ἐξουσίασε δὲ πολλὰς τῶν Κυκλάδων νήσων, καὶ ἔγεινε θαλασσοκράτωρ. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι ἐφόνευσαν ἐν Ἀθήναις τὸν υἱὸν του Ἀνδρόγεων, ἐπολέμησεν αὐτούς, καὶ τοὺς ὑπεγράωσε νὰ στέλλωσιν ὡς φόρον εἰς Κρήτην κατὰ ἐννέα ἔτη, ἢ, ὡς ἄλλοι λέγουσι, κατ' ἔτος, ἐπτὰ νέους καὶ ἐπτὰ κόρας, εἰς τροφήν τοῦ Μινωταύρου. Ἀπὸ τοῦ αἰσχροῦ τούτου φόρου ἠλευθέρωσε τὰς Ἀθήνας ὁ Θεσεύς. (ἴδ. σελ. 15).

Ἄλλους ἐπίσημους ἄνδρας τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων εὐρίσκομεν ἐν Μυκῆναις τοὺς Πελοπίδας Ἀτρέα καὶ Θεόστην· ἐν Σπάρτῃ τὸν Τυνδάρεων καὶ τὴν Λύδαν, ἐξ ἧς ἐγέννησεν ὁ Ζεὺς τοὺς Διοσκούρους Κάστορα καὶ Πολυδεύκην (αὕτη ἦτο μήτηρ καὶ τῆς Ἑλένης καὶ Κλυταμνήστρας)· ἐν Αἰγίνῃ τὸν δικαιοτάτον πάντων τῶν θνητῶν Λιάκον, ὅστις μετὰ θάνατον ἔγεινε κριτὴς τοῦ ἄδου· τοὺς υἱοὺς του Ταλαμῶνα καὶ Πηλέα, καὶ τὰ ἐνδοξότερα τῶν γονέων αὐτῶν τέκνα, Αἴντα καὶ Ἀχιλλέα· ἐν Κορίνθῳ τὸν πονηρὸν Σίσυφον καὶ ἐν Θεσσαλίᾳ τὸν Κένταυρον Χείφωνα, ἰατρὸν καὶ σοφὸν διδάσκαλον πολλῶν ἡρώων.

Ἐκστρατεία τῶν Ἀργοναυτῶν (1226).

Ἐφημιζέτο, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Κολχίδος Αἰήτης εἶχεν ἄπειρα πλοῦτη, ὑπὸ τὸ μύθευμα ὅτι κατεῖχε χρυσοῦν τι δέρας (δέρμα) κριοῦ, ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἄρη, ὑπὸ δράκοντος δὲ ἀκουμήτου καὶ δύο πυριπνῶν ταύρων φυλασσόμενον, καὶ ὅτι τοῦτο ἦτο ἀφιέρωμα τοῦ Φριζίου, σωθέντος ἐκεῖ ἐπὶ τοῦ κριοῦ.

Ἡ Ἰάσων, υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἰωλκοῦ Αἴσωνος, διετάχθη ὑπὸ τοῦ Φιλάργου, θεοῦ καὶ κηδεμόνος τοῦ Πελίου, νὰ ἀνακτήσῃ τὸ πολυτίμητον δέρας· ὅθεν ἐναυπηγήσῃ πλοῖον τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη Ἀργὼ, καὶ ἐπέβησαν εἰς αὐτὸ πεντήκοντα ἥρωες ἐκ τῶν ἀρίστων τῆς Ἑλλάδος, οἷον ὁ Θεσεύς, ὁ Πειρίθους, οἱ δύο ἀδελφοὶ Κάστωρ καὶ Πολυδεύκης, ὁ Μελέαγρος, ὁ Πηλεὺς, ὁ ποιητὴς Ὀρφεὺς, ὅστις διὰ τῶν ἀσμάτων του ἐξήμερωσε τὰ πάθη καὶ τὰ μύθη, καὶ ὁ ἰατρὸς Ἀσκληπιός, υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνος.

ἄνωγος, ὅστις πᾶσαν νόσον καὶ πᾶν πάθος ἰάτρους διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν βοτάνων του, καὶ ἄλλοι.

Μετὰ πολλὰ συμβεβηκότα, ὁ Ἰάσων ἐφθασεν εἰς Κολχίδα, ἐκεῖ δὲ ἤγαπήθη ὑπὸ τῆς Μήδειας θυγατρὸς τοῦ βασιλέως Λιήτου, ἣτις ἦτο μάγισσα· διὰ τῶν συμβουλῶν δὲ ταύτης ὁ Ἰάσων φονεύσας τὰ φυλάττοντα τὸ χρυσοῦν δῆρας θηρία, ἤρπασε τὸν θησαυρόν. Ἡ Μήδεια τότε τὸν ἠκολούθησεν εἰς τὸ πλοῖον· διὰ τὴν ἀποφυγὴν δὲ τὴν καταδιώξιν τοῦ πατρὸς τῆς Λιήτου, κατακόψασα τὸν ἀδελφὸν τῆς Ἀψυρτον, τὸν ὁποῖον εἶχε συμπαραλάβει, κατεσκόρπισε τὰς σάρκας του καὶ τὰ ὀστά του εἰς τὴν ὁδόν· ὁ δὲ Λιήτης συναθροίζων τὰ μέλη τοῦ παιδὸς του, δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν προφθάσῃ. Ἄλλ' ὁ Ἰάσων ἐπὶ τέλους τὴν ἐγκατέλειπεν· αὐτὴ δὲ ἐσφαζε τὰ τέκνα τῆς, καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ὅπου ἔλαβεν ἄνδρα τὸν Λιγέα βασιλέα τῶν Ἀθηνῶν.

Τρωϊκὸς πόλεμος (1193—1184).

Ἀξιωμακροῦντο συμβεβηκότα τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος, μὲ μύθος δὲ καὶ τοῦτο περιπεπλεγμένον, εἶναι καὶ ὁ Τρωϊκὸς πόλεμος.

Πάρις ὁ υἱὸς τοῦ Πριάμου, βασιλέως τῆς Τροίας, ἐλθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἤρπασε τὴν ὡραίαν Ἑλένην γυναῖκα τοῦ Μενελάου, βασιλέως τῆς Ἀκαδημανος, φιλοξενηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ. Ὀλόκληρος ἡ Ἑλλάς, ἀγανακτήσασα διὰ τὴν προσβολὴν ταύτην, συνέδραμε τὸν Μενέλαον, ἀποφασίσαντα νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Τροίας.

Ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας ἦτο ὁ Ἀγαμέμνων βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν καὶ ἀδελφὸς τοῦ Μενελάου. Οἱ ἐπιστημότεροι τῶν ἄλλων στρατηγῶν ἦσαν ὁ Μενέλαος, ὁ πάντων ἀνδρείοτατος Ἀχιλλεὺς, ὁ Διομήδης, οἱ δὲ Ἄϊαντες, ὁ περὶ ἄλλους διὰ τὴν φρόνησιν του Νέστωρ καὶ ὁ πανουργὸς Ὀδυσσεύς. Ἦσαν δὲ οἱ ἐκστρατεύσαντες Ἕλληνες ἕως 400,000. Ὁ ἀνδρείοτατος τῶν Τρώων ἦτο ὁ Ἔκτωρ, υἱὸς τοῦ βασιλέως Πριάμου.

Μετὰ δεκάετη πολιορκίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν πολλοὶ καὶ ἐκ τῶν Τρώων καὶ ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἀλλήλομαχοῦντες ἐθανατώθησαν, ἀρχηγοὶ τινες τῶν Ἑλλήνων, κρυβέντες ἐντὸς μεγάλου ξυλίνου ἵππου, τοῦ δουρείου λεγομένου, προσέταξαν νὰ ἐπιβῶσιν εἰς τὰ πλοῖα οἱ στρατιῶται των. Τὸν δούρειον αὐτὸν ἵππον ἔφεραν εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Τροίας οἱ Τρῶες, νομίσαντες ὅτι ἔφυγον οἱ Ἕλληνες καὶ ἄφικαν αὐτὸν ἀφιέρωμα. Τὴν ἐπομένην δὲ νύκτα οἱ μέσκα εἰς αὐτὸν κλεισμένοι ἀρχηγοὶ ἐξεληθόντες ἤνοιξαν τὰς πύλας εἰς τοὺς ἐπανεληθόντας συμπολεμιστάς των, καὶ οὕτως ἡ Τροία κυριευθεῖσα κατεστράφη, καὶ ὁ μὲν Πάριος ἐσφάγη, ἡ δὲ γυνὴ του Ἑκάβη καὶ αἱ θυγατέρες του ἀπήχθησαν εἰς αἰχμαλωσίαν. Ὁ Αἰνείας υἱὸς τοῦ Ἀγχίσου, καὶ ὁ Ἀντήνωρ μόνον ἐξέφυγον τὴν αἰχμαλωσίαν (1184).

Ἡ ἐπιστροφή (νόστος) τῶν ἡγεμόνων τῶν Ἑλλήνων ἐκ τῆς Τροίας ἀποτελεῖ ἄλλην σειρὰν μυθευμάτων καὶ διηγημάτων, κατὰ τὰ ὁποῖα οἱ νικηταὶ ἔπειρα ὑπέστησαν δεινά. Οὕτως ὁ Ὀδυσσεὺς περιεπλανήθη δέκα ἔτη εἰς τὴν θάλασσαν πρὶν ἢ ἐπανῆλθῃ τὴν νῆσόν του Ἰθάκην, ὁ Μενέλαος

ὑπέβρεον ἐν διαστήματι ἑνέα ἐτῶν ἐκ τῶν τρικυμίων, ὁ Ἀγαμέμνων, ἑ-
 πανελθὼν εἰς Ἄργος, ἐδόλοφονήθη ὑπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ Κλυταίμνηςτρας
 καὶ τοῦ Αἰγίστου, καὶ ἄλλοι ἄλλα ἔπαθον.

§ 12 Θρησκεία καὶ ὁμοσπονδία ἐθνικῆ τῶν ἑλλήνων.

Θεοί, ἡμίθεοι, ἥρωες.

Οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευσαν ὡς θεοὺς τὰ διάφορα ἔμφυχα καὶ ἄφυχα
 πράγματα καὶ τὰς ιδιότητας αὐτῶν· ὅθεν ὁ ἄνεμος, ὁ ἀήρ, τὸ πῦρ, ὁ
 ἥλιος, ὁ ὠκεανός, οἱ ποταμοί, κτλ. κτλ. ἐθεωροῦντο ὡς θεοί.

Οἱ θεοὶ οὗτοι ὑπετίθεντο, ὅτι εἶχον ὅλας τὰς καλὰς ιδιότητας εἰς ἀ-
 νώτατον βαθμὸν, ἐπ' ἕσης δὲ καὶ ὅλα τὰ ἐλαττώματα, τὰ πάθη καὶ τὰς
 ἀθλιότητας τῶν θνητῶν.

Οἱ πλείστοι τῶν θεῶν εἶχον ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ ὁ καθὲς πόλιν
 ἰδίαν καὶ λαὸν π. χ. ἡ Ἀθηναῖ τὰς Ἀθήνας, ἡ Δήμητρα τὴν Ἐλευσίνα, ἡ
 Ἥρα τὸ Ἄργος, ὁ Ἀπόλλων τοὺς Δελφοὺς, ὁ Διόνυσος τὰς Θήβας, ἡ Ἀ-
 φροδίτη τὴν νῆσον Κύπρον, κτλ.

Αἱ μᾶλλον τῶν ἄλλων λατρευόμεναι θεότητες ἦσαν οἱ θεοὶ, οἵτινες,
 κατὰ τοὺς μύθους κατώκουν τὸν Ὀλυμπον, ὁ Ζεὺς, ἡ Ἥρα, ἥτις ἦτο γυ-
 νὴ τοῦ καὶ ἀδελφῆ τοῦ, ὁ Ἀπόλλων, ἡ Ἄρτεμις, ὁ Ἑρμῆς, ἡ Ἀθηναῖ, ὁ
 Ἥφαιστος, ἡ Ἀφροδίτη, ὁ Ἔρως, ὁ Ἄρης, ἡ Βεστία, ἡ Μαῖρα, ἡ Τύχη,
 ἡ Νέμεσις, ἡ Ἄτλη, ἡ Δίκη, ἡ Θέμις. Θεοὶ ἦσαν καὶ αἱ ἑνέα Μοῦσαι, αἱ
 τρεῖς χάριτες, αἱ Ὠραι, αἱ Ὑάδες, αἱ Πλειάδες, ἡ Ἴρις, ἡ Σελήνη, ὁ Ἥ-
 λιος, ἡ Ἥδῃς, οἱ Ἄνεμοι κτλ.

Ἐπῆρχον πρὸς τούτοις καὶ ἕτεροι θεοὶ δευτερεύοντες, οἱ θεοὶ τῆς θα-
 λάσσης ὀνομαζόμενοι, ὁ Ποσειδῶν, ἡ γυνὴ τοῦ Ἀμφιτρίτη, ὁ Τρίτων, οἱ
 θεοὶ τῆς Γῆς καὶ τοῦ Ἄδου, ἡ Γῆ, ὁ Πλούτων ἡ γυνὴ τοῦ Περσεφόνη, αἱ
 Ἑρινύες κτλ.

Ἐπῆρχον ἔτι καὶ οἱ λεγόμενοι ἡμίθεοι, οἱ ὅποιοι ἦσαν τέκνα θεῶν, ἡ
 θεαινῶν ἐκ γάμου μὲ θνητοῦς, οἷον ὁ Σίσυφος, ὁ Βελλεροφόντης, ὁ Ἴνα-
 χος, ὁ Δαναός, ἡ Δανάη, ὁ Τάνταλος, ὁ Κάδμος, ὁ Οἰδίπους κτλ. ὁ Ἡ-
 ρακλῆς. ὁ Θησεύς, ὁ Κέκροψ, ὁ Ἰάσων, ὁ Περσεύς, κατασταθέντες περι-
 βόητοι διὰ τὰ κατορθώματά των.

Τὰ Ἠλύσια πεδία καὶ ὁ Ἄδης.

Ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες, ὅτι ὁ Ἑρμῆς φέρων τοὺς νεκροὺς τοὺς παρέδι-
 δεν εἰς τὸν Χάρωνα. Οὗτος δὲ τοὺς ἔβαλεν εἰς τὸ πλοῖόν του καὶ τοὺς με-
 τέφερε διὰ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ ἢ τῆς Ἀχερουσίας λίμνης εἰς τὸν Ἄ-
 δην. Ἐκεῖ δὲ ἐφέροντο ἐνώπιον τῶν κριτῶν τοῦ Ἄδου Μίνωος, Αἰακοῦ καὶ
 Ῥαδαμάνθιος καὶ ἐκρίνοντο, καὶ οἱ μὲν ἀγαθοὶ ἐπορεύοντο εἰς τὰ Ἠλύ-
 σια πεδία, ἥτοι τὰς νήσους τῶν Μακάρων, τόπους τερπνούς· οἱ δὲ κα-
 κοὶ εἰς τὰ Τάρταρα, τὸν τόπον τοῦ κλαυθμῶνος καὶ τὸν Πυριπλεγέθοντα
 ποταμὸν, ὅπου ἐβασκνίζοντο μυριοτρόπως. Αἱ Ἑρινύες, τῶν ὁποίων ἡ

κόμη συνέκειτο ἐξ ὄψεων καὶ αἱ ὅποια εἶχον τὴν μὲν μίαν χεῖρα ὥπλιον σμένην μὲ μάστιγα ἐξ ὄψεων, τὴν δ' ἑτέραν μὲ δάδα, ἐτρόμαζον τοὺς κακοὺς καὶ τοὺς ἐβασάνιζον. Αἱ ψυχαὶ τῶν μὴ ἀξιωθέντων ταφῆς περιπλανῶντο ἕκατὸν ἔτη εἰς τὸ Ἑρέβος, σκοτεινὴν καὶ ψυχρὴν κατοικίαν. Τρικέφαλος δὲ κύων, ὁ Κέρβερος, ἐμπόδιζε τοὺς θέλοντας νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τοῦ ἄδου.

Λατρεία, Οἰωνοί, Μαντεῖα.

Ἐπειδὴ δ' ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες, ὅτι οἱ θεοὶ ἀνεμειγνύοντο πάντοτε εἰς τὰς κοσμικὰς ὑποθέσεις, ἐζήτουν νὰ τοὺς ἐξιλεώσωσι πρὸς ἑαυτοὺς διὰ παρακλήσεων, σπονδῶν καὶ θυσιῶν διαφόρων ζῶων, τῶν ὁποίων θν μὲν μέρος ἕκαιετο ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, τὸ δ' ὑπόλοιπον ἐτρόγετο ὑπὸ τῶν προσφερόντων τὴν θυσίαν.

Ἐπίστευον ἔτι ὅτι οἱ θεοὶ ἐφανεύοναν τὰς θελήσεις των καὶ τὰ μέλλοντα διὰ σημείων καὶ δι' ὄνειρων. Τοὺς διαφόρους δὲ οἰωνοὺς ἐζήτουν οἱ μάντιες καὶ οἱ οἰωνοσκόποι. Πολλάκις δὲ ἀπεκρίνοντο οἱ θεοὶ εἰς ἐρωτήσεις ἀνθρώπων περὶ ἀδήλων πραγμάτων καὶ διὰ μαντείων, τὰ περιφημότερα τῶν ὁποίων ἦσαν τὸ τῶν Δελφῶν ἐν Φωκίδι, τῆς Δωδώνης ἐν Ἠπείρῳ καὶ τῆς Ὀάσεως ἐν Ἀφρικῇ, διὸς τοῦ Ἀμμωνος ὀνομαζόμενον.

Ἐν Δελφοῖς γυνὴ τις ἱέρεια, Πυθία ὀνομαζομένη, ἐφέρετο ὑπὸ τῶν ἱερέων ἐπὶ τι χάσμα γῆς, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐζήρχοντο ἀναθυμιάσεις. Ἐκεῖ δὲ, καθεζομένη ἐπὶ τρίποδος, ἐνεπνέετο ὑπὸ τῆς λεγομένης μαντικῆς ἀναθυμιάσεως, καὶ παραφρονοῦσα, ἐπρόφερε λόγους ἀσυναρτήτους καὶ συγκεχυμένους. Οἱ δὲ ἱερεῖς μεταποιούντες κατὰ τὴν ἰδέαν των εἰς στίχους δυσεξηγήτους τοὺς λόγους τούτους ἔδιδον εἰς τοὺς ἐρωτῶντας.

Ἀμφικτυοναίαι, ἀγῶνες.

Ἐκάστη πόλις ἑλληνικὴ ἦτο ἐλευθέρη ἀπὸ τῆς ἄλλης, ἀλλ' ὅμως συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλας διὰ τῆς ἐκ τῶν αὐτῶν προγόνων καταγωγῆς καὶ τῆς ταυτότητος τῆς γλώσσης, τῆς θρησκείας, τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων καὶ τοῦ χαρακτῆρος· ὅλοι δὲ ἐπεθύμουν νὰ διατηρῶσι τὴν ἐθνικὴν των συνένωσιν. Ἐκ τούτου προέκυψαν αἱ θρησκευτικαὶ ἐκεῖναι συνελεύσεις, αἱ ὀνομαζόμεναι ἀμφικτυοναίαι, ἐξ ὧν ἡ μᾶλλον γνωστὴ, τὸ κατ' ἐξοχὴν λεγόμενον ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, συνεκροτεῖτο ἐκ δώδεκα λαῶν, πεμπόντων ἀπεσταλμένους ἢ ἀντιπροσώπους, τὸ μὲν ἕαρ εἰς Δελφοὺς, τὸ δὲ φθινόπωρον εἰς Ἀνθήλην τῶν Θερμοπυλῶν. Ἐκεῖ ἐτέλουν οὗτοι ἐορτὰς θρησκευτικὰς, καὶ ἐνίοτε ἐψήφιζον καὶ ἀμοιβάς ἐθνικὰς εἰς τοὺς εὐεργετήσαντας τὴν κοινὴν πατρίδα, ἢ κατηρῶντο τοὺς προδότας αὐτῆς καὶ τοὺς παρέδιδον εἰς τὴν κοινὴν ἐκδίκησιν. X

Τὸ αἶσθημα δὲ τῆς κοινῆς καταγωγῆς καὶ τῆς ἀδελφότητος τῶν ἑλληνικῶν φυλῶν συνετέλεσε προσέτι εἰς σύστασιν δημοσίων ἀγῶνων, εἰς τοὺς ὁποίους συνέρρεον πανταχόθεν τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου καὶ ἀγωνισταὶ καὶ θεαταί·

Οἱ περιφημότεροι τῶν ἀγῶνων τούτων ἦσαν οἱ τέσσαρες μεγάλοι λε-

γόμενοι· δηλ. οἱ Ἰσθμικοὶ, τελούμενοι ἐν Κορίνθῳ πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος· οἱ Νέμεοι ἐν Ἀργολίδι, πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους· οἱ Πυθικοὶ ἐν Δελφοῖς, πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος, νικητοῦ τοῦ Πύθωνος δράκοντος, καὶ οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἐν Ἡλίδι, πρὸς τιμὴν τοῦ Λιός, τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε μεγαλοπρεπὴς ναὸς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, πεδιάδα τῆς Ἡλίδος. Οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο κατὰ τετραετίαν, ἐκ τούτου προῆλθον αἱ Ὀλυμπιάδες, ἥτις περίοδος τετραετής, τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες μετεχειρίζοντο εἰς τὴν χρονολογίαν των, καὶ ἥτις ἤρχισεν ἐν ἔτει 776 π. Χ.

Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν μῆνα ἐν ᾧ ἐτελοῦντο τὰ Ὀλύμπια διέκοπτον τοὺς πολέμους· διὰ βαρέος δὲ προστίμου ἐτιμωρεῖτο ὁ λαὸς ὁ τολμῶν νὰ παραβῇ τὴν διακοπὴν, ἥτις ἐλέγετο ἐκχειρία.

Οἱ εἰρημένοι ἀγῶνες συνίσταντο εἰς ἀσκήσεις παντὸς εἶδους, πεζοδρομίαν, ἵπποδρομίαν, πῆδημα, πάλην, πυγμαχίαν καὶ τέλος παγκράτιον. Καίτοι ἡ ἀμοιβὴ ἦτο μόνον στέφανος ἐκ δάφνης ἢ ἀγριελαιίας (κοτίνου), ἦτο ὅμως αὕτη σημεῖον ἐνδοξοῦ νίκης διὰ τὸν νικητὴν, διὰ τὴν οἰκογένειάν του καὶ διὰ τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του. Αἱ πόλεις ἀπένεμον μεγάλας τιμὰς εἰς ἀθλητὴν νικηφόρον· ἐν δὲ τῇ Σπάρτῃ, ἐν τῇ πρώτῃ μετὰ τὸν ἀγῶνα μάχῃ, ἐπεφυλάττετο εἰς τὸν Ὀλυμπιονίκην ἡ ἐπικινδυνωτέρα θέσις, δηλαδή ἡ τιμὴ τοῦ νὰ καταφρονήσῃ καὶ τὸν μέγιστον κίνδυνον ὑπὲρ τῆς πατρίδος.

Δίαιτα κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους.

Ἡ κοινωνία τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς χρόνους ἦτο ἀπλοϊκὴ. Οἱ βασιλεῖς καὶ εὐγενεῖς δὲν ἐθεώρουν ὡς ἐξευτελισμὸν τῆς ἀξίας των νὰ μανθάνωσι καὶ ἀσκῶσι βαναύσους τέχνας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰθάκῃς Ὀδυσσεὺς λέγεται ὅτι κατεσκεύαζεν ὁ ἴδιος τὸν κοιτῶνά του καὶ τὴν σχεδίαν του καὶ ὅτι ἐκαυχᾶτο διὰ τὴν δεξιότητά του εἰς τὸ ὀργῶναι τὴν γῆν καὶ θερίζειν. Οἱ ἡγεμόνες καὶ στρατηγοὶ παρσκευάζον τὰ φαγητὰ των. Καὶ βασιλεῖς καὶ ἰδιῶται ἔτρωγον ἐκ τῆς αὐτῆς τροφῆς, ἥτις ἦτο ἀπλουστάτη. Τὰ συνήθη προσφάγια αὐτῶν ἦσαν κρέατα ὀπτὰ αἰγῶν, προβάτων καὶ βοῶν. Ἐτρωγον δὲ τυρὸν καὶ κρομμύδια καὶ καρπούς· τὸν οἶνον ἔπινον μεμιγμένον μὲ ὕδωρ, καὶ δὲν ἦσαν ἐν γένει ἄσωτοι.

Αἱ γυναῖκες καὶ θυγατέρες τῶν ἡγεμόνων ἐξετέλουν διάφορα οἰκιακὰ ἔργα· ὕφαινον, ἔκλωθον, ἐκέντων καὶ ἔσφρον ὕδωρ, ἐκ τῶν δημοσίων φρεάτων ἀντλοῦσαι, καὶ ἐβοήθουν τὰς δούλας εἰς τὸ πλῆσιμον τῶν ἐνδυμάτων καὶ στρωμάτων εἰς τὸν ποταμὸν.

Οἱ Ἕλληνες καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους δὲν ἦσαν ἀμοίραι πολιτισμοῦ· κατόκουιν κοινωνικῶς εἰς πόλεις ὠχυρωμένας μὲ τείχη καὶ ἐρούσας πλατείας, ἀνάκτορα, ἀγορας καὶ ναοὺς. Τὸ ἐμπόριον ὅμως δὲν ἐτιμᾶτο πολὺ, καὶ διὰ τοῦτο ὀλίγον ἐκαλλιεργεῖτο, καὶ δὲν φαίνεται νὰ ἦσαν τότε νομίσματα. Ἀμφιβάλλεται ἐτι ἂν ἦτο γνωστὸν τότε τὸ γράφειν, εἰ καὶ ὑπῆρχον ποιηταὶ ἄδοντες τοὺς ἄθλους καὶ τὰς τύχαι ἐν γένει τῶν Ἡρώων.

Ὁ περιφημώτατος τούτων τῶν ποιητῶν ἦτο ὁ Ὅμηρος, ὅστις ἐψάλλε διάφορα γεγονότα τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου καὶ τὰ παθήματα τοῦ Ὀδυσσεύς, ἐπανερχομένου ἐκ Τροίας εἰς Ἰθάκην, τὸ βασιλείον του.

§ 13 Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν.

Κόδρος, Ἀποικίαι.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ τρωϊκοῦ πολέμου καὶ ἐξῆς ἐπὶ ὀγδοήκοντα ἔτη συνέβησαν μεγάλαι ταραχαὶ ἐν Ἑλλάδι, καὶ πολλοὶ λαοὶ μετανάστευσαν ἀπὸ τοῦς τόπους των εἰς ἄλλα μέρη.

Ἡ περιφημότερα μετανάστευσις τῶν χρόνων τούτων ἦτο ἡ εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπιδρομὴ τῆς ὀρεινῆς φυλῆς τῶν Δωριέων, κατοικοῦσης μέχρι τότε περὶ τὴν Δωρίδα. Ἐπειδὴ οἱ ἀρχαῖοι τούτων ἐνομιζόντο ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλέους, ὅστις εἶχε διωθθῆ ἐκ τῆς Τύρινθος καὶ τῶν Μυκηνῶν, ἀπῆλθον μέρος τῆς Πελοποννήσου ὡς κληρονομίαν των. Διαβάντες δὲ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον, κατέκτισαν τὴν Μεσσηνίαν, τὴν Λακωνικὴν καὶ τὴν Ἀργολίδα. Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο ὀνομάζεται Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν καὶ ἐγένετο περὶ τὸ 1104 ἔτος π. Χ.

Μέρος τοῦ νικηθέντος λαοῦ ἠναγκάσθη νὰ κατασύγῃ εἰς ἄλλους τόπους· ὅθεν πολλοὶ ἦλθον εἰς τὴν Ἀττικὴν· ἀλλ' οἱ Δωριεῖς καὶ ἐκεῖ τοὺς κατεδίωξαν. Ὅτε δὲ οἱ δύο στρατοὶ ὁ τῶν Δωριέων καὶ ὁ τῶν Ἀθηναίων εὐρέθησαν ἀντιπαρατεταγμένοι εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἔμαθον ὅτι ὁ χρησμός ὑπέσχετο τὴν νίκην εἰς ἐκείνον ἐκ τῶν δύο λαῶν, οὗτινος ὁ βασιλεὺς θά ἐφονεύετο. Ὁ Κόδρος, βασιλεὺς τῶν Ἀθηναίων, ἐνεδύθη φορέματα γεωργοῦ, καὶ λαθῶν δρέπανον εἰς τὴν χεῖρα καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ Δωρικὸν στρατόπεδον, ἐκτύπησεν ἐπίτηδες στρατιώτην τινὰ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου εὐθὺς ἐφονεύθη. Οἱ Δωριεῖς, πληροφορηθέντες ὅτι ὁ φονευθεὶς ἦτο ὁ Κόδρος, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ μικρὰ καὶ ἄγονος χώρα τῆς Ἀττικῆς δὲν ἠδύνατο νὰ θρέῃ ὅλους τοὺς φυγόντας ἐκ τῆς Πελοποννήσου Ἴωνας, οὗτοι μετέβησαν πέραν τοῦ Αἰγαίου πελάγους εἰς τὴν παραλίαν τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐκεῖ ἔκτισαν πολλὰς πόλεις. Αὗται δὲ εἶναι αἱ λεγόμεναι Ἴωνικαὶ ἀποικίαι (1044 π. Χ.). Πρὸ τούτων εἶχον ἔλθει ἐκεῖ Αἰολεῖς καὶ Δωριεῖς, καὶ οἱ μὲν πρῶτοι ἐγκατεστάθησαν πρὸς βορρᾶν, οἱ δὲ δεῦτεροι πρὸς μεσημβρίαν τῶν Ἴωνων. Ἐκτίσαν δὲ περιφήμους καὶ ὀνομαστάς πόλεις ἀποικιακὰς, τὴν Ἐφεσον, Σμύρνην, Φώκιαν, Μίλητον καὶ ἄλλας. Ἐκ τῶν πόλεων δὲ τούτων ἐγένεον ἄλλαι πάλιν ἀποικίαι.

Αἱ ἀποικίαι κατέστησαν μὲ τὸν καιρὸν τόσον λαμπραὶ καὶ ἰσχυραὶ, ὅσον ἦσαν καὶ αἱ μητροπόλεις των· οὕτω δὲ ὁ ἑλληνικὸς λαὸς κατέστη τότε πρῶτος λαὸς τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀκόμη καὶ σήμερον θαυμάζονται.

§ 14. Σπάρτη και Λυκοῦργος

Οἱ εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ τὴν Ἀργολίδα ἐγκατασταθέντες Δωριεῖς εἶχον διώξει κατὰ μέγα μέρος ἐκείθεν τοὺς κατοίκους· οἱ δὲ καταλαβόντες τὴν Λακωνικὴν εἶχον ἀφήσει τοὺς αὐτόχθονας νὰ ζῶσιν εἰς τὸν τόπον των, ὡς ὑπήκοοί των. Τινὲς μὲν τούτων τῶν λακωνικῶν φυλῶν, θελήσασαι ν' ἀποτινάξωσι τὸν ζυγόν, ἠπτήθησαν καὶ καθυπεδουλώθησαν, καὶ οὗτοι εἶναι οἱ κληθέντες εἰλωτες. Ὅθεν τότε τρία εἶδη κατοίκων ὑπῆρχον εἰς τὴν Λακωνικὴν—οἱ Δωριεῖς ἢ οἱ κύριοι, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἢ οἱ ὑπήκοοι (περίοικοι) καὶ οἱ εἰλωτες ἢ οἱ δούλοι. Οἱ Δωριεῖς συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Λακωνικῆς Σπάρτην, ὅθεν προῆλθε τὸ ὄνομα αὐτῶν Σπαρτιάται. Εἶχον δὲ δύο συγχρόνως βασιλεῖς, καταγομένους ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Ἡρακλέους. Φοβούμενοι δὲ τὸ μῖσος τῶν ὑπηκόων των καὶ τῶν δούλων, εἶχον πάντοτε τὰ ὄπλα ἀνὰ χεῖρας ὡς στρατεύμα ἐπὶ ἐχθρικοῦ τόπου ἐστρατοπεδευμένον. Νομοθέτης τῶν Σπαρτιατῶν ἐγενεῖν ὁ Λυκοῦργος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Εὐνόμου, γεννηθεὶς κατὰ τὸν ἔννατον π. Χ. αἰῶνα.

Ὅτε ἡ Σπάρτη κατεσπαράσσετο ὑπὸ διγνοιῶν, ὁ πατὴρ τοῦ Λυκοῦργου, θέλων νὰ χωρίσῃ τοὺς διαπληκτιζομένους, μαχαιρωθεὶς ἀπέθανεν· ὁ δὲ πρωτότοκος ἀδελφός του Πολυδέκτης ἐτελεύτησεν ὡσαύτως πρόωρα, καὶ ὁ Λυκοῦργος διετέλει ὢν βασιλεὺς, ἐν ὧσιν δὲν ἤξευρεν ὅτι ὁ Πολυδέκτης εἶχεν ἐγκαταλείψει ἐγκυον τὴν γυναῖκά του. Ἡ βασίλισσα ἐγκυμονοῦσα ἐπρότεινε εἰς τὸν Λυκοῦργον νὰ θανατώσῃ τὸ παιδίον, ἂν ὑπέσχετο νὰ τὴν νυμφευθῇ. Οὗτος δὲ χάριν τῆς σωτηρίας τούτου ἐξηπάτησεν αὐτὴν δι' ὑποσχέσεως ψευδοῦς, ὅτι στέργει, ἀλλ' ὅταν ἐγεννήθῃ τὸ παιδίον, τὸ ἐπῆρε καὶ τὸ ἀνηγόρευσε βασιλέα, ὠνόμασε δὲ αὐτὸ Χαρίλαον, ὡς συγγενῆς δὲ ἐγένετο κηδεμών του. Οἱ προῦχοντες ἐκ φθόνου διὰ τὴν φρονίμην διοίκησίν του κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀνηλικιότητος τοῦ νέου βασιλέως, τὸν ἠνάγκασαν νὰ φύγῃ. Περιηγηθεὶς δὲ πολλὴν καιρὸν, ἐσπούδασε τὰ ἔθιμα καὶ τοὺς νόμους πολλῶν ξένων ἐθνῶν. Μετὰ 18 δὲ ἐτῶν ἱπουσίαν, ἐπιστρέψας εἰς Σπάρτην μὲ χρησιμὸν παρὰ τοῦ Δελφικοῦ Ἀπόλλωνος, ἐθνικοῦ θεοῦ τῶν Δωριέων, τοῖς ἔθεσεν ἄνευ ἀντιστάσεως νόμους, οἵτινες ἦσαν σύμφωνοι πρὸς τὰ ἀνέκαθεν ἦθη τοῦ δωρικοῦ φύλλου.

Νόμοι τοῦ Λυκοῦργου.

Ὁ Λυκοῦργος διετήρησε τὴν διανομὴν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας μεταξὺ τῶν δύο οἰκῶν.

Οἱ βασιλεῖς τῶν Σπαρτιατῶν εἶχον πολὺ ὀλίγην δύναμιν. Ὁφείλον νὰ ἐπαγρυπνώσῃ μόνον περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, εἶχον δὲ καὶ θρησκευτικὰ τινα καθήκοντα καὶ τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων. Ὁλη ἡ ἐξουσία ἦτο εἰς χεῖρας τῆς γερουσίας, ἥτις ἦτο συνέδριον ἐξ εἰκοσι καὶ δικτῶ γερόντων, ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκ τῶν ὑπὲρ τὰ ἐξήκοντα ἔτη γεγονότων· συνεδρίαζον δὲ μετ' αὐτῶν καὶ οἱ δύο βασιλεῖς.

Γενική συνέλευσις τῶν πολιτῶν (ἄλια λεγομένη), συνερχομένη καθ' ἑ-
μαστον μῆνα περὶ τὴν νέαν σελήνην, ἐψήφισε τὰ ὑπὸ τῆς γερούσιας
προτεινόμενα ψήφισματα.

Ὁ Λυκούργος ἤθελε νὰ καταστήσῃ ἐντελεστάτην ἰσότητα μεταξὺ
τῶν Σπαρτιατῶν. Διὰ νὰ κατορθώσῃ λοιπὸν τοῦτο, διεμοίρασεν ὅλας
τὰς γαίας των εἰς τόσους κλήρους ὅσοι ἦσαν καὶ οἱ πολῖται, ὅηλ. 9000,
καὶ ἀπηγόρευσε τὴν διανομὴν ἢ πώλησιν αὐτῶν τῶν κλήρων, διότι ἤ-
θελε κάθε Σπαρτιάτης νὰ ἔχῃ τὸ ἰδικόν του καὶ νὰ μὴ ὑπάρχωσιν οὔτε
πένητες οὔτε πλούσιοι.

Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀπηγόρευσε τὴν πολυτέλειαν, τὰς τέχνας,
τὰ πολλὰ γράμματα, τὸ ἐμπόριον, τὸ χρυσοῦν καὶ τὸ ἀργυροῦν νόμι-
σμα, συγχωρήσας μόνον βαρὺ καὶ σιδηροῦν. Συνέστησε τὰ συσσίτια (κοι-
νὰς τραπέζας) ὅπου ἐπεκράτει πάντοτε μεγάλη λιτότης, καὶ τῶν ὀ-
πείων δὲν ἦτο συγκεχωρημένον εἰς οὐδένα, οὐδ' εἰς αὐτοὺς τοὺς βασι-
λεῖς, νὰ μὴ μετέχωσιν.

Ὁ Λυκούργος ὑπέβαλε τοὺς πολῖτας ὅλους εἰς συνεχεῖς ἀσκήσεις, διό-
τι ἤθελε νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς στρατιώτας ἀνδρείους καὶ εἰς τοῦτο ἐ-
πέτυχε τῶ ὄντι.

Οἱ ἔφοροι, πέντε τὸν ἀριθμὸν, ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐκλεγόμενοι, κατέστη-
σαν βαθμηδὸν οἱ ἀληθεῖς κύριοι εἰς τὴν Σπάρτην, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ βα-
σιλεῖς τοὺς ἐσέβοντο καὶ τοὺς ἐφοβοῦντο διότι εἶχον πολλὴν δύναμιν
εἰς τὴν πολιτείαν. Ἐπετήρουν τὴν διαγωγὴν ὅλων τῶν ἀρχῶν, εἶχον
δὲ καὶ δικαστικὴν ἐξουσίαν, καὶ ἠδύναντο νὰ δικάζωσι καὶ αὐτοὺς τοὺς
βασιλεῖς.

Ἀνατροφή ἀρρένων.

Οἱ ἀρρένες ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς πολιτείας. Ὁ γεννηθεὶς δύ-
μορφος καὶ μὴ τέλειος ἐθανατώνετο, ἐπειδὴ δὲν θὰ ἐγίνετο καλὸς στρα-
τιώτης. Ἄνετρέφοντο δὲ οἱ παῖδες διὰ τὸν ἀνωτέρω σκοπὸν μὲ σκληρα-
γωγίαν· ἐπεριπάτου ἀνυπόδητοι καὶ ἐφόρου τὸ αὐτὸ φόρεμα θερός καὶ
χειμῶνα. Ὡς στρώμα μετεχειρίζοντο καλάμι κοπτόμενα ὑπ' αὐτῶν
τούτων ἐκ τοῦ ποταμοῦ τῆς Σπάρτης Εὐρώτα· τροφὴν δὲ ἐλάμβανον ὀ-
λίγην, διὰ νὰ ἀναγκάζωνται νὰ κλέπτωσι μετὰ ἐπιτηδεϊότητος ὅ,τι
ἠδύνατο νὰ προκαλῆ τὴν ὀρεξίν των· ὅστις ὅμως ἐφωρᾶτο κλέπτων, ἐ-
τιμωρεῖτο, οὐχὶ ὡς ἔνοχος, ἀλλ' ὡς ἀνεπιτηδεύς, καὶ τοῦτο διὰ νὰ
γυμνάζωνται ν' ἀνιχνεύωσιν ἐν καιρῷ πολέμου τὸν ἐχθρὸν διὰ τῶν δό-
λων, τοὺς ὁποίους ἐξετέλουν εἰς τὴν μικρὰν τῶν ἡλικίαν, διὰ νὰ εὐρί-
σκωσι τὴν τροφὴν των. Μετὰ τὴν ἄκραν φιλοπατρίαν καὶ τὴν κατα-
φρόνησιν τοῦ πόνου καὶ τοῦ θανάτου, ἐδιδάσκοντο πρὸ πάντων νὰ ἐ-
βῶνται τοὺς γέροντας· τοῦτο δὲ ἦτο ἀναγκαϊότατον εἰς πόλιν, ὅπου σχε-
δὸν ὅλοι οἱ ἀρχόντες ἦσαν γέροντες, καὶ ὅπου οἱ νόμοι, ὅτινες δὲν ἦ-
σαν γραπτοὶ, ἀπηγγέλλοντο ἐκ στόματος τῶν πρεσβυτέρων.

Κατὰ τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας των οἱ ἀρρένες ἐγίνοντο περὶ-
δεκτοὶ εἰς τὸ στρατεῦμα καὶ ἐξετέλουν ὑπηρεσίαν στρατιωτικὴν εἴτε

ἔντος τῶν ὁρίων τῆς Λακωνικῆς, εἴτε ἐκτός αὐτῆς. Κατὰ τὸ τριακοστὸν ἔτυμον ἐνυμφεύοντο καὶ ἀπελάμβανον τὰ πολιτικά δίκαια· ὁ δὲ μὴ νυμφεύμενος κατεφρονεῖτο. Κατὰ τὸ ἐξήκοστόν, τὸ στρατιωτικόν των στάδιον ἔληγεν· ἐνησχολοῦντο δὲ ἕκτοτε περὶ τὴν διαχείρισιν τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ τὴν ἀνατροφήν τῶν παίδων τῆς πολιτείας.

Καὶ τῶν γυναικῶν ἡ ἀνατροφή ἦτο ἐπ' ἴσης σκληρά. Δὲν εἶχον αὐταὶ παντελῶς ἀδυναμίας μητρικῆς. Ὅθεν παραδίδουσά ποτέ τις τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱὸν της ἐστρατεύοντα τῷ εἶπεν· «ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τὰν», Ἰδιὰ δὲ ἡ ταύτην τὴν ἀσπίδα διαφύλαττε γενναίως μαχόμενος, καὶ φονεύων τοὺς ἐχθροὺς, εἶδὲ μὴ, φονευμένον γὰρ σὲ μετακομίσωσιν ἐπάνω εἰς αὐτήν. Ἐν γένει οἱ Σπαρτιάται προετίμων τὸν ἐνδοξὸν θάνατον παρὰ τὴν ἄτιμον ζωὴν.

Ἢ τῶν τεχνῶν περιφρόνησις, Εἰλωτες, θάνατος Λυκούργου.

Ἐκτός τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἀσκήσεων, δι' ὧν κατηρτίζετο ὁ Σπαρτιάτης, μόνως ἐνησχολήσεις του εἶχε τὸ κυνήγιον καὶ τὴν συνομιλίαν εἰς δημοσίους τόπους, ὅπου συνειθίζον γὰρ ὁμιλῶσιν ὀλίγα καὶ φρόνιμα λόγια, καὶ τοῦτο ὠνομάζετο *λακωνισμός*.

Οὕτως ὁ Λυκούργος ἠθέλησε γὰρ καταστήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας ὅπως ἢ θέσις των ἀπῆται γὰρ ἦναι, ἰδιὰ δὲ λαὸν στρατιωτικόν. Εἰς τὰς τέχνας δὲ κατεγίνοντο οἱ περίοικοι Λακεδαιμόνιοι. Αἱ δὲ κοιναὶ ἐργασίαι ἀφέθησαν εἰς τοὺς Εἰλωτας, δούλους τοῦ κράτους, οἵτινες ἐκαλλιέργουν τὴν γῆν διὰ τοὺς δεσπότας των· ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπολέμουν πλησίον αὐτῶν, ἀλλ' ἐφρόντιζον οἱ Σπαρτιάται γὰρ δολοφονῶσιν ἐνίοτε αὐτοὺς διὰ τῆς λεγομένης *κρυπτείας*, φοβούμενοι τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν ἀνδρείαν των.

Διηγοῦνται ὅτι, ἀφ' οὗ εἶδε παραδεδεγμένους τοὺς νόμους του ὁ Λυκούργος, ἐξώρτισε τοὺς βασιλεῖς, τοὺς γερούσιαστας καὶ ὅλους τοὺς πολιτάς γὰρ μὴ μεταβάλλωσι μηδένα ἐξ αὐτῶν μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς του. Διὰ γὰρ μὴ ἀπαλλάξῃ δὲ τοὺς συμπολίτας του ἐκ τοῦ ὄρκου των, αἰτιήσας ἀπέθανεν εἰς τὰ ξένα.

§ 15 Οἱ Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι. (743—723).

Πρῶτος.

Οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ Μεσσηνιοὶ ἦσαν τῆς αὐτῆς φυλῆς, ἰδιὰ δὲ Δωριεῖς· ἀλλὰ βίβια συγκρούσεις μεταξὺ των τοὺς ἀποκατέστησαν ἐχθροὺς ἀδιαλλάκτους. Κατὰ τὸ 742 π. Χ. οἱ Σπαρτιάται ἐκυρίευσαν ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν τῶν Μεσσηνίων Ἀμφειαν, καὶ ἤρτισαν ἐκ τούτου πόλεμος μεταξὺ των.

Οἱ Μεσσηνιοὶ, μὴ ὄντες συνειθισμένοι εἰς αὐστηρὴν πειθαρχίαν, ὡς οἱ Σπαρτιάται, δὲν ἠδυνήθησαν γ' ἀντισταθῶσιν εἰς αὐτούς· ὅθεν κατηγαγάσθησαν μετ' ὀλίγον γὰρ ἐγκαταλείψωσι τὰς πόλεις των καὶ γὰρ

κλεισθῶσιν εἰς τὸ φρούριον Ἰθώμην. Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, τὸ ὁποῖον ἤρώτησαν, πῶς νὰ σωθῶσιν, ἀπεκρίθη· «Νὰ ἐκλέξωσι διὰ κλήρου κόρην ἄχραντον, ἐκ τοῦ αἵματος τῶν Αἰπυτιδῶν, ἐν ἀποτυχίᾳ δὲ ἠδύναντο νὰ πάρωσιν ἄλλην κόρην ἐξ ἄλλης οἰκογενείας, διδούσης αὐτὴν ἔκουσιως εἰς σφαγὴν, καὶ νὰ θυσιάσωσιν αὐτὴν εἰς τοὺς καταχθονίους δαίμονας». Ἐπειδὴ δὲ ὁ κλῆρος ἔπεσεν ἐπὶ τὴν θυγατέρα τοῦ Λυκίσκου, ὁ πατὴρ τῆς, διὰ νὰ τὴν σώσῃ, κατέφυγε μετ' αὐτῆς εἰς Σπάρτην. Τότε ὁ ἐκ τοῦ γένους τῶν Αἰπυτιδῶν Ἀριστόδημος, ἄνθρωπος ἰσχυρὸς καὶ πολεμιστὴς ἐνδοξός, προσφέρει ἔκουσίως τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θυγατέρα. Πειπεισμένος δὲ ὁ λαός, ὅτι ἡ φορικτὴ αὐτῆς θυσία ἐξεπλήρωσε τὸν χρησμόν, ἐτρέπη εἰς τελετὰς καὶ ἑορτάς· οἱ δὲ Σπαρτιάται, πιστεύσαντες εἰς τὸ γινόμενον, ἔπαυσαν ἐπὶ τινὰ ἔτη ἀπὸ τοῦ νὰ πολεμῶσι τοὺς Μεσσηνίους.

Ὅτε δὲ ὁ πόλεμος ἀνενεώθη, ὁ βασιλεὺς τῶν Μεσσηνίων Εὐφάης ἐθανατώθη, καὶ ὁ Ἀριστόδημος ἐξελέχθη βασιλεὺς αὐτοῦ. Ἐπὶ ἐξ ἔτη ἀκόμη ἐξηκολούθησεν οὗτος γενναίως τὴν ἀντίστασιν· ἀλλ' ἐπὶ τέλους βλέπων ματαιουμένως τὰς ἐλπίδας του καὶ ἀναλογιζόμενος ὅτι ἀνωφελῶς ἐθύσασε τὴν θυγατέρα του, ἔτι δὲ καὶ ὑπὸ τρομακτικῶν ὀνειρῶν παρκακινούμενος, νυκτοκτόνησεν ἐπὶ τοῦ τάφου τῆς.

Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (665—666).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστοδήμου ἡ Ἰθώμη ἔπεσεν, εἰς δὲ τοὺς Μεσσηνίους ἐπετρέπη ὑπὸ τῶν νικητῶν των Σπαρτιᾶτων νὰ μένωσιν εἰς τὸν τόπον των ἐπὶ συνθήκῃ νὰ πέμπωσιν εἰς τοὺς Σπαρτιᾶτας τὸ ἕμισυ τοῦ θηρισμοῦ των, εἰς δὲ τὰς κηδείας τῶν βασιλέων καὶ μεγιστάνων νὰ ἔρχωνται εἰς τὴν Σπάρτην ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες μελανοφοροῦντες καὶ κλαίοντες διὰ τὸν θάνατον τῶν δυναστῶν αὐτῶν.

Μία δολοκλήρος γενεὰ εἶχεν ἤδη ζῆσει οὕτω μὲ λύπην καὶ κατασχύνῃς δουλείας, ὅτε ἐφάνη νέος ἦρως, ὁ Ἀριστομένης, ὅστις, διεγείρας ὅλον τὸν λαόν, προσέβαλε τοὺς Σπαρτιᾶτας καὶ ἀνέκτησε τὴν Μεσσηνίαν. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἀνεχώρησε μόνος, καὶ διαπεράσας τὰ ὄρη καὶ εἰσελθὼν τὴν νύκτα εἰς τὴν Σπάρτην, ἀνέθηκεν εἰς τὴν ἐκεῖ ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Χαλκιοῖκου ἄσπιδα μὲ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν. «Ὁ Ἀριστομένης τῇ Ἀθηνᾷ ἐκ τῶν λαφύρων τῶν Λακεδαιμονίων».

Ἡ Σπάρτη ἐντρομος ἠρώτησε τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Τοῦτο δὲ ἀπεκρίθη ὅτι αὐτὴ ὄφειλε νὰ ζητήσῃ ἀρχηγόν παρὰ τῶν Ἀθηναίων. Αἱ Ἀθηναὶ δὲν ἤθελον μὲν νὰ συνεργήσωσιν εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς Σπάρτης, δὲν ἐτόλμων ὅμως καὶ ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὰς προσταγὰς τοῦ μαντείου· ὅθεν ἐπεμψαν εἰς τὴν Λακεδαίμονα τὸν Τυρταῖον, γαλὸν γραμματοδιδάσκαλον, ὅστις ὅμως, ὢν ἕως τότε ἀγνωστος ποιητὴς ἀριστος, διὰ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ καθιστάσας τὰς ἐσωτερικὰς διχονοίας τῶν Σπαρτιᾶτων καὶ ἐνεφύχωνσεν ὅλων αὐτῶν τὰς καρδίας. Ἡ παιδεία λοιπὸν εἶναι χρήσιμος καὶ ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ἐν ὄρα πολέμου.

Ἄνδρῖα τοῦ Ἀριστομένους:

Κατὰ τὴν πεδιάδα Στενυκλήρου ὁ Ἀριστομένης διὰ τῆς ἀνδρείας του ἐνίκησε τοὺς Σπαρτιατάς. Ἄλλ' ἐπὶ τέλους νικηθεὶς διὰ προδοσίας τοῦ συμμάχου τοῦ βασιλέως τῶν Ἀρκάδων, ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ εἰς τὸ ὄρος τῆς Εἴρας, τὴν ὁποίαν ὑπερήσπισεν ἑνδεκα ἔτη, καὶ πολλὰκις ὑπερίσχυεν ἐξερχόμενος καὶ ἐφορμῶν καὶ μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Λακωνικῆς.

Δι' ἐφόδου δὲ γενομένης νύκτα ἐν καιρῷ βροχῆς καὶ τρικυμίας ἐκυρίευσαν οἱ Σπαρτιαταὶ τέλος τὴν Εἴραν, ἀφῆκαν δὲ τοὺς Μεσσηνίους ἐκ συμπαθείας ἀνενοχλήτους ν' ἀναχωρήσωσι μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παίδων των (668).

Οἱ πλείστοι τούτων ἔφυγον τότε εἰς ἄλλας Ἑλληνικὰς χώρας, οἱ δὲ ἀπομείναντες ἐγένοντο ὑπήκοοι τῶν Σπαρτιατῶν. Τινὲς διαβάντες ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν υἱῶν τοῦ Ἀριστομένους εἰς Ἰταλίαν ἐκτίσαν τὴν μέχρι τῆς σήμερον ὀμώνυμον αὐτῶν πόλιν Μεσσήνην. (*Ἴδε § 30). Αὐτὸς δὲ ὁ Ἀριστομένης μετέβη εἰς Ῥόδον καὶ ἐκεῖ σπεύρων μίσος κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἀπέθανε.

§ 16. Αἱ Ἀθηναὶ ἀπὸ τοῦ Κόδρου μέχρι τοῦ Πεισιστράτου.

Ἄρχοντες (1045), Νομοθεσία, Κυλώνειον ἄγος.

Αἱ Ἀθηναὶ ἦσαν ἡ κυρίως μητρόπολις τοῦ Ἰωνικοῦ φίλου καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκαυχῶντο ὅτι ἦσαν αὐτόχθονες, ἐπειδὴ οὐδεμίᾳ ἄλλῃ φυλῇ ἀνιμίχθη μετ' αὐτῶν, οὐδὲ τοὺς ἐδίωξε κανεὶς ἐκ τῆς χώρας των, διότι ἦτο λεπτόγεις καὶ ἄγονος καὶ οὐδεὶς τὴν ἐξήλευεν ἕνεκα τούτου. Τὸ πολίτευμα δὲ τῶν Ἀθηναίων ἄχρι τοῦ θανάτου τοῦ Κόδρου ἦτο μοναρχικόν, ὁ λαὸς δὲ διηροῖτο εἰς τάξεις.

Ἄφ' οὗ δὲ ὁ Κόδρος αὐτοπροαιρέτως ἐθυσίασθη ὑπὲρ τοῦ λαοῦ του, οἱ Ἀθηναῖοι ἐκήρυξαν ὅτι οὐδεὶς εἶναι ἄξιος μετ' αὐτὸν νὰ βασιλεύσῃ καὶ οὕτω κατήργησαν τὴν βασιλείαν (1044). Ἀντὶ δὲ ἐνὸς βασιλέως κληρονομικοῦ ἀνεδεικνύετο πλέον ἐν Ἀθήναις εἰς ἄρχων ὑπεύθυνος καὶ ἰσόβιος. Πρῶτος δὲ τοιοῦτος ἄρχων μετὰ τὸν Κόδρον ἐγένετο ὁ υἱὸς του Μέδων. Μετὰ δὲ τούτου ἔλαβον διαδοχικῶς καὶ κατὰ κληρονομίαν τὴν ἀρχὴν ἑνδεκα ἄλλοι ἀπὸ τοῦ Κόδρου καταγόμενοι, τῶν ὁποίων τελευταῖος ἦτο ὁ Ἀλκμαίων. Ἀπὸ δὲ τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν (752 π. Χ.) ἡ διάρκεια τῆς ἀρχοντείας περιορίσθη εἰς δέκα ἔτη, καὶ ἀπὸ τοῦ 663 π. Χ. εἰς ἓν μόνον ἔτος, καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ ἔτους ἀντὶ ἐνὸς ἐξελέγοντο ἑνῆκα ἄρχοντες, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν πρῶτος ἐλέγετο ἐπόνομος, διότι το ὄνομα αὐτοῦ ἐγράφετο εἰς τὰς δημοσίας πράξεις κατὰ τὸ ἔτος τῆς

ἀρχοντείας του· ὁ δὲ δεύτερος ἐλέγετο βασιλεὺς, καὶ εἶχε τὴν ἐπιστᾶσιν τῶν ἱερῶν· ὁ τρίτος ἐλέγετο πολέμαρχος, καὶ κύριον ἔργον εἶχε τὰ πολεμικά· οἱ ἕξ ἄλλοι ἐλέγοντο θεσμοθέται, εἶχον δὲ καθήκοντα νομολογικά.

Ἡ πολυμελής αὕτη κυβέρνησις δὲν ἠδυνήθη νὰ προλάβῃ ἢ νὰ περιστείλῃ τὰς παραχᾶς, διότι οἱ λεγόμενοι εὐπατρίδαι (εὐγενεῖς) ἔχοντες τὴν ἐξουσίαν, κατεδυναστέουν τὸν λαόν· ὅθεν προσεκλήθη τὸ 624 π. Χ. ὡς νομοθέτης ὁ Δράκων· ἀλλὰ συνέταξε νόμους τοσοῦτον αὐστηροὺς, ὥστε δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῶσιν (624)· ἐλέγη δὲ ὑπὸ τινων, ὅτι τοὺς ἔγραψε μὲ αἶμα καὶ ὄχι μὲ μελάνην· ὅθεν ἐξηκολούθουν αἱ ἀταξίαι. Τότε φιλόδοξός τις, ὁ Κύλων, ἐδοκίμασε νὰ λάβῃ τὴν ἐξουσίαν ὡς τύραννος (612) καταλαβὼν τὴν Ἀκρόπολιν, ἀλλ' ἐπολιορκήθη ὑπ' ὅλου τοῦ λαοῦ· κατώρθωσεν ὅμως νὰ δραπετεύσῃ, οἱ δὲ ὀπαδοὶ του ἐκάθησαν ἱκέται παρὰ τὸν βωμὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἄλλ' ὁ Ἄρχων Μεγακλῆς δι' ἀπάτης, εἰπὼν ὅτι οὐδένα τάχα ἔχουσι φόβον, τοὺς ἀπεμαύρυνεν ἀπὸ τοῦ βωμοῦ καὶ οὕτως ὁ λαὸς τοὺς ἐθανάτωσε, καὶ τινὰς καταφυγόντας εἰς ἄλλο ἱερόν, τὸ τῶν Εὐμενίδων, τοὺς κατέσφαξαν ἐκεῖ σχεδὸν ὅλους.

Λοιμὸς, συμβὰς μετ' ὀλίγον, ἐφάνη ὡς ἐκδίκησις τῶν θεῶν, τῶν ὀπιῶν τὸ ἱερόν εἶχον οἱ Ἀθηναῖοι ἐκβιάσει καὶ μολύνει. Ἀνθρωπος δὲ τις σεβάσμιος ὁ σοφὸς Ἐπιμενίδης, προσκληθεὶς ἐκ Κρήτης, ἐτέλεσε θυσίας καὶ ἐκαθάρισε τὴν πόλιν ἀπὸ τοῦ μιάσματος αὐτοῦ, ὅπερ ὠνομάσθη Κυλώνιον ἄγος. Ὅτε δὲ ἀνεχώρει εἰς Κρήτην, συνεβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους ν' ἀκούσωσι τὰς συμβουλὰς τοῦ συμπολίτου αὐτῶν Σόλωνος.

Ὁ Σόλων καὶ οἱ νόμοι του.

Ὁ Σόλων, καταγόμενος ἐκ τοῦ Κόδρου, ὠφέλησε πολὺ τὴν πατρίδα του. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἀφ' οὗ πολλάκις ἠττήθησαν προσπαθοῦντες ν' ἀνακτήσωσι τὴν Σαλαμίνα παρὰ τῶν Μεγαρέων, εἶχον ψηφίσει ποινὴν θανάτου κατὰ παντός, ὅστις ἤθελεν εἰς τὸ ἐξῆς προτείνει νὰ προσβάλωσιν ἐκ νέου τὴν νῆσον ταύτην. Ὁ Σόλων, ὑποκριθεὶς τὸν παράφρονα, ἐξῆλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ μεγαλοφώνως ἀπήγγειλε στίχους τινὰς ἐνθουσιαστικoὺς ὑπὲρ ἀνακτήσεως τῆς Σαλαμίνας. Ὁ λαὸς, ἐνθουσιασθεὶς ἐκ τούτων καὶ ἀψηφήσας τὸν νόμον, ἔδραμεν εἰς τὰ ὄπλα, διώρισεν ἀρχηγόν τὸν ποιητὴν καὶ ἀνέκτησε τὴν Σαλαμίνα. Τῷ δὲ 594 ἔτει ἐνεπιστεύθησαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἀθηναῖοι τὴν σύνταξιν νέων νόμων. Διὰ ν' ἀνακουφίσῃ τοὺς πτωχοὺς ἠλάττωσε δι' αὐτῶν τοὺς τόκους, διέταξεν ὥστε τὰ κτήματα τοῦ ὀφειλέτου καὶ οὐχὶ τὸ ἄτομόν του νὰ ἐνυποθηκεύωνται διὰ τὸ χρέος του· ἐπομένως ἠλευθέρωσεν ἅπαντας ἐκείνους, οἵτινες εἶχον κατασταθῆ δοῦλοι ἐνεκα χρέους. Ἐτροποποίησε τὴν διατίμησιν τῶν νομισμάτων κατὰ τὸ συμφέρον καὶ τῶν ὀφειλετῶν καὶ τῶν δανειστῶν. Ἐπειτα δὲ, χωρὶς νὰ καταργήσῃ τὴν εἰς 4 φυλὰς διαίρεσιν, διήρесе τὸν λαόν

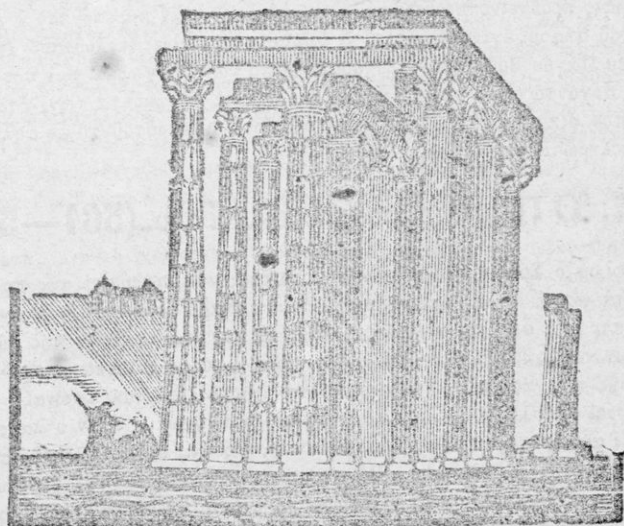
εἰς τέσσαρας τάξεις, κατὰ τὴν περιουσίαν ἐκάστου, εἰς πεντακοσιουμῆ δῖμονος, ἰσπεῖς, ζευγίτας καὶ θήτας. Οἱ θήτες, ἔχοντες ὀλίγην περιουσίαν ἢ οὐδὲν ὄλως, ἦσαν ἐξηρημένοι φόρων, ἀλλὰ καὶ ἀπεκλείοντο τῶν δημοσίων ὑπουργημάτων καὶ μόνον εἶχον εἴσοδον εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου μετὰ τῶν τριῶν ἄλλων τάξεων, ἔχουσῶν πάντα τὰ δημόσια ὑπουργήματα, πλὴν τοῦ τῶν ἑννέα ἀρχόντων, οἵτινες ἐξελέγοντο ἐκ μόνης τῆς πρώτης τάξεως. Ἐκ τῶν τριῶν προσέτι πρώτων τάξεων ἐξελέγοντο κατ' ἔτος τὰ τετρακόσια μέλη (400 ἐξ ἐκάστης φυλῆς) τῆς βουλῆς, ἧτις πρότεινε προβουλευμάτα, τὰ ὁποῖα, ἂν παρεδέχετο ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ἐγίνοντο νόμοι ἢ ψηφίσματα καὶ ἐξετελοῦντο. Ἡ δὲ ἐξ Ἀρείου Πάγου Βουλῆ, συγκροτουμένη ὑπὸ τῶν ἀποχωροῦντων τῆς ἀρχῆς ἑννέα ἀρχόντων τῶν καλῶς ἐκτελεσάντων τὰ καθήκοντά των, ἦτο τὸ ἀνώτατον δικαστήριον. Τὰ ἄλλα δικαστήρια συνεκροτοῦντο ἐκ πολυαριθμῶν κληρωτῶν πολιτῶν.

§ 17. Ὁ Πεισίστρατος καὶ οἱ υἱοὶ του. (564—510).

Ἀφ' οὗ ὁ Σόλων ἔθηκε τοὺς νόμους του, ἀπεμακρύνθη τῆς πατρίδος του διὰ νὰ μὴ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ τοὺς μεταβάλῃ, ἀλλ' ὁ συγγενὴς του Πεισίστρατος διὰ βραδουρυγῶν ἰδιοποιήθη ἀρχὴν ἀνωτέραν τῆς τῶν ἀρχόντων ὡς ἐξῆς. Ἐφάνη τρέχων εἰς τὴν ἀγορὰν αἵματωμένος ὄλος ἐξ ἑλαφρᾶς πληγῆς, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ ἴδιος εἰς ἑαυτὸν, ἐφώναζε δὲ ὅτι οἱ ἔχθροί τοῦ λαοῦ ἠθέλησαν νὰ τὸν δολοφονήσωσιν· ὅθεν ὁ λαὸς ἔδωκεν εἰς αὐτὸν παρευθὺς σωματοφύλακας, διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν ὁποίων κυριεύσας τὴν Ἀκρόπολιν ὁ Πεισίστρατος ἔγινε τύραννος. Δις διωχθεὶς ὑπὸ τῶν ἀντιζήλων του, κατώρθωσε νὰ ἐπανεέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἀπὸ δὲ τοῦ 538 μέχρι τοῦ 528 π. Χ. ἔτους διετήρησε τὴν ἐξουσίαν ἀνενοχλήτως καὶ ἐν εἰρήνῃ, διότι ἦτο ἥπιος, φιλοδίκαιος καὶ φίλος τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν. Ἦρξισε νὰ κτίσῃ μνημεῖά τινα πρὸς κλωπισμὸν τῶν Ἀθηνῶν, συνέστησε τὴν πρώτην δημοσίαν βιβλιοθήκην ἐν Ἑλλάδι, προσέταξε δὲ καὶ συνηρομολογήθησαν τὰ ποιήματα τοῦ μεγάλου τῆς Ἑλλάδος ποιητοῦ Ὀμήρου, καὶ ὤρισε νὰ ἀναγινώσκωνται ἐν τῇ ἑορτῇ τῶν μεγάλων *Παραθηναίων*, τελουμένων κατὰ πενταετίαν ἐν Ἀθήναις. Ὁ αὐτὸς ἤρξισε καὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐν Ἀθήναις ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸν ὁποῖον ἀπετέλεσεν ὁ Ἀδριανός. Τοῦ ναοῦ τούτου σώζονται νῦν δέκα καὶ ἐξ κίονες.

Οἱ δύο υἱοὶ τοῦ Πεισιστράτου, Ἴππίας καὶ Ἴππαρχος, τὸν διεδέχθησαν (527) καὶ διόκησαν ὡς ὁ πατὴρ των, μέχρι τοῦ 515, ὅποτε ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτων, ἐκδικούντες ἀτομικὴν τινα ὕβριν, συνώμοσαν μετ' ἄλλων ἐχθρῶν τῶν Πεισιστρατιδῶν νὰ τοὺς δολοφονήσωσι· κατώρθωσαν δὲ νὰ φονεύσωσι μόνον τὸν Ἴππαρχον. Ἀπὸ τότε ὁ Ἴππίας κατεστάθη τύραννος σκληρός. Ἀλλ' οἱ ἐξωρισμένοι ἐξ Ἀθηνῶν ἰσχυροὶ καὶ πλούσιοι ἀπόγονοι τοῦ οἴκου τῶν Ἀλκμαιδωνιδῶν, βοηθούμενοι τῶρα

ὑπὸ Σπαρτιατικοῦ στρατοῦ, εἰσῆλθον εἰς Ἀθήνας, καὶ ἠνάγκασαν τὴν Ἰππίαν νὰ φύγῃ (510) εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν.

Ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Πεισιστρακτιδῶν, οἱ Ἀθηναῖοι ἀνήγειραν ἀνδριάντας εἰς τοὺς δύο φίλους Ἀρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, τοὺς ὁποίους εἶχον ἀποκτείνει οἱ περὶ τὸν Ἰππίαν διὰ τὴν πράξιν των.

Ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Ἀλκιμακωνιδῶν καταγόμενος Κλεισθένης ἔλαβε τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν ἐν Ἀθήναις, ἀναδεδεγθεὶς δηλαδὴ ἀρχῶν ἐπὶ νόμος. Οὗτος διήρπασε πάντας τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς εἰς δέκα φυλάς, καταργήσας τὴν εἰς 4 φυλάς παλαιὰν διαίρεσιν. Τὰς φυλάς ὑποδιήρπασεν εἰς δήμους. Ἐκαστος δὲ πολίτης ἦτο ὑπόχρεως νὰ καταταγῆ εἰς ἓνα τῶν δήμων· ἔδωκε δὲ δικαιώματα εἰς τὸν λαόν, τὰ ὅποια εἶχον πρότερον μόνοι οἱ εὐπατρίδαι, καὶ εἰσήγαγε τὸν ἀστρακισμὸν (ἐξορίαν) τῶν ὑπόπτων διὰ τὴν φιλοδοξίαν των πολιτῶν.

Ἐπὶ τῆς διοικήσεως τοῦ Κλεισθένους, καὶ κατὰ τὰ εἴκοσι μετὰ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Ἰππίου ἔτη, οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέκρουσαν Σπαρτιατικὸν στρατεύμα, θέλον νὰ συστήσῃ τὴν τυραννίαν καὶ νὰ καταστήτῃ τύραννον Πισαγόραν τινὰ πατριάρχην Ἀθηναίων (500 π. Χ.) πρὸς βλάσιν τοὺς Βοιω-

τοὺς, καὶ κατέκτησαν μέρος τῆς Εὐβοίας, ἐν ᾧ εἰς τῶν συμπολιτῶν των, ὁ Μιλτιάδης ὁ υἱὸς τοῦ Κυψέλου, ἤλθε μὲ ἀποικίαν εἰς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι κατέστησαν αὐτὸν τύραννόν των.

§ 48. Πρῶτος μηδικὸς πόλεμος. (493—490).

Μιλτιάδης, Θεμιστοκλῆς, Ἀριστείδης.

—Τὰς εἰς Ἀσίαν τὴν μικρὰν ἐλευθέρως μέχρι τινὸς ἑλληνικῆς ἀποικίας εἶχον καταστήσει πρότερον μὲν οἱ Λυδοὶ, ὕστερον δὲ οἱ Πέρσαι ὑποτελεῖς εἰς αὐτοὺς καὶ εἶχον ἐγκαταστήσει τυράννους εἰς ἐκάστην τῶν πόλεων των. Ἐκ τῶν τυράννων τούτων Ἀρισταγόρας ὁ Μιλήσιος, περιπεσὼν εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ μεγάλου βασιλέως (οὕτως ἐλέγετο ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας), ἐζήτησε νὰ σωθῆ δι' ἐπαναστάσεως. Ὅθεν ἐπανεστῆσε τὴν Μίλητον κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ ἔλθὼν ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης, ἀποτυχὼν δὲ μετέβη εἰς Ἀθήνας.

Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἠρεθισμένοι κατὰ τῶν Περσῶν, διότι ἐζήτησαν νὰ ἐπάναφέρωσι τὸν τύραννόν των Ἴππίαν, καὶ συμπάθειαν ἔχοντες πρὸς τοὺς ὁμοφύλους των Ἴωνας, τοῖς ἔδωκαν πλοῖά τινα καὶ στρατιώτας· ταῦτα δὲ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἄλωσιν τῶν Σάρδεων ὑπὸ τῶν ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ δὲ πυρκαϊὰ, κατὰ τύχην ἀναφθεῖσα, ἀπετέφρωσε αὐτὴν τὴν πόλιν, πρωτεύουσαν τῆς Λυδίας οὖσαν, ὁ Δαρεῖος τοσοῦτον ὠργίσθη, ὥστε ἀπεφάσισε νὰ τιμωρῆσθαι τοὺς Ἀθηναίους. Ὅθεν, καταβαλὼν τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἴωνας, ἔστειλε τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον μὲ στρατεύμα καὶ στόλον νὰ καθυποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' ὁ μὲν στρατὸς ἔπαθε δεινὰ δυστυχήματα εἰς Θράκην· ὁ δὲ στόλος καταληφθεὶς ὑπὸ τρικυμίας, ἐν ᾧ ἕκαμπε τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Ἄθωνος, ἀπώλεσε τριακόσια πλοῖα, ὅθεν ὁ Μαρδόνιος ἠναγκάσθη ἕνεκα τῆς ζημίας ταύτης νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἀσίαν ἀπρακτός.

Νέος στρατὸς καὶ στόλος, ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἴππίου καὶ διοικούμενοι ὑπὸ τοῦ Δάτιος καὶ τοῦ Ἀρταφέρνου, διηυθύνθησαν πρὸς τὴν Ἑλλάδα κατὰ θάλασσαν. Κυριεύσαντες δὲ τὴν Ἐσθρίαν τῆς Εὐβοίας, ἔπλευσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπεβίβασαν 410,000 Πέρσας εἰς τὸν Μαραθῶνα. Οἱ Ἀθηναῖοι, χίλιοι ἐξ ἐκάστης φυλῆς, καὶ μετὰ τούτων χίλιοι Πλαταιεῖς, οἵτινες ἐκούσιως ἤλθον, καταφρονήσαντες τὸν κίνδυνον, ἔτρεξαν κατὰ τῶν βαρβάρων εἰς Μαραθῶνα. Ἡ Σπάρτη, εἰδοποιηθεῖσα περὶ τῆς ἀποβάσεως τῶν Περσῶν, ὑπεσχέθη νὰ στείλῃ στρατεύμα· ἀλλὰ θρησκευτικὸν ἔθιμον ἀπηγόρευεν εἰς τοὺς μαχητὰς τῆς νὰ ἐκστρατεύωσι πρὶν ἢ γείνη πανσέληνος, ἣ δὲ σελήνη μόλις εἶχεν ἤδη συμπληρώσει τὴν ἑνάτην ἡμέραν τῆς.

Ὁ στρατὸς ἦτο ὑπὸ δέκα στρατηγούς, στρατηγοῦντος ἀνὰ μίαν ἡμέραν ἐκάστου. Εἷς ἐξ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Μιλτιάδης. Πέντε ἐκ τῶν στρατηγῶν ἤθελον νὰ περιμείνωσιν ἐπικουρίας, οἱ ἄλλοι πέντε, ἐν αἷς καὶ ὁ

Μιλτιάδης, ἤθελον νὰ συγκροτήσωσι μάχην παρευθὺς, ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο τὸ τὰς ῥαδιουργίας τοῦ Ἴππίου μᾶλλον ἢ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν περσικῶν στρατευμάτων. Ὁ Μιλτιάδης ἐπέτυχε νὰ συμφωνήσῃ μετὰ τὴν γνώμην του καὶ ὁ ἄρχων πολέμαρχος, Καλλιμαχος ὀνομαζόμενος, ἔθεν ἀπεφασίσθη νὰ πολεμήσωμεν ἀνευ ἀναβολῆς. Ὁ φιλόπατρις Ἀριστείδης, εἰς τῶν στρατηγῶν, γνωρίζων τὴν στρατηγικὴν ὑπεροχὴν τοῦ Μιλτιάδου, παρεχώρησε τὴν ἡμέραν τῆς στρατηγίας του εἰς αὐτόν, τοῦτο δ' ἐμμήθησαν καὶ εἰ ἄλλοι στρατηγοί, καὶ οὕτως ὁ Μιλτιάδης κατέστη ὁ γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ στρατοῦ.

Οἱ Ἀθηναῖοι, μετὰ τὸ προσυμφωνημένον σημεῖον, κατέβησαν τρέχοντες ἐκ τοῦ ὕψους, ἐπὶ τοῦ ὑποίου ἦσαν τοποθετημένοι, ἐπέφερον σύγχυσι καὶ καταστροφὴν εἰς τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς ὁποίους ἐνίκησαν ἐντελῶς καὶ τοὺς ἠκολούθησαν τόσον πλησίον μετὰ τὸ ξίφος, φονεύοντες αὐτοὺς, ὥστε φθάσαντες ταύτοχρόνως μετὰ αὐτοὺς εἰς τὴν παραλίαν προσέβαλον τὰ πλοῖα ζητοῦντες μετὰ μεγάλης φωνᾶς πῦρ διὰ νὰ τὰ πυρπολήσωσιν. Ὁ πολέμαρχος ἐφονεύθη, ὡς καὶ εἰς τῶν δέκα στρατηγῶν, ὁ Σησιλαος· ὁ δὲ ἀτρόμητος Ἀθηναῖος Κυναίγειρος, ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Δίσχυλου, ὤρμησε μανιωδῶς εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ σταματήσῃ πλοῖόν τι, τὸ ὁποῖον ἠτοιμάζετο νὰ φύγῃ· τὸ συνέλαβεν ἀπὸ τῆς πρύμνης, ἀλλὰ διὰ πελέκειος τοῦ ἀπέκοψαν τὴν χεῖρα· λέγουσι δὲ, ὅτι εὐθὺς ἐκράτησεν αὐτὸ διὰ τῆς ἐτέρας χειρὸς· ἀποκοπέσις δὲ καὶ ταύτης, ἐδοκίμασε νὰ τὸ κρατήσῃ διὰ τῶν ὀδόντων, καὶ τότε ἀπέκοψαν καὶ τὴν κεφαλὴν του. Ἐπτὰ πλοῖα μόνον συνελήφθησαν, τὰ δὲ λοιπὰ ἐσώθησαν δι' ἰσχυρὰς κωπηλασίας καὶ ἔπλεον μετὰ σπουδῆς νὰ κάμψωσι τὸ ἀκρωτήριον τῆς Ἀττικῆς Σούνιον, εἰδοποιηθέντα, ὡς λέγουσιν, ἐκ τινος εἰς τὸν ἀέρα ὕψυμένης ἀσπίδος, ὅτι ἡ πόλις ἦτο ἀνυπεράσπιστος· ἀλλ' οἱ νικηταὶ ἐπανῆλθον ἐσπευμένως καὶ ἦσαν ἤδη ἐστρατοπεδευμένοι εἰς Κυνόσαργες, προάστειον τῶν Ἀθηνῶν, ὅτε τὰ βαρβαρικά πλοῖα ἐφάνησαν ἔμπροσθεν τοῦ Φαλήρου, τὰ ὁποῖα ὅμως χωρὶς νὰ προσβάλωσιν ἀπέπλευσαν ὀπίσω εἰς Ἀσίαν.

Ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ οἱ βάρβαροι ἀπώλεσαν τὸν Ἴππίαν καὶ περὶ τοὺς 6,400 ἄνδρας, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι μόνον 192. Τῶν στρατιωτῶν δὲ τις, μετὰ μεγίστης σπουδῆς δραμῶν ἐκ Μαραθῶνος εἰς Ἀθήνας καὶ ἀναγγείλας εἰς τοὺς ἄρχοντας τὴν νίκην, ἐξέπνευσε.

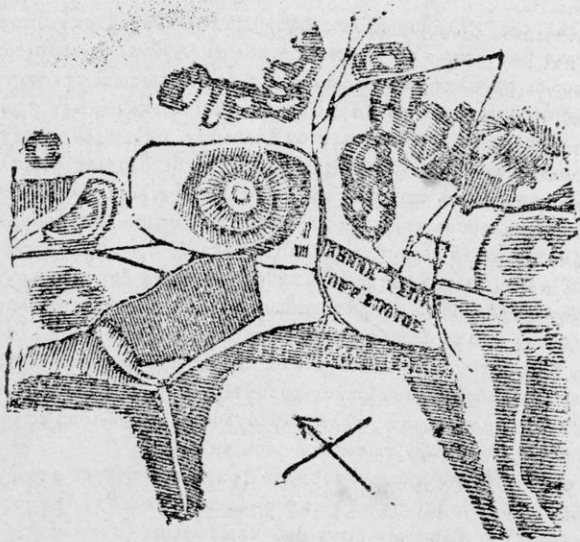
Τῇ ἐπαύριον τῆς μάχης 2,000 Σπαρτιάται ἤλθον εἰς Ἀθήνας μετὰ τριήμερον πέζοπορίαν· συγχαρέντες δὲ τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὴν νίκην των, μετέβησαν εἰς Μαραθῶνα νὰ ἴδωσι τὸ πεδῖον τῆς μάχης εἰσέτι ἐστρωμένον μετὰ βαρβαρικὰ πτώματα.

Μετὰ τὴν ἐνδοξὸν ταύτην μάχην ὁ Μιλτιάδης, πείσας τοὺς Ἀθηναίους, ἔλαβεν ἄδειαν καὶ ἔπλευσε μετὰ 70 πλοίων πρὸς τιμωρίαν τῶν νησιωτῶν τῶν Κυκλάδων, οἵτινες εἶχον παραδοθῆ εἰς τοὺς Πέρσας, ἀλλ' ἀπέτυχεν εἰς Πάρον πολεμῶν καὶ ἐπληρώθη. Κατηγορηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του ἐπὶ ἀπάτῃ διὰ τὴν ἀποτυχίαν ταύτην καὶ τὴν ἐκ ταύτης

(ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΑΝΤΑΖΗ 3).

προκύψαν ζημίαν εἰς τὸ κοινόν, κατεδικάσθη εἰς ζημίαν (πρόστιμον) πεντήκοντα ταλάντων (περίπου 300,000 δραχμῶν). Ἀποθανόντος δὲ αὐτοῦ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐκ τῆς πληγῆς του, ὁ υἱὸς του Κίμων ἐπλήρωσεν εἰς τὴν πόλιν τὴν καταψήφισθεισαν ζημίαν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου δύο ἄνδρες ἀνεδείχθησαν διάσημοι ἐν Ἀθήναις, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης, ἐξ ὧν ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι νίκην τοῦ Μιλτιάδου ἐρεθισθεὶς ὑπὸ φιλοδοξίας, περιεφέρετο αὐπνός τὰς νύκτας, λέγων εἰς τοὺς ἐρωτῶντας αὐτὸν περὶ τῆς αἰτίας, ὅτι τὰ τρόπαια τοῦ Μιλτιάδου δὲν τον ἀφίνουσι νὰ κοιμᾶται. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο εὐφυῆς καὶ μεγαλεπίβολος, προιδὼν δὲ τὴν μέλλουσαν ἐκδίκησιν τῶν Περσῶν, συνέλαβε τὸν σκοπὸν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πατρίδα του ἀπ' αὐτῆς δι' ἀποκτήσεως θαλασσίας δυνάμεως· μετεχειρίσθη δὲ ὡς πρόρασις διὰ τὴν κατασκευὴν στόλου τὸν πρὸς τοὺς Αἰγινήτας πόλεμον, ἀλλὰ δὲν ἦτο καὶ εἰλικρινῆς πάντοτε. Ἡ δικαιοσύνη ὁμῶς τοῦ Ἀριστείδου εἶχεν ἐξ ἐναντίας κακασταθῆ παρομιώδης. Οὗτος ἐπεθύμει νὰ διατηρήσῃ τὸ πολίτευμα ἄθικτον καὶ ἡγαντιοῦτο εἰς τὴν ὀχλοκρατίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Θεμιστοκλῆς περιοποιεῖτο· ἐκ τούτου προέκυψε πάλιν, ἥτις ἀκαταπαύστως ἐτάραχτε τὴν πόλιν. αἱ Ἀθηναὶ τότε μόνον θὰ ἤσυχάσωσιν, ἔλεγεν ὁ Ἀριστείδης, ὅταν ῥίψωσιν ἀμφοτέρους ἡμᾶς εἰς τὸ βράχθρον» (τόπον ὅπου ἐκρήμιζον τοὺς κητεδικούς).

Μετὰ τῆς ἐκ Μαραθῶνι μάχης.

Κατὰ τὸ 483 ὁ Θεμιστοκλῆς κατώρθωσε νὰ ἐξοστρακισθῇ ὁ Ἀριστείδης. Διηγοῦνται, ὅτι τότε χωρικός τις ἀπαντήσας τὸν Ἀριστείδην, τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνώριζεν, ἐνεχειρίσεν εἰς αὐτὸν ὄστρακον παρακαλῶν νὰ γράψῃ ἐπ' αὐτοῦ νὰ ἐξοστρακισθῇ ὁ Ἀριστείδης. Σοὶ ἔκαμε κακὸν τι ὁ Ἀριστείδης; ἤρώτησεν οὗτος. "Ὁχι, ἀπεκοίθη ὁ χωρικός, μάλιστα οὐδὲ τὸν γνωρίζω, ἀλλ' ἐνοχλοῦμαι νὰ τὸν ἀκούω πάντοτε ὀνομαζόμενον δίκαιον. Ἄπερχόμενος τῆς πόλεως ὁ δίκαιος οὗτος ἀνὴρ, κῆχετο τοῖς θεοῖς νὰ μὴ καταλάβῃ τὴν πόλιν δεινὸν τι κακὸν, ὥστε ν' ἀναγκασθῇ αὐτὴ νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ τάχιστα.

§ 49. Δεύτερος μηδικὸς πόλεμος.

(480—479). Θερμοπύλαι, Λεωνίδας.

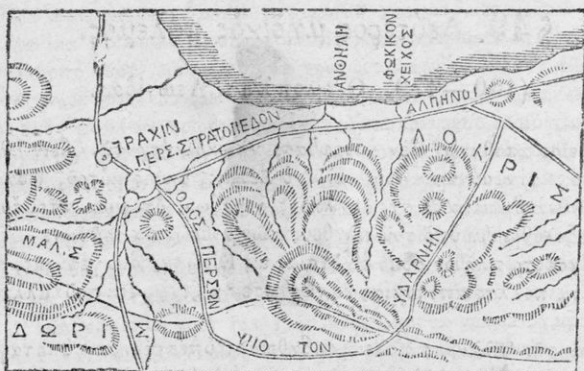
*Ὁ Δαρείος ἀποθανὼν δὲν ἐπρόφθασε νὰ ἐκδικήσῃ τὴν ὕβριν τὴν γενομένην εἰς τὴν δυνάμιν του, ἀλλ' ὁ Εἰρξῆς, ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ᾠδήγησεν 1.700.000 ἀνδρῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, νομίζων, ὅτι ἀμαχητὶ ἐμελλεν αὐτὴ νὰ ἐξολοθρευθῇ ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἀνθρώπων τούτων.

Διεβίβασε τὸ πλῆθος αὐτὸ ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην διὰ γαφύρας, τὴν ὁποῖαν μετὰ πολλὰς ἀποτυχίας κατώρθωσε νὰ ζεύξῃ ἐπὶ τοῦ Ἑλλησπόντου.

Πολλὰί τῆς Ἑλλάδος πόλεις φοβηθεῖσαι ὑπεσχέθησαν ὑποταγὴν εἰς τὸν μέγαν βασιλέα· ἀλλ' ἡ Σπάρτη καὶ αἱ Ἀθηναὶ ἀπεφάσιον νὰ τὸν πολεμήσωσι μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις καὶ νὰ σώσωσι τὴν πατρίδα τῶν ἀπὸ τῆς δουλείας μὲ πάντα κίνδυνον. Καὶ λοιπὸν ἡ μὲν πρώτη ἀπέστειλεν ἓνα τῶν βασιλέων τῆς, τὸν Λεωνίδα, μὲ μικρὸν στράτευμα, 7, 200 ἀνδρῶν, νὰ φυλάττῃ τὰς Θερμοπύλας, ἡ δὲ δευτέρα ἐξώπλισε μόνη ἑκατὸν εἰκοσὶν ἑπτὰ τριήρεις, αἵτινες μὲ 144 πλοῖα ἄλλων πόλεων ἐξέπλευσαν, φέρουσαι καὶ στρατὸν πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν παραλίων. Ὁ στόλος οὗτος ἐστάθη ἐπὶ τινος θαλάσσης, στενῆς πρὸς βορρᾶν τῆς Εὐβοίας, κατὰ τὸ Ἀρτεμισιον ἀκρωτήριον, ὅπουθεν ἐμελλε νὰ βοηθήσῃ τὸν κατὰ ξηρὰν ὑπὸ τὸν Λεωνίδα ἐστρατοπεδευμένον εἰς τὰς Θερμοπύλας ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ νὰ ἐμποδίσῃ εἰς αὐτὸ τὸ μέρος τὴν εἰσβολὴν τῶν βαρβάρων. Καὶ οὕτως μὲν ἐπέτυχε κατ' ἀρχὰς συγκροτήσας πρὸς μέρος τι τοῦ περσικοῦ στόλου δύο μάχας εὐτυχεῖς, αἵτινες ἠνάγκασαν τοὺς βαρβάρους νὰ σταματήσωσιν, ἀλλὰ ταυτόχρονως ὁ Λεωνίδας ἔπεσεν εἰς τὰς Θερμοπύλας μετὰ τῶν τριακοσίων του ὡς ἐξῆς.

Κατὰ τὴν ἐξοδὸν τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Τραχίνος ὑπάρχει στενὸν, διὰ τοῦ ὁποίου μόνου δύναται τις νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐγγὺς τῆς Ἀνθῆλης καὶ τῶν Ἀλπικῶν εἶναι δύο κλεισώρειαι (στενώματα), διὰ τῶν ὁποίων μόνις δύναται νὰ διέλθῃ μία μόνον ἀμφοτέρωθεν. Τὰ δύο ταῦτα σημεῖα, ἀπέχοντα 1600 περίπου μέτρα ἀλλήλων, εἶναι ὡς δύο πύλαι τοῦ στενοῦ μετὰξὺ δὲ τούτων, ἐκτείνεται πεδίον, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι πολλὰί

πηγαί θερμαί, ἐξ ὧν ὠνομάσθη Θερμοπύλαι ἡ στενή αὕτη δίοδος. Ἐν διαστήματι τεσσάρων ἡμερῶν ἠλπίζεν ὁ Ξέρξης μετὰ τὴν ἐκεῖσε ἀφίξιν του, ὅτι μόνη ἡ θεὰ τοῦ στρατεύματός του ἐμελλε νὰ παρακινήσῃ τοὺς Ἕλληνας νὰ φύγῃσι. Μὴ βλέπων ὅμως αὐτοὺς φεύγοντας, ἀλλὰ μάλιστα γενναίως ἀποκρούοντας καὶ πλείστους φονεύσαντας τῶν ἐναντίων τῶν ἐλθόντων βαρβάρων, ἤρχισε νὰ τὸν καταλαμβάνῃ φόβος, ὅτε Μαλιεὺς τις προδοτικῶς, ὀνομαζόμενος Ἐφιάλτης, ἐπρότεινε νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς ἐχθροὺς διὰ τινος μονοπατίου, ἀγόντος διὰ τοῦ ὄρους εἰς τὰς Θερμοπύλας, ὅπουθεν ἠδύναντο νὰ καταλάβῃσι τὰ ὀπίσθια τῶν Ἑλλήνων.

Πηραὶ τῶν Θερμοπυλῶν.

Ἐν ᾧ οἱ Πέρσαι ἐμελλον ἤδη νὰ φθάσωσιν εἰς τὸ ἄλλο μέρος τῶν Θερμοπυλῶν, εἰς ὃ ἡ ὑπεράσπισις δὲν ἦτο πλέον δυνατὴ, ὁ Λεωνίδας μὴ θέλων νὰ θυσιάσῃ ἀνωφελῶς στρατὸν, τοῦ ὁποίου ἡ Ἑλλὰς εἶχεν ἀνάγκην, ἀπέπεμψε πάντας τοὺς συμμάχους καὶ ἐκράτησε 300 Σπαρτιάτας, τοὺς ὁποίους εἶχε φέροι μαζὶ του. «Ἡ Σπάρτη, ἔλεγε, μᾶς ἐνεπιστήθη τὴν θέσιν ταύτην, ὅθεν ὀφείλομεν νὰ μείνωμεν εἰς αὐτήν». Ἐβουλεύαν δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ οἱ Θεσπιεῖς, θελήσαντες νὰ μεθεζῶσι τῆς τύχης τῶν Σπαρτιατῶν.

Ἐν ᾧ ἐπλησίαζον οἱ Πέρσαι, ἐξεληθόντες ἔμπροσθέν των οἱ Ἕλληνες συνῆψαν τὴν τελευταίαν μάχην εἰς τὸ πλατύτερον μέρος τοῦ στενοῦ, διὰ νὰ ἔχωσι πλείοτους ἐχθροὺς ἐνώπιόν των πρὶν ἢ ἀποθάνωσιν. Ὅποτε οἱ Λακεδαιμόνιοι συνέτριψαν τὰ δόρυτά των φονεύοντες, ἐξηκολούθησαν νὰ μάχωνται μὲ τὰ ξίφη· τέλος ὁ Λεωνίδας ἔπεσε. Μάχη δὲ μανιώδως συνεκροτήθη ἐπὶ τοῦ νεκροῦ του, κατὰ τὴν ὁποίαν τετράκις οἱ Ἕλληνες ἀπώθησαν τὸν ἐχθρὸν, διετήρουν δὲ εἰσέτι τὸ ἐνδοξον τροπικαίον, ὅτε οἱ μετὰ τοῦ Ἐφιάλτου ἐφάνησαν ὀπισθέν του. Τότε ὀπισθοδρόμησαν εἰς τὸ στενὸν μέρος τῆς ὁδοῦ ἐπὶ τινος λόφου. Ἐκεῖ οἱ ἀπομεινῶντες, περικυκλωθέντες καὶ ὑπερασπιζόμενοι ἐκυτοὺς μὲ τὰς μαχαί-

ρας, ὅσοι ἀκόμη εἶχον, καὶ μὲ τὰς χεῖρας καὶ μὲ τὰ στόματα, ἔπεσαν ἀνδρείως ἅπαντες ὑπὸ χάλαζαν πετρῶν καὶ βελῶν, ἐπιρρίπτομένων ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀπανταχόθεν.

Ἐξοσι χιλιάδες Περσῶν ἐθανατώθησαν, καὶ μεταξὺ αὐτῶν δύο υἱοὶ τοῦ Δαρείου. Ὁ Εἰρξῆς προσέταξε ν' ἀνασταυρώσωσι τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ Λεωνίδου, ἀφ' οὗ κόψωσι τὴν κεφαλὴν· ἀλλ' ἡ Ἑλλάς συνέλεξεν εὐσεβῶς τὰ ὀστέα τοῦ Σπαρτιατοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ὕστερον ἀνεγερθέντος εἰς τιμὴν τῶν Σπαρτιατῶν μνημείου, ἐχαράχθη τὸ ἐξῆς ἐπιγράμμα, διὰ φροντίδος τῶν Ἀμφικτυόνων· «Ὡ ξεῖν' ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε κείμεθα τοῖς κείων ῥήμασι πειθόμενοι.»

Παραδιασθείσης οὕτω τῆς πύλης τῆς Ἑλλάδος, ὁ Εἰρξῆς εἰσήλθεν, δεδιγόμενος ὑπὸ Θεσσαλιωτῶν, καὶ ἠρήμωσε τὴν Φωκίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ κυριεύσῃ τοὺς Δελφοὺς, τοὺς ὁποίους οἱ κάτοικοι γενναίως ὑπερῆσισαν· εἰσέβαλε δὲ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἣτις ἤδη ἦτο ἔρημος, διότι ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε κατορθώσει νὰ λάβῃ χρησμὸν παρὰ τῆς Πυθίας, ὅτι τὸ ξύλινον τεῖχος θέλει εἶναι διὰ τὰς Ἀθήνας ἀπρόβητον προτείχισμα. Διὰ τοῦ χρησμοῦ τούτου ὁ Θεμιστοκλῆς ἐνόησε, καὶ ἤθελε νὰ ἐνόησῃ καὶ ὁ λαός, ὅτι ξύλινον τεῖχος εἶναι τὰ πλοῖα. Ὅλοι ἐνόησαν τὸν χρησμὸν, ὡς οὗτος, καὶ ἔσπευσαν νὰ ἐπιβιβασθῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, ἐκτὸς γερόντων τινῶν, οἵτινες, παρενοήσαντες αὐτὸν πεισματωδῶς, ἔμειναν ὀπισθεν ξυλίνου περιτειχίσματος κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπου ὁ Εἰρξῆς εὐρῶν αὐτοὺς προσέταξε καὶ τοὺς κατέσφαξαν.

Ὁ Εἰρξῆς ἀντήμειψε τὰ μέγιστα τὸν προδότην Ἐφιάλτην, ἀλλ' ὕστερον τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον ἐπεκαλέσθη ἐπὶ τὸν προδότην ἅπασαν τὴν ὄργην τῶν θεῶν καὶ προέτεινε βραβεῖον εἰς τὸν φονεύσαντα αὐτόν. Καὶ τῷ ὄντι ἐφρονεῦθη ὀλίγον ὕστερον μετὰ τὴν ἤτταν τῶν βαρβάρων ὑπὸ τοῦ Τραχινίου Ἀθηναίου.

Ναυμαχία ἐν Σαλαμῖνι (480).

Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἦτο συνηγμένος μεταξὺ τῆς νήσου Σαλαμίνας καὶ τῆς παραλίας τῆς Ἀττικῆς. Οἱ ἀρχηγοὶ δὲν ὑπελάμβανον ἑαυτοὺς ἐξησφαλισμένους ἐνταῦθα, καὶ ἤθελον νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸν τόπον καὶ νὰ τρέξῃ ἕκαστος εἰς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεώς του. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως κατείδεν, ὅτι ἡ Ἑλλάς ἠδύνατο νὰ σωθῇ μένουσα ἠνωμένη, καὶ ὅτι, διασκορπισθέντων τῶν πλοίων, δὲν θὰ ὑπῆρχε πλέον ἀντίστασις κατὰ τῶν ἐχθρῶν. Εἰς τὸ στρατιωτικὸν περὶ τούτου συμβούλιον ὁ μὲν Θεμιστοκλῆς ἐπέμενε νὰ συγκροτήσωσι μάχην, οἱ δὲ ἄλλοι ἠγαντιοῦντο παρὰφόρως εἰς τὴν γνώμην του. Ἀδείμαντος ὁ τῶν Κορινθίων στρατηγός, ἠπέιλησε τὸν Θεμιστοκλῆν, καὶ, κατὰ τὸν Πλούταρχον, ὁ τῶν Λακεδαιμονίων στρατηγός καὶ ἀριστοράτης Εὐρυβιάδης, ἐπλησίασε πρὸς αὐτὸν μὲ ῥάβδον ὑψωμένην· «Πάταξον μὲν, ἀκουσον δὲ», ἀπεκρίθη ὁ Ἀθηναῖος, καὶ ἐξηκολούθει ψυχρῶς ἐπιμένων εἰς τὴν γνώμην του. Ἀλλ, ἡ ἐπιμονὴ του δὲν θὰ ὑπερίσχυεν, ἂν μὴ μεταχαιρίζετο εὐθύς τὸ ἐξῆς ἐπὶ

πιτύχες στρατήγημα. Ἐν ᾧ συνεζήτουν εἰσέτι, ἐξήλθε κρυφίως τοῦ συμβουλίου καὶ ἐπέμψε πρὸς τὸν Ξέρξην τὴν ἐξῆς μυστικὴν ἀγγελίαν· «Ὁ Θεμιστοκλῆς εὐνοῶν τοὺς Πέρσας τοὺς εἰδοποιεῖ, ὅτι οἱ Ἕλληνες διανοοῦνται νὰ φύγωσι κρυφίως· ἐάν ὁ βασιλεὺς θέλῃ νὰ τελειώσῃ τὸν πόλεμον διὰ μιᾶς, νὰ τοὺς περικυκλώσῃ κλειῶν τὴν ἑτέραν ἐξοδὸν τοῦ πορθμοῦ τῆς Σαλαμῖνος». Ἐπειτα ἐπέστρεψεν εἰς τὸ συμβούλιον παρατείνας ἐπιτιμῶδες τὴν συζήτησιν. Ἄλλ' ἐν τούτῳ τὸ μεταξὺ ὁ ἐξόριστος ἐν Αἰγίνῃ δίκαιος Ἀριστείδης, ἰδὼν τὴν περικύκλωσιν τῶν Ἑλλήνων, διεπέρασε διὰ τοῦ περσικοῦ στόλου, διὰ νὰ ἔλθῃ νὰ πολεμήσῃ μετὰ τῶν συμπολιτῶν του· προσκλήσας δὲ κατὰ μέρος τὸν Θεμιστοκλῆ, ἐφιλιώθη μὲ αὐτὸν χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος.

Ἄνεμος καθ' ὠρισημένην ὥραν διεγείρετο ἐν τῷ πορθμῷ· ἅμα τούτου πνεύσαντος, ἤρχισαν τὴν μάχην οἱ Ἕλληνες. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὑψομένων κυμάτων τὰ δυσκίνητα πλοῖα τοῦ περσικοῦ στόλου συνεκρούοντο, καὶ ἀνεπιτήδεια ὄντα πρὸς τὰς ναυτικὰς ἀσκήσεις καὶ τὰς ταχεῖς περιστροφάς, προσεβόλλοντο ὑπὸ τῶν ἐλαφρῶν καὶ ταχυπλόων ἑλληνικῶν, χωρὶς νὰ δύνανται ἐκεῖνα νὰ τὰ προσβάλλωσιν. Ἐκτὸς τούτου ἐν τῇ στενῇ ἐκείνῃ θαλάσῃ τὰ ἐχθρικά πλοῖα δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντιπαρατάξωσιν ὅλας τὰς δυνάμεις των, καὶ ὁ ἄπειρος ἀριθμὸς ἀπέβαιεν ἀνωφελής. Ὁ Ξέρξης καθήμενος ἐπὶ θρόνου χρυσοῦ ἐπὶ τινος λόφου τῆς ἀκτῆς ἐγείνειν αὐτόπτης τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων καὶ τῆς καταστροφῆς τοῦ στόλου του.

Ἐν ᾧ διετέλει ἐντρομος ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ θεᾷ τῆς καταστροφῆς του ταύτης ὁ Ξέρξης, τῷ ἐμήνυσεν ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅτι οἱ Ἕλληνες τρέχουσιν εἰς τὰς τοῦ Ἑλλησπόντου γερύρας, νὰ τὰς καταστρέψωσι καὶ περικλείωσι τὸν βασιλέα ἐν Εὐρώπῃ· ὅθεν ἔσπευσε ν' ἀναχωρήσῃ. Μαρδόνιος δὲ, ὁ σύμβουλος ταύτης τῆς ὀλεθρίας ἐκστρατείας, ἐπρότεινε νὰ μείνῃ αὐτὸς ἐν Ἑλλάδι· μὲ τριακοσίας χιλιάδας ἀνδρῶν, καὶ οὕτως ἐγένεον.

Ἡ ἐν Πλαταιαῖς μάχη καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ (479).

Ὁ Μαρδόνιος παρχειμάσας ἐν Θεσσαλίᾳ, ἔστειλε τὴν ἀνοιξὴν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον τὸν Ἀμύντου πρὸς τοὺς Ἀθηναίους μὲ προτάσεις περὶ εἰρήνης. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπήντησαν εἰς αὐτὸν συντόμως καὶ ὑπερηφάνως, ὅτι αὐτὸν ὅσῳ ὁ ἥλιος διαγράσῃ τὴν αὐτὴν τροχίαν, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θέλουσι συμμαχήσει μὲ τὸν Ξέρξην, ἀλλὰ θέλουσι πολεμεῖν αὐτὸν ἐμπιστευόμενοι εἰς τοὺς προστάτας θεοὺς καὶ εἰς τοὺς ἥρωας τῆς Ἑλλάδος, τῶν ὁποίων τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα ἀσεβῶς κατέκαυσεν». Ὁ Μαρδόνιος τότε, διαπεράσας ἀνεμποδίστως τὴν Βοιωτίαν, εἰσῆλθεν εἰς Ἀθήνας, ὁ δὲ λαὸς πάλιν κατέρυγεν εἰς τὰ πλοῖα. Μετὰ τινὰς ἀργαπορίας ὁ στρατὸς τῶν Λακεδαιμονίων, διοικούμενος ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πausaniou, ἐξήλθε τῆς Πελοποννήσου καὶ ἤνωθη ἐν Ἐλευσίνῃ μετὰ τῶν ἀπὸ τῶν πλοίων ἀποβιβάσθέντων Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Γενόμενοι δὲ 100,000 τὸν ἀριθμὸν, ἐπολέμησαν τὸν στρατὸν τοῦ Μαρδονίου ἐν Βοιωτίᾳ πλησίον τῶν Πλαταιῶν. Τεταύτη ἦτο ἡ γενε-

μένη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων σφαγῇ, ὥστε ἐκ τῶν 300,000 στρατιωτῶν τοῦ Μαρδονίου ἐσώθησαν μόνον 40.000, οὓς εἶχε μεταφέρει εἰς ἄλλο μέρος πρὸ τῆς μάχης ὁ Ἀρτάβαζος. Ἐκ τῶν Ἑλλήνων δὲ οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι ἀπώλεσαν 94 ἄνδρας, οἱ δὲ Τεγεᾶται 16 καὶ οἱ Ἀθηναῖοι 62. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες δὲ ἐπολέμησαν, ἐκτος τῶν Μεγαρέων, οἵτινες καταληφθέντες ἐν τῇ πεδιάδι ὑπὸ τοῦ ἵππικου τῶν Θηβαίων, συμμάχων τῶν Περσῶν, ἀπώλεσαν 680 ἄνδρας. Τὸ βραβεῖον τῆς ἀνδρείας ἀπενεμήθη εἰς τοὺς Πλαταιεῖς· ὁ δὲ Ἀριστείδης ἔγραψε ψήφισμα περὶ συμμαχίας ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ ἐορτῆς εἰς μνήμην τῆς νίκης.

Ἄπειρα πλούσια λάφυρα ἐκάλυπτον τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ἐξ ὧν κατ' ἀρχὰς ἐζήρεσαν τὸ μερίδιον τῶν θεῶν. Εἰς τὸ ἐν Δελφοῖς ἱερὸν τοῦ Ἄ- πόλλωνος, εἰς τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ τοῦ Διὸς καὶ εἰς τὸ ἐν τῷ Ἰσθμῷ τοῦ Ποσειδῶνος ἐδόθη τὸ δέκατον ἐκ τῶν λαφύρων μέρος· ἐδόθη εἰς τὸν ἀρχιστρατήγηον Πausανίαν καὶ τὸ ὑπόλοιπον διευμοιράσθη μεταξὺ τῶν νικητῶν. Ἀνήγειραν τάφους εἰς τοὺς ἐν τῇ μάχῃ πεσόντας, καὶ οἱ Πλαταιεῖς διωρίσθησαν φύλακες τῶν τάφων τούτων.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν, ὁ ἑλληνικὸς στόλος κατετρόπωσεν εἰς Μυκάλην, ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὸν περσικὸν στόλον φέροντα τὸ τελευταῖον στράτευμα τοῦ Ξέρξου. Οἱ Ἀθηναῖοι, ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Ξάνθιππον, ἀπήλαυσαν τὴν πρωτίστην δόξαν τῆς μάχης ταύτης, νικήσαντες σχεδὸν μόνοι, διότι οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπλανήθησαν, θέλοντες νὰ κυκλώσωσι τὸν ἔχθρον. Τοιοῦτοτρόπως ὄχι μόνον ἀπειμάκρουν οἱ Ἕλληνες τὸν πόλεμον ἐκ τῆς πατρίδος των, ἀλλὰ καὶ μετέφεραν αὐτὸν εἰς τὴν χώραν τοῦ ἔχθρου· ἡ δὲ τελευταία αὕτη νίκη κατέστησεν αὐτοὺς κυρίους τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Οὕτως ἐν διαστήματι ἐνὸς περὶπου ἔτους ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας εἰς Σαλαμίνα, εἰς Πλαταιάς, εἰς Μυκάλην, καὶ ἀπεικατεστάθησαν ἐπιθετικοὶ καὶ νικηταί, ἐν ᾧ πρότερον ἠγωνίζοντο νὰ ὑπερκοπίζωνται ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν ἐπερχομένων βαρβάρων. Οὕτω τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἀσίας εὔρεν ἐν Ἑλλάδι τὸν τάφον του, τὰ δὲ ἀπειράριθμα στρατεύματα τῆς Ἀνατολῆς δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὑπερισχύσωσι τοῦ μικροῦ τούτου ἔθνους, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὡς ἀκαταμάχητον δύναμιν κατὰ τῆς πληθύος ἐκείνης τῶν δούλων τὸν θερμὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Αἴγινα.

Ἡ κατ' ἐμπροσθεν τοῦ Πειραιῶς καὶ τοῦ Φαλήρου κειμένη νῆσος Αἴγινα, σπουδαιοτάτη καταστάσα ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων διὰ τὸ ἐμπόριόν της, ἀπέκτησε μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν, καὶ περὶ τὸ 600 π. Χ. ἦτο θαλασσοκράτειρα. Ἦσαν δὲ ἐπὶ τῆς νήσου κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους, 470,000 δούλοι. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀνεψύχουν τὴν καλλιτεχνίαν καὶ ἀνεδείχθησαν ἀξιόλογοι ἐν αὐτῇ καλλιτεχνίαι. Ἐπειδὴ δὲ ἐβοήθησαν τοὺς Θηβαίους κατὰ τῶν Ἀθηναίων τὸ 505 π. Χ. οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦτο καὶ ἀντιζηλίως ἔνεκ. ἐχθρεύοντο αὐτοὺς καὶ ὀλίγον μὲν

πὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ἐπολέμησαν μὲ αὐτούς. Εἰς τὴν ἐν Σαλλυμῖνι ὁμως ναυμαχίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν οἱ Αἰγινῆται ἔλαβον μετὰ τῶν ὁμογενῶν τῶν μέρος μὲ 30 πλοῖα καὶ διεκρίθησαν εἰς αὐτὴν διὰ τὴν ἀνδρίαν τῶν ὑπὲρ πάντας τοῦς Ἑλληνας. Τῷ 470 π. Χ. οἱ Ἀθηναῖοι πολεμήσαντες ἐνίκησαν αὐτούς κατὰ θάλασσαν καὶ, πολιορκήσαντες ὕστερον τὴν πόλιν τῶν, τοὺς ἠνάγκασαν νὰ παραδοθῶσι (456) καὶ νὰ ἦναι ὑποτελεῖς αὐτῶν. Ἐν ἀρχῇ τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου οἱ Ἀθηναῖοι ἐδίωξαν αὐτούς ἐκ τῆς νήσου τῶν, τὴν ὁποίαν ὁ Περικλῆς ἔλεγε «λήμνη τοῦ Πειραιῶς», καὶ κατοικήθη αὐτὴ ὑπὸ Ἀθηναίων, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς μάχην ὁ Σπαρτιάτης Λύσανδρος ἐπανάφερεν αὐτούς εἰς τὴν νήσόν τῶν· δὲν ἠδυνήθησαν ὁμως ν' ἀνακτήσωσι πλεον τὴν παλαιάν αὐτῶν δύναμιν.

§ 20. Πausanías, Θεμιστοκλῆς καὶ Ἀριστείδης.

ἽΠερηφανία καὶ φιλόδοξα σχέδια τοῦ Πausανίου.

Τρεῖς ἄνδρες διέπεφαν ὡς ἀρχηγοὶ εἰς τὴν μεγάλην τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Πέρσας μάχην, δύο Ἀθηναῖοι, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης, καὶ εἰς Σπαρτιάτης, ὁ βασιλεὺς Πausanías. Οὗτος ὁμως δὲν ἤδυνάτο νὰ φέρῃ μετριοφρόνως τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν δόξαν του. Γενόμενος ἀρχηγὸς τοῦ στόλου καὶ σταλεῖς εἰς Θράκην νὰ ἐκδιώξῃ τὰς περσικὰς φρουράς, ἐκυρίευσεν τὸ Βυζάντιον· παρασυρθεὶς ὁμως πολὺ ἐκ τῆς διηγήσεως τῶν αἰγμάλωτων του περὶ τῆς λαμπρότητος τῆς Ἡερσικῆς αὐλῆς, συνεννοήθη μυστικῶς μὲ τὸν Ἀρτάβαζον, σατράπην τῆς Βιθυνίας, καὶ ἐζήτησεν εἰς γάμον μίαν τῶν θυγατέρων τοῦ Εἰρξου, ὑποσχθεὶς νὰ φέρῃ εἰς τὴν ὑποταγὴν του τὴν Λακεδαιμόνα καὶ τὴν ἄλλην Ἑλλάδα. Ὁ Εἰρξὺς ἐδέχθη τὴν πρότασιν καὶ ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν πᾶσαν συνδρομὴν καὶ βοήθειαν· ὁ δὲ Πausanías, ἐνεδύθη περσικὴν στολὴν, ἔπεισεν εἰς πολυτέλειαν, προσέλαβε φρουρὰν Μήδων καὶ Αἰγυπτίων, καὶ μετεχειρίσθη τοὺς συμμάχους μὲ ἀλαζονίαν σατράπου. Οὕτως οἱ μὲν Αἰγινῆται καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἐπέστρεψαν οἴκαδε, οἱ δὲ ἄλλοι, μὴ θέλοντες νὰ ὑπακούωσιν εἰς αὐτὸν, ἐτάχθησαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων· ὅθεν ἡ Σπάρτη ἔσπευσε νὰ τὸν ἀνακαλέσῃ· οὗτος δὲ, ἐπιστηριζόμενος εἰς τοὺς θησαυροὺς του, ἐτόλμησε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλ' ἐκεῖ ἐφυλακίσθη· κριθεὶς δ' ἔπειτα ἠθωώθη μὲν, ἀλλὰ δὲν ἐστάλη πλεον ἔξω τῆς Σπάρτης ὡς ἀρχηγός. Ἀνεκαλύφθη ὁμως προσπάθων νὰ ἐπαναστατήσῃ τοὺς Εἰλωτας διὰ ν' ἀνατρέψῃ τοὺς ἐφόρους καὶ νὰ λάβῃ ἀπόλυτον ἐξουσίαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ νόμος δὲν ἐπέτρεπε κατὰ Σπαρτιάτου τὴν μαρτυρίαν δούλου, δὲν εὐρίσκοντο ἀποδείξεις τῶν προδοσιῶν του, ἀλλ' ὁ ἴδιος ἔδωκε τοιαύτας ἐν ἀγνοίᾳ, ὡς ἔζη.

Εἰς ἐκ τῶν πρὸς τὸν Ἀρτάβαζον ἀγγελιοφόρων του παρετήρησεν, ὅτι οὐδεὶς ἐκ τῶν ἀποσταλέντων πρὸ αὐτοῦ ἐπανήλθεν· ὅθεν, ἀνοίξας τὴν ἐπιτολὴν, ἀνέγνωσεν ὅτι ἐδίδετο παραγγελία νὰ θανατωθῇ ὑπὸ τοῦ

Ἄρταβάζου ὁ κομιστής τῆς ἀγγελίας, ὡς ὅλοι οἱ ἄλλοι οἱ προαπεσταλέντες· διὸ δὲν ἀνεχώρησεν, ἐνεχείρησε δὲ τὴν ἐπιστολὴν εἰς τοὺς ἐφόρους· οὗτοι δὲ τὸν προσέταξαν νὰ καταφύγῃ εἰς ἱερὸν τι ἰκέτης, ὡς φοβούμενος δῆθεν τὴν ὀργὴν τοῦ Πausανίου. Εἰδοποιηθεὶς ὁ Pausanias, ἔδραμε παρευθὺς ἐκεῖ καὶ τὸν ἐβίαζε νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν του, δύο τῶν ἐφόρων κεκρυμμένοι ἐκεῖ που ἤκουσαν τὴν ὑπόθεσιν φανερωθείσης οὕτω τῆς προδοσίας, ἀπεφασίσθη νὰ συλληφθῇ ἐν Σπάρτῃ. Ἐκ τῶν σημείων τινὸς μεταξὺ αὐτῶν ἐννοήσας ὁ Pausanias τὴν τύχην, ἣτις τὸν ἠπείλει, κατέφυγεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἐτόλμων νὰ τὸν σύρωσι διὰ τῆς βίαις ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀσύλου, ἐφράξαν μὲ τοῖχον τὴν θύραν, διὰ νὰ τὸν ἀφήσωσι νὰ ἀποθάνῃ ἐκεῖ ἐξ ἀσιτίας· λέγουσι μάλιστα, ὅτι ἡ μήτηρ του εἴθηκε τὴν πρώτην πέτραν. Καθ' ἣν δὲ στιγμήν ἔμελλε νὰ ἐκπνεύσῃ, τὸν ἔσυραν ἔξω τοῦ ναοῦ, δια νὰ μὴ μολύνη τὸ πτώμα του τὸν ἱερὸν τόπον (467). Τοιοῦτο ἦτο τὸ αἰσχρὸν τέλος τοῦ νικητοῦ τῶν Πλαταιῶν καὶ τοιαύτη εἶναι πάντοτε σχεδὸν ἡ μοῖρα τῶν προδοτῶν τῆς πατρίδος των.

Ὁχύρωσις Ἀθηνῶν.

Ἡ Σπάρτη κινήθεισα ὑπὸ αἰσθήματος φιλαυτίας ἐζήτησε νὰ μὴ ὀχυρωθῇ καμμία πόλις ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου, ἐπὶ φόβῳ, ἔλεγε, μήπως, ἂν ποτε οἱ βάρβαροι ἐπανήρχοντο, αὐταὶ αἱ πόλεις χρησιμεύσωσιν εἰς αὐτοὺς ὡς φρούρια, ὅπου ἠδύναντο νὰ ἐγκατασταθῶσι διαρκῶς. Πρὸ πάντων δὲ ἤθελε νὰ μὴ ὀχυρωθῶσιν αἱ κατεστραμμένοι ὑπὸ τῶν Περσῶν Ἀθῆναι, καὶ τοῦτο διὰ ν' ἀφθῶσιν εἰς τὴν διαίρεσιν τῶν Σπαρτιατῶν· ἀλλ' ὅ,τι ἤθελον οἱ Σπαρτιάται, δὲν ἠδύναντο νὰ θελήσωσιν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐρχισαν· λοιπὸν νὰ ἀνοικοδομῶσι τὰ τεῖχη τῶν καὶ ἅπας ὁ λαὸς εἰργάζετο μὲ μεγάλην δραστηριότητα. Ὑλικὸν ἔλαβον ἐκ τε τῶν δημοσιῶν καὶ ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν οἰκοδομῶν ὅ,τι ἦτο χρήσιμον. Ὅθεν τὰ τεῖχη προσεχώρουν δραστηρίως καὶ ἔμελλον νὰ τελειώσωσι τάχιστα. Οἱ Σπαρτιαταὶ, ἀκούσαντες τὰ γιγνόμενα, παρεπονέθησαν· ἐπειδὴ δὲ τὰ τεῖχη δὲν ἦσαν ἀρκούντως ὑψηλά, διὰ νὰ ἀντέχωσιν εἰς προσβολήν, ὁ Θεμιστοκλῆς μεταβὰς εἰς Σπάρτην καὶ ἐξαπατήσας τοὺς Σπαρτιάτας, κατώρθωσε νὰ τὰ ἀποτελειώσῃ καὶ τότε εἶπεν εἰς αὐτοὺς τὴν ἀλήθειαν. Οἱ Σπαρτιάται προσεποιήθησαν, ὅτι ἐλυπήθησαν, διότι τόσον κακῶς ἐννόησαν οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς σκοποὺς των.

Ἐπειδὴ ὁ ἔως τότε λιμὴν τῶν Ἀθηναίων ἐν Φαλήρῳ ἦτο καὶ πολὺ μικρὸς καὶ ὀλίγον ἀσφαλῆς, ὁ Θεμιστοκλῆς κατώρθωσε νὰ ἀποφασίσθῃ ὅπως γείνη ὁ λιμὴν, ὁ ναύσταθμος καὶ οἱ νεώσοικοι ἐν Πειραιεῖ· διὰ νὰ ἀσφαλισθῇ δὲ αὐτὰ, περιέβαλε τὸν Πειραιᾶ μὲ τεῖχος. Διὰ νὰ διατηρῇ δὲ τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηνῶν, εἰσήγαγε νόμον ἵνα κατ' ἕτος κατασκευάζωνται εἴκοσι τριήρεις (κατὰ τινὰς ἐκ τῶν προσόδων τῶν ἀργυρείων τοῦ Λαυρίου). Διὰ νὰ αὐξήσῃ δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν κατείχων,

κατέπεισε τοὺς συμπολίτας του νὰ χορηγῶσιν ὠφελείας εἰς τοὺς ξένους· μάλιστα δὲ εἰς τοὺς ἐργάτας, οἵτινες ἤθελον νὰ ἐγκατασταθῶσιν εἰς τὴν πόλιν. Ἐξ ὅλων τῶν μερῶν ἔτρεχον πρὸς τὴν φιλοξενον πόλιν, καὶ αἱ Ἀθηναῖοι, ἕνεκα τῆς τοῦ λαοῦ αὐξήσεως, πύκλυνθησαν εἰς ἐξαποστολὴν τῶν πολυαριθμῶν ἐκεῖνων ἀποικιῶν καὶ κληρουμιῶν, αἵτινες τὰ μέγιστα συνετέλεσαν εἰς τὴν δύναμιν τῆς μητροπόλεως αὐτῶν.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐτίμηθη πολὺ ὑπὸ τῆς πατρίδος του, ἀλλ' ἐκαυχᾶτο κυρὰ διὰ τὰς εὐεργεσίας του καὶ τὰς ἀρίστας συμβουλὰς του καὶ ἐυέμετο τοὺς ἄλλους· ἡ δὲ βιαία διαγωγὴ καὶ ἰδιοτελεία του διήγειρε κατ' αὐτοῦ ἐχθρούς· διὰ τοῦτο καὶ ὑπέστη τὴν ποινὴν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιβάλλει εἰς τὸν Ἀριστείδην, ἐξοστρακισθεὶς ἐπὶ δεκαετίαν. Συκοφαντηθεὶς ὕστερον ὡς συνένοχος τοῦ Πausaniou ἔφυγεν εἰς Κέρκυραν καὶ ἐκείθεν εἰς Ἡπειρον· ὕστερον δὲ διὰ τὸ ἀσφαλῆστερον ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀσίαν (466). Ἐλθὼν θαρράλῶς εἰς Περσίαν καὶ παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου, διαδόχου τοῦ Ξέρξου, ὅστις εἶχεν ἀποθάνει, ὑπέμνησε τὰς λεγομένας εὐεργεσίας, τὰς ὁποίας εἰς τὸν Ξέρξην ἔκκμαε, καὶ ἐζήτησεν ἕν ἔτος προθεσμίαν, διὰ νὰ μάθῃ τὴν περσικὴν γλῶσσαν καὶ δινηθῇ οὕτω ν' ἀποκαλύψῃ εἰς αὐτὸν τὰ σχέδια του ἀνευ διερμηνέως. Ὁ Ἀρταξέρξης, θαυμάσας τὸ θάρρος του, τὸν ὑπεδέχθη εὐμενῶς καὶ ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν τρεῖς πόλεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Προσκληθεὶς δὲ μετὰ τινα ἔτη νὰ λάβῃ μέρος εἰς πόλεμον κατὰ τῶν ὁμογενῶν καὶ τῆς πατρίδος του, ἐπὶ δηλητήριον καὶ ἀπέθανε.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐτίμησαν τὴν μνήμην του καὶ τάρον αὐτοῦ ἡγεῖραν εἰς πρὸ ἀκρωτήριον τοῦ Πειραιῶς.

Ἀριστείδου εὐθύτης.

Ὁ Ἀριστείδης ἐξηκολούθει νὰ τιμᾶται κοινῶς διὰ τὴν ἄκρην δικαιοσύνην του.

Ὅταν ποτὲ ὁ Θεμιστοκλῆς εἶπεν, ὅτι εἶχε σπουδαίαν τινὰ γνώμην μυστικὴν νὰ προτείνῃ, ἅπανα συμφώνως ἡ ἐκκλησία ἐπρόσταξε τὸν Ἀριστείδην μόνον νὰ ἐξετάσῃ καὶ ν' ἀποφασίσῃ ἀπὸ μέρος τῆς. Οὗτος λοιπὸν ἀκούσας εἶπεν, ὅτι τὸ σχέδιον τοῦ Θεμιστοκλέους ἦτο ὠφελιμώτατον, ἀλλ' ἀδικώτατον· ὁ δὲ λόγος, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ περισσότερον, τὸ ἀπέρριψε. Τὸ μυστικὸν λέγουσιν ὅτι ἦτο νὰ καύσωσι τὰ πλοῖα τῶν συμμάχων, τότε συνηθροισμένα ἐν τῷ λιμένι Παγασῶν, ὅπερ ἤθελε μὲν κάμει τὰς Ἀθήνας τὴν μόνην θαλασσοκράτειραν δύναμιν, ἀλλ' ἤθελε διεγείρει κατ' αὐτῆς ἀσπονδον μῖσος. Τοῦτο δὲ ἀπέδειξεν ὅτι καὶ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἦτο φιλοδίκαιος, καὶ ὁ Ἀριστείδης πιστὸς εἰς αὐτόν· ἐν ᾧ δὲ ἦτο πρότερον ἀριστοκρατικὸς, ἐπρότεινεν ἤδη καὶ κατώρθωσε νὰ γίνωσι καὶ οἱ θῆτες ἐκλεξίμοι εἰς τὰς ἀρχάς, ἐξ ὧν τοὺς ἀπέκλειον οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος.

Αὕτη ἡ ἀληθὴς φήμη τῆς δικαιοσύνης του ὠφέλισε τὸ μεγαλεῖον τῶν Ἀθηνῶν. Ὅτε οἱ σύμμαχοι, παρωργισμένοι ὑπὸ τῆς ὑπερηφανίας τοῦ

Γαυσανίου, απεσπάρθησαν από της Σπάρτης, ὁ Ἀριστείδης διώκει τὰς δυνάμεις τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπεθύμει θερμῶς νὰ ἦναι οἱ Ἕλληνες στενωῶς συνδεδεμένοι κατὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως, κατέπεισεν ὅλους τοὺς τῶν νήσων καὶ τῆς παραλίας Ἀσίας τῆς μικρᾶς κατοίκους νὰ συμμαχήσωσι μετὰ τοὺς Ἀθηναίους διὰ ν' ἀποκορύψωσι τὰς προσβολὰς τῶν βαρβάρων. Προσδιώρσε μετὰ τὴν συγκατάθεσιν ὅλων τὴν εἰς ἕκαστον λαὸν ἀναλογοῦσαν μερίδα συνεισφοράς εἰς ἀδραχὰς, εἰς πλοῖα καὶ εἰς χρήματα, καὶ μετὰ τοιαύτην εὐθύτητα, ὥστε οὐδὲν ἠκούσθη παράπονον. Ἐπετράπη εἰς αὐτὸν ὕστερον νὰ διαχειρισθῇ τὰ ἐν Δελφοῖς κείμενα δημοσία χρήματα. Τοιαύτη ἦτο πάντοτε ἡ τιμιότης του, ὥστε, ὅτε ἀπέθανε (περὶ τὸ 460 π. Χ.), δὲν ἀφῆκε οὐδὲ τὰ τῆς κηδείας του ἐξόδα, ἀφοῦ διεχειρίσθη πολλὴν κληρὸν τὰς πλουσιωτάτας προσόδους τοῦ τότε κόσμου. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι εὐγνωμονοῦντες πρὸς αὐτὸν, ἐπροίκισαν τὰς θυγατέρας του ἐκ τοῦ δημοσίου.

§ 21. Κίμων (476—449).

Ὁ Κίμων ἦτο υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου. Ἡ εὐτολμία του καὶ τὰ μεγάλα του στρατιωτικὰ πλεονεκτήματα τὸν ἀποκαθίσταν ἄγαπῆτον εἰς τοὺς στρατιώτας, ἐν ᾧ ἡ ἐλευθεριότης του τὸν ἔκινεν εὐάρεστον εἰς τὸ πᾶθος. Εἶγεν ἀνοίξει εἰς τὸν λαὸν τοὺς κήπους του καὶ πάντες οἱ χρεῖαν ἔχοντες ἐλευθέρως ἐλάμβανον καρποὺς καὶ ξένοι καὶ πολῖται. Ἐν δὲ τῇ οἰκίᾳ του ἐφιλοξένοι πάντα παρυσιαζόμενον, καὶ ἐβοήθει τοὺς πτωχοὺς πολυτρόπως. Πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι μάχης ὅτε προετρέπετο ὁ λαὸς νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ πλοῖα, ὁ Κίμων πρῶτος ὑπεστήριξε ταύτην τὴν ἰδέαν. Διεκρίθη εἰς τὰς μεγάλας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας μάχας, καὶ δὲν εἶχε πᾶρὰ ταύτην μόνην τὴν ἰδέαν, νὰ ἐκδικηθῶσι τοὺς Πέρσας διὰ τὸν εμπρησμὸν τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ πολιτικὸς του βίος ἐκτείνεται ἀπὸ τῆς 476—449 π. Χ.

Αἱ Ἀθῆναι εἶχον ἀναδεδεθῆ μετὰ θάρρους τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἀλλ' οἱ συμμαχοὶ τῶν ταχέως ἀπέκκνον ἐκ τῶν συνεχῶν μαχῶν. Ὁ Κίμων μετέβλεπε τότε τὴν ὑπό τοῦ Ἀριστείδου συσταθεῖσαν συμμαχίαν, συμβουλευσας τοὺς συμμάχους νὰ δίδωσιν ἄντι στρατιωτῶν περισσότερα χρήματα καὶ πλοῖα, ὅπερ ἐδέχθησαν οὗτοι, οἱ Ἀθηναῖοι δὲ μόνον ἐξήκολούθησαν τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τῶν συμμάχων τῶν. Ἐπεχείρησαν δὲ τότε νὰ καταλάβωσι τὰ τελευταῖα φρούρια, τὰ ὅποια οἱ Πέρσαι ἐκράτουν ἐν Θράκῃ, καὶ ν' ἀπαλλάξωσι τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἕλληνας ἀπὸ τῆς δεσποτείας τοῦ μεγάλου βασιλέως, καὶ εἰς τοῦτον τὸν ἀγῶνα ὠφέλησε πολὺ ὁ Κίμων.

Ἐκυρίευσεν οὗτος τὸ 476 ἐν Θράκῃ τὴν Ἠϊόνα κυριεύσας δὲ καὶ τὴν Σικύρον ἐκαθάρισε τὴν θάλασσαν ἀπὸ τῶν Δολόπων πειρατῶν, καὶ οὕτως ἀπῆλλαξεν αὐτῶν τὸ Αἰγαῖον· τότε δὲ ἀνεῦρε ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ τὰ εἶδη τοῦ Θρασέως καὶ τὰ μετακόμισεν εἰς Ἀθήνας· ἐπέθηκεν δὲ αὐτάεἰς

πὸν ἰδρυθέντα καὶ σωζόμενον εἰσέτι ναὸν τοῦ Θεσέως. Εἰς τινὰ ἄλλην ἐκστρατείαν ἐδίωξε τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυκίας. Συναντήσας τὸν στόλον των εἰς τὸ στόμιον τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ, κατέσρεψε καὶ ἐκυρίευσεν 200 τριήρεις καὶ αὐθημερὸν ἀπεσίβασεν ἐπὶ τὴν παραλίαν τὴν πλησίον, ὅπου ἐστρατοπέδευε τὸ περσικὸν τῶν Περσῶν στρατεύμα, τινὰς τῶν στρατιωτῶν ἐνδύσας αὐτοὺς τὰ ἐνδύματα τῶν αἰχμαλώτων του καὶ καταλαβὼν τὸν ἐχθρὸν διὰ τοιούτου στρατηγήματος, ἐφόνευσεν καὶ διεσκόρπισεν αὐτὸν (466).

Ὁ Κίμων ἠγάπη πολὺ τοὺς Σπαρτιάτας, ἔνεκα τῶν πολεμικῶν ἀρετῶν καὶ τῆς αὐστηρᾶς πειθαρχίας των. Τὸ 464 π. Χ. κατεστράφη ἡ Σπάρτη ὑπὸ σεισμοῦ, ἐξ ὃ ἐφρονεύθησαν ἕως 20,000 ἐκ τῶν κατοίκων. Οἱ Ἕλλητες τότε, ὠφεληθέντες ἐκ τοῦ συμβάντος τούτου, ἐπανέστησαν κατὰ τῶν δεσποτῶν των Σπαρτιατῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν ταύτην καὶ οἱ ὑποτεταγμένοι εἰς τοὺς Σπαρτιάτας Μεσσηνιοὶ, ὠνομάσθη τρίτος μεσσηνιακὸς πόλεμος ἢ ἐπανάστασις αὕτη. Οἱ Σπαρτιατῆαι τότε ἐζήτησαν βοήθειαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων· ὁ Κίμων κατέπεισε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐστάλη πρὸς αὐτοὺς μετὰ στρατεύμα ἐκ 4,000 ὀπλιτῶν. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ Σπαρτιατῆαι τοὺς ἐφοβήθησαν, τοὺς ἀπέπεμψαν διὸ ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, συναισθανθεὶς σφοδρῶς τὴν ὕβριν καὶ ὀργισθεὶς κατὰ τοῦ συμβουλεύσαντος αὐτὸν νὰ βοηθήσῃ τοὺς Σπαρτιατῆας Κίμωνος, κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς δεκαετῆ ἐξορίαν (461).

Ὅτε ὁ Ἀθηναϊκὸς στρατὸς ἔμελλε νὰ πολεμήσῃ πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς, ὁ ἐξόριστος Κίμων ἔστρεψεν ἐκ τῆς ἐξορίας του καὶ ἐζήτησε νὰ συγκαταριθμηθῇ εἰς τὴν πρώτην τάξιν μετὰ τῆς φυλῆς του· ἐπειδὴ δὲ τοῦ ἀπηγορεύθη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν μάχην, ἀπεμακρύνθη ἀφήσας τὴν πανοπλίαν του εἰς τοὺς φίλους· οὗτοι δὲ συνηθροίσθησαν περὶ τὸ εὐγενές τοῦτο τρόπιον, καὶ ἐφρονεύθησαν πολεμοῦντες μέχρι τοῦ τελευταίου.

Ἡ τοιαύτη φιλοπατρία ἔκαμε τὸν λαὸν ν' ἀνακαλέσῃ τὴν ἀπόφασιν του, καὶ δύοετη πρὶν ἢ τελειώσῃ ὁ καιρὸς τῆς ἐξορίας του, ὁ Κίμων ἀνεκλήθη. Γενόμενος δὲ προστάτης τῆς δημοκρατίας, ἀποκατέστησε κατ' ἀρχὰς τὴν εἰρήνην μεταξὺ Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν καὶ ἤρχισε τὸν κατὰ Περσῶν πόλεμον. Πολεμῶν ὅπως τοὺς διώξῃ ἐκ τῆς νήσου Κύπρου καὶ βοηθήσῃ τοὺς Ἀιγυπτίους ἐπαναστατήσαντας κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας των ἀπέθανε (449) πολιορκῶν τὸ Κίτιον, πρὸ τοῦ νὰ δυνηθῇ νὰ ἐκτελέσῃ μέρος αὐτοῦ τοῦ μεγάλου τούτου σχεδίου.

Οἱ συναγωνισταὶ του τὸν ἐκίδευσαν κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν του. Κομιζόντες δὲ τὰ λείψανά του εἰς Ἀθήνας, ἔπεσαν ἐν μέσῳ μεγάλου φοινικικοῦ καὶ κιλικικοῦ στόλου, τὸν ὁποῖον κατέστρεψαν ἐν Κύπρῳ ἀπέναντι τῆς ἐκεῖ πόλεως Σαλαμίνας. Ἀποβιβάσθέντες δὲ ἐσκόρπισαν τὸ ἐπὶ τῆς παραλίας στρατεύμα (Θουκ. Α'. 112). Ἡ διπλῆ αὕτη νίκη πεζομαχίας τε καὶ ναυμαχίας ἔγεινε τὸ τελευταῖον ἔργον τῶν μηδικῶν πολέμων, τοὺς ὁποίους ἐτελείωσαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνδόξως διὰ συνήκης, δι' ἧς καθὼς λέγεται, οὗτοι μὲν ὑπεχρεοῦντο νὰ ἀφήσωσιν εἰς τὸν Ἀρταξέρξην

τὴν κατοχὴν τῆς Κύπρου καὶ νὰ μὴ δίδωσι μηδεμίαν βοήθειαν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους, ὁ δὲ μέγας βασιλεὺς ἄφινεν ἐλευθερίαν εἰς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλήνας τὴν ἐκεῖ παραλίαν, ἀποδίδων εἰς αὐτοὺς τὴν ἐλευθερίαν των, καὶ ἀναγνωρίζων τὸ Αἰγαῖον πελάγος ὡς θάλασσαν ἑλληνικὴν, ἀπέβαλε τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ στέλλῃ πολεμικὸν πλοῖον πέραν τῶν Χελιδονίων νήσων ἐπὶ τὰ παράλια τῆς Αἰχίας, καὶ πέραν τῶν Κυανέων πετρῶν, τῶν ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ Θρακικοῦ Βοσπόρου.

§ 22. Περικλῆς (449—426).

Ὁ Περικλῆς ἦτο υἱὸς τοῦ νικῆσαντος τοὺς Πέρσας εἰς Μυκάλην Ξανθοῦ Πίππου· ἐγεννήθη δὲ κατὰ τὸ 494 π. Χ. Ἦτο εὐφροσύνης καὶ ἀνετράφη καὶ ἐπαίδευσθη ὑπὸ καλλίστων διδασκάλων· διὰ τοῦτο εἰς τὰς πράξεις του ἦτο προσεκτικὸς καὶ διὰ τῆς εὐγλωττίας του ἐνίκα τοὺς ἐναντίους του. Ὁ ἰδιωτικὸς βίος του ἦτο ἀπλοῦς, μέτριος καὶ λιτός· ἦτο μετριοφρον, ὑβρίζομενος δὲ οὐδέποτε ἐμνησικάκει. Ἀπέχων τῶν θορυβωδῶν διασκεδάσεων, δὲν προσήρχετο εἰς συμπόσια ἢ ἑορτάς. Οὐδέποτε ἐφείνετο ἐξω τῆς οἰκίας του, ἐκτὸς ἂν ἐπορεύετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου ἢ εἰς τὴν ἀγορὰν. Εἰς τὴν οἰκίαν του ἐδέχετο φίλους σοφοὺς καὶ καλλιτέχνας, οἷαν τὸν περίφημον ἀγαλματοποιὸν Φειδίαν, τοὺς ποιητὰς Εὐριπίδην καὶ Σοφοκλέα, τοὺς φιλοσόφους Πρωταγόραν, τὸν Ἀναξαγόραν, τὸν Σωκράτην καὶ ἄλλους.

Ἡ τοιαύτη διαγωγή τοῦ Περικλέους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν μεγάλην δύναμιν· διὰ μόνης τῆς εὐφροσύνης καὶ τῶν ἀρετῶν του ἔγεινε τῇ ἀληθείᾳ ἀρχὸν τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Κίμων διὰ τῶν μεγάλων κελῶν ἔργων του κατ' ἀρχὰς τὸν ὑπερέβρι, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ μεγάλου τούτου πολέμου, καὶ ἔτι μᾶλλον μετὰ τὸν θάνατόν του, ἔμεινε ὁ πρῶτος ἐν τῇ πόλει καὶ διετήρησε ταύτην τὴν ὑπεροχὴν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη (449—429) σπερώσας τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀθηνῶν καὶ καταστήσας αὐτὰς ἐνδοξοὺς καὶ ἰσχυράς.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον τότε οὐτὼ ἕως δέκα ἑκατομμύρια φόρου ὑπότελων καὶ συμμάχων, αὐτοὶ δὲ ἦσαν, οἱ δυνάμενοι φέρειν ἑπτα, 14 ἢ 15 χιλιάδες. Ὁ Περικλῆς διὰ νὰ τοὺς κρατῆ εἰς ὑποταγὴν, περιέφερε τοὺς στόλους τῆς πατρίδος του ἐπιδεικτικῶς, καὶ ἂν λάθῃ τις ἐδεικνυεν ἀπειθεῖαν, ἐπετίθετο κατ' αὐτοῦ μὲ ἀκαταμάχητον δύναμιν καὶ σκληρὰ τὸν ἐτιμῶρει. Οὕτως, ὅτε τὸ 440 π. Χ. ἡ σύμμαχος τῶν Ἀθηναίων Σάμος ἐπαναστάτησε κατ' αὐτῶν, ὁ Περικλῆς ἐξέπλευσε μὲ τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων αὐτοπροσώπως κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν καὶ τοὺς κατέβαλεν. Ὑπεχρέωσε δὲ αὐτοὺς νὰ καταδαφίσωσι τὰ ὀχυρώματά των, νὰ παραδώσωσι τὸν στόλον των, νὰ δώσωσιν ἡμέρους εἰς ἐγγύησιν περὶ τῆς μελλούσης διαγωγῆς των, καὶ νὰ πληρώσωσι τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου.

Ἠθέλησεν ἐπίσης νὰ ἐνισχύσῃ ἔτι μᾶλλον τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν διὰ τῆς ἐγκαθησύσεως πολυαριθμῶν ἀποικιῶν, αἵτινες ἔγειναν διὰ τὰς

Ἰθάνας ἐμπορικαὶ θέσεις, λιμένες ἐλεύθεροι, ἔνθα προσωρμίζοντο τὰ πλοῖα ἅπαντα, ἀλλὰ πρὸ πάντων φρουραὶ πρὸς φύλαξιν τῶν τόπων, εἰς τοὺς ὁποίους αὐταὶ τὰς εἶχον συστήσει.

Ἐκτὸς τῶν ἐξόδων πρὸς καλλωπισμὸν τῆς πόλεως, διὰ τὸν ὅποιον τινες ἀνοήτως κατηγόρουσι τὸν Περικλέα, ἐφύλαττεν οὗτος κατὰ μέρος δι' ἀπροσδοκίτου περιστασίας σχεδὸν 10,000 τάλαντα εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον, ἔτῃρει τοὺς ναυστάθμους πλήρεις, καὶ εἶχε πάντοτε 300 ναὺς ἐτοιμὰς πρὸς πόλεμον, καὶ τοῦτο ἐμπόδιζε πᾶσαν ἐπανάστασιν τῶν συμμαχῶν, ἠνάγκαζε δὲ καὶ τοὺς Πέρσας νὰ μὴ ἐπιχειρῶσι τι κατὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐλληνίδων πόλεων.

Ἄκμῃ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν γραμμάτων. Συρροή εἰς

Ἰθάνας τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ ἰσχὺς τῶν Ἰθηνῶν συνίστατο μᾶλλον εἰς τὸ πνεῦμα τῶν μεγάλων πῶν ἀνδρῶν, εἰς τὰ ἀριστουργήματα τῶν χειρῶν καὶ τοῦ νοῦς των, παρὰ εἰς τὴν ὕλικήν των δύναμιν. Ναοὶ, ποιήματα, ἀγάλματα, ἐπιστήμη προσεῖλκυον εἰς Ἰθάνας τοὺς σπουδαίους, ἐξόχους καὶ τιμῶντας τότε τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἀνδρας. Πανταγόθεν δ' ἔτρεχον εἰς Ἰθάνας νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς ἐορτὰς καὶ τὰ θεάματα. Τότε ἀνεδείχθησαν ἐν τῇ αὐτῇ πόλει οἱ μέγιστοι σοφοὶ ὄλων τῶν αἰῶνων, Ἰθηνῶν καὶ ξένων· οἱ τραγωδοποιοὶ Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης, ὁ ρήτωρ Λυσίας, ὁ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος, ὁ ἀστρονόμος Μέτων, ὁ Ἰπποκράτης ὁ πατὴρ τῆς Ἰατρικῆς, Ἀριστοφάνης ὁ πρῶτος τῶν κωμικῶν ποιητῶν τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Φειδίας ὁ ἐνδοξότατος τῶν τεχνιτῶν, καὶ ὁ Ἀπολλόδορος, ὁ Ζεῦξις, ὁ Πολύγνωτος καὶ ὁ Παρῤῥάσιος, περιφημώτατοι ζωγράφοι· τέλος δύο ἀθάνατοι φιλόσοφοι ὁ Ἀναξαγόρας καὶ ὁ Σωκράτης. Μετὰ τούτους δὲ ἀνεφάνησαν ὁ Θουκυδίδης, ὁ Ξενοφῶν, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης. Ἰπὸ τοιούτων δὲ διδασκάλων δὲν εἶναι παράδοξον ὅτι αἱ Ἰθηνῶν κατεστάθησαν διδάσκαλος τῆς Ἑλλάδος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τοῦ κόσμου ὅλου, ὡς ὕστερον ἀπεδείχθη.

Ἄκμῃ τῶν τεχνῶν. Φειδίας, καλλιτεχνήματα.

Διὰ νὰ καλλωπίσῃ τὰς Ἰθάνας μὲ λαμπρὰ μνημεῖα ὁ Περικλῆς, μετεχειρίσθη τὰ συμμαχικὰ χρήματα. Παρέδωκε δὲ τὴν ἀνωτάτην διεύθυνσιν τῶν ἔργων τούτων εἰς τὸν ἀριστον καλλιτέχνην Φειδίαν (438—431.)

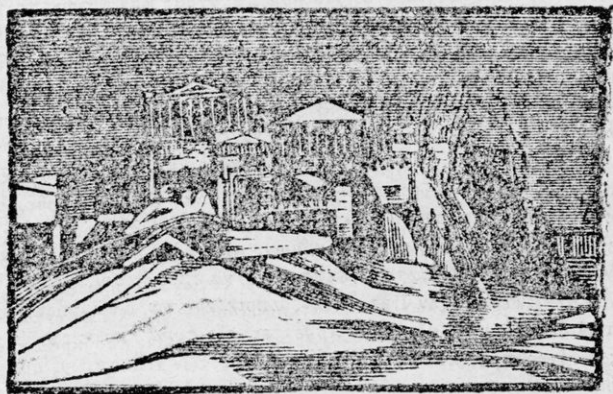
Τὰ πρῶτιστα ἔργα τοῦ Φειδίου ἦσαν τὸ κολοσσαῖον ἐκεῖνο ἀγαλμα τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διός, πολλὰ ἐν Ἰθηνῶν ἀγάλματα τῆς Ἰθηνῶν καὶ μέρος τῶν ἀναγλύφων τῶν κοσμοῦντων τὰ ἔξω τοῦ Παρθενῶνος, τὸν ὁποῖον ὤκοδόμησαν οἱ ἀρχιτέκτονες Ἰκτίνος καὶ Καλλικράτης, ὅλον ἐκ μαρμάρων ἐκ τοῦ πεντελικοῦ ὄρους. Ὁ ἐκ Μιλήτου Ἰππόδαμος ἀπετελείωσε τὸν Πειραιᾶ, πρῶτην πόλιν τῆς Ἑλλάδος κτισθεῖσαν ἐπὶ κανονικῶς.

καὶ σχεδίου. Ὁ ἀρχιτέκτων Μνησικλῆς ἀνήγειρε τὰ προπύλαια τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς τὰ ὅποια ἐξοδεύθησαν 2,012 τάλαντα καὶ ἀπετελέσθησαν εἰς πέντε ἔτη.

Ἐν δὲ τῷ Παρθενῶνι ἐθαυμάζετο πολὺ τὸ ἐξ ἐλέφαντος καὶ χρυσοῦ περιφρῆμον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ἔργον τοῦ Φειδίου, εἰς ὃ ἐδαπάνησε φιλοτιμίως ἡ πόλις περὶ τὰ 3 $\frac{1}{2}$ ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Παρακτὸς τούτου περιφρῆμον ἦτο καὶ τὸ ἐν ἀκροπόλει μέγα χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς, ἰδρυμένον μεταξύ του τῶν Προπυλαίων καὶ τοῦ Παρθενῶνος. Ἡ αἰχμὴ τοῦ δόρατος καὶ ὁ λόφος τοῦ κράνους τοῦ ἀγάλματος τούτου ἦσαν ὄρατὰ εἰς τοὺς ἀπὸ Σουνίου προσπλέοντας.

Ἡ ἀκρόπολις ἴστατο ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀρχαίας πόλεως, ὑψομένη ἀποτόμως περὶ τοὺς 150 πόδας. Ἐπάνω δὲ ἦτο ἐπίπεδος, ἔχουσα μῆκος ἕως 1000 ποδῶν καὶ πλάτος ἕως 500. Εἰς τὰ ἐν αὐτῇ διάφορα οἰκοδομήματα, ἀνάγλυφα καὶ ἄγαλματα φαίνεται ἡ μεγάλη ὑπεροχὴ τῆς ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Περικλέους ἀκμῆς τῆς καλλιτεχνίας. Πλείστα δὲ τῶν εἰρημένων ἔργων σώζονται, κατεφρῆμένα ὅμως καὶ ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ τῆς βαρβαρότητος ἠχρωτηριασμένα. Πολλὰ κλαπέντα καὶ ἀσπαχθέντα ὑπὸ ξένων, πτολίττουσι τῶσα εὐρωπαϊκὰ μουσεῖα.

Ἀκροπολις Ἀθηνῶν.

Ἡ ζωγραφία προῦδευσε ἀναλόγως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ἡ Ἀθηνᾶς. Ὁ Πάναινος, ἀδελφὸς τοῦ Φειδίου, διεκόσμησε τὴν ἐν Ἀθήναις Ποικίλην στοᾶν με εἰκόνας ὑπομνησκούσας εἰς τοὺς Ἀθηναίους τὰ μεγάλα κατορθώματα τῶν πατέρων των. Ὁ δὲ Πολύγνωτος καὶ ὁ Μήκιων τὸν ἐσοῦθησαν εἰς ταῦτα τὰ ἔργα.

Ἐν τούτοις πολλοὶ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ Περικλέους διὰ τὴν δαπάνην μεγάλων χρηματικῶν ποσότητων εἰς ἀνεγερσιν ἀγαμάτων μεγαλοπρεπῶν καὶ εἰς οἰκοδομὴν ναῶν. Ὁ Περικλῆς τοὺς εἶπεν, ἂ'Εγὼ μόνος θέλω ὑποστῆ τὰς γενομένας δαπάνας, ἀλλὰ καὶ τὸ ἰδικόν μου ὄνομα μόνον, ὡς εἶναι δίκαιον, θέλει ἐγγαρχῆσαι ὅτι ὅτιον τούτων σῶν μεγαλείων. Ὁ

Ἰαδὸς τότε, τὴν μεγαλόφροσύνην αὐτοῦ θαυμάσας, δημοφώνως παρέδεχθη ὅτι ὁ Περικλῆς καλῶς ἔπραξε, καὶ ὅτι ὤφειλε νὰ ἐξακολουθῇ νὰ καλωπιζῇ τὴν πόλιν ἀφειδῶς. Καὶ οἱ σύμμαχοι δὲ δὲν ἠδύναντο νὰ παραπονεθῶσι διὰ τὴν τοιαύτην δαπάνην τῶν φόρων των, ἀφ' οὗ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ὑπερασπίζοντο ἀπὸ πάντα ἐχθρικὸν κίνδυνον.

§ 23. Πελοποννησιακὸς πόλεμος μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Περικλέους. (431—429).

* Ἀπὸ τῆς προδοσίας τοῦ Πausaniou ἢ Σπάρτη εἶχε τρόπον τινὰ ἀποσυρθῆ μακρὰν τοῦκόσμου, ἔβλεπε δὲ μὲ ζήλοτυπία τὴν πρόσδον καὶ διαχωγὴν τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐκαίροφυλάκτει νὰ ὠφελθῇ ἐκ τῶν σφαλμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπέκυπτον δυστυχῶς οὗτοι, οἵτινες ἐλησμόνουσι ὅτι οἱ σύμμαχοι των δὲν ἦσαν καὶ ὑπήκοοί των καὶ ὅτι βλέποντες οὗτοι τοὺς Πέρσας μὴ ἐπαπειλοῦντας αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ παρόντος δι' οὐδενὸς κινδύνου, ἤσθάνοντο ἤδη τὸν ζυγόν, τὸν ὁποῖον εἶχον δεχθῆ ἀπὸ στενοχωρίαν ἐν καιρῷ κινδύνου. Μὴ τολμῶντες δὲ ἔνεκεν ἐλλείψεως βοηθείας νὰ ἀποτινάξωσι τὸν ζυγόν τοῦτον, ἐπέστελλον πρὸς τοὺς Ἀκεδαμονίους μυστικὰς παρακλήσεις, καὶ τὸ πᾶν βαθμηδὸν παρεσκευάσθη πρὸς ἐμφύλιον πόλεμον.

Ὁ πόλεμος ἤθελεν ἴσως βραδύνει νὰ ἐκραγῇ, ἂν ἡ Κόρινθος δὲν ὠπλιζέτο κατὰ τῆς Κερκυρας διὰ τὴν Ἐπίδαμνον, ἥτις ἦτο ἀποικία τῶν Κερκυραίων, ἡ δὲ Κέρκυρα ἦτο τῶν Κορινθίων ἀποικία. Ἐπειδὴ δὲ συνέβη φιλονικεῖα μεταξὺ τῶν Κερκυραίων καὶ τῶν Κορινθίων περὶ τῆς Ἐπίδαμνου, οἱ Κορινθιοὶ ἔλαβον τὰ ὄπλα κατὰ τῶν Κερκυραίων. Τότε δὲ ἡ μὲν Σπάρτη ἔλαβε μέρος ὑπὲρ τῶν Κορινθίων, αἱ δὲ Ἀθηναὶ ὑπὲρ τῶν Κερκυραίων. Ἄλλ' οἱ Σπαρτιατὰι ἀπεφάσισαν νὰ ἐπέμβωσιν, ἀφ' οὗ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολιόρησαν τὴν Ποτίδαϊαν, ἀποικίαν τῶν Κορινθίων, καὶ ἀφ' οὗ ἐκ τῶν Θηβαίων οἱ αἰχμαλωτισθέντες εἰς τινα ἀπόπειραν ἐν μέσῳ τελείας εἰρήνης πρὸς κατάληψιν τῆς πόλεως τῶν Πλαταιῶν, συμμάχου των, ἔθανατώθησαν.

Ὁ ἀγὼν κατ' ἀρχὰς περιωρίζετο εἰς ἀμοιβαίαις λεηλασίας. Οἱ Σπαρτιατὰι καθ' ἕκαστον ἔαρ εἰσβάλλοντες εἰς τὴν Ἀττικὴν κατέστρεφον καὶ διήραζον ὅ,τι ἠδύναντο, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, περιπλέοντες καθ' ἕκαστον θέρους τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου ἐποίουν τὰ αὐτά. Ἐν τούτοις, ἂν καὶ δὲν συνεκροτήθη μεγάλη μάχη, ὅμως εἰς τὰς τολμηρὰς ταύτας ἐπιχειρήσεις συνεκροτοῦντο μικραὶ μάχαι καὶ ἐφονεύοντό τινες. Οἱ Ἀθηναῖοι συναθροίζοντες τὰ λείψανα τῶν ἰδικῶν των τὰ ἔθαπτον δημοσίως καὶ λόγοι ἐπιτάφιοι ἐξερωνόουντο.

Δυστυχῶς τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου λοιμὸς σκληρὸς ἐθέριζε τὸ σεσσωρευμένον πλῆθος εἰς Ἀθήνας, Πειραιᾶ καὶ τὸν τόπον τὸν μεταξὺ τῶν δύο μακρῶν τειχῶν, τὰ ὁποῖα εἶχον κατασκευασθῆ κατὰ γνώμην τοῦ Κίει

φθῶνος καὶ συνέθεον τὸν Πειραιᾶ μὲ τὰς Ἀθήνας. Τὸ μὶθυσμα τοῦτο καθ' οὗ ἡ ἐπιστήμη τῶν ἰατρῶν ἀπέβη ματαια, ἔφερεν, ὡς λέγεται, ἐξ Ἀφρικῆς πλοῖον ἐμπορικὸν εἰς Πειραιᾶ. Νέοι καὶ γέροντες, πλούσιοι καὶ πέννιες, δυνατοὶ καὶ ἀδύνατοι, ὅλοι προσεβάλλοντο ἀδιακρίτως· σπανίως δὲ ἐπέζων μέχρι τῆς ἐβδόμης ἢ ἐννάτης ἡμέρας. Ὁ Περικλῆς ὑπέφερε τὴν δυστυχίαν, ὡς καὶ τὴν εὐτυχίαν, ἀνευ ἀδυναμίας. Ἡ νόσος προσέβαλεν ὅλους τοὺς οἰκείους του· καὶ ἡ ἀδελφή του, τινὲς τῶν προσφιλεστάτων φίλων καὶ ὁ πρωτότοκός του υἱὸς ἀπέθανον· ἀπέμεινε δὲ μόνον εἰς αὐτὸν ὁ δευτερότοκός του υἱὸς Πάραλος· ἀλλ' ὁ λοιμὸς τοῦ ἀφῆρπασε καὶ αὐτὸν, καὶ πρώτην ἤδη φοράν, καθ' ἣν στιγμὴν ἔθετο τὸν νεκρώσιμον στέφανον ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου υἱοῦ του, ἔκλαυσε πικρῶς.

Ἐν τούτοις ἐξήκολούθει νὰ ἐπαγρυπνῆ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς δημοκρατίας· δὲν ἐπέζησεν ὁμως, διότι ὁ λοιμὸς, ὅστις καθ' ἐκάστην ἐλάμβανεν ὕψειν, προσέβαλε καὶ τοῦτον, δὲν τὸν κατέβαλεν ὁμως διὰ μιᾶς, ἀλλὰ κατ' ὀλίγον (429).

Κλέων, Μιτυληναῖοι, Πλαταιαί.

Δημαγωγοὶ ῥαδιοῦργοι καὶ πονηροὶ διεδέχθησαν τὸν Περικλέα. Ὁ Κλέων, ὁ νέος εὐνοούμενος τοῦ λαοῦ, παρῶς οὖν τὰ πάθη αὐτοῦ ἀντὶ νὰ τὰ καθισχυράσῃ, ὡς ἔκλυεν ὁ Περικλῆς. Τὸ τέταρτον ἔτος τοῦ πολέμου (428 π. Χ.) ἐπανεστάτησε κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἡ ὑποτελής εἰς αὐτοὺς Μιτυλήνη, πρωτεύουσα τῆς Λέσβου. Οἱ Ἀθηναῖοι, πολιορκήσαντες διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης αὐτήν, τὴν κατηνάρκασαν νὰ παραδοθῇ καὶ ν' ἀφεθῇ ἡ τύχη τῆς εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων. Οὗτοι δὲ κατὰ συμβουλήν τοῦ δημαγωγοῦ Κλέωνος ἀπεφάσισαν θανατικὴν ποινὴν κατὰ πάντων τῶν ἐπαναστατῶν, νὰ ἐξανδραποδίσωσι δὲ καὶ πωλήσωσι τοὺς ὑπολοίπους κατοίκους τῆς νήσου μικροῦς τε καὶ μεγάλους, γυναῖκας καὶ παιδιὰ· αἴσθημα δὲ μόνον φιλάνθρωπιᾶς ἐμετρίασε ταύτην τὴν σκληρὰν ἀπόφασιν, καὶ ἐσφάγησαν μόνον χίλιος ἐκ τῶν ἐπαναστατῶν.

Ἡ Σπάρτη ἀνέλαβε νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Πλαταιεῖς, διότι ἐρόνευσαν Θεβαίους· ὅθεν ἐπολιορκήσαν τὰς Πλαταιάς. Ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν, ἀν καὶ ὀλίγιστοι ἦσαν οἱ Πλαταιεῖς, ἀντεστάθησαν ὁμως εἰς ὅλους τοὺς ἀγῶνας τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς κατασθειρούσης αὐτοὺς πείνης, ἀπεπειράθησαν νὰ διαβῶσι τὸ διπλοῦν τεῖχος, δι' οὗ οἱ ἐχθροὶ εἶχον περικυκλωσῆ τὴν πόλιν· ὅθεν διακόσιοι εἴκοσιν ἄνθρωποι, τοῦτέστι τὸ ἡμισυ τῆς φρουρᾶς ἐν νυκτὶ σκοτεινῇ, ἀνευῶδει καὶ βροχερᾷ ἐξῆλθον τῶν Πλαταιῶν σιωπηλοί, καὶ διὰ κλιμάκων ἀνέβησαν εἰς τὰ τεῖχη, διὰ πολλῶν δὲ δυσκολιῶν ἐβήσαν σῶοι καὶ ἀβλαβεῖς εἰς Ἀττικὴν. Οἱ λοιποὶ τῆς φρουρᾶς τῶν Πλαταιῶν μὴ δυνθέντες νὰ ἀντισταθῶσι περισσότερον ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν. Οἱ Σπαρτιαταὶ ἐφάνησαν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην σκληροτάτοι καὶ ἀδικώτατοι πρὸς τοὺς δυστυχεῖς Πλαταιεῖς. Πέντε δικασταὶ ἐπέμφθησαν ἐκ Λακεδαιμόνος διὰ νὰ κρίνωσι τοὺς

ἀίχμαλῶτους, οἵτινες ἐφέροντο ἐνώπιόν των ἀλλεπάλληλοι· οἱ δίκασται περιωρίζοντο μόνον νὰ τοὺς ἐρωτῶσιν, α' Ἐὰν εἰς τὸν παρόντα πόλεμον ἔκαμον ἀγαθόν τι εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους ἢ εἰς τοὺς συμμάχους»· μετὰ ταύτην τὴν χλευαστικὴν ἐρώτησιν εἰς ἕνα ἕκαστον ἀποτεινομένην ἐσφάζοντο. Διακόσιοι Πλαταιεῖς καὶ εἴκοσι πέντε Ἀθηναῖοι ἐσφάγησαν οὕτω· καὶ αἱ γυναῖκες των ἀπήχθησαν εἰς δουλείαν, ἢ δὲ κατεδαφισθεῖσα πόλις των καὶ ἡ περίχωρος ἐδόθη εἰς τοὺς Θηβαίους.

Μάχη τῆς Σφακτηρίας (455)· Χαλκιδική.

Ὁ πόλεμος, ἕως τότε ἦτο ἀμφιβέβητος· διότι ἂν καὶ οἱ Πλαταιεῖς καυπετάγησαν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, ἢ Ποτιδαια ὅμως ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ δὲ τὸ 426 οὗτοι ἐποποθετήθησαν εἰς τὴν Πύλον ἐπὶ τῶν παραλίων αὐτῶν τῆς Μεσσηνίας, καὶ ἐκεῖθεν προσεκέλευσαν τοὺς Ἐλλωτας τῆς Σπάρτης εἰς ἐλευθερίαν. Ἡ Λακεδαίμων ἔστειλε μετὰ σπουδῆς στράτευμα ν' ἀνακτήσῃ τὴν θέσιν ταύτην. Διὰ νὰ βοηθῆσωσι δὲ διὰ ξηρᾶς τὴν διὰ θαλάσσης γενομένην προσβολὴν, 420 Σπαρτιατὰι ἀπέβησαν εἰς τὴν νῆσον Σφακτηρίαν, ἐγγίζουσιν σχεδὸν εἰς τὴν Πύλον· ἀλλ' ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος ἐπεβλῶν αἴφνης τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἡ Σπάρτη μαθούσα τὸ γεγονός καὶ φοβηθεῖσα διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν πολιτῶν της τόσον εἶχεν ἐλαττωθῆ, ὥστε ἡ ἀπώλεια τῶν 420 μαχητῶν θὰ ἦτο δι' αὐτὴν συμφορὰ ἀνεπανόρθωτος, ἐζήτησεν εἰρήνην, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι περιφρονητικῶς τὴν ἐπέβριψαν. Τότε οἱ ἔφοροι ὑπεσχέθησαν ἐλευθερίαν εἰς ἕκαστον Ἐλλωτα, ὅστις θὰ κατώρθωνε νὰ φέρῃ ζωτροφίας εἰς τὴν Σφακτηρίαν διαβαίνων τὴν νύκτα καὶ κολυμβῶν διὰ τῶν ἀθηναϊκῶν πλοίων. Πολλοὶ τούτων ἀποπειραθέντες ἐπέτυχον καὶ οὕτω ἠδυνήθησαν οἱ Σπαρτιατὰι νὰ μείνωσι μέχρι τῆς τοῦ χειμῶνος προσεγγίσεως. Τότε δὲ τινες εἰς Ἀθήνας παρεπονθήσαν κατὰ τῶν στρατηγῶν. Ὁ Κλέων ἐκλεγθεὶς τότε στρατηγὸς ὑπεσχέθη ὅτι ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν τὸ πᾶν θὰ ἦναι τετελεσμένον, ὅπερ καὶ ἔγεινε· συμβεβηκὸς δὲ τι συνετέλεσεν εἰς τοῦτο ὀλίγας ἡμέρας πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς Πύλον. Πυρὰ ἀναφθεῖσα ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν πρὸς κατασκευὴν φαγητοῦ καὶ μὴ ἐντελῶς σβεσθεῖσα μετέδωκε τὸ πῦρ εἰς τὸ ἐν τῇ νήσῳ δάσος, καὶ κατέκαυσεν αὐτό· ὅθεν ἡ κατάβασις διὰ τοῦτο ἀποκαθίστατο εὐκολός, διότι ἦδη ἐφαίνοντο ὄλαι αἱ κινήσεις τῶν Σπαρτιατῶν. Νύκτα τινὰ λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι προσέβηλον τὴν νῆσον μὲ ὄλας των τὰς δυνάμεις, οἱ δὲ Σπαρτιατὰι περικυκλωθέντες, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδοθῶσιν.

Ἡ ἐπιτυχία αὕτη ἐδόξασε πολὺ τὸν Κλέωνα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἐμψυχωθέντες περιέζωσαν τὴν Πελοπόννησον. Ἡ Σπάρτη ἐφαίνετο καταβεβλημένη, ἀλλ' ὁ Βρασιδάς, εἰς τῶν βασιλέων της, τὴν ἠνώρθωσε. Λαβὼν οὗτος θαρράλειος ἐπιθετικὴν θέσιν ἐξέφερε τὸν πόλεμον εἰς τὴν Χαλκιδικὴν ἐν τῷ μέσῳ τῶν πόλεων, ἐξ ὧν οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάμβανον μεγάλα εἰσοδήματα καὶ παντὸς εἶδους ἐφόδια. Καὶ αὕτη ἡ Ἀμφίπολις, ἰσχυροτάτη τῶν ἀποικιῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἀπεστάτησεν, ὁ Κλέων δὲ καὶ ὁ Βρασί-

δας αὐτὸς ἐρονεύθησαν ἐν τῇ ἐνταῦθα μάχῃ (422). Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τῶν, συνωμολογήθη εἰρήνη δι' ἐπιμελείας τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Νικίου (421) μετὰ δεκαετῆ πόλεμον, καταστροφὴν πόλεων καὶ σφαγὰς καὶ πράξεις βαρβάρους καὶ ἀνωφελεῖς. Οἱ αἰχμάλωτοι καὶ αἱ κατακτηθεῖσαι χώραι ἀπεδόθησαν ἀμοιβαίως μετὰ τὴν εἰρήνην.

§ 24. Ἐκστρατεία εἰς Σικελίαν. (415—413).

Ἀλκιβιάδης.

Ὁ Ἀλκιβιάδης, εὐπατρίδης Ἀθηναῖος, τὸ 18 ἔτος τῆς ἡλικίας τοῦ ἔλαθεν εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ μεγάλῃν πατρικῆν κληρονομίαν. Ἐχὼν λοιπὸν εὐγένειαν, πλοῦτη καὶ εὐφυῖαν, παρηκολουθεῖτο ὑπὸ πολλῶν παρσιῶν καὶ κολάκων. Συνειθισμένος οὕτω ν' ἀνευφημῆται ὑπὸ τῆς συνοδοσίας τούτων καὶ διὰ τὰς πλέον ἀνοήτους πράξεις τοῦ ἐτόλμα νὰ πράττῃ τὸ πᾶν ἀτιμωρητί. Νεὸς ἀκόμη ἐκολάφισε διδάσκαλόν τινα, εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ ὁποίου δὲν εὔρε τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὅμηρου. Εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας μόνος ἐκ τῶν ἰδιωτῶν ἔβαλε νὰ τρέξῃσιν ἑπτὰ ἄρματα τοῦ συγχρόνως ἀμακρῶσας οὕτω τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν βασιλέων τῶν Συρακουσῶν καὶ τῆς Κυρήνης· ἐκέρδησε δὲ δύο βραβεῖα ἐν τῷ αὐτῷ σταδίῳ. Ὁ Ἀλκιβιάδης εἶναι τύπος περιφρανεστάτου μὲν, ἀλλὰ καὶ κακοήθους· καὶ ἐπομένως ἐπικινδύνου τῇ δημοκρασίᾳ πολίτου.

Ὁ Νικίας, ἀνὴρ βαθύπλουτος καὶ πρωτεύων ἐν τῇ πόλει, ἐσύσταινε τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης· ὁ δὲ Ἀλκιβιάδης, διὰ νὰ τὸν ὑποσκελίσῃ, ἐκνήρυσθη ὑπὲρ τοῦ πολέμου καὶ κατώρθωσε νὰ πείσῃ τὴν πατρίδα του νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ὀλέθριον εἰς αὐτὴν ἐκστρατείαν τῆς Σικελίας.

Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἐπικρθέντες διὰ τὰς νίκας τῶν ἐνόμιζον, ὅτι οὐδὲν ὑπῆρχεν ἀνώτερον τῶν δυνάμεων τῶν, καὶ ἐπίστευον, ὅτι ἡ κατάκτησις τῆς Σικελίας θὰ συνεπλήρῃσιν τὴν κατὰ θάλασσαν ἡγεμονίαν τῶν. Ἐπὶ τῇ προφάσει λοιπὸν τοῦ νὰ δώσῃσι βοήθειαν εἰς τοὺς Ἐγεσταίους κατὰ τῶν Συρακουσίων συνήθροισαν στρατιάν τοιαύτην καὶ τοσαύτην, ὁποίαν οὐδεμίᾳ ἄλλῃ πόλιν ἑλληνικῇ εἶχεν ἴδει ἕως τότε ἐξερχομένην τῶν τειχῶν καὶ τῶν λιμένων τῆς, 134 ναῦς, 1,300 τοξότας καὶ 5,100 ὀπλίτας (414 π. X.).

Τρεῖς ἦσαν οἱ στρατηγοὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης, ὁ Λάμαχος, ὁ Νικίας καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης. Ὁ τελευταῖος ἀνακληθεὶς σχεδὸν εὐθὺς διὰ ν' ἀπολογηθῆ, ὡς κατηγορηθεὶς ὅτι ἐνέπαιξε τὰ ἑλευσίνια μυστήρια καὶ ὅτι περιέκοψε νύκτα τινὰ τοὺς κατὰ τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως ἰσταμένους Ἑρμᾶς, κατέφυγεν εἰς Σπάρτην, τὴν ὁποίαν παρῴζυσε κατὰ τῆς πατρίδος του. Οἱ δύο δ' ἄλλοι στρατηγοὶ ἐξετέλουν τὰς πολεμικὰς ἐργασίας μὲ ἀδράνειαν καὶ χρονοτριβήν. Ἡ Σπάρτη ἐπέμφεν ἐν τοσούτῳ εἰς βοήθειαν τῶν Συρακουσίων τὸν Γύλιππον, στρατηγὸν ἐπιτήθειον, ὅστις ἄμα φθάσας μετέβαλε τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ἀπέστειλε κατ'

Ἐρχὰς κήρυγμα εἰς τοὺς Ἀθηναίους, διὰ νὰ τοὺς προτείνῃ πᾶσαν ἀσφάλειαν, ἐὰν ἤθελον νὰ κενώσωσι τὴν Σικελίαν καὶ ἀπέλθωσιν· ἀλλ' ἡ Νικίας οὐδὲ κἄν ν' ἀποκοιθῆ κατεδέχθη. Ὁ δὲ Σπαρτιάτης ἐπανάγαγε τὸ θάρρος τῶν πολεμίων τῶν Ἀθηναίων, ἀποκατέστησε τὴν πειθαρχίαν, ἐξήσκησε τὰ στρατεύματα καὶ μετὰ ταῦτα ἐκέρολθε τοιαύτην νίκην, ὥστε τὸ στρατεῦμα τῶν Ἀθηναίων πολιορκοῦν ἕως τότε ἐπολιορκεῖτο ἡδὴ ὑπὸ τῶν πολεμίων. Ὁ Νικίας ἔσπευσε νὰ γνωστοποιήσῃ εἰς Ἀθήνας τὰ περὶ τῆς ἀμηχανίας του. Ἐξ Ἀθηνῶν δὲ τῷ ἐστάλῃ στρατὸς σχεδὸν ἴσος πρὸς τὸν πρῶτον διοικούμενος ὑπὸ τοῦ κρατίστου τῶν τότε στρατηγῶν, τοῦ Δημοσθένους. Ὅτε ὁ στρατὸς ἐφάνη εἰς Συρακούσας κατὰ τὸ 413 ἐν πομπῇ μετὰ 73 πλοίων φερόντων 5.000 πᾶζους· καὶ 3,000 τοξότας, οἱ Συρακούσιοι ἐκ νέου ὑπέπεσαν εἰς μεγίστους φόβους. Ὁ Δημοσθένης ἤρχετο μὲ σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ τελειώσῃ τὸν πόλεμον καὶ ἐν ἀποτυχίᾳ νὰ φύγῃ ἐκεῖθεν ἀμέσως. Ἀλλὰ εἰς τινα κατὰ ξηρὰν μάχην οἱ Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν 2,000 ἄνδρας, εἰς ἄλλην κατὰ θάλασσαν ἦτταν κατεστράφη καὶ ὁ στόλος των, ἡ τελευταία των ἐλπίς.

Δυσκόλως θὰ ἠδύναντο οἱ Ἀθηναῖοι νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς καὶ ὁμοῦς ἐδοκίμασαν νὰ φύγωσι 40,000 Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν στρατιωτῶν, ἐγκαταλείψαντες τοὺς πληγωμένους καὶ τοὺς ἀσθενεῖς των, οἵτινες παρακαλοῦντες αὐτοὺς νὰ μὴ τοὺς ἐγκαταλείψωσιν εἰς σκληρὸν θάνατον τοὺς παρεκλούθουν, ὅσον αἱ ἐξηνητημέναι δυνάμεις των τοῖς ἐσυγχώρουν. Ἐν διαστήματι ὀκτῶ ἡμερῶν, καθ' ἃς διήρκεσεν ἡ ἀλείφριος αὐτῆ ὑποχώρησις, εἰ ἐχθροὶ δὲν ἔπαυον προσβάλλοντες αὐτοὺς πανταχόθεν, καὶ ὁ μὲν Δημοσθένης, ὁ ἀποτελῶν τὴν ὀπισθοφυλακίην, περιεκυκλώθη τέλος καὶ ἐβιάσθη νὰ καταθέσῃ τὰ ὄπλα· ὁ δὲ Νικίας ἐξηκολούθει νὰ φεύγῃ, ἀλλὰ ποταμὸς τις τοῦ ἐκόλυσε τὸν δρόμον. Καταφλεγόμενοι οἱ φεύγοντες ἐκ τῆς δίψης ἐβρίσθησαν σωρηδὸν ἐπ' αὐτὸν καὶ πολλοὶ ἐπνίγησαν· οἱ Συρακούσιοι τοποθετηθέντες ἐπὶ τοῦ πλησίον ὕψους ἐβρίπτον τὰ βέλη των, καὶ οἱ Πελοποννήσιοι καταβάντες ἔσφαζον τοὺς ἐν τῷ ποταμῷ, ὅστις ἐπληρώθη εὐθὺς· νεκρῶν καὶ ἐδάφη ὑπὸ τοῦ αἵματος. Τὸ τελευταῖον τοῦτο δυστύχημα ἠνάγκασε τὸν Νικίαν νὰ παραδοθῆ. Καὶ οὗτος μὲν, ὡς καὶ ὁ Δημοσθένης, ἐθανατώθησαν, οἱ δ' ἄλλοι αἰχμάλωτοι ἐβρίσθησαν σωρηδὸν εἰς βαθθεῖα λατομεία ὑπαιθροῦ ὄντα, ὅπου ἐβασανίζοντο ὑπὸ τοῦ πνιγῆρου καὶ ὑπερβολικοῦ τοῦ ἡλίου καύσωνος, καὶ ἐπάγωνον ὑπὸ τῆς ὄρους των τοῦ φθινοπώρου νυκτῶν, λαμβάνοντες εἰς τροφήν τὸ ἥμισυ τῆς μερίδος ἐνὸς δούλου, καὶ οἱ μὲν τραυματῖαι καὶ ἀσθενεῖς ἀπέθνησκον ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν καὶ ἕμενον ἄταροι, οἱ δ' ἐπιζῶντες ἀνέπνεον μεμολυσμένον ἀέρα. Εἰς τοιαύτην κατάστασιν ἔμειναν 75 ἡμέρας, περὶ τὸ τέλος τῶν ὁποίων ἐπωλήθησαν οἱ σωθέντες ὡς δούλοι ὑπὸ τῶν νικητῶν.

Ὁ Πλούταρχος διηγεῖται, ὅτι αἰχμάλωτοί τινες Ἀθηναῖοι ἠλευθερώθησαν, διότι οἱ μὲν ἐδίδαξαν τοὺς κυρίους των τεμάχια τῶν δρακμάτων τοῦ Εὐρυπίδου, τὰ ὅποια ἐν τῇ μνήμῃ των κατεῖχον, ἄλλοι δὲ περιπλα

νώμενοι εἰς τὴν νῆσον μετὰ τὴν μάχην ἐτρέφοντο παρ' ἐκείνων, εἰς τοὺς ὁποίους εὐχάλλον τοὺς στίχους του. Ἐπιστρέψαντες δὲ εἰς Ἀθήνας οἱ αἰχμάλωτοι οὗτοι ἐπορεύθησαν καὶ ἐξέφρασαν τὴν εὐγνωμοσύνην των εἰς τὸν ποιητὴν, τοῦ ὁποίου τὰ ποιήματα τοὺς ἔσωσαν.

§ 25. Τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου (413—404).

Ἡ συμφορὰ αὕτη ἐπροξένησεν εἰς τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων πληγὴν, εἰς ἧς δὲν ἠδύνατο ν' ἀνακύψῃ. Ὅτε ὁ Ἀλκιβιάδης, καταφυγὼν εἰς Σπάρτην εὐχάτην ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον, α' Εὐῶ εὐθύς θά τοις δαίξω, ἐρώναξεν, ὅτι ζῶ εἰσέτι». Ὅθεν συνδούλευσε τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ὠχύρωσεν τὴν Δεκέλειαν (τὸ νῦν Τατόι), κώμην τῆς Ἀττικῆς, διὰ νὰ καταστήσῃσι τὸν πόλεμον διαρκῆ εἰς αὐτὰς τὰς πύλας τῶν Ἀθηναίων ἐπεκαλέσθησαν δὲ καὶ τὴν συμμαχίαν τοῦ μεγάλου βασιλέως. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀντεστάθησαν ἥρωϊκῶς εἰς τὴν καταδρομὴν, καὶ διὰ τῆς εὐσταθείας των ὅλους των τοὺς συμμάχους διατήρησαν πιστοὺς εἰς τὸ καθήκον των.

Κατ' εὐτυχίαν τῶν Ἀθηναίων ὁ Ἀλκιβιάδης ἕνεκα τῆς κακῆς διαγωγῆς του ἔφυγεν ἐκ Σπάρτης. Μὴ τολμήσας δὲ νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἦτο καταδεδικασμένος, προσεπάθησε νὰ γείνη ἄξιος τῆς ἀνακλήσεως διὰ τῶν εὐεργετημάτων του· ὅθεν μεταβάς εἰς Ἀσίαν παρὰ τὸν σατράπην Τισακφερην, κατόρθωσε ν' ἀποσπᾷσῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῆς Σπάρτης καὶ νὰ τὸν καταστήσῃ εὐνοῦν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· κατόρθωσεν ἔτι νὰ λάβῃ διὰ χρηματικῆς ἐπικουρίας τῆς Περσίας τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐν Σάμῳ στρατοῦ τῶν Ἀθηναίων καὶ δι' αὐτοῦ προσέβαλε τοὺς πρὸ ὀλίγου φίλους του Σπαρτιάτας. Δύο δὲ ναυμαχίαι εἰς τὸν Ἑλλησποντον (411), μία μεγάλη κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν νίκη παρὰ τῆ Κυζίκῳ (410), τέλος ἡ ἄλωσις τοῦ Βυζαντίου (408) ἐστερέωσαν τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῆς Θωράκης καὶ τῆς Προποντίδος.

Ὁ Ἀλκιβιάδης διὰ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων κερδήσας πάλιν τὴν εὐνοίαν τοῦ δήμου ἀνεκλήθη καὶ εἰσῆλθε θριαμβευτικῶς εἰς Ἀθήνας. Ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος γενόμενος ὑποπτος ἐστερέθη τῆς ἀρχῆς καὶ ἠναγκάσθη ἐκ νέου νὰ φύγῃ εἰς ξένην γῆν, ὅπου ἐδαλοφονήθη ὑπὸ Περσῶν ἐν ᾧ ἐξώρμησεν ἐκ τῆς οἰκίας του, εἰς τὴν ὁποίαν ἔβαλαν πῦρ (404) ἔζησε δὲ 46 περίπου ἔτη.

Οἱ Πέρσαι ἠλλάξαν πάλιν τοὺς συμμάχους των, διότι τὸν νέον Κύρον, ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου τοῦ Β' ἐλθόντα διοικητὴν εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν Ἀύσανδρος ὁ Λακεδαιμόνιος κατακεύσας εἰλκυσε πρὸς ἑαυτόν. Τότε ἡ ἡττα τοῦ Σπαρτιάτου Καλλικρατίδου ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Κόνωνος περὶ τὰς νήσους Ἀργινοῦσας (406) ἀπέβη ἀνωφελής, ἐπειδὴ ὁ Ἀύσανδρος λαβὼν παρὰ τοῦ Κύρου χρήματα, ἠδυνήθη νὰ συγκροτήσῃ στόλον ἀνώτερον ἐκείνου τὸν ὁποῖον ἡ Σπάρτη πρὸ ὀλίγου ἀπώλετο. Τὰς

λος πάντων τῷ 405 ἀφῆρσαν παρὰ τῶν Ἀθηναίων τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης διὰ τῆς ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς νίκης.

Ἡ ἐνταῦθα μάχη ὑπὲρ τῆς Σπάρτης ἀποβῆσα δὲν ἦτο ἀποτελεσμα ἀνδρίας. Ἐν ᾧ οἱ δύο στόλοι ἦσαν εἰς τὸν Ἑλλάσποντον ὁ εἰς ἀπέναντι τοῦ ἄλλου, οἱ Ἀθηναῖοι ναύαρχοι τέσσαρας κατὰ συνέχειαν ἡμέρας ἐρχόμενοι καὶ προκαλοῦντες ματαίως εἰς μάχην τὸν Λύσανδρον ἐποσφυλάττοντο ἀμελῶς, διότι ἐνόμιζον, ὅτι οὐδένα κίνδυνον εἶχον παρ' ἐχθροῦ τόσοσν δειλοῦ. Ἐν τοσούτῳ ὁ Λύσανδρος παρετήρει ἐπιμελῶς τὰς κινήσεις των, καὶ τὴν πέμπτην ἡμέραν, μόλις οἱ ναύαρχοι τῶν Ἀθηναίων εἶχον ἐπιστρέψει εἰς τὸν σταθμὸν των, καὶ ὁ Λύσανδρος εὐθὺς ὑψώσε τὸ σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως εἰς τοὺς ἰδικούς του. Πρῶτος δ' ὁ Κόνων ἐκ τῶν Ἀθηναίων στρατηγῶν παρετήρησεν ἐκ τῆς ζήτησ τὸν στόλον τοῦτον, ὅτι προὔργρει πλησιαιτός καὶ ἐφώναζε νὰ ἐπιβιβασθῶσιν οἱ ναῦται. Κυριευθεῖς δὲ ὑπὸ λύπης ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς ἐπαπειλούσης τοὺς Ἀθηναίους δυστυχίας καλεῖ τοὺς μὲν, παρακαλεῖ τοὺς δὲ, καὶ ἀναγκάζει ὅλους, ὅσους συναντᾷ, νὰ ἐπιβῶσιν εἰς τὰ πλοῖα, ἀλλ' ὁ ζῆλός του ἦτο ἀνωφελής, διότι οἱ στρατιῶται ἦσαν δισσοκοπισμένοι τῇ δε κακείσῃ, οἱ μὲν εἶχον μεταβῆ πρὸς ἀγορὰν τροφῶν, οἱ δὲ ἐπεριδιάβάζον εἰς τὴν πεδιάδα· τινὲς ἐκοιμῶντο εἰς τὰς σκηνάς των, ἄλλοι δ' ἠτοίμαζον τὸ γεῦμα. Οἱ Πελοποννήσιοι πίπτοντες εἰς τὴν ἐχθρικὴν γραμμὴν ἀνῆρπαζον τὰς κενὰς ναῦς καὶ συνέτριβον διὰ τῶν συγκρούσεών των τὰς ἤδη πληρουμένας. Οἱ δὲ στρατιῶται, τρέχοντες ἵνα τὰς ὑπερασπίσωσιν ἀνευ ὀπλων, ἐφρονεύθησαν πλησίαν των, καὶ ὅσοι ἐφυγον πρὸς τὸ παράλιον, ἐσφάγησαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν ἀποβιβασθέντων καὶ δρακόντων πρὸς καταδίωξιν αὐτῶν. Ὁ Λύσανδρος συνέλαβε 3000 αἰχμαλώτους, ἐν οἷς καὶ τοὺς στρατηγούς, καὶ ἐκυρίευσεν ὅλον τὸν στόλον ἐκτὸς τῆς νηὸς Παράλου, ἧτις σωθεῖσα ἐκόμισεν εἰς Ἀθήνας τὴν εἰδήσιν τοῦ θλιβεροῦ γεγονότος· ἐσώθησαν δὲ καὶ ὀκτὼ πλοῖα, μετὰ τῶν ὁποίων ὁ Κόνων κατέφυγεν (405) εἰς τὴν Σαλαμίνα τῆς Κύπρου.

Ὁ Λύσανδρος ἐν ἀταραξίᾳ ἐσφαξῆ περὶ τὰς τοσῆς χιλιάδας αἰχμαλώτων Ἀθηναίων, χωρὶς νὰ ἔχη δικαιολόγησιν, ὅτι τοὺς ἐφόνευσε δῆθεν ἔνεκεν ἀντεκδικήσεως ζημιῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστη ἐν συμπολοκῇ, διότι μάχη δὲν ἔγεινεν. Οὗτοι οἱ σφαγέντες ἦσαν ὁ τελευταῖος στρατός τῶν Ἀθηναίων. Δὲν ὑπῆρχον πλέον οὔτε πλοῖα ἐν Πειραιεῖ, οὔτε χρήματα ἐν τῷ δημοσίῳ ταμείῳ, οὔτε ὀπλίται ἐν τῇ πόλει πρὸς συγκρότησιν νέου στρατοῦ. Ἀλλ' ὅμως ἡ ἡρωικὴ πόλις ἀντέστη εἶτι ἐξ μῆνας κατὰ τῶν στρατευμάτων τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ μόνῃ ἡ πεῖνα τὴν ἠνάγκασε τέλοσ νὰ καταθέσῃ τὰ ὄπλα τὸ ἔαρ τοῦ 404 π. Χ.

Αἱ Ἀθηναὶ κατεδικάσθησαν διὰ συνθήκης νὰ μὴ ἔχωσι πλέον τείχη, καὶ ἀπηγορεύθη ἡ ἐξάρτησις πλειοτέρων τῶν δώδεκα πλοίων. Τὰς ἐξῆς ἐβρισαν μάλιστα ἀφειδῶς, διότι ὁ Λύσανδρος συνῆθροισε μέγαν ἀριθμὸν ἀλλητριδων καὶ προσέταξε νὰ κρημνίσωσι τὰ τείχη καὶ νὰ καύσωσι τὰ πλοῖα, πλαινιζούσης τῆς μουσικῆς, καὶ παρόντων τῶν συμμάχων, οἵτινες

ἑστειμένοι μὲ ἄνθη, ἐφαλλον ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τούτων τὴν ἐλευθερίαν τῆς λυτρωθείσης τάχα Ἑλλάδος, χωρὶς νὰ γνωρίζωσιν οἱ ἄθλιοι, ὅτι, καταστρεφόμενων τῶν Ἀθηναίων, συγκατεστρέφοντο καὶ αὐτοὶ οὗτοι, ὡς ὁ ὕστερος χρόνος ἀπέδειξε. Τοιοῦτον ἀπέβη τὸ τέλος τοῦ Π.λοπονικτικοῦ πολέμου.

§ 26. Οἱ 30 τύραννοι (404) καὶ ὁ Θρασύβουλος (403).

Διὰ νὰ μένωσι καταβεβλημένοι αἱ Ἀθηναί, ὁ Δύσανθρος καταλύσας τὸ ἀρχαῖον πολίτευμά των, ὑπέβαλεν αὐτὰς ὑπὸ τὴν διοίκησιν τριάκοντα ἐγγχωρίων τυράννων, τῶν ὁποίων ἡ βία καὶ ἡ αὐθιρασία ἄφησε στυγεράν μνήμην. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ὑπαρχόντων συκοφαντῶν πρὸς κοινὴν εὐχαρίστησιν· ἔπειτα ὁμοῦ καὶ κατὰ τῶν ἀγαθῶν πολιτῶν. Τότε ἐξήχησαν πρὸς ὑποστήριξίν των καὶ ἔλαβον παρὰ τῶν Λακεδαιμονίων φρουροὺς, τοὺς ὁποίους ἐγκατέστησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ἐκολάκευον τὴν ἀρχηγὸν αὐτῶν (ἀρμοστήν) Καλλίβιον, διὰ νὰ ἐπαινῆ ὅ,τι καὶ ἂν πράττωσιν. Οἱ πολῖται ἀφωπλίσθησαν ἐκτὸς 3000, οἵτινες ἦσαν ὀλιγαρχικῶν φρονημάτων· τῶν δὲ ἀντιπάλων των ἄλλοι ἐξωρίσθησαν καὶ ἄλλοι κατεδικάσθησαν καὶ τὰ κτήματά των ἐδρομείθησαν, διὰ νὰ πληρώνηται μισθὸς τῶν φρουρῶν. Μόνος ὁ Θρασύβουλος μεταξὺ τῶν τριάκοντα ἦτο μετριοπαθέστερος καὶ φρονιμώτερος· ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ αὐτὸς κατεδικάσθη νὰ πῆ τὸ κώνειον, κατὰ πρότασιν τοῦ παλαιοῦ του φίλου καὶ συντυράννου του Κριτίου.

Ὁ φιλόπατρις Θρασύβουλος, βλέπων τὴν ἀθλίαν ταύτην κατάστασιν τῆς πατρίδος του, ἔσπευσε ἐκ Θηβῶν μὲ ἐβδομηκοντα ἐν τούτῳ τῷ μεταξὺ φυγόντας Ἀθηναίους καὶ τινὰς Θηβαίους, καὶ κατέλαβε τὴν Φυλῆν, φρουρίον τῆς Ἀττικῆς· ἅμα δ' ἐπκυζήθεντος τοῦ μικροῦ του στρατεύματος, ἐκυρίευσε τὴν Μουνυχίαν, ἕνα τῶν τριῶν λιμένων τῶν Ἀθηναίων, οἱ δὲ τύραννοι ἤλθον νὰ τοὺς προσβάλωσιν ἐνταῦθα. Τὸ στρατεῦμα τῶν τυράννων, συγκείμενον ἐξ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων, ἐνίκηθη, ὁ δὲ Θρασύβουλος, διὰ νὰ τελειώσῃ τὸ ταχύτερον τὸν πόλεμον, τοὺς συνεχώρησε νὰ ἀποσυρθῶσιν εἰς Ἐλευσίνα, καὶ ἐπροκήρυξεν ἀμνηστείαν, τὴν ὁποίαν ἐτήρησε πιστῶς. Ἀντὶ δὲ τῶν τριάκοντα ἐγκατεστάθησαν δέκα, ἀλλὰ καὶ οὗτοι, ὡς τυραννικοὶ, κατελύθησαν καὶ οὕτω τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα ἀπεκατεστάθη πάλιν μετὰ τὴν δικτάτηνον τυραννίαν τῶν τριάκοντα καὶ τῶν μετὰ τούτους δέκα.

Ἴπποκράτης, Ἀριστοφάνης, Θουκυδίδης, Σωκράτης.

Κατὰ τοὺς ἀξιοθαρηγῆτους τούτους καιροὺς ἀνεφάνθησαν ἄνδρες τινές, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα κατετάχθησαν μεταξὺ τῶν μεγίστων ἀνδρῶν, τοὺς ὁποίους ἀναφέρει ἡ ἱστορία. Ἐκ τούτων εἶναι ὁ ἐκ τῆς νήσου Κῆ

ἱατρὸς Ἱπποκράτης (460—190), ὅστις ἤξιώθη διὰ τὴν μεγάλην τοῦ ἀγγίνοιαν καὶ τὴν ἱατρικὴν του δεινότητα νὰ ὀνομασθῇ πατὴρ τῆς ἱατρικῆς· ὁ Ἀριστοφάνης, ὅστις διὰ τῶν κωμῶν του ἐνέπαιξε καὶ προσέβαλλε καιρίως ὅσους εἰς τὸν καιρὸν του ἐξέπιπτον εἰς καταχρήσεις· ὁ Θεοκυθίδης, ὅστις μὲ ἀστειρὰν ἀλήθειαν ἱστορήσε τὸν πελοποννησιακὸν πόλεμον καὶ ἄλλοι.

Ἄλλ' ὁ ἀνὴρ, ὅστις ὑπερέδω ὅλους διὰ τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἀρετὴν του καὶ τὴν καρποφόρον διδασκαλίαν του, ὑπῆρξεν ὁ Σωκράτης, γεννηθεὶς τῷ 469. Ὁ πατὴρ του Σωφρονίσκος ἦτο λιθοξόος· διὸ καὶ ὁ ἴδιος μετῴθη κατ' ἀρχὰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο, ὅπερ ὅμως ἐγκατέλειψεν ὕστερον, καὶ τοι παύσας, διὰ τὴν ζήτησιν οὐχὶ τῆς πλούτης, ἀλλ' ὅτι ἐξετίμα κάλλιον τοῦ χειροῦ, τὴν σοφίαν καὶ τὴν ἐπιστήμην. Ἐξεπλήρωσεν ἅπαντα τὰ κατῴκοντα τοῦ πολίτου, ἐπολέμησε γενναίως εἰς τὴν Ποτιδικαίαν, εἰς τὴν Ἀμυρῖπολιν καὶ εἰς τὸ Δήλιον καὶ ἔσωσέ ποτε τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ ἄλλοτε τὸν Ξενοφῶντα. Περισπούδαστον ἐς αὐτὸν ἀξίωμα ἦτο τὸ «Γνωθὶ σαυτόν»· ἔλεγε δὲ, «ἐν οἴδῃ, ὅτι οὐδὲν οἶδῃ», καὶ ἐπαλέμει ἀστειρῶς πανταχοῦ καὶ πάντοτε τὴν ἀπάτην. Ἡ διδασκαλία του ἔτεινε πρὸς ἀναγνώρισιν ἐνὸς ὑπεροχάτου ὄντος, δημιουργήσαντος καὶ συντηροῦντος τὸ σὺμπαν. Οἱ κενόδοξοι, τοὺς ὁποίους προσέβαλλε, καὶ οἱ δεισιδαίμονες, τοὺς ὁποίους ἤλεγχεν, ἠρέθισαν κατ' αὐτοῦ τὴν κοινὴν γνώμην· ὅθεν συκοφαντηθεὶς ὡς διαφθορεὺς τῆς νεολαίας καὶ ὡς θέλων νὰ καταστρέψῃ τὴν θρησκείαν τοῦ λαοῦ, καταδικάσθη ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου εἰς θάνατον. Ἐβλήθη δὲ εἰς τὸ δεσμωτήριον, ὅπου παρέμεινε τριάκοντα ἡμέρας, ἕως νὰ ἐπανέλθῃ ἡ θεωρία (1) ναῦς ἐκ Δήλου· διότι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀποστολῆς καὶ μέχρι τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ πλοίου τούτου οἱ νόμοι ἀπηγόρευον τὴν ἐκτέλεσιν τῶν θανατικῶν ποινῶν. Διήλθε τὸν καιρὸν τοῦτον ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ συνδιαλεγόμενος μετὰ τῶν φίλων του περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, καλλιωτέρας τῆς παρούσης. Τὴν παραμονὴν τῆς ἡμέρας, κατ' ἣν ἡ ἱερὰ ναῦς ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας, τῶν μαθητῶν τούτου, ὁ Κρίτων, τὸν συνεβούλευσε νὰ δραπετεύσῃ τῇ συνεργείᾳ αὐτοῦ εἰς Θεσσαλίαν. Ὁ Σωκράτης ἠρηνήθη, διότι δὲν ἤθελε νὰ γείνη παρανομία τῶν νόμων τῆς πατρίδος καὶ ν' ἀποφύγῃ τὴν εἰς ἕκαστον πολίτην καταδικασθέντα ἐπιβαλλομένην ἠθικὴν ὑποχρῶσιν τῆς ὑπακοῆς εἰς τὴν ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἀποφασισθεῖσαν τιμωρίαν. Τέλος πάντων ἡ τελευταία ἡμέρα ἔφθασε καὶ ταύτην ὁ Σωκράτης ἀφιέρωσεν ὀλόκληρον εἰς ὑψηλὴν συνομιλίαν περὶ θανάτου τοῦ σώματος καὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Ἐν ᾧ δὲ ὁ ἥλιος ἔδυσεν, ἔδωκαν εἰς αὐτὸν τὸ κώνειον, τὸ ὅποιον ἐπὶ σταθερῶς καὶ ἀτάραχος ἐν τῷ μέσῳ τῶν θρηνοῦντων φίλων του καὶ αὐτοῦ τοῦ δεσμωτοῦλακος διακρούοντος, καὶ ἀπέθανε μάρτυς τῆς ἀληθείας (399). Ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ξενοφῶν ἦσαν οἱ περιφανέστεροι τῶν μαθητῶν του.

(1) Πλοῖον ἱερὸν στελλόμενον ἐκ μέρους πόλεως τινος εἰς ναὸν ἢ μαντεῖον χάρικαι ἰατρικῶν τελετῶν.

Μεταμεληθέντες οἱ Ἀθηναῖοι ὕστερον, τοῦ μὲν Σωκράτους ἔστικαν ἀνδριάντα, τῶν δὲ κατηγορῶν του τὸν μὲν Ἄνυτον καὶ Λύκωνα ἐξώρισαν, τὸν δὲ Μέλητον ἐθανάτωσαν.

§ 27. Ὁ Ξενοφῶν καὶ ἡ ἀνάβασις καὶ ἡ κάθοδος τῶν μυριῶν (401).

Ὁ Κύρος ἤθελε ν' ἀποβάλλῃ τοῦ θρόνου τῆς Περσίας τὸν ἀδελφόν του Ἄρταξέρξην· καὶ ἐπειδὴ γνωρίζων τοὺς Ἕλληνας ἐπίστευεν ὅτι μὲ ἑλληνικά στρατεύματα ἡ νίκη ἤθελεν εἶσθαι βεβαία, ἔλαβεν ἐπὶ μισθῷ 13,000 μισθοφοροῦς Ἕλληνας, τοὺς ὁποίους ἤνωσε μὲ 100,000 βαρβάρων καὶ μετὰ τούτων ἐκίνησε κατὰ τῆς Βαβυλῶνος. Ἀφ' οὗ διέβη τὸν Εὐφράτην καὶ τὰς ἐρήμους τῆς Μεσοποταμίας, ἀπήντησε τὸν ἐχθρὸν εἰς Κούναξα καὶ συνεκρότησε πρὸς αὐτὸν μάχην, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες διεσκόρπισαν πᾶν ὅ,τι ἀπήντησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἄρταξέρξης, πληγωθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, ἐσώθη ὑπὸ τῶν παρακολουθοῦντων αὐτόν· ὁ δὲ Κύρος ἐπροεῦθη ἐν τῷ θριάμβῳ του ὑπὸ στρατιωτοῦ τινός καὶ ὁ θάνατός του ἐπέφερε τὴν συγῆν τῶν ἐαυτοῦ. Μόνοι οἱ Ἕλληνες ἀντέστησαν καὶ ἀπεκρούσαν ἀνδρείως ὅλας τὰς προσβολὰς, καὶ ἔμειναν κύριοι τοῦ πεδίου τῆς μάχης, μετὰξὺ δύο στρατευμάτων, τοῦ μὲν ἐνός συμμαχικοῦ, τοῦ δὲ ἄλλου ἐχθρικοῦ, φευγόντων ἀμφοτέρων κατ' ἀντίθετον δρόμον.

Τότε ἤρχισεν, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Κλεάρχου, ἡ περιεφημὸς κάθοδος τῶν δέκα χιλιάδων Ἑλλήνων διὰ μέσου 600 ὁρίων τόπων, κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Πέρσας ἀγνωστων, ὑπερνηκηθέντων χωρῶν, ποταμῶν, γιῶνων, σιτοδαίαις καὶ ἀγρίων καθ' ἑδὸν συλῶν. Ὁ σατράπης Τισσαφέρνης τοῦ ἐπὶ ἡνώχλει κατ' ἀρχάς, ἔπειτα διὰ προδοσίας συνέλαθε τοὺς ἀρχηγούς των, τοὺς ὁποίους ἐθανάτωσε κατὰ προσταγὴν τοῦ βασιλέως. Ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς περιῆλθε τότε πρὸς ὤραν εἰς ἀπελπισίαν· ἀλλ' ἐνεψύχωσε τὸ θάρρος τοῦ Ξενοφῶν ὁ Ἀθηναῖος, ὅστις ὑπῆρξε ὡς ἐθελοντὴς εἰς τὸ στράτευμα, ἀκολουθῶν φίλον τοῦ τινα ἀρχηγόν, Πρόξενον τὸν Βοιωτίον διὰ τὰ νὰ ἴδῃ νέκ μέρη καὶ λαοὺς ἀγνωστούς. Εἰς τὰς κρίσιμους περιστάσεις οἱ ἐξοχοὶ ἄνδρες λαυβάνουσιν ἀφ' ἐαυτῶν τὴν θέσιν των. Ἐν ᾧ ὅλος ὁ στρατὸς εὐρίσκατο εἰς ἀπελπισίαν, καὶ μέγας ἦτο διὰ τοῦτο ὁ κίνδυνος, ὁ Ξενοφῶν, ὀμιλῶν, ἐνεργῶν τὴν ἐκλογὴν ἄλλων στρατηγῶν, συγκατελέγη εἰς τούτους καὶ αὐτός, καὶ μετεβόηθισε τὸν στρατὸν καὶ ἡ πορεία ἐξυκολούθησεν. Ὁ Τισσαφέρνης, ἀπελπισθεὶς νὰ κάμῃ ὑποχειρίους τοὺς ὀλίγους ἐκείνους ἀνδρείους, παρητήθη τῆς καταδιώξεως, ὅποτε ἐφθασαν εἰς τὰ ὄρη τῶν Κερδούχων· ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη ἦδη νὰ ὑπερασπίζωσιν ἐαυτοὺς ἀπὸ τῶν φοβερῶν τούτων ὄρειων, τῶν ὁποίων τὰ μακρὰ βέλη διεπερῶν τὰς πανοπλίαις. Ἄμα δὲ ἦλθον εἰς Ἀρμενίαν, ἡ γιῶν τοὺς κατέλαβεν εἰς τὰ ὄρη, καὶ τὸν ἄφθονος ἔπεσεν, ὥστε τινὲς τῶν στρατιωτῶν ἀπέθανον ἐκ τοῦ ψύχους, καὶ ἄλλοι ἐστερήθησαν τῆς δαμάσεως ἐκ τῆς ἀντανεκλάσεως, καὶ

τὰ πλείοστα δὲ τῶν φορτηγῶν ζώων ἀπωλέσθησαν. Ἰνκινάσθησαν κατόπιν νὰ διαβῶσι τὸν Φάσιν, καὶ πολλοὺς ἄλλους ποταμοὺς καὶ ν' ἀποκρούσωσι τὸν πολεμικὸν λαὸν τῶν Χαλύβων. Τέλος φθάσαντες εἰς τὸ ὄρος Θήγην, ἀνεκάλυψαν ἐν τῷ ὀρίζοντι τὸν εὐρύχωρον Εὐξείνιον πόντον καὶ μετὰ χαρᾶς ἤρχισαν φωνάζοντες:—θάλασσα! θάλασσα! ἠσπάζοντο δὲ ἀλλήλους με δακρυβρέκτους ὀφθαλμοὺς καὶ ἔπιπτον εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν στρατηγῶν καὶ τῶν ἀξιωματικῶν των. Εὐθὺς, χωρὶς νὰ μάθωσιν ὑπὸ τίνος ἢ προσταγῆ ἐδόθη, οἱ στρατιῶται κομίσαντες πέτρας, ἤγειραν ὡς τρίπαιον ἐπὶ τῆς κορυφῆς πυραμίδα, τὴν ὁποίαν ἐκάλυψαν με ὄπλα, ἀφαιρεθέντα παρὰ τῶν ἐχθρῶν.

Μετά τινος νέας μάχας κατὰ τῶν πολεμικῶν φυλῶν τῆς παραλίας, ἐβόησαν οἱ Ἕλληνες εἰς τὴν ἑλληνικὴν πόλιν Τραπεζοῦντα, ἀποικίαν τῆς Σινώπης, καὶ ἐκεῖ ἐώρτασαν τὴν ἀπελευθέρωσίν των διὰ πανδήμων ἀγώνων καὶ θυσιῶν. Εἶχον ἀπομείνει 8,600 καὶ μεγάλως ἐπεθύμουν νὰ εὕρωσι πλοῖα, τὰ ὁποῖα νὰ τοὺς μεταφέρωσιν εἰς τὴν πατρίδα των, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχον· ἐχρειάσθη λοιπὸν νὰ παραπορεύωνται ἔτι τὴν παραλίαν, ἄλλοτε μὲν μαχόμενοι, ἄλλοτε δὲ ἐν εἰρήνῃ μέχρι Χρυσουπόλεως, ἀντικεῖ τοῦ Βυζαντίου, ὅπου ἐτελείωτε πλέον ἢ κήθοδος τῶν μυριῶν. Εἰς 15 μῆνας καὶ μετὰ 515 σταθμοὺς εἶχον διατρέξει εἰς τε τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν κήθοδον 5,800 χιλιόμετρα. Αὕτη ἡ νικηφόρος πορεία διὰ μέσου ὅλου τοῦ περσικοῦ κράτους ἀπέδειξε τὴν ἀθεράπευτον ἐξασθένεισιν τῶν Περσῶν· ἐκ τῆς ἀνακαλύψεως δὲ ταύτης ὠρελήθησαν κατόπιν ὁ Ἄγηςίλαος, ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος.

§. 28. Αἰτία νέου πολέμου μεταξύ Σπάρτης καὶ Περσίας.

Ἄγηςίλαος, Λύσανδρος.

Ἐν ᾧ οἱ μυριοὶ ἀπετελείωναν τὴν ἀξιωμακροῦντα ταύτην εἰς τὰ ἑξῆς ἐπιστροφήν, ὁ σατραπῆς Τισσαφέρνης ἐβόησεν εἰς τὴν ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ σατραπείαν του, καὶ ἐκεῖ κατεδίωξε τοὺς βοηθήσαντας τὸν Κύρον κατοίκους τῶν ἑλληνίδων πόλεων, αἵτινες ἐζήτησαν τότε τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης. Αὕτη δὲ, ἀναλαβούσα τὴν προστασίαν αὐτῶν, ἐξαπέστειλεν εἰς βοήθειάν των πολλοὺς στρατηγούς, ἐξ ὧν μᾶλλον φοβερός κατέστη ὁ ἀνδρῆος Ἄγηςίλαος, ὅστις ἔγεινε βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ἀποκλεισθέντος τοῦ ὡς νόθου θεωρουμένου Λεωτυχίδου υἱοῦ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἄγιδος.

Κατὰ τὸ 396 ἀνετέθη εἰς αὐτὸν ἡ ἀρχηγία τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀσίας· ὅθεν ἀναχωρήσας ἐξ Αὐλίδος, ἐνίκησε τὸν Τισσαφέρνην ὑπὸ τὰ τείχη τῶν Σάρδεων, καὶ, μελετήσας πλέον νὰ ἀνατρέψῃ τὸν θρόνον τῆς Περσίας, προύχωρσε παρατόλμως μετὰ 20,000 Ἑλλήνων πρὸς τὴν ἄνω Ἀσίαν, ἐμπνέων εἰς τὴν Περσίαν τρόμον, ἐκ τοῦ ὁποῖου ἐσώθη ὁ μέ-

ἦγας βασιλεὺς διὰ τοῦ χρυσίου, μισθώσας ἐν Ἑλλάδι μερίδα τινὰ Ἑλλήνων καὶ ἐξεγείρας αὐτὴν κατὰ τῆς Λακεδαιμόνος, ὡς ἀποδαικνύεται εὐθύς κατωτέρω.

Ἡ Σπάρτη εἶχε μεταχειρισθῆ σκληρῶς τὴν νίκην τῆς κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ ἐγκατασταθέντες ἄρμους (ἀπεσταλμένοι) αὐτῆς εἰς ὅλας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ἐφέροντο τυραννικῶς. Κατ' ἔτος ἡ Σπάρτη εἰσέπραττε παρ' αὐτῶν φόρον 1,000 ταλάντων, βαρύτερον ἐκεῖνου, τὸν ὁποῖον ἐπλήρωναν ἄλλοτε εἰς τοὺς Ἀθηναίους· ὅθεν τὸ κατ' αὐτῆς μῖσος ἐπηύξανε πολὺ. Ὅτε δὲ οἱ Πέρσαι, προσβεβλημένοι ἐν Ἀσίᾳ ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων, εἶδον νὰ γεννᾶται ἡ δυσαρέσκεια αὕτη, ἤλπισαν νὰ τὴν μεταβάλωσιν εἰς φανερόν πόλεμον, καὶ τὸ κατώρθωσαν διὰ ῥαδιουργίας καὶ χρημάτων. Αἱ Θῆβαι πρῶται ἤρχισαν τὴν συμμαχίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος αἱ Ἀθῆναι, ἡ Κόρινθος καὶ τὸ Ἄργος. Κατὰ τὸ 364 ἐνίκησαν τοὺς Σπαρτιάτας εἰς τὴν ἐν Ἀλιάρτῳ μάχην, ὅπου ἐφονεύθη ὁ εἰρημένος αἴτιος τῆς σπαρτιατικῆς τυραννίας Λύσανδρος. Ἡ Σπάρτη, κινδυνεύουσα μέγαν κίνδυνον, ἀνεκάλεσε τὸν Ἀγησίλαον, ὅστις παρητήθη τοῦ κατὰ τῆς Περσίας σχεδίου, ὑπακούων εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος του.

Διελθὼν τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν πολεμῶν, ἔφθασεν εἰς Κορώνειαν, ὅπου οἱ σύμμαχοι τὸν περιέμενον. Συνέβη τότε πεισματώδης σύγκρουσις, καθ' ἣν οἱ Θηβαῖοι ἔδειξαν προτερήματα στρατιωτικὰ, τὰ ὁποῖα ἦσαν κακὸς οἰωνὸς διὰ τὴν Σπάρτην. Ὁ ἴδιος Ἀγησίλαος ἐκκλύφθη ὑπὸ πληγῶν, ἀλλ' ὅμως ἐνίκησεν (394).

Ἡ νίκη τῆς Κορωνείας ἐστερέωσε τὴν κατὰ ξηρὰν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης. Ἄλλ' ὁ Κόνων, ναύαρχος τοῦ Ἀθηναϊκοῦ καὶ τοῦ συμμαχικοῦ τῶν Ἀθηναίων στόλου, τῆς ἀφῆρει ταυτοχρόνως τὴν ἡγεμονίαν τῆς θαλάσσης (393). Ἡ Λακεδαιμὸν τότε φοβηθεῖσα, συνωμολόγησε διὰ τοῦ ἀπεσταλμένου τῆς Ἀνταλκίδου αἰσχροὺν εἰρήνην μετὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως (387), κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Περσίας πᾶσαι αἱ ἐν Ἀσίᾳ τῇ μικρᾷ ἑλληνίδες πόλεις, ἔτι δὲ καὶ αἱ Κλαζόμεναι καὶ ἡ Κύπρος. Εἰς δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐπετρέπη νὰ κρατήσωσι μόνον τὴν Ἰμβρον, τὴν Ἀῆμον καὶ τὴν Σκῦρον. Πᾶσαι δὲ αἱ ἄλλαι ἑλληνίδες πόλεις ἀφίνοντο ἐλεύθεραι.

§ 29. Πελοπίδας.

Κατάληψις τῆς Καδμείας ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων (382).

Εἰς τῶν στρατηγῶν τῆς Σπάρτης, ὁ Φοιδίδας, διερχόμενος τὴν Βοιωτίαν μετὰ τινος στρατιωτικοῦ σώματος, ὅπερ ἔφερον εἰς Ὀλυμπον, ἐστατοπέδευσε πλησίον τῶν Θηβῶν. Ἐκεῖ δὲ πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Λεοντιάδου καὶ ἄλλων ὀλιγαρχικῶν Θηβαίων κατέλαβε, τῇ συνεργείᾳ αὐτῶν, τὴν ἀκρόπολιν Καδμείαν. Ὁ ἀντίπαλος καὶ συνάρχων τοῦ ὀλιγαρχικοῦ Λεοντιάδου Ἰσμνιάς, πολέμαρχος τῶν Θηβῶν, κατεδικάσθη καὶ ἐθανατώθη, τετρακῆσιοι δὲ τῶν ὀπαδῶν του κατέφυγον εἰς Ἀθήνας.

Τὸ συμβᾶν τοῦτο ἐπροξένησε πανταχοῦ ἀγανάκτησιν, τὴν ὁποίαν οἱ Σπαρτιᾶται ἐσάνησαν ὅτι συνεμεροίσθησαν, καταδικάσαντες τὸν Φυλῖδαν εἰς ζηνίαν 100,000 δραχμῶν, καὶ ἀραιρέσαντες τὸ ἀξίωμα τῆς διοικήσεως· ἐκράτησαν ὅμως τὴν Καδυεῖαν, ἐτιμώρησαν δηλαδὴ τὸν πράξαντα, ἀλλ' ἐνέκριναν τὴν πράξιν του.

Τρία ἔτη ἡ Καδυεῖα διετελεῖ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Λακεδαιμονίων. Ἐμπιστευόμενοι εἰς τοῦτο τὸ στήριγμα οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Θηβαϊκῆς ἀριστοκρατίας, Λεοντιάδης καὶ Ἀρχιάς, ἐξετράπησαν εἰς μυρίας κακώσεις. Αἱ φυλακαὶ ἐπληρώθησαν, αἱ θανατικαὶ ποιναὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν, ὡς ἐπὶ τῶν τριάκοντα τυράννων ἐν Ἀθήναις.

Μεταξὺ τῶν φυγάδων εἰς Ἀθήνας Θηβαίων ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας, ἀνὴρ ἡρώϊκός καὶ εὐτολμος, εὐγενὴς καὶ πλούσιος, ἐχθρὸς δὲ τῶν τυράννων καὶ συνδεδεμένος μετ' ἄλλου ἐπισήμου Θηβαίου, τοῦ Ἐπαμινώνδα, διὰ στενῆς φιλίας. Οὗτος λοιπὸν ἐγείναν ἐν Ἀθήναις ἀρχηγὸς συνωμοσίας, διὰ νὰ καταστρέψῃ τὴν εἰς Θήβας τυραννίαν τῆς Σπάρτης, καὶ συνεννοήθη μετὰ πολλῶν Θηβαίων, διαμενόντων ἐν Θήβαις, ἐξ ὧν τις ὀνόματι Φυλλίδας, κατώρθωσε νὰ διορισθῇ γραμματεὺς τῶν πολεμαρχῶν (ἀρχόντων τῆς πόλεως).

Δώδεκα τῶν συνωμοτῶν, ὡς κνηγοὶ ἐνδεδυμένοι, εἰσελθόντες μόνος ἕκαστος εἰς τὴν πόλιν διὰ διαφόρων πυλῶν, συνθηροίσθησαν εἰς τὴν οἰκίαν τινὸς τῶν πλουσιωτάτων Θηβαίων, ὀνομαζομένου Χάρωνος, ὅπου τιτὸς τῶν ὀπαδῶν των ἐλθόντες ἠνώθησαν μετ' αὐτῶν. Ὁ Φυλλίδας προσεκάλεσε τότε εἰς συμπόσιον δύο τῶν πολεμαρχῶν. Φίλος τις ἐγραφεῖν εἰς τινὰ τῶν συμποσιάζόντων πολεμαρχῶν, τὸν Ἀρχίαν, νὰ προσέλθῃ, ἐκθέτων εἰς αὐτὸν ὅλας τὰς λεπτομερείας, ἀλλ' οὗτος οὐδ' ἀπεσφράγισε τὴν ἐπιστολὴν, ἀλλὰ ῥίψας αὐτὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιόν του, αἰεὶ αὐριον τὰ σπουδαία» εἶπε· μετὰ τινος ὅμως στιγμῆς οἱ συνωμοτῆται ἐβθασαν ἐπανδεδυμένοι μὲ στεφάνους πυκνοὺς ἐξ ἐλάτης καὶ πεύκης, κατασκιάζοντας τὰ πρόσωπά των, καὶ ἐρόνευσαν τοὺς πολεμαρχοὺς· ὁ δὲ Φυλλίδας ἐτρέξε παρευθὺς εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ἠνοιξε τὰς θύρας τῆς. Ταύτοχρόνως δὲ ὁ Πελοπίδας ἐσφαζο τὸν Λεοντιάδην εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ἐπέμψε κατ' ὅλας τὰς συνοικίας κήρυκας, οἵτινες σαλπίζοντες ἐκάλουν τοὺς πολίτας εἰς τὴν ἐλευθεσίαν. Τὴν ἐπαύριον το πρῶτ' οἱ λοιποὶ φυγάδες ἐβθασαν μετὰ πολλῶν Ἀθηναίων, καὶ περὶ αὐτοὺς συνήχθη καὶ ὁ λαός. Ὁ Πελοπίδας τότε ἐπαρουσιάσθη εἰς τὴν συνέλευσιν μετὰ τοῦ στρατεύματός του, περιστοιχισμένος ὑπὸ ἱερῶν, σφρόντων στέμματα καὶ καλούντων τοὺς πολίτας εἰς βοήθειαν τῆς πατρίδος καὶ τῶν θεῶν. Ἄπας ὁ λαός τότε ἐξέβαλε φωνὰς εὐγνωμοσύνης, καὶ ἠσπάσθη τοὺς ἐλθόντας φυγάδας ὡς ἐλευθερωτὰς τῆς πόλεως.

Ὁ Πελοπίδας, ὁ Χάρων καὶ ὁ Μέλων οἱ πρωταῖτιοι τῆς συνωμοσίας, ἐξελέχθησαν Βοιωτάρχαι, καὶ εὐθὺς ἐπέπεσαν κατὰ τῆς Καδυεῖας, τῆς ὁποίας ἡ φρουρὰ, μὴ ἔχουσα τροφὰς, ἠναγκάσθη νὰ παραδοθῇ, πρὶν ἢ ἐλθῇ βοήθεια ἐκ Σπάρτης. Οἱ Σπαρτιᾶται μαθόντες τὸ συμβᾶν καὶ κρίναν-

τες απέκτειναν δύο τῶν ἐκεῖ διοικούντων φρουράρχων Σπαρτιατῶν, εἰς δὲ τὸν τρίτον ἀπόντα, ἐπὶ τῆς τότε γενομένης ἐφόδου, ἐπέβαλαν βρυ-
τάκην ζυμίαν, τὴν ὁποῖαν μὴ δυνάμενος νὰ πληρώσῃ, ἤναγκάσθη νὰ φύ-
γῃ ἐκ τῆς Πελοποννήσου (379).

Δύο τότε μεγάλοι ἄνδρες καὶ φίλοι πρὸς ἀλλήλους διώκουν τὰ τῶν
Θηβῶν, ὁ ἀνδρείος Πελοπίδας, ὁ ἰδρυτὴς τοῦ ἱεροῦ λόγου, καὶ ὁ μέγας
Ἐπαιμινώνας. Οὗτοι ἀπέδειξαν τὰς Θῆβας, ἐν ὧσφ' ἔζων, πρῶτην πό-
λιν τῆς Ἑλλάδος καὶ συνέτριψαν ἀνεπανορθώτως τὴν δύναμιν τῶν Λα-
κεδαιμονίων.

§ 30. Ἐπαιμινώνας.

Ὁ Ἐπαιμινώνας κατήγετο ἐξ ἐπισήμου οἴκου τῶν Θηβῶν, ἀλλ' ἐγεν-
νήθη πένης καὶ τοιοῦτος διατέλεσεν ὢν καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν ἐξεπαι-
δεύθη δὲ καλῶς· ἦτο συνετός, αὐστηρὸς, μεγαλόψυχος, εἶχε θάρρος ἀ-
δάμαστον· ἤξευρε νὰ διοικῆ καὶ νὰ υποτάσσεται. Τὸ πρὸς τὴν ἀλήθειαν
σέβας του ἦτο τοσοῦτον βαθύ, ὥστε οὐδέποτε ἐψεύδετο, μηδὲ ἀστεϊζό-
μενος. Οὐδεμίαν πρὸς αὐτὸν ἀδικίαν τοῦ δήμου τὸν ἐκώλυε τοῦ νὰ ὑπ-
ρετῇ καλῶς τὴν πατρίδα του· παρεσκευάζε δὲ ὅλους τοὺς Θηβαίους εἰς
ἀσκήσεις πολεμικάς.

Οἱ Σπαρτιῆται ἐπεθίμουν ν' ἀνακτήσωσι τὴν Καδυεῖαν· ὅθεν ὁ Ἄ-
γασίλαος εἰσέωρμησεν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἄλλ' οἱ Θηβαῖοι, χωρὶς νὰ τὸν
περιμένωσιν εἰς τὴν πόλιν των, τὸν παρηκολούθουν πανταχόσε, συνειθί-
σαντες εἰς συγνοὺς ἀκροβολισμούς νὰ θεωρῶσι τοὺς Σπαρτιάτας κατὰ πρό-
σωπον. Ὁ βασιλεὺς Κλεόμβροτος εἰσελθὼν εἰς Βοιωτίαν μετὰ 10,000
ὀπλιτῶν καὶ 1,000 ἵππέων, εὗρέθη εἰς τὴν τῶν Λεύκτρων πεδιάδα πρό-
σωπον πρὸς πρόσωπον μετὰ τῶν Θηβαίων, οἵτινες εἶχον μόνον 6,000
ἄνδρας, ἀλλ' οἱ ἵππεῖς των ἦσαν ἀνώτεροι τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ μὲν
Πελοπίδας ᾠδήγει τὸν ἱερὸν λόγον, συγκείμενον ἐξ ἐκλεκτῶν ἀνδρῶν,
ὁ δ' Ἐπαιμινώνας διώκει ὡς στρατηγός. Ὁ Πελοπίδας ἐποτέθη ὀρμη-
τικῶς μετὰ τοῦ ἱεροῦ λόγου, καὶ ὁ Κλεόμβροτος ἔπεσε πληγωθεὶς θα-
νασίμως. Ἐφρονεῦθησαν δὲ ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης 1,000 Λακεδαιμό-
νιοι, καὶ ἐκ τῶν 700 καθυτὸ Σπαρτιατῶν 400. Ὅτε συνεχάρισαν τὸν
Ἐπαιμινώναν διὰ τὴν νίκην, εἶπεν· ἀό,τι πλεῖστον μ' εὐχάρισται εἶναι,
ὅτι οἱ γονεῖς μου, ζῶντες ἔτι, θὰ χαρῶσι διὰ τὴν δόξαν ταύτην». Μετὰ
τὴν ἤτταν ταύτην οἱ Σπαρτιῆται ἀπώλεσαν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλ-
λάδος.

Ἐνεκὰ τῆς νίκης ταύτης οἱ Θηβαῖοι ἀπέκτησαν τὴν συμμαχίαν σχε-
δὸν ὅλων τῶν πόλεων τῶν πρὸς βορρᾶν τοῦ κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ κειμέ-
νων, καὶ πολλοὺς φίλους ἐν τῇ Πελοποννήσῳ αὐτῇ. Οἱ Ἀρκάδες, ἕως τό-
τε διεσπαρμένοι εἰς πολυαριθμούς κόμας, ὠρεληθέντες ἐκ τῆς ταπει-
νώσεως τῆς Σπάρτης, ἔκτισαν τὴν Μεγάλην πόλιν (Μεγαλόπολιν), ἥτις
ἔγινε πρωτεύουσα καὶ φρούριον τοῦ τόπου. Οἱ Σπαρτιῆται μετὰ λύπης
εἶδον τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην καὶ ἠθέλησαν γὰ τὴν ἐμποδίσωσιν, ἀλλ' ὁ

Ἐπαμινώνδας εἰσώρμηκε πρὸς ὑποτήριξιν αὐτῆς εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ ἰσχυροῦ στρατοῦ, καὶ κατεπάτησε τὴν Λακωνικὴν ἀκολουθῶν δὲ τὸν Εὐρώταν, ἐπορεύθη μέχρι Σπάρτης, λεηλατῶν τὰς πέριξ χώρας· ὁ Ἀγησίλαος δὲν ἐκινήθη παντελῶς. Προσβολὴ τις τῶν Θηβαίων ἰππέων ἀπέτυχεν, ἂν καὶ προσχώρησαν οὗτοι μέχρι τῆς πόλεως. Ἀπευακρύνθη τότε ὁ Ἐπαμινώνδας, ἐκυρίευσεν τὴν Μεσσήνην, καὶ ἐκάλεσεν εἰς αὐτὴν ὅλους τοὺς ἐπιζῶντας καὶ εἰς διάσπορα μέρη εὐοί κομῆν υἱ Μεσσηνίους, καὶ εἰς τοὺς προσελθόντας ξένους ἔδωκε τὰ αὐτὰ δικαιώματα ὅσα εἶχον καὶ οἱ Μεσσήνιοι.

Ἀφ' οὗ ὁ Ἐπαμινώνδας ἀπέκλεισε τὴν Σπάρτην διὰ τῆς Μεσσήνης πρὸς δυσμάς, ὡς ἦν πρὸς βορρᾶν κεκλεισμένη ὑπὸ τῆς Μεγαλοπόλεως καὶ τῆς Τεγέας, ἐξῆλθεν εὐχαριστημένος ἐκ τῆς χερσονήσου· ἀλλ' εἰς τὸν ἰσθμὸν ἀπήντησεν ἐχθρὸν ἀπροσδόκητον, τοὺς Ἀθηναίους ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἰφικράτην, ἀλλ' ὅμως χωρὶς μάχης ἀπέφυγεν αὐτοὺς καὶ ἦλθεν εἰς Θήβας.

Μάχη τῆς Μαντινείας καὶ θάνατος τοῦ Ἐπαμινώνδα (362).

Ὁ Θηβαῖος ἦρωσ ἀνεράνη πάλιν τῷ 362 ἐν Πελοποννήσῳ, ἵνα ἐμποδίσῃ ἀποσκιρτήσιν τινα τῶν συμμάχων τῶν Θηβῶν. Εἰσῆλθεν εἰς Λακωνικὴν, ἔσυνεκρότησε πλησίον τῆς Μαντινείας τὴν τελευταίαν τοῦ μάχην, καθ' ἣν ἐνίκησε κατὰ κράτος τοὺς πολεμίους του. Ἐπολέμησεν ὁ ἴδιος εἰς τὸν πρῶτον στίχον, ἀλλ' ἀπομακρυνθεὶς πολὺ τῶν ἑαυτοῦ, περιεκυκλώθη ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ ἐρρίφθη εἰς τὸ στήθος τοῦ λόγγου τόσον ἐρηκτικῶς, ὥστε τὸ μὲν ξύλον συνετριβή, ὁ δὲ σιδήρως ἔμεινεν ἐμπεπηγμένος εἰς τὴν πληγὴν. Οἱ Θηβαῖοι μετὰ κόπου ἀπέσπασαν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ τὸν στρατηγὸν τῶν ἀναπνέοντα εἰσέτι· οἱ δὲ ἱπποὶ ἀπεφάνθησαν, ὅτι ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ ἅμα ἀποσπασθέντος τοῦ σιδήρου ἐκ τῆς πληγῆς. Τότε προσεκάλεσε τὸν ὑπασπιστὴν του, διὰ νὰ πληροφωρηθῇ ἂν ἡ ἀσπίς του ἐσώθη· ὁ ὑπασπιστὴς τὴν ἔδειξεν εἰς αὐτόν. Μαθὼν δὲ, ὅτι ἐνίκησαν οἱ Βοιωτοὶ, εἶπε· «Καλὰ λοιπόν! δύναιμι νὰ ἀποθάνω», καὶ ἐπρόσταξε ν' ἀποσπασσοσι τὸν σίδηρον. Τότε οἱ φίλοι, περικυκλοῦντες αὐτόν, ἐξέφεραν μεγάλους στεναγμοὺς, κλαίοντες καὶ ὀδυρόμενοι· ἀναβοήσας δὲ τις αὐτῶν εἶπεν· Ἄποθνήσκεις ἄτεκνος, Ἐπαμινώνδα!—Ὅχι ἐπανάλαβεν ὁ Ἐπαμινώνδας ἀφίνω δύο ἀθανάτους θυγατέρας, τὴν ἐν Λαίικτροις καὶ τὴν ἐν Μαντινεῖα νίκην» (362). Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἔγεινε πλειοτέρα ταραχὴ ἐν Ἑλλάδι παρά ποτε πρότερον. Ἀληθῶς ὁ πόλεμος οὗτος ἦτο μὲν ἡ τελευταία πληγὴ τῆς σπαρτιατικῆς ἡγεμονίας, ἀλλὰ δὲν ἐστερέωσε καὶ τὴν Θηβαϊκὴν ἀρχὴν. Συνεφώνησαν δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος καὶ ἕκαμον εἰρήνην, καθ' ἣν εἶχεν ἀφήσει συμβουλὴν ὁ Ἐπαμινώνδας.

Αἰχμαλωσία καὶ θάνατος Πελοπίδα (363).

Τὸ 366 Ἀλέξανδρος ὁ Φερραῖος ἐτυράννει ἐν Θεσσαλίᾳ σκληρῶς· διὸ αἱ Θῆβαι, κατὰ συνεπειαν παραπάνων τῶν διαταραχτομένων παρ' αὐτοῦ λαῶν, ἐπέμφαν τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἰσμηνίαν νὰ τὸν περιστείλωσιν.

ἀλλ' ὁ τύραννος συνέλαβε τοὺς πρεσβευτὰς τούτους καὶ τοὺς ἐφυλάκισεν· Αἱ Θῆβαι ἐπεμψάν τότε στρατὸν πρὸς ἀπελευθερώσιν των. Ὁ ἀποσταλαὶς στρατός ἤθελεν εὐθὺς κατατροπωθῆ ὑπὸ τῆς ἀφαισθη, ἐκ τῆς ἑπικουρίας, ὅστις ὑπάρχει ἐν αὐτῷ ὡς ἀπλῶς στρατιώτης, δὲν τὸν διέσωζεν ἀναδειχθεὶς δημοφώνως ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τούτου ἀρχηγός, ἀναξίων φανέντων τῶν ἄλλων στρατηγῶν. Τὸ ἐπιόν ἔτος ἀπέστειλαν εἰς Θεσσαλίαν στρατηγὸν τὸν Ἑπαμεινώνδαν μετὰ δυνάμεως. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος φοβηθεὶς ἀπληθεύσασε τὸν Πελοπίδαν καὶ τὸν Ἰσημνίαν. Αἱ Θῆβαι ἔδωκαν ἤδη στρατεύματα εἰς τὸν Πελοπίδαν διὰ νὰ ἐκδικήσῃ καὶ καθυποτάξῃ ὀριστικῶς τὴν Θεσσαλίαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των. Ἀπαντήσας οὗτος τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὴν πεδιάδα Κυνὸς Κεφαλᾶς, τὸν προσέβαλε μανιωδῶς καὶ τὸν ἐνίκησεν, ἀλλ' ἐφρονέυθη ζητῶν νὰ προσβάλῃ αὐτὸν μέχρι τοῦ μέσου τῆς ὀπισθοφυλακῆς του ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐκρύπτετο (363). Αἱ πόλεις τῆς Θεσσαλίας, αἵτινες τὸν εἶχον προσκαλέσει εἰς βοήθειάν των, ἐλυπήθησαν διὰ τὸν θάνατόν του τόσον, ὅσον καὶ οἱ Θηβαῖοι αὐτοί.

§ 31. Φίλιππος (339 — 336).

Γενικὴ τῆς Ἑλλάδος παρακμή.

Αἱ Ἀθῆναι εἶχον καταστραφῆ ὑπὸ τῆς Σπάρτης, ἡ Σπάρτη ὑπὸ τῶν Θηβῶν, καὶ αἱ Θῆβαι ἐξέπεσαν ἀπ' ἑαυτῶν, ὥστε δὲν ἀπέμεινε πλέον ἐν Ἑλλάδι λαὸς ἰσχυρός. Ἀνθρωπὸς τις ἐφάνη τότε, δοκιμάσας νὰ ὑψώσῃ τὴν δυναστείαν του ἐφ' ὅλων τούτων τῶν λαῶν· οὗτος δ' ἦτο ὁ Μακεδὼν Φίλιππος.

Ἡ Μακεδονία, ἐκτεταμένη χώρα· πρὸς βορρᾶν τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Αἰγαίου, εἶχεν ἀπ' ἀρχῆς βασιλεῖς, οἵτινες, περικυκλωμένοι ὑπὸ βαρβάρων καὶ μαχίμων λαῶν, δὲν ἀνεδείχθησαν ποτε ἐπιφανεῖς. Εἷς ἐξ αὐτῶν τῶν βασιλέων, Ἀλέξανδρος ὁ Α', ἐφάνη εἰς τοὺς μηδικοὺς πολέμους ἐξ ἀνάγκης σύμμαχος τοῦ Πέρσου· διδὼν δὲ εἰς τοὺς Ἕλληνας ὠφελίμους παραινέσεις, ἐπέτυχεν ν' ἀνομολογηθῇ παρ' αὐτῶν ἀπόγονος τῶν Ἀργείων ἡγεμόνων καὶ τοῦ Ἡρακλέους. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ Μακεδονία περιήλθεν εἰς μεγάλας ἐσωτερικὰς ἀνωμαλίας. Τέσσαρες δὲ βασιλεῖς ἀλληλοδιαδόχως εἶχον ἀναθῆ τὸν θρόνον ἐν διαστήματι ἑνδεκα ἐτῶν· ἠναγκάσθη δὲ νὰ γείνη φόρου ὑποτελής εἰς τοὺς Ἰλλυριοὺς. Οἱ Θηβαῖοι δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι παρενέβαινον ἀκαταπαύστως καὶ ἀντὶ νὰ ὠφελήσωσιν, κῆζανον τὴν σύγκυβιν αὐτῆς.

Ὁ Πελοπίδης εἶχε φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ὁμήρους εἰς Θῆβας τῷ 367 ἐκ Μακεδονίας, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ υἱὸς Ἀμύντας τοῦ Β' Φίλιππος. Ἀμα δὲ ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον ὁ νέος Ἀμύντας Ἀ' ἀνεψιὸς του, ὁ Φίλιππος ἐφυγεν ἐκ Θηβῶν, καὶ ἐλθὼν ἔλαβεν ὡς ἀντιβασιλεὺς τὴν διοίκησιν τοῦ κράτους του, ὧν τότε 23 ἐτῶν (356). Ἐκ τῶν βαρβάρων οἱ Πάσιονες ἔβλαπτον τὸ βασίλειον καὶ δύο ἀνταγωνιστὰς διεφίλονεικον περὶ τοῦ στέμματος. Ὁ Φίλιππος τοὺς μὲν κτυπῶν, τοὺς δὲ διώκων, καὶ λησμοιῶν

τὴν ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ ἀνήλικου ὄργανόν, κατορθώνει νὰ γείνη βεβαίως. Ὅλα ταῦτα συνέβησαν ἐν διαστήματι δύο ἐτῶν.

Ἡ μεγάλη ἀδυναμία τῆς Μακεδονίας προήγαγε ἐκ τοῦ ἀναρχικοῦ πνεύματος τῶν εὐγενῶν καὶ τῆς ἐλλείψεως στρατιωτικοῦ ὀργανισμοῦ. Ὁ Φίλιππος τοὺς μὲν εὐγενεῖς καθυπέταξε, τὸν δὲ στρατὸν ὑπέβαλεν ὑπὸ αὐστηροτάτην πειθαρχίαν. Ἐνθυμούμενος τὸν ἴσον τῶν Θεβαίων λόχον, κατέστησε τὴν λεγομένην φάλαγγα τρομεροτάτην εἰς τὰς μάχας.

Ἐλευθερώτης ἤδη τὴν Μακεδονίαν ὁ Φίλιππος, ἠθέλησε νὰ τὴν μεγαλύνη. Αἱ ἐπὶ τῶν ποταμίων τῆς ἐλληνικῆς ἀποικίας τὸν ἐμπόδιζον τὸ κατ' ἀρχὰς νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ νὰ ἀποκτήσῃ θαλασσίαν δύναμιν· ἀλλὰ τέλος τὰς καθυπέταξε μίαν πρὸς μίαν. Κατ' ἀρχὰς ἤρπασε τὴν Ἀμφίπολιν (358), ἔπειτα τὴν Ποτίδαιαν (357), καὶ ὅλον τὸν τόπον τὸν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Νέστου καὶ Στρουμόνος, ὅπου εἶρε καὶ ξυλείαν ντυπηγήσιμον καὶ μεταλλεῖα χρυσοῦ τοῦ Παγγαίου ὄρους, ἐξ ὧν εἶχεν ἐτησίαν πρόσδοον 1.000 ταλάντων. Ἐκτεινὼν τὰς κτήσεις του ἐτι ἐμπρός, εἰσεχώρησεν εἰς τὴν Θράκην, ὑποτάξας πολλοὺς λαοὺς, καὶ ἤρχισε νὰ σκέπτηται ἤδη νὰ βάλῃ χεῖρα εἰς τὸ Βυζάντιον.

Ἐπέμβασις τοῦ Φιλίππου εἰς Ἑλλάδα. Ἰερὸς πόλεμος.

Τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον κατεδίκασεν εἰς μέγα πρόστιμον τοὺς Φωκεῖς, διότι ἐκαλλιεργήσαν μέρος γῆς κτισομένων εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα. Οἱ Φωκεῖς ἀπαλιπθέντες τότε, διήρπασαν τοὺς θησαυροὺς τοῦ θελητικοῦ μαντείου, καὶ ἤρχισαν (357) κατὰ τῶν Θεβαίων καὶ τῶν Λοκρῶν πόλεμον, διαρκέσαντα ἕνδεκα ἔτη. Ὁ πόλεμος οὗτος ἐδύλαψε πολὺ τὴν Ἑλλάδα, μεγάλως δὲ ὤφελεσε τὸν Φίλιππον. Ἐπειδὴ δὲ εἰσεβίβλον οἱ Φωκεῖς εἰς Θεσσαλίαν, ἔδωκεν εὐλογερὰν ἠρωρεὴν εἰς αὐτὸν νὰ εἰσεβῆ εἰς ταύτην τὴν ἐπαρχίαν. Ἐκεῖ δὲ νίκησας τοὺς Φωκεῖς (352) ἀνεδείχθη ἐκδικητὴς τῶν διὰ τῆς εἰρημνένης ἱεροσυλίας τῶν περιυβρισθέντων θεῶν. Οἱ Θεσσαλοὶ εὐγνωμονοῦντες παρεχώρησαν εἰς αὐτὸν τρεῖς τῶν πόλεων των, εἰς τὰς ὁποίας ἐγκατέστησε φρουράν. Μετ' ὀλίγον δὲ ἡ Θεσσαλία ἔγεινε μακεδονικὴ ἐπαρχία. Θελήσαντος τοῦ Φιλίππου ὑστερον νὰ προσῆ καὶ νὰ κυριεύσῃ τὰς Θεριοπέλας, οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τῆς ἐπαγροπνήσεώς των ἐματαίωσαν τὰ σ/εδίχ του καὶ ἐδῶ ὅπως καὶ εἰς τὸ Βυζάντιον πρότερον καὶ ἀλλαχοῦ (352).

Δημοσθένης.

Μόνον τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἐπηγρύπουν διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος, ὀδηγοῦμενοι ὑπ' ἐνός μεγάλου πολίτου, τοῦ κορυφαίου τῶν Ἑλλήνων ῥητόρων Δημοσθένους. Οὗτος ἦτο υἱὸς μαχαιοποιοῦ, ὁ πατήρ του δηλαδὴ εἶχε μέγα ἐργαστήριον καὶ πολυκριθμοὺς δούλους, κατασκευάζοντας μαχαιράς. Πρωῶρος μείναντος τοῦ Δημοσθένους ὄργανοῦ, οἱ κηδεμόνες αὐτοῦ τὸν ἀπεστέρησαν μέρος τῆς περιουσίας του καὶ οὐδὲ τὰ ἐξοδα τῆς ἀνατροφῆς του κατέββαλον. Ἐδικηγόρησεν ὁ ἴδιος, ἀμα ἡλικιωθεὶς, καὶ

τὰ τῶν κηδευδῶν του, καὶ τὸ δικαστήριον τοὺς κατέδικασε ὡς ἀποζητῆ μιώσωσιν αὐτὸν.

Ὁ Δημοσθένης ἠσχολήθη ἐπιμῶνως καὶ διὰ διαφόρων μεθόδων εἰς τὴν νῆαν νικήσῃ τὰς φυσικὰς του δυσκολίας, ἐνεκα τῶν ὁποίων ἀπέτυχεν ὡς τὰν κατὰ πρῶτον ἀνέβη εἰς τὸ βῆμα· μετὸν καιρὸν δὲ τὰς ἐνίκησε.

Λαβὼν σπουδαῖον μέρος εἰς τὰ πράγματα τῆς πολιτείας καὶ ἀποκαταλύσας καὶ πολυετίας δραστηρίως τὴν φιλοδοξίαν τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας, κατεστάθη ἡ ψυχὴ τῆς γενναίας ἐκείνης τῶν πολιτῶν μερίδος, ἣτις ἤθελε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ λόγοι του ὅμως δὲν ἠδυνήθησαν νὰ καταιώσωσι τὰ σχέδια τοῦ πονηροῦ καὶ δυνατοῦ Φιλίππου. Ἡ Ὀλυνθος ἣτις ἦτο τὸ μᾶλλον ἐνοχλοῦν τὴν Μακεδονίαν προπύργιον καὶ τὴν ὁποίαν ἠθέλησε νὰ σώσῃ ὁ Δημοσθένης, ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου (347) καὶ ὅλη ἡ Χαλκιδικὴ χερσονήσος ἔγενετο νενῆδη ἐπαρχία μακεδονικῆ. Αἱ Ἀθηναῖοι, ἐπαπειλούμεναι ἤδη εἰς εὐδοκίαν καὶ μέχρι τῆς Ἀστικῆς ὑπὸ τῶν μακεδονικῶν στρατευμάτων, ἠναγκάσθησαν νὰ παραδεχθῶσι συνθήκην εἰρήνης, κατὰ συμβουλήν αὐτοῦ τοῦ Δημοσθένους. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ἀθηναῖοι, πιστεύοντες εἰς τὴν συνθήκην, παρεδίδοντο εἰς τὰς ἐορτὰς, ὁ Φίλιππος προσκλήθεις ὑπὸ τῶν ἀμφικτυόνων καὶ διαβάς τὰς Θερμοπύλας καὶ νικήσας τοὺς Φωκεῖς, ἔλαβε τὴν ψῆφον, τὴν ὁποίαν εἶχον οὗτοι εἰς τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον (346) καὶ οὕτως ἀνεμίχθη πλέον φανερὰ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος προσβλάσθη τῆς.

Γενόμενος οὕτω μέλος τοῦ ἑλληνικοῦ σώματος, ἠδύνατο νὰ μετατρέσῃ πῃ τὸ συνέδριον τῶν ἀμφικτυόνων κατὰ τὰ συμφερόντά του. Ἐπειδὴ ὅμως ἤξευρε νὰ περιμένῃ, δὲν προέβη ταύτην τὴν φορὰν ταχέως· καὶ, διὰ τὴν ἀποφυγὴν πᾶσαν κιοτυχίαν κινδυνώδη, ἔστρεψε τὰ βλέμματά του πρὸς τὴν Θρακικὴν χερσονήσον, ὅπου ὁ Φωκίων καὶ ὁ ἀθηναϊκὸς στρατὸς τότε ἀνεγκαιτίζον ἔτι, καὶ πρὸς τὸν Δούναβιν, τὸν ὁποῖον κατέστησεν ὄριον τοῦ βασιλείου του.

Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη (338). Θάνατος Φιλίππου

Ἄλλ' ἐν ᾧ αὐτὸς ἦτο τόσο μακρὰν τῶν Θερμοπυλῶν, οἱ μισθωτοὶ του εἰργάζοντο ὑπὲρ αὐτοῦ ἐν Ἑλλάδι, εἰς τῶν ὁποίων ἦτο, ὡς λέγεται, καὶ ὁ Ἀθηναῖος ῥήτωρ Αἰσχίνης, ὅστις προσεπάθει νὰ παραχωρήσωσιν εἰς τὸν Φίλιππον οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἀρχηγίαν νέου τινὸς ἱεροῦ πολέμου κατὰ τῶν Λοκρῶν, οἵτινες ἐπίσης εἶχον καλλιεργήσει μέρος γῆς τοῦ Δελφικοῦ Ἀπόλλωνος.

Ὁ Φίλιππος διέβη τότε δευτέραν φορὰν τὰς Θερμοπύλας (338), καὶ ἐκυρίευσεν τὴν Ἑλλάτιαν. Ἄμα μαθὼν τοῦτο ὁ Δημοσθένης, ἐξηγήθη, συναθροίσας τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Θεβαίους εἰς μέγαν ἀγῶνα· ἀλλ' εἰς τὴν Χαιρωνεῖαν ἠττήθησαν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου κατὰ κράτος οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Θεβαῖοι (338).

Ὁ Φίλιππος προσηνήχθη μετριοπαθῶς πρὸς τοὺς ἠττημένους. Κατῶρα

Θωσα δὲ νὰ διορισθῇ ὑπὸ τῶν Ἀμφικτυόνων ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν καὶ νὰ νομιμοποιήσῃ οὕτω τὴν ἐν Ἑλλάδι ἐξουσίαν του. Ἡ Μακεδονία τῶ ὄντι ἦτο ἤδη ἰσχυρὸν κράτος, ἐκτεινόμενον ἀπὸ τῶν Θερμοπυλῶν μέχρι τοῦ Ἰστροῦ καὶ ἀπὸ τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀδριατικῆς μέχρι τοῦ Βύρξεινου πόντου.

Ὁ Φίλιππος ἄγων ἤδη τὸ 47 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀνεγκαιτίσθη ἐν μέσῳ τῶν μεγάλων σχεδίων του, δολοφονηθεὶς τῷ 336 π. Χ. ὑπὸ τοῦ ὑπατριδοῦ Παισαγίου, ἀφ' οὗ ἐβασίλευσεν ἔτη 24.

§ 32. Ἀλέξανδρος (336 — 323 π. Χ.).

Τὸν Φίλιππον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Ἀλέξανδρος, γεννηθεὶς τὴν 16 Ἰουλίου 356, τὴν αὐτὴν ἡμέραν καθ' ἣν ὁ Ἡρόστρατος, ἐπιθυμῶν φήμην κακῶζηλον, ἔκκυσε τὸν ἐν Ἐφέσῳ περὶσημον ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος. Τὰ σημεῖα τοῦ μεγάλου χαρακτήρος του εἰδείχθησαν ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. Ἐκοίμισάν ποτε πρὸς τὸν Φίλιππον Ἴππον, Βουκέφαλον ὀνομασθέντα, τὸν ὁποῖον οὐδεὶς κατώρθωσε νὰ δαμάσῃ· ὁ Ἀλέξανδρος, παρατηρήσας ὅτι τὸ ζῶον, πολὺ ἐξηγρωμένον, ἐφοβεῖτο πρὸ πάντων τὴν ἰδίαν του σκιάν, ἔστρεψε τὴν κεφαλὴν του πρὸς τὸν ἥλιον, τὸ ἐθώπευσε, τὸ κατεπραῦνεν, ἔπειτα μὲ ἐν πῆδημα ἀνέβη αὐτὸ καὶ τὸ ἐδάμασεν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἤξευρεν ἀπὸ μνήμης τὴν Ἰλιάδα καὶ μέρος τῆς Ὀδυσσεΐας τοῦ ποιητοῦ Ὀμήρου. Ὁ μὲν Λεωνίδας, ὁ γυμναστής του, κατέστησε τὸν μαθητὴν του εὐκίνητον καὶ ἐξαιρετὸν στρατιώτην, ὁ δὲ μέγας διδάσκαλός του Ἀριστοτέλης τὸν κατέστησεν Ἀλέξανδρον.

Δέκα καὶ ἕξ ἔτων ἡλικίας ὢν, ἐπεφορτίσθη νὰ κυβερνᾷ τὸ βασίλειον ἐν ἰπουσία τοῦ πατρὸς του, ἐκστρατεύσαντος κατὰ τῶν Βυζαντίων.

Ἄμα δ' ἀναβὰς τὸν θρόνον εἰκοσαέτης, ἐφάνη αἰφνιδίως μὲ στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι οἱ Ἕλληνας, ἐξεγείσομενοι ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους, δὲν ἤθελον ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἡγεμονίαν του· ἐταπεινώθησαν ὅμως ταχέως ἕνεκα τῆς ἐμφανίσεώς του. Εἰς τὸ ἐν Κορίνθῳ συνέδριον πάντες (πλὴν τῶν Λακεδαιμονίων) ἐπεκύρωσαν τὴν κατὰ τῶν Περσῶν ἀρχιστρατηγίαν του. Ἀλλὰ πρὶν ἢ μεταβῆ εἰς Ἀσίαν, ἀπεφάσισε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ βασίλειόν του πρὸς βορρᾶν. Ἐνῶ δὲ κατεπολεμεῖ διαφόρους βαρβάρους λαοὺς, πρὸς καὶ πέραν τοῦ Ἰστροῦ, καὶ ἐν τῇ ἐπιστροφῇ του κατετρόπωσε τοὺς Ἰλλυριοὺς καὶ Ταυλαντίους, ψευδῆς φήμη περὶ τοῦ θανάτου του ἐκίνησε τοὺς Θεβαίους εἰς ἀποστασίαν, ἐτάραξε δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Μαθὼν ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος, κινήσας ἐφθασεν ἐντὸς 12 ἡμερῶν πρὸ τῶν Θεβῶν, κατετρόπωσε τοὺς Θεβαίους εἰς μίαν μάχην, κατεδάφισε τὴν πόλιν των (πλὴν τῆς Καδμείας) καὶ ἀφῆκεν ἀνεπαφα μόνον τοὺς ναοὺς καὶ τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου τὴν οἰκίαν. Τοὺς δ' ἐναπολειφθέντας κατοίκους (30,000) ἐξηνδραπόδισεν. Ἡ ταχειὰ του αὐτῆ ἐνέργεια ἠσύχασεν ἐκ φόβου τοὺς ἄλλους Ἕλληνας.

Ἡ ἐν Γρανικῷ ποταμῷ νίκη (331). Γόρδιος δεσμός.

Ἀφῆσας τὸν Ἀντίπατρον ἐν Μακεδονίᾳ πρὸς τήρησιν τῆς ἡσυχίας τῶν

Ἐν Εὐρώπῃ κτήσεις του, διέβη τὸν Ἑλλησποντον, καὶ ἀπέβη ἐπὶ τῆς παροχίαν τῆς Ἀσίας μετὰ 30,000 πεζῶν στρατιωτῶν καὶ 4,500 ἵππων. Ὁ ἀγὼν ἤρχισεν ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Γρανικοῦ ποταμοῦ, ὅπου 100,000 Περταί, προσπαθοῦντες νὰ τὸν ἐμποδίσωσι προσεδλήθησαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκεῖ ἐκινδύνευσεν τὴν ζωὴν του, ἀλλ' εἰς τῶν στρατηγῶν του, ὁ Κλείτος, τὸν ἔσωσε, φανεύσας ἐχθρὸν τινα, μέλλοντα νὰ τὸν κτυπήσῃ εἰς τὰ νῶτα.

Διευθύνθη μετὰ ταύτην τὴν νίκην κατὰ τὸ μῆκος τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ, κυριεύων τὰς παραθαλασσίους πόλεις, τὸν Δαρεῖον ἀπὸ τοῦ νὰ στρατολογήῃ ἐν Ἑλλάδι ἢ ἀπὸ τοῦ νὰ διεργείρῃ ταραχάς· διότι παρετήρησε, διαβαίνων τὸν Γρανικόν, ὅτι τὰ μέγιστα προσκόμματα ἐγίνοντο εἰς αὐτὸν ὑπὸ τῶν ὑπηρετούντων εἰς τὰ τοῦ Δαρείου στρατόπεδα μισθωτῶν Ἑλλήνων. Ἐν διαστήματι δὲ ὀλίγων μηνῶν ἐκυριεύσεν ὅλην τὴν χερσόνησον.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐμποδίσθη ἐν Κιλικίᾳ ὑπὸ τίνος ἀσθενείας, λίαν ἐπικινδύνου, καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ἀπηλπίσθησαν περὶ τῆς ζωῆς του· οὐδεὶς δὲ τῶν ἄλλων ἰατρῶν ἐτόλμα νὰ τὸν βοηθήσῃ, φοβούμενοι, μήπως ἀποτυχόντες διαβληθῶσι πρὸς τοὺς Μακεδόνας. Ἀκαρρᾶν δὲ τις φίλος του ἰατρός, ὀνομαζόμενος Φίλιππος, μόνος ἐτόλμησε νὰ ἀποπειραθῇ ὅπως τὸν εἴωσῃ, προπαρασκευάσας δι' αὐτὸν ἰατρικόν, τὸ ὅποιον δραστηρίως ἐμελλε νὰ ἐνεργήσῃ. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε λάβει ἐπιστολῆν τοῦ Παρμενίωνος ἐκ τοῦ στρατοπέδου, εἰδοποιοῦσαν αὐτὸν νὰ δυσπιστῇ εἰς τὸν ἰατρὸν τοῦτον, ὡς ἐξηγορασμένον δῆθεν ὄντα ὑπὸ τῶν Περσῶν. Ὁ Δαρεῖος δὲ νεωστί εἶχεν ὑποσχεθῆ, ὡς ἀντάλλαγμα τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως, χίλια τάλαντα καὶ τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας εἰς τινα τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅμως εἰς οὐδὲν τούτων ἠθέλησε νὰ πιστεύσῃ· ὅθεν διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς ἐγγειρίας εἰς τὸν Φίλιππον τὴν κατηγοροῦσαν αὐτὸν ἐπιστολὴν, διὰ τῆς ἑτέρας ἐπὶ τὸ ἰατρικόν, δεικνύων οὕτω τὴν πρὸς τοὺς φίλους του καὶ τὴν ἀρετὴν πίστιν του.

Δί ἐν Ἰσσοῦ καὶ Ἀρβήλοις νίκαί. (333—331)

καὶ αἱ λοιπὰ κατακτήσεις.

Ἐν τούτοις ὁ Δαρεῖος ἐπλησίαζε μετὰ μεγάλου στρατοῦ 400,000 πεζῶν καὶ 100,000 ἵππων. Ὁ Ἀλέξανδρος σπεύσας τὸν ἐπρόσθεσεν εἰς Ἰσσοῦ, παρὰ τὴν εἰσόδον τῆς Συρίας, καὶ ἐκεῖ προσβαλὼν τὸν πολυάριθμον αὐτοῦ στρατον, τὸν ἐνίκησε κατὰ κράτος. Κατεδίωξε δὲ μετὰ χρι νυκτός καὶ αὐτὸν τὸν μέγαν βασιλέα ἰδιακοπῶς φεύγοντα, ἀλλὰ δὲν συνέλαβεν αὐτόν. Μετὰ ταῦτα ἐξηκολούθησε νὰ παραπορεύηται τὰ παραλία, διήλθε τὴν Συρίαν, ἐκυριεύσε τὴν Τύρον μετὰ ἐπτάμηνον πολιορκίαν, μετ' αὐτὴν δὲ καὶ τὴν Γάζαν καὶ διὰ τοῦ Πηλουσίου εἰσῆλθεν εἰς Αἴγυπτον. Ἐκεῖ ἔκτισε τὴν καὶ ἕως τῶρα σωζομένην ὀμώνυμον αὐτῷ πόλιν, τὴν Ἀλεξάνδρειαν, ἣτις τὰχιστα ἐγένετο ἡ πρωτεύουσα ἀποθήκη τοῦ

ἐμπορίου τοῦ κόσμου. Ἐν τῆς Ἀλεξανδρείας μετέβη διὰ τῆς ἐρήμου εἰς τὸ περὶ φημον μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἀμμωνος, ἵνα συμβουλευθῇ αὐτό· ἐκαὶ δὲ προσήγορεύθη ὑπὸ τοῦ ἱερέως ὡς υἱὸς τοῦ Διὸς, ἔπειτα ἐπανῆλθεν εἰς Αἴγυπτον.

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε τότε κυριεύσει ὅλα τὰ παραθαλάσσια μέρη τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Δαρείου, ἅτινα ἀντικρούουσι τὴν Ἑλλάδα καὶ ἤρξισε, διαβάς τὸν Ἑδράτην, τὴν καταδίωξιν τοῦ ἡγευόνος τούτου. Ἐν ᾧ δὲ τὸν προσήγγιζεν, οἱ Πέρσαι ἐντρομοὶ ἔφρευγον ὀπισθεν τοῦ Τίγριδος. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁμοῦ τὸν ἠκολούθησε μετὰ μεγάλης δραστηριότητος καὶ ταχύτητος, καὶ καταλαβὼν τὸ στρατεύμαά του ἐν τῇ πεδιάδι τῶν Ἀρβήλων, τὸ κατέστρεψεν ἄνευ κόπου (331).

Ὁ Ἀλέξανδρος, βέβαιος ἤδη ὅτι οὐδεὶς στρατὸς τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας ἠδύνατο ν' ἀντισταθῇ εἰς τοὺς Μακεδόνας του, τὸν ἀφῆκε νὰ φεύγῃ καὶ κατέβη ὁ ἴδιος εἰς τὴν πόλιν Βαβυλώνα, ὅπου προσήνεγκε θυσίας εἰς τὸν Θεὸν Βῆλον, οὐτινος τὸν ναόν, καταστραμμένον ὑπὸ τοῦ Σέρξου, ἀνωκοδόμησεν. Ἦτο δὲ τοῦτο ἱκανοποίησις, δοθεῖσα εἰς τοὺς Βαβυλωνίους καὶ τρόπος διὰ νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔπραττε τὸ αὐτὸ πανταχοῦ, ἐπισκεπτόμενος τοὺς ναοὺς καὶ τιμῶν τοὺς ἐν αὐτοῖς λατρευομένους θεοὺς, διὰ νὰ ἐλύσῃ εἰς ἑαυτὸν τὴν τῶν λαῶν ἀγάπην. Μετὰ βραχείαν ἐν Βαβυλώνι διαμονὴν, ἐπορεύθη δρομαίως πρὸς κατάληψιν τῶν ἄλλων πρωτεύουσάν του Δαρείου, τῶν Σούσων, ὅπου εὗρεν ἄπειρα πλοῦτη, τῆς Περσепόλεως καὶ τῶν Πασαργαδῶν, πόλεως ἱεραῶν τῶν Περσῶν, ἐν ἧ ἐγένετο ἡ στέψις τῶν βασιλέων. Κύριος οὕτω γενόμενος τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους τῆς αὐτοκρατορίας, ἀνέβη πάλιν τότε πρὸς τὸ βόρειον, διὰ νὰ ἀνεύρῃ ἐκ νέου τὰ ἔχνη τοῦ Δαρείου, καὶ ἐφθασεν οὕτως εἰς τὰ Ἐκβάτανα.

Θάνατος τοῦ Δαρείου (330).

Ὁ Δαρεῖος εἶχεν ἀναχωρήσει ἀπὸ ταύτης τῆς πόλεως πρὸς 3 μερῶν. Ὁ Ἀλέξανδρος τὸν κατεδίωξε μετὰ μεγάλης σπουδῆς, ἐν διαστήματι ἑνδεκά ἡμερῶν διατρέξας 3000 σταδίους, καὶ ὁμοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν φθάσῃ, ἀλλὰ πρὸς τὰς πύλας τῆς Κασπιανῆς δύο τοῦ βασιλέως ὑπῆρξαν ἦλθον ἀναγγέλλοντες, ὅτι ὁ Βῆσος σατράπης τῆς Βακτριανῆς, συνομόσας μὲ ἄλλους στρατηγούς, εἶχεν ἀλυσσοδέσει τὸν βασιλέα του Δαρείου καὶ τὸν ἔστυρεν ὀπισθεν του. Οἱ Μακεδόνας τότε ἔσπευσαν εἰς καταδίωξίν του. Ὁ Βῆσος ὁμοῦ, καθ' ἣν στιγμὴν ἐμελλον νὰ τὸν καταλάβωσιν, ἔσφαξε τὸν αἰχμάλωτόν του ὡς βραδύνοντα τὴν φυγὴν του, καὶ ἔφυγεν ἐγκαταλείψας τὸ πτώμα εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις καλύψας αὐτὸ μὲ τὴν ἰδίαν χλαμύδα, διέταξε νὰ τὸ μεταφέρωσι καὶ τὸ θάψωσιν ἀξιοπρεπῶς εἰς τοὺς τάφους τῶν τῆς Περσίας βασιλέων. Ὁ Βῆσος κηρυχθεὶς ἤδη βασιλεὺς τῆς Περσίας, ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ κέντρον ἀντιστάσεως ἐν τῇ Βακτριανῇ καὶ τῇ Σογδιανῇ, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἰδὼκε καιρὸν εἰς αὐτόν· συλλαβὼν δὲ αὐτὸν πέραν τοῦ Ὠξοῦ, τὸν πα-

ρέδωκεν εἰς τὸν ἀδελφὸν τοῦ Δαρείου, ὅστις ἐξεδικήθη αὐτὸν σιληρότατα βασιανίας αὐτὸν ἕως θανάτου (329).

Στρατεῖται πρὸς βορρᾶν τῆς αυτοκρατορίας (329—328).

Ὁ Ἀλέξανδρος διέτρυψε δύο ἔτη εἰς τὰς χώρας ταύτας, ὑπὸ μαχίμων λαῶν κατοικουμένας, ὅπου ἔκτισε πόλεις διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Σκύθας ὀπίσθεν τοῦ ποταμοῦ Ἰαξάρτου· κατέστειλεν ἐπαναστάσεις, πρὸ πάντων τὴν ἐπαναστάσιν ἀνδρείου τινὸς σατράπου, τοῦ Σπιταμένου, καὶ κατέστρεψε φρούρια, νομιζόμενα ἀπόρητα. Ἐν τῇ λεγομένῃ Σογδιανῇ πέτρα, ἀπρόσιτον ἀκρόπολιν, εὐρῶν ὁ Ἀλέξανδρος τὴν οἰκογένειαν Πέρσου τινὸς μεγιστάνου, τοῦ Ὁξυάρτου, ἐνυμφεύθη τὴν ὄραϊαν αὐτοῦ κόρην Ῥωζάνην. Ἡ συγγένεια αὕτη ἐξισφάλισε τέλος τὴν ἡσυχίαν τῶν μερῶν τούτων.

Θάνατος τοῦ Κλείτου καὶ τοῦ Φιλώτα.

Μετὰ τοὺς δυσκόλους καὶ κινδυνώδεις ἐκείνους πολέμους συνέβη καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κλείτου (328). Εἰς συμπόσιον, ὅπου ἀφθόνως ἔπιον οἶνον, οὐτιδανοὶ κόλακες ὑπερεξεθειάζον τὸν Ἀλέξανδρον τοσοῦτον, ὥστε τὸν προέκρινον τῶν κοινῶν ὑπολαβανομένων ἡρώων, τοῦ Κάστορος καὶ τοῦ Πολυδεύκου, καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ Ἡρακλέους. Ὁ Κλείτος τότε ἀγανακτήσας ἐφώναξεν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος δὲν κατώρθωσε μόνος τὸ πᾶν, καὶ ὅτι μέγα μέρος τῆς δόξης του ὀφείλεται εἰς τοὺς Μακεδόνας· καὶ, ἐπειδὴ ἐξηυτέλιζον τὰς πράξεις τοῦ Φιλίππου, ὑπερυψώνοντες τὰ κατορθώματα τοῦ υἱοῦ του, ὁ γηραιὸς στρατηγός, παρεκβᾶς τῶν ὀρίων τοῦ λόγου, ἤρχισεν ἐπαινῶν τὸν πατέρα, νὰ σατυρίζῃ τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ ἐκτείνων τὸν βραχίονα πρὸς τοῦτον, ἀνευ τῆς βοηθείας τοῦ βραχίονος τούτου, εἶπε, σὺ ἀπόλλυσσὸ εὐθὺς ἀπὸ τοῦ Γρανικοῦ». Ὁ βασιλεὺς οἰνοβαρῆς καὶ πνέων ὀργῆν, ἀρπάσας λόγχην ἀπὸ τινος τῶν φυλάκων του, διεπέρασε τὸν σωτήρα του, τὸν φίλον του· ἀνανήψας ὅμως εὐθὺς μετενόησε, καὶ στρέψας κατὰ τοῦ στήθους του τὴν αἰχμὴν τῆς λόγχης, ἐμείλε νὰ λογχίσῃ ἑαυτὸν, ἀν μὴ τὸν ἀνεχαιτίζον. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας διέμεινεν ἐν τῇ σκηνῇ του ὀλολύζων, κρᾶζων τὸν Κλείτον, καταρῶμενος ἑαυτὸν καὶ ἀποποιοῦμενος πᾶσαν τροφήν.

Ἄλλη τραγικὴ πρᾶξις συνέβη καιρὸν τινα μετὰ ταῦτα, ὁ φόνοσ τοῦ φιλοσόφου Καλλισθένους, κατηγορηθέντος ἐπὶ συνωμοσίᾳ κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ βασιλέως. Πρὸ τούτων δὲ ὁ Φιλώτας ἀπωλέσθη τῷ ἔτει 329, λιθοβοληθεὶς ὑπὸ ὀλοκλήρου τοῦ στρατοῦ δι' ἄλλην τινὰ συνωμοσίαν, μὴ ἀνακαλυφθεῖσάν ποτε. Ἐδολοφονήθη δ' ἔτι κατὰ προσταγὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ὁ πατὴρ τοῦ Φιλώτα ἑβδομηκοντούτης στρατηγὸς Παρμενίων, πρὶν προσθάσῃ νὰ μάθῃ τὸν φόνον τοῦ υἱοῦ του τούτου. Αἱ πράξεις αὗται εἶναι κηλίδες δυσάρεστοι ἐπὶ τῆς μνήμης τοῦ μεγάλου τούτου ἀνδρός.

Αἱ κατὰ τῶν Ἰνδῶν ἐκστρατεῖαι (327—325).

Ἀπὸ τῆς Βακτριανῆς ὁ Ἀλέξανδρος διευθύνθη πρὸς τὰν

των ὄχθων τοῦ ὁποίου δύο βασιλεῖς ἐδυναστεύον, ὁ Ταξίλης, ὅστις ἤλ-
θεν ἐμπροσθεν τοῦ κατακτητοῦ προσφέρων αὐτῷ τὴν ὑποταγὴν του, καὶ
ὁ Πῶρος, ὅστις τὸν περιέμενον ὑπερῆκάνως μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεων του
ἤκταν τοῦ ποταμοῦ. Οἱ Μακεδόνες ἐκόψαν ὀλόκληρον δῆσος καὶ κατε-
σκεύασαν στόλον, ἐνίκησαν δὲ τὸν Ἰνδὸν ἡγεμόνα πλησίον τοῦ Ἰθά-
σπου. Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος οὐ μόνον ἀφῆκεν αὐτὸν νὰ ἄρχῃ εἰς τὸ βασι-
λεῖόν του ὡς σατράπης, ἀλλὰ καὶ ἄλλην χώραν ἔδωκεν εἰς αὐτὸν, καὶ
τὸν ἐπιβόρτισε νὰ ἐπαγρυπνῇ περὶ τῆς ὑπακοῆς ὅλης ταύτης τῆς χώρας,
ἔλγων ὁ ἴδιος νὰ προχωρήσῃ μακρότερα, ἵνα διασῇ τὸν Ἰθάσπην, καὶ
κατακυριεύσῃ τὰς Ἰνδίας· ὁ στρατός του ὅμως ἀπεποιήθη νὰ προβῇ πε-
ραιτέρω. Ἀνήγειρε δὲ τότε δώδεκα μεγίστους βωμοὺς, περίξ τῶν ὁποίων
ἔτέλεσεν ἀγῶνας, ἔπειτα κατέβη τὸν Ἰθάσπην μέχρι τοῦ παρά τὸν Ἰν-
δὸν ποταμὸν στομίου του, καὶ τὸν Ἰνδὸν μέχρι τοῦ ὠκεανοῦ, ὑποτάσ-
σων ὅλους τοὺς παραποταμίους λαοὺς, κτίζων πόλεις, ναυπηγεῖα καὶ
λιμένας.

Κατὰ ταύτην τὴν πορείαν καὶ τὴν πολιορκίαν φρουρίου τινὸς τῶν Μαλ-
λῶν, τὸ ὀρμητικὸν του θάρρος ὀλίγον ἔλειψε νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν
του. Πρῶτος κατώρθωσε νὰ ἀναβῇ τὰ τεῖχη· τρεῖς δὲ τῶν αξιωματικῶν
του τὸν ἠκολούθησαν· ἀλλ' αἱ κλίμακες συνετριβήσαν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος
ἐκτεθειμένος ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ προτειγίσματος εἰς ὅλα τὰ βέλη μῶ-
νος, ἐρρίφθη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ φρουρίου. Ἐπερισθεῖς εἰς τὸ τεῖχος
καὶ προφυλαττόμενος ὑπὸ τινος κορυμμοῦ δένδρου, ἐκράτησε τοὺς ἐχθροὺς
μακρὰν, ἐφόρευσε τοὺς μᾶλλον θρασεῖς, οἵτινες τὸν ἐπλησίασαν, ἀλλ' ἔ-
πεσε τέλος προσβληθεὶς ὑπὸ βέλους. Εὐτυχῶς οἱ τρεῖς ὁπαδοὶ του συνη-
νόησαν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐκάλυψαν τὸ σῶμά του μετὰ ἀσπίδας των.
Ἡ ἀντίστασις αὕτη ἔδωκε καιρὸν εἰς τοὺς στρατιώτας νὰ ὑπερπηδήσωσι
τὰ τεῖχη καὶ νὰ τρέξωσι σωρηθὸν τότε. Ὁ Ἀλέξανδρος μετεφέρθη λει-
ποθυμημένος εἰς τὴν σκηνὴν του καὶ ἐπὶ τινα καιρὸν δὲν εἶχον ἐλπίδας
περὶ τῆς ζωῆς του.

Διερευνήσας πεφροντισμένως τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἰνδοῦ ὁ Ἀλέξανδρος,
ἐπέστρεψεν εἰς τὰ Σούσα αὐτὸς μὲν μετὰ τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ στρα-
τοῦ διὰ τῶν ἐρήμων τῆς Γεδρωσίας καὶ τῆς Καραμανίας, ὅπου οὐδεὶς
στρατός εἶχεν εἰσέτι εἰσδύσει, ὁ δὲ ναύαρχός του Νέαρχος μετὰ τοῦ ὑ-
πολοίπου μέρους, παραπλέων τὴν παραλίαν μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Τι-
γριδος καὶ Εὐφράτου. Τὸ δ' ἐφεξῆς ἔτος ὁ Ἀλέξανδρος εἰσῆλθεν εἰς Βα-
βυλῶνα.

Ἑκτασις τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου αὐτοκρατορίας καὶ ὁ θάνατός του

Ἡ αὐτοκρατορία του ἦτο ἡ εὐρυτάτη πασῶν, ὅσας ὁ ἀρχαῖος κόσμος
εἶδεν· ὠρίζετο πρὸς ἄρκτον ὑπὸ τοῦ Ἰατροῦ, τοῦ Εὐξείνου πόντου, τοῦ
Καυκάσου, τῆς Κασπίας θαλάσσης· πρὸς ἀνατολάς, ὑπὸ τῶν Ἡμωδῶν
ἑρέων, καὶ τῶν ποταμῶν Ἰφάσιος καὶ Ἰνδοῦ· πρὸς νότον ὑπὸ τῆς Ἐρυ-
θρᾶς Θαλάσσης, τῆς Περσικῆς κήλπου, τῶν ἐρήμων τῆς Ἀραβίας καὶ τῶν

καταρράκτων τῆς Σύνης· πρὸς δυσμὰς δὲ ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου.

Ἄφ' οὗ ὁ Ἀλεξάνδρος ἐθεμελίωσε τὴν ἐκτεταμένην ταύτην ἐπικρατίαν διὰ τῶν ὀπλων, ἔπρεπε νὰ τὴν καταστήσῃ διαρκῆ διὰ τῆς ἐμφρονος διοικήσεώς του· ὅθεν, ἵνα ἀποκτήσῃ τὴν ἀγάπην τῶν ἠττωμένων, ἐθυσίαζεν εἰς τοὺς θεοὺς των, εἰσέβητο τὰ ἔθιμά των, παρέδιδε γενικῶς εἰς χεῖρας τῶν αὐτοχθόνων τὴν πολιτικὴν διοίκησιν τοῦ τόπου, καὶ ἠγωνίζετο παντοιοτρόπως νὰ ἐνώσῃ τοὺς μὲν λαοὺς διὰ γαμηλίων δεσμῶν, ὡς ὁ ἴδιος ἐδῶκε τὸ παράδειγμα. Ἐκτὸς τούτου ἵνα μονιμοποιηθῇ καὶ ὠφελιθῇ πλεοῦστον ἐκ τῆς ἰσχύος τοῦ ἐμπορίου, ἐδημιούργησε μεταξὺ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, μεταξὺ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Περσίας κοινὰ συμφέροντα. Ἔνεκα τούτου ἐκτίσεν τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τοσαύτας ἄλλας πόλεις, αἵτινες εἰσέτι ὑφίστανται διὰ τὸ προσφυῆς τῆς θέσεως αὐτῶν· ἐβάθυνεν ἐν Βαβυλωνίᾳ λιμένα ἱκανὸν νὰ χωρήσῃ 1,000 πλοῖα. Παραδοθεὶς δὲ ἄκαθέτως εἰς τὰ συμπόσια καὶ τὰς μακρὰς εὐωχίας, κατελήφθη ὑπὸ πυρετοῦ, καὶ τὴν ἐνδεκάτην ἡμέραν ἐξέπνευσεν ἄγων τὸ τριακοστὸν καὶ τρίτον ἔτος τῆς ἡλικίας του (21 ἀπριλίου 323).

§. 33. Διαμελισμὸς τοῦ μακεδονικοῦ κράτους.

Οἱ Σπαρτιάται οὐδέποτε ἠθέλησαν ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν ἀξίωσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ νὰ ἀρχῇ τῆς Ἑλλάδος, οὐδ' ἐδῶκαν εἰς αὐτὸν, ὡς αἱ ἄλλαι τῆς Ἑλλάδος πόλεις, στρατιώτας διὰ τὴν εἰς Ἀσίαν ἐκστρατείαν. Ἄμα μάλιστα μαθόντες, ὅτι διέβη πέραν τοῦ Ἑλλησπόντου, συνέστησαν συμμαχίαν κατ' αὐτοῦ. Καὶ τινες μὲν τῶν πόλεων συνετάχθησαν μετὰ τῆς Σπάρτης, ἄλλαι δὲ ἐκ φόβου ὑπεστήριζον τὰ μακεδονικὰ συμφέροντα. Αἱ Ἀθηναὶ ἔμενον οὐδέτεραι, ὁ δὲ ῥήτωρ αὐτῶν Δημοσθένης, συκοφαντήεις ὅτι ἐδωροδοκῆθη ὑπὸ τοῦ Ἀρπάλου θησαυροφυλάκκος τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ πιστευθεὶς τῆς συκοφαντίας, κατεδικάσθη εἰς ζηνμίαν πεντήκοντα ταλάντων· μὴ δυνήεις δὲ νὰ τὰ πληρῶσῃ ἐφυγεν εἰς Αἴγινα.

Ὁ Ἀρπαλος οὗτος, φοβηθεὶς τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔνεκα καταχρήσεων, πραχθεισῶν εἰς Ἐκβάτανα, ὅπου εἶχεν ἀφίσει αὐτὸν ἐπιμελητὴν τοῦ θησαυροῦ, κατέφυγεν εἰς Ἀθήνας, φέρων πλῆθος χρημάτων.

Ὅτε ἐγνωρίσθη ὁ θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐγένεον ἐτοιμασίαι πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ταχθέντων εἰς τὸν στρατὸν πάντων τῶν νεωτέρων τῶν 40 ἔτων, καὶ στόλου ἐξοπλισθέντος. Ἀπόστολοι δὲ ἀπεστάλησαν εἰς τὰς κυριώτερας τῆς Ἑλλάδος πόλεις καλοῦντες αὐτὰς πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Δημοσθένης συνώδευσε τοὺς ἀπεσταλμένους καὶ διὰ τῆς πειστικῆς εὐγλωττίας του πολλὰς κατέπεισε πόλεις νὰ συνταχθῶσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Τοῦτα μαθὼν ὁ δῆμος ἀνεκάλεσεν ἐκ τῆς ἐξορίας τὸν Δημοσθένην, ἀποστείλας πλοῖον εἰς Αἴγινα νὰ τὸν παραλάβῃ· ἐλθόντα δὲ εἰς Ἀθήνας, ὑπεδέχθησαν αὐτὸν ἐν θριάμβῳ.

Ἐν τούτοις πολλῇ ἔγεινε σύγχυσις ἐν Ἀσίᾳ περὶ τῆς διαδοχῆς τοῦ θρόνου τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἡ γυνὴ αὐτοῦ Ρωξάνη ἔτεκε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου υἱόν, ὅστις ὠνομάσθη Ἀλέξανδρος. ὕπρχε δὲ καὶ εἰς ἑτεροθαλῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀδελφός, ὀνόματι Ἀρρίδατος, ὅστις ἦτο εὐθέης. Ὄθεν, διεγερθείσης φιλονικίας μεταξύ τῶν στρατηγῶν ἀνέπρεπε νὰ φυλαχθῇ ὁ θρόνος διὰ τὸ νηπίον τῆς Ρωξάνης, ἢ νὰ δοθῇ εἰς τὸν Ἀρρίδατον, ἀπερασίσθη νὰ δοθῇ εἰς τοῦτον, καὶ οὕτως ἀνηγορεύθη βασιλεὺς, μετονομασθεὶς Φίλιππος, συμμετασχόντος τῆς βασιλείας κατ' ὄνομα μόνον καὶ τοῦ ἐκ τῆς Ρωξάνης υἱοῦ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο ἀνίκανος νὰ κυβερνᾷ ὁ Ἀρρίδατος, ἔγεινε κηδεμῶν (ἐπιμελητῆς) αὐτοῦ εἰς τὰς ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ χώρας Περδίκας ὁ μέγιστος τῶν Μακεδόνων στρατηγῶν, εἰς τὸν ὅποιον ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθνήσκων ἔδωκε τὸ δικτύλιόν του. Ὁ Ἀντίπατρος ἐξικολούθει τὴν ἡγεμονικὴν ἀσκῶν ἐξουσίαν ἐν Μακεδονίᾳ, καὶ ὁ Πτολεμαῖος διωρίσθη νὰ διοικῇ τὴν Αἴγυπτον. Ἀλλ' αἱ διατάξεις αὗται πολλὴν ἐπέφερον σύγχυσις, διότι ἕκαστος μὲν τῶν εἰρημένων ἀντιβασιλέων ἀπέβλεπε εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς ὅλης αὐτοκρατορίας, ἄλλοι δὲ ἐπεθύμουν νὰ λάβωσι διοικήσεις ἐπαρχιῶν ἐπὶ σκοπῷ νὰ μετατρέψωσιν αὐτὰς εἰς βασιλεία ἑαυτῶν. Εἰς ἐπιτυχίαν τῶν ἐπιθυμιῶν των καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ ἔπραττον δολοφονίας καὶ φόβους, ὥστε ὀλίγοι τῶν κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἐπισήμων ἀνδρῶν ἀπέθανον φυσικὸν θάνατον. Ἐκ τούτων δὲ σύγχυσις καὶ ἀναρχία ἐπεκράτησε πανταχοῦ τῆς μακεδονικῆς αὐτοκρατορίας.

Ὁ Περδίκας, καταστάς ἀπηνῆς τύραννος, κατέστρεψε πάντας τοὺς ἐν τοῖς διαφόροις πόλεσι τῆς Ἀσίας ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου συνοικισθέντας ἀποίκους, ἀπομάχους ὄντας τοὺς πλείστους, διότι ἐπιθυμήσαντες νὰ ἀπέλθωσιν εἰς Ἑλλάδα, καὶ ἐμποδισθέντες ἐπανέστησαν. διὰ ταιούτων πράξεων ἠλίπξεν ὁ Περδίκας νὰ καταλάβῃ ποτὲ τὸν μακεδονικὸν θρόνον.

Λαιμιακὸς πόλεμος. Θάνατος Δημοσθένους.

Ὁ Ἀντίπατρος ἐν τούτοις, ὁ τῆς Μακεδονίας διοικητῆς, διετέλει πολεμῶν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Πολλαὶ δὲ πόλεις, ἐνωθεῖσαι μετὰ τῶν Ἀθηναίων, συνήχθησαν εἰς Θερμοπύλας ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Ἀθηναῖον Λεωσθένη. Γενομένης ἐνταῦθα μάχης ἐνίκησαν οἱ σύμμαχοι καὶ ὁ Ἀντίπατρος, καταφυγὼν εἰς Λαιμίαν ἐπολιορκήθη στενωῶς· ἀλλ' ἐπελθούσης εἰς αὐτὸν ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Λεονάτον ἐπικουρίας ἐξ Ἀσίας, τὴν ὁποίαν δὲν ἤδυνήθη ν' ἀποκρούσῃ ὁ διαδεχθεὶς τὸν πεσόντα εἰς τὴν πολιορκίαν αὐτὴν Λεωσθένης, ἠττήθησαν οἱ Ἕλληνες ἐν Κρανῶνι (322), καὶ ὁ τῶν Ἀθηναίων στόλος κατετροπώθη ὑπὸ τοῦ μακεδονικοῦ· τούτου ἕνεκεν οἱ σύμμαχοι ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσι κατὰ μέρος ἕκαστος πρὸς τὸν Ἀντίπατρον. Καὶ αὐτοὶ οἱ κατ' ἀρχὰς ἀναλαβόντες τὴν συνθήκην Ἀθηναῖοι ὑπεχρῶθησαν ἐπὶ τέλους νὰ δεχθῶσι τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἀντιπάτρου ἐπιβληθέντας ὅρους τῆς εἰρήνης, καὶ νὰ δεχθῶσι εὐθύμῳ μακεδονικῆς στρα-

ῥᾶς ἐν Πόονυχια. Ἀπῆλθεσ δὲ ὁ Ἀντίπατρος καὶ τὴν εἰς χεῖρας αὐτοῦ παράδοσιν τῶν ἀντιπολιτευθέντων πρὸς αὐτὸν πολιτικῶν, ἐν οἷς καὶ τὸν Δημοσθένην, ἀλλ' οὗτοι εἶχον ἤδη φύγει ἐκ τῆς πόλεως. Ὁ Δημοσθένης κατέφυγεν εἰς τὸν ἐν Καλαυρία ναὸν τοῦ Ποσειδῶνος· ὅτε δὲ ἦλθον ἐκεῖ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Ἀντιπάτρου νὰ τὸν συλλάβωσι, μασσήσας δηλητήριον ἐτελεύτησεν, ἵνα μὴ πέσῃ ζῶν εἰς χεῖράς του (322 π. Χ.).

§ 34. Οἱ τοῦ Ἀλεξάνδρου διάδοχοι.

Μαθὼν ὁ Ἀντίπατρος τὰς ἐπὶ τοῦ μακεδονικοῦ θρόνου ἀξιώσεις τοῦ Περδίκκα, καὶ συνενωθείς μετὰ τοῦ Πτολεμαίου, ἐκήρυξε πόλεμον κατ' αὐτοῦ. Ὁ Περδίκκας κατευθυνθεὶς εἰς Αἴγυπτον μετὰ ἰσχυροτάτου στρατοῦ καὶ ἔγων μετ' ἑαυτοῦ τὸν Ἀρρίδαϊον καὶ τὴν Ῥωξάνην μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς Ἀλεξάνδρου, ἐδολοφονήθη ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ ὑπὸ τινος τῶν ἀξιωματικῶν του. Ἦδη δὲ ἡ ἀντιβασιλεία περιῆλθεν εἰς τὸν Ἀντίπατρον, ὅστις ἀποθανὼν τὸ ἐπιὸν ἔτος, ἀφῆκε διάδοχόν του τὸν Πολυσπέρχοντα, ἀρχαῖον τοῦ Ἀλεξάνδρου στρατηγόν. Ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου Κάσσανδρος ἀντέστη εἰς αὐτὸν, ἰσχυριζόμενος, ὅτι αὐτὸς εἶναι δίκαιον νὰ διαδεχθῇ τὸν πατέρα του. Ἐκ τούτου ἠγέρθη πόλεμος μετὰ αὐτῶν, καθ' ὃν ὑπερίσχυσεν ὁ Κάσσανδρος, συμμαχήσας μετὰ τοῦ Ἀντιγόνου.

Μετὰ τὴν ἐκπολιόρρηξιν τῆς Πύδνας ἐν Μακεδονίᾳ ἐφόνευσεν ὁ Κάσσανδρος τὴν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει διαμένουσαν Ὀλυμπιάδα, μητέρα τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου (316), καταδικασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου τῶν Μακεδόνων, διότι εἶχεν ἀποκτείνει τὴν γυναῖκα τοῦ Ἀρρίδαϊοῦ Εὐριδίκην, σύμμαχον οὖσαν τοῦ Κασσάνδρου, καὶ τὸν Ἀρρίδαϊον αὐτὸν βασιλέα τῶν Μακεδόνων.

Εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον ἐποφθαλιῶν ὁ Κάσσανδρος, ἐφυλάκισεν ἐν Ἀμφιπόλει τὴν Ῥωξάνην καὶ τὸν υἱὸν τῆς Ἀλεξάνδρου, τοὺς ὁποίους ὕστερον ἐστειλε καὶ ἐφόνευσαν (311), εἶτα δὲ, διὰ νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ ἀρχαίου βασιλικοῦ οἴκου τῆς Μακεδονίας καὶ εὐκόλυνῃ τὴν κατοχὴν τοῦ θρόνου, ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν ἑτεροθαλῆ ἀδελφὴν τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου Θεσσαλονίκην, εἰς τιμὴν τῆς ὁποίας ἔκτισε τὴν φέρουσαν τὸ ὄνομα αὐτῆς ἔτι πόλιν ἐν τῷ Θερμακικῷ κόλπῳ. Οὐ πολὺ δ' ὕστερον ἤρχισε ν' ἀνακτίσῃ, τῇ συνδρομῇ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος, τὰς εἰς πολλοῦ ἤδη κατεστραμμένας ὑπὸ τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου Θήβας.

Ἐν δὲ τῇ Ἀσίᾳ ὁ Ἀντίγονος, νικήσας (316) τὸν ἄλλον στρατηγὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου Εὐμένην καὶ γενόμενος ἰσχυροτάτος, ἐφρίνετο καὶ αὐτὸς ἐποφθαλιῶν εἰς τὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου θρόνον· ἀλλὰ τότε συνεμάχησαν κατ' αὐτοῦ ὁ Πτολεμαῖος, ὁ Κάσσανδρος, ὁ Λυσίμαχος καὶ ὁ Σέλευκος (314). Ἐπὶ πολὺν χρόνον ὁ Ἀντίγονος καὶ ὁ ἄξιος υἱὸς αὐτοῦ Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς διεξῆγον εὐτυχῶς τὸν πόλεμον, καταναυμαχίσαντος τοῦ Δημητρίου τὸν Πτολεμαῖον, καὶ ὠνόμασαν ἑαυτοὺς βασιλεῖς. Ἀλλὰ κατὰ μίμησιν αὐτῶν ὠνομάσθησαν βασιλεῖς καὶ οἱ ἀντίπαλοι των, καὶ οὕτω τὸ κράτος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἔπαυσε πλέον νὰ θεωρεῖται

ται ὡς ἐν. Ὁ δὲ Ἀντίγονος ματαίως ἠθέλησε νὰ συνενώσῃ αὐτὸ ὑπὲρ μιὰν ἀρχὴν, διότι ἡ ἀπόπειρα αὐτοῦ νὰ προσβάλῃ τὴν Αἴγυπτον ἀπέτυχε, καθὼς καὶ ἡ τοῦ Δημητρίου νὰ ἐκπολιορκήσῃ τὴν Ῥόδον. Τέλος δ' ἔπεσεν ὁ γέρον Ἀντίγονος ἐν Ἰψῷ τῆς Φρυγίας μαχόμενος κατὰ τοῦ Λυσιμάχου καὶ Σελεύκου (301) καὶ οἱ νικηταὶ σύμμαχοι διευοιράσθησαν τὰς χώρας του. Τοιοῦτοτρόπως ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ κράτους τοῦ Ἀλεξάνδρου ἠγέρθησαν 4 βασιλείαι, ἡ Μακεδονία μετὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν Κάσανδρον, ἡ Συρία ὑπὸ τὸν Σέλευκον, ἡ Αἴγυπτος ὑπὸ τὸν Πτολεμαῖον καὶ ἡ Θράκη (μέχρι τοῦ 281) ὑπὸ τὸν Λυσίμαχον.

Ὁ δὲ Δημήτριος ὁ Πολιορκητὴς μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην κατέφυγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου τὸν ὑπεδέχθησαν ψυχρῶς καὶ αὐτοὶ οἱ θεοποιήσαντες αὐτὸν καὶ τὸν πατέρα του πρότερον Ἀθηναῖοι. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Κασσάνδρου, ὠφελήθη ἐκ τῶν διχονοιῶν τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ προσκληθεὶς μετὰ τοῦ Πύρρου εἰς βοήθειαν τοῦ ἐνός ἐξ αὐτῶν, κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας, ὅπου ἐβασίλευσεν ἑπτα ἔτη μέχρι τοῦ 278, ὅτε, διὰ τὸ βίαιον τοῦ χαρρακτῆρος καὶ τὴν ἐπιβολὴν βαρῶν φόρων, ἐδιώχθη καὶ ἔφυγεν εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπου συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Σελεύκου, περιωρίσθη εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Συρίας καὶ ἐκεῖ ἀπέθανε τὸ 273.

Ὁ δὲ Πύρρος καταλαβὼν τὴν Μακεδονίαν, ἐδιώχθη ὑπὸ τοῦ Λυσιμάχου καὶ ἔμεινεν εἰς Ἠπειρον, ἡσυχῶς βασιλεύων τῷ δὲ 280 π. Χ. προσεκλήθη εἰς Τάραντα τῆς Ἰταλίας, ἵνα βοηθήσῃ τοὺς κατοικοῦς, ἀπείκους, Ἕλληνας ὄντας καὶ πολεμουμένους ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων.

§ 35. Φωκίων.

Ὁ μέγας οὗτος πολίτης τῶν Ἀθηνῶν ἦτο τιμιώτατος καὶ ὀλιγοπὰ κείστατος. Ἐλαβεν ἀπείρους ἀφορμὰς νὰ πλουτήσῃ, ἀλλ' ὅμως ἔμεινε πτωχὸς διὰ βίου. Ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος προσεπάθησαν μυστικῶς τῷ τρόπῳ νὰ τὸν προσκτήσωσι διὰ δώρων, ἀλλ' ἀπέρριψε ταῦτα. Ὅτε δὲ τὸν ἐβίαζον οἱ δωροφόροι νὰ τὰ δεχθῆ ἂν ὄχι διὰ τὸν ἑαυτὸν του, τούλάχιστον διὰ τὰ τέκνα του, «Ὅχ πράξωσιν ὡς ἐγὼ, ἀπεκρίθη. Ἐάν μοι ὀμοιάζωσι, δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην χρημάτων» εἶδὲ μὴ, δὲν ἐπιθυμῶ νὰ τὰ συνδράμω εἰς τὰς ἀκολασίας των». Ὡς στρατηγὸς ἦτο πολὺ ἐπιτήδειος, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τῷ ἀνέθεσαν τεσσαράκοντα πέντε φορές τὴν διοίκησιν τῶν στρατευμάτων των.

Ὡς ῥήτωρ εἶχε μεγάλην ἰσχύν τὴν ἀρετὴν του, ἐναντιοῦτο δὲ εἰς τὰ μέτρα τοῦ Δημοσθένους, ἐπιθυμῶν εἰρήνην μετὰ τὸν Φίλιππον, οὐχὶ ὅμως διαφραρεῖς ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν του πεποιθῆσιν. Ἐδίωξε πολεμῶν τοὺς Μακεδόνας ἐξ Εὐβοίας καὶ ἄλλοτε ἐνίκησεν αὐτοὺς ἐν Θράκῃ, σώσας ἀπὸ τῶν χειρῶν αὐτῶν τὸ Βυζάντιον. Τῷ 419 ὁ ἀντιβασιλεὺς Πολυσπέρχων, ἐχθρὸς τοῦ Φωκίωτος, καθὸ φίλου τοῦ Κασσάνδρου τοῦ ἀνταγωνιστοῦ του ἐζήτησε παρὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸν κατεδικάσαν εἰς θάνατον ὀγδοήκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ὄντα, ἔμετ' αὐτοῦ ἔ άλλου; ὀμό-

φρονᾶς τοῦ τῷ 317 π. Χ. Ἐπιε δὲ ἐν τῇ φυλακῇ τὸ κῶνείον ἀταρᾶχος (317) καὶ κατὰ ψήφισμα τοῦ δήμου μετερέθη ὁ νεκρὸς τοῦ ἐκτός τῶν ὁρίων τῆς Ἀττικῆς. Ἐκτιμήσαντες ὕψερον οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὴν γενομένην ἀδικίαν, ἀνεκόμεσαν ἐκ Μεγαρίδος, ὅπου εἶχε κηθευθῆ, τὰ ἔστιά του εἰς Ἀθήνας, καὶ πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἀνήγειρον ὁ δῆμος χαλκοῦν ἀνδριάντια, καὶ κατεδίκασεν εἰς θάνατον τὸν κατήγορον του.

§ 36. Γαλάται ἐν Ἑλλάδι. (280 καὶ 289 π. Χ.).

Βασιλεύοντας ἐν Μακεδονίᾳ τοῦ τὸν Σέλευκον δολοφονήσαντος Πτολεμαίου τοῦ Κερκυνοῦ, πολυκρίθμον στίβος Κελτῶν ἢ Γαλατῶν, κατελθὼν ἐκ τῆς Παννονίας, ὅπου οἱ βάρβαροι οὗτοι εἶχον 300 ἢδη ἔτη πρότερον ἐγκατασταθῆ, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν Μακεδονίαν· νικήσαντες δὲ τοὺς στρατοὺς τῆς καὶ λεηλατήσαντες αὐτήν, φονεύσαντες δὲ καὶ Πτολεμαῖον τὸν Κερκυνὸν, ἀπῆλθον τὸ ἐπιόν δι' ἔτος ἐπανῆλθον ὑπὸ τὸν ἡγήτορα αὐτῶν Βρένον. Ἦσαν δὲ, καθ' ἃ κοινῶς λέγεται, 150,000 πεζῶν ἢ 20.000 ἵππεων, ὧν ἕκαστος εἶχε δύο οἰκέτας εἰρηπικῶς. Οἱ Ἕλληνες ἐπεράσισαν νὰ τοὺς ἀναγκαιώσωσιν εἰς Θερμοπύλας. Ἡ στερρὰ Ἑλλάς συνεμάχησεν, ἀναθέσασα τὴν ἡγεμονίαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἔδωκαν 1000 ὀπλίτας καὶ 600 ἵππεις· ἐπεμφθη δὲ καὶ ὅλα τὰ πλοῖά των νὰ δευθῶσιν ἀπὸ τὴν πρόμνην καὶ πῶραν εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον, ὑπόθεν οἱ ἐπιβάται στρατιῶται ἠδύναντο κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς συμπλοκῆς νὰ προσβάλλωσι τοὺς βαρβάρους. Ἡ διοίκησις τοῦ τῆς ξηρᾶς στρατοῦ ἀνετέθη εἰς τὸν Ἀθηναῖον Κάλλιππον.

Ἀρκατιρίως ἀποκρουθέντες ἀπὸ τῆς τῶν Θερμοπυλῶν διόδου οἱ Γαλάται, ἀνεκάλυψαν τὸ μονοπάτιον δι' οὗ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Ἑέρξης, καὶ εἰσελθόντες διευθύνθησαν κατὰ τῶν Δελφῶν διὰ νὰ λεηλατήσωσι τοὺς ἐκεῖ θλακυρούς· ἀλλ' ἀποκρουθέντες ἐκ τοῦ τόπου τούτου, βρεινοτάτου ὄντος, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, τὴν ὁποίαν καὶ προσβολαὶ τῶν κητοίκων κτετέστησαν ὀλέθριον. Ἡ κείνα καὶ τὸ ψῦχος τοῖς ἐπροξένησε τρομερὰς βλαβὰς. Ὁ ἀρχηγὸς τῶν ἐπικινδύνως πληρωθεῖς, κῆτοχειριάθη (278). Καταδιωθέντες δὲ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐν ᾧ ὑπεχώρουν, κατεστράφησαν σχεδὸν ἅπαντες. Ἐκ τῶν ὀλίγων δὲ σωθέντων οἱ μὲν ἔμειναν παρὰ τῷ Ἰσθμῷ, ἄλλοι εἰς τὰς παραλίαις τῆς Θράκης καὶ ἄλλοι ἐνωθέντες μετ' ἐπελθόντων ἄλλων ὀμοφύλων των, μετέβησαν εἰς Βιθυνίαν καὶ κατέλαβον τὴν ἀπὸ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν Γαλατίαν.

§ 37. Ἡ ἀγαθὴ ὀλοσπονδία (συνέδριον)

καὶ τὸ κοινὸν τῶν Αἰτωλῶν.

Ἡ ἀπὸ τῶν ὀρχαιοτάτων χρόνων πρῶτον ἐκ τεσσάρων, εἶτα ἐκ δώδε

δέκα τῆς Ἀγαίας πόλεων συνισταμένη πρὸς ὀρθοπευτικὸς κυρίως σκοπὸς ἀχαϊκὴ δημοσπονδία, ἥτις οὐδέποτε ἔλαβε πολλὴν πολιτικὴν σπουδαιότητα, διετέλει ἤδη οὐσα ὑπὸ τὴν μακεδονικὴν κατάθλιψιν, καταλαβόντος πάσας τὰς πόλεις τῆς Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ, διὰ φρουρῶν ἰδίων ἢ διὰ μακεδονιζόντων τυράννων.

Ἡ δημοσπονδία αὕτη διωκεῖτο ὑπ' ἐνὸς στρατηγοῦ, ἐνὸς γραμματέως καὶ συμβουλίου ἐκ δέκα, δημιουργῶν λεγομένων. Ἡ ἀνωτάτη δ' ἐξουσία ἀπέκειτο εἰς τὴν γενικὴν σενέλευσιν, δις τοῦ ἔτους εἰς τὸ πλεσίον τοῦ Αἰγίου ἄλλος τοῦ Ὀμαγυρίου διὸς συγκαλουμένην ὑπὸ τῶν δημιουργῶν καὶ συγκροτουμένην ὑπὸ πάντων τῶν ὑπὲρ τὰ 30 ἔτη γεγονότων Ἀχαιῶν. Αὕτη δὲ ἐξέλεγε καὶ τοὺς εἰρημένους ἄρχοντας ἐτησίως.

Τὸ δὲ αἰτωλικὸν κοινὸν ἦτο δημοσπονδία φυλῶν καὶ οὐχὶ πόλεων, ὡς ἡ ἀχαϊκὴ. Τὸ κοινὸν συμβούλιον αὐτῶν ἐλέγετο Πανατωλικὸν καὶ συνήρχετο ἐτησίως ἐν Θέρμοις, πόλει αἰτωλικῇ, ἵνα ἐκλέγη τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς ἄλλους ἄρχοντας. Τὰ καθ' ἕκαστα τῶν πραγμάτων τοῦ κοινοῦ διευθύνοντο ὑπὸ ἐπιτροπείας, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐλέγοντο ἀπόκλητοι. Ὀφελιθέντες οἱ Αἰτωλοὶ ἐκ τῆς ἐπελθούσης εἰς Ἑλλάδα ἀνωμαλίας ἔνεκα τοῦ θανάτου τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ἐξέτεινον βαθμικῶς τὴν δυνάμιν των καὶ ἔγειναν οὕτως ἐπὶ τέλους κύριοι τῆς Λακρίδος, τῆς Φωκίδος, τῆς Βοιωτίας καὶ μέρους τῆς Ἀκαρνανίας, τῆς Θεσσαλίας καὶ τῆς Ἡπείρου. Τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς μαντεῖον ὑπέπεσαν οὕτως εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν. Εἶχον ἤδη λάβει ἀρχήτερα τὴν Ναύπακτον παρὰ τῶν Ἀχαιῶν καὶ κατόπιν προσαπέκτησαν καὶ διαφόρους πελοποννησιακὰς πόλεις. Αὕτη ἦτο ἡ τῶν Αἰτωλῶν κατάστασις ἐπὶ τῆς εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον ἀναβάσεως Φιλίππου τοῦ Ε΄.

Ἄρατος.

Μετὰ τὴν ἐν Ἰψῷ μάχην (301 π. Χ.), ἡ Ἑλλὰς ἐχωρίσθη τῆς Ἀσίας, καὶ ἔνεκα τῶν ταραχῶν αἵτινες ἐτάραξαν τὴν Μακεδονίαν ἐν διαστήματι τριάκοντα ἐτῶν, ἐγκατελείφθη αὕτη εἰς ἑαυτήν. Τυράννοι δὲ ἐν ἑκάστη πόλει, περιστοιχούμενοι ὑπὸ μισθοφόρων στρατῶν, κατεῖχον τοὺς πολίτας ὑπὸ τρόμον καὶ ἐφορολόγουν αὐτοὺς ἀνηλεῶς.

Ὁ Ἄρατος, υἱὸς τοῦ Κλεινίου, ἐμελέτησε ν' ἀπελευθερώσῃ τὴν πατρίδα τοῦ Σικυῶνα· ὅθεν ἀναχωρήσας ἐξ Ἄργους, ὅπου διέμενεν, ἠνώθη μετὰ τῶν περιμενονόντων αὐτὸν ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Πολυγνώτου στρατιωτῶν, τοὺς ὠδήγησεν εἰς Νεμέαν, καὶ ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτοὺς τὸ σχέδιόν του. Φθάσαντες δὲ εἰς Σικυῶνα, ἔτρεξαν εἰς τ' ἀνάκτορα τοῦ τυράννου Νικοκλέους, σωθέντος διὰ τινῶν βαθῶν ὑπονόμων, καὶ ἔβαλαν πύρ. Οὐδὲ εἰς καθ' ὅλην ταύτην τὴν συμπλοκὴν ἐφανεύθη ἡ ἐπληγώθη. Ὁ Ἄρατος ὕστερον ἀνεκάλεσε τοὺς ὑπὸ τοῦ τυράννου ἐξωρισθέντας 580 καὶ τοὺς παρ' ἄλλων τυράννων, μὴ ὄντας καὶ τούτους ὀλιγωτέρους τῶν 500, οἵτινες εἶχον περιπλανηθῆ μικρὰν τῆς πατρίδος των σχεδὸν 40

Ἐτη' ἐπέστρεψαν δὲ οἱ πλεῖστοι τούτων ἐν ἐσχάτῃ ἀθλιότητι καὶ ἀνάγκησαν τὰς οἰκίας, τὰς γαίας καὶ ὅλα τῶν τὰ κτήματα τὰ ἑποῖα κατεῖχον πρὸ τῆς ἐξορίας τῶν.

Ἡ Σικυῶν γίνεται παραδεκτὴ εἰς τὴν ἀχαιϊκὴν συμμαχίαν.

Ἡ Σικυῶν οὕτως ἀπελευθερωθεῖσα, εἶχεν ἀνάγκη νὰ εὕρῃ συμμαχίους, διότι ὁ τῆς Μακεδονίας βασιλεὺς, γενόμενος κύριος τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Κορίνθου, ἐπεθύμει καὶ ταύτην νὰ καθέξῃ. Ὁ Ἄρατος τὴν συνέταξεν εἰς τὴν ἀχαιϊκὴν συμμαχίαν, ἥτις ἠδύνατο νὰ κατασταθῇ ἡ σωτηρία τῆς Ἑλλάδος, ἂν συμπεριελάμβανεν ὅλας τὰς πόλεις τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς κεντρικῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Ἀράτου.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ, ἔπρεπε νὰ καταβάλῃ τοὺς τυράννους, ὃ ἀνάγκη αἰτίσῃ τὴν Μακεδονίαν, ἥτις ἐπὶ τοῦ νέου αὐτῆς βασιλέως Ἀντιγόνοῦ τοῦ Γονατᾶ, υἱοῦ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, εἶχεν ἀποκατασταθῆ φιλόδοξος καὶ ἰσχυρὰ τέλος νὰ καταφέρῃ τοὺς Αἰτωλοὺς, λαὸν ἡστροκίον, ὅπως ζῶσιν ἐν εἰρήνῃ πρὸς τὴν ἀχαιϊκὴν συμμαχίαν. Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον ἐπέτυχε σχεδὸν, διώξας τοὺς τυράννους ἀπὸ τοῦ Ἄργους, τῆς Μεγαλοπόλεως, τῆς Ἐρμιόνης, τοῦ Φλιοῦντος, καὶ ἐνώσας μὲ τὴν συμμαχίαν τὰ Μέγαρα, τὴν Τροιζῆνα καὶ τὴν Ἐπίδαυρον. Ἐπέτυχεν ἐπίσης καὶ ὡς πρὸς τὸ δεύτερον, τῶν Μακεδόνων ἐμποδισθέντων ἕνεκα τῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν, νὰ παρεμβάλωσι πρόσκομμα εἰς τὰ σχέδιά του. Κατέλαβε τὸν Ἀκροκόρινθον, ἀπέδωκεν εἰς τοὺς Κορινθίους τὰς κλεῖς τῆς ἀκροπόλεως τῶν ταύτης, τὰς ὁποίας δὲν εἶχον λάβει ἀπὸ τοῦ καιροῦ τοῦ Φιλίππου πατρὸς τοῦ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἀπέκτησε τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων, διωξάντων τὴν ἐν τῇ πόλει τῶν μακεδονικῶν φρουρᾶν. Καὶ οἱ Αἰτωλοὶ ἐφάνιντο πρὸς στιγμὴν διατεθειμένοι νὰ φιλιωθῶσιν εὐκρινῶς πρὸς τοὺς Ἀχαιοὺς· ἀλλ' ὅτε οἱ ἐκ Μακεδονίας κίνδυνος ἔρχισαν νὰ ἐκλείψωσιν, ἀνεφύσαν ἄλλοι οἱ ἐξῆς.

§ 38. Ἄγις καὶ Κλεομένης.

Μεταρρυθμίσεις ἐν Σπάρτῃ.

Ἐν Σπάρτῃ τὸ τοῦ Λυκούργου πολίτευμα ἀπὸ πολλοῦ καιροῦ εἶχε πάθει ἐντελεστάτην ἀνατροπὴν. Ἀντὶ τῆς ἰσότητος τῆς περιουσίας, τὴν ὁποίαν ὁ Λυκούργος εἶχεν εἰσάξει, εὕρισκετο ἤδη ἐλάχιστος ἀριθμὸς πλουσίων καὶ πλῆθος πτωχῶν, τοὺς ὁποίους ἡ πτωχεία τῶν αὐτῆ ἐστέρει τοῦ δικαιώματος τοῦ πολίτου, ἐπειδὴ ὁ μὴ ἀξαρκῶν εἰς τὰ ἐξόδα τῶν συσσιτίων Σπαρτιατικῆς, ἀπέβαλλε τὰ πολιτικά του δικαιώματα. Πρὸς τοῦτοις ἐκ τῶν 700 Σπαρτιατῶν, οἵτινες εἰσέτι ὑπῆρχον, μόλις ἑκατὸν ἐξουσίαζον τὴν γῆν. Ἡ Σπάρτη δὲν ἦτο πλέον Σπάρτη, ἀλλὰ πόλις τις ὡς πολλαὶ ἄλλαι, χαυνὴ, ὀκνηρὰ καὶ διεσθαρμένη, μίγμα μισπτόν ὑπερβάλλοντος πλοῦτου καὶ ἐσχάτης ἀθλιότητος. Ἄγις ὁ Δ' βασιλεύσας

τῷ 244 π. Χ. εἰκοσαέτης τὴν ἡλικίαν, ἀπεφάσισε νὰ ἐπαναγάγῃ τὴν Σπάρτην εἰς τὸ ἀρχαῖον πολίτευμα· ἔπρεπε δὲ ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τῆς ἐκ νέου διανομῆς τῶν γαιῶν, καὶ τὸ πρῶτον τοῦτο τόλμημα ἦτο τὸ μᾶλλον ἐπικίνδυνον, διότι ἔμελλε ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τῶν πλουσίων καὶ νὰ δώσῃ εἰς τοὺς πτωχοῦς. Τὸ πλεῖστον μέρος τῶν πλουσίων, οἱ γέροντες, συνειθισμένοι ἤδη εἰς τὴν πολυτέλειαν καὶ ἐχθροὶ παντὸς νεωτερισμοῦ, καὶ αἱ γυναῖκες τρέμουσαι μὴ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν αὐστηρὰν διαίταν τὴν ὁποίαν ὁ Λυκούργος ταῖς ἐπέβαλε, συνεκρότησαν τὴν ἀντιθετον εἰς τὴν μεταρρυθμίσειν μερίδα, τῆς ὁποίας κομματάρχης ἦτο ὁ βασιλεὺς Λεωνίδας, συνάρχων τοῦ Ἁγίδος, ὅστις μέρος τῆς ζωῆς του διέμενεν εἰς τὰς ἀσιατικὰς αὐλὰς καὶ εἶχε διδάξει τοὺς συμπολίτας του νέας εὐπαθείας. Μετὰ τοῦ Ἁγίδος ἦσαν οἱ πτωχοὶ, οἱ φιλότιμοι καὶ οἱ φιλοπάτριδες, πρὸς τοῦτοις ἡ μήτηρ του Ἀγησιοστάτη καὶ ἡ προμήτωρ Ἀρχιδαμεια, δύο πλουσιώταται γυναῖκες τῆς πόλεως. Ὁ ἴδιος ἀνατροφεὶς παρ' αὐτῶν εἰς τὴν πολυτέλειαν, εἶχεν εἰς τὴν ἐξουσίαν του ἐκτεταμένα κτήματα καὶ θησαυρὸν 600 ταλάντων, ἀλλ' ἀπέβαλε τὰς ἐξεις του, ἐνεδύθη τὸ τραχὺ τῶν ἀρχαίων Σπαρτιατῶν ἔνδυμα καὶ ἐκήρυξεν ὅτι ἔκαμνε τὰ κτήματά του κοινά. Ἡ μήτηρ καὶ ἡ προμήτωρ του ἔπραξαν τὸ αὐτό.

Ἄλλ' οἱ πλούσιοι διὰ διαβολῶν κατέστρεψαν τὴν δημοτικότητα τοῦ νέου βασιλέως, κατ' ἀνάγκην τινὰ ἀπόντος. Ὅτε ἐπέστρεψεν, οἱ ἐχθροὶ του τὸν κατεδίωξαν, καὶ μόλις ἔλαβε καιρὸν νὰ καταφύγῃ εἰς τινα ναῦν, ὁπότεν ἐλκυσθεὶς ἐπιβούλως κατεδικάσθη εἰς θάνατον. Ἀπαχθεὶς εἰς φυλακὴν, ἀπυγχονίσθη ἐκεῖ· κατεδικάσθησαν δὲ καὶ ὑπέστησαν τὴν αὐτὴν ποινὴν ἐπὶ τοῦ πτώματός του ἡ τε μήτηρ καὶ ἡ μάμμη του (244). Ὁ Λεωνίδας τότε ἐβασίλευε μόνος.

Κλεομένης καὶ Ἄρατος.

Ὁ τοῦ Λεωνίδου υἱὸς Κλεομένης, νυμφευθεὶς τὴν χήρην τοῦ Ἁγίδος, ἐκατηχῆθη παρ' αὐτῆς εἰς τὰ σχέδια τοῦ πρώτου ἀνδρός της. Νικήσας κατ' ἀρχὰς, τῇ βοήθειᾳ τῶν Αἰτωλῶν, τὴν ἀχαικὴν συμμαχίαν, ἔφρονεῦσας κατόπιν τοὺς ἐν Σπάρτῃ ἐφόρους καὶ πάντας τοὺς ἐναντίους συμπολίτας του καταβαλὼν ἀπεκατέστησεν ἐν τῇ πατρίδι του τὴν ἀρχαίαν πειθαρχίαν, τὴν ἀνατροφὴν, τὰ συσσίτια, ἐκάλεσε τοὺς κατοίκους τῶν γειτονικῶν τόπων, τοὺς διένειμε γαίας καὶ ἔδωκεν εἰς ὅλους τοὺς πτωχοῦς τῆς Πελοποννήσου τὴν ἐλπίδα ὁμοίας παλινορθώσεως (225 π. Χ.).

Ὁ Ἄρατος ἔντρομος ἐκάλεσε τότε τοὺς Μακεδόνας πρὸς βοήθειαν τῆς συμμαχίας. Ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονος δῶσιν ἔσπευσε μετὰ 30,000 στρατιωτῶν κατὰ τοῦ Κλεομένου, ἔχοντος μόνον 20,000. Συνεκρούσθησαν δὲ ἐν Σελλασίᾳ, ὅπου ὁ τελευταῖος στρατὸς τῆς Σπάρτης κατεστράφη μετὰ σφοδρῶν ἀντίστασιν (221), καὶ τὸ πρῶτον ἀθλιὸν πολίτευμά της ἀπεκατέστη πάλιν.

Ὁ Κλεομένης ἔφυγεν ἐκ τῆς Πελοποννήσου εἰς Αἴγυπτον, ἐλπίζων νὰ εὕρῃ ἐκεῖ βοήθειαν διὰ νὰ ἀρχίσῃ ἐκ νέου τὸν πόλεμον. Δεκτὸς δὲ γε-

ἄριστος εὐμάνως κατ' ἀρχάς ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου τοῦ Εὐεργέτου, κατεστη ὑποπτος εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ Πτολεμαῖον τὸν Φιλοπάτορα, ὅστις διὰ τοῦτο τὸν περιώρισεν ἐν τινι μεμονωμένῃ οἰκίᾳ μετὰ δεκατριῶν φίλων του. Ἀποκχμόντες ἐκ ταύτης τῆς αἰγμάλωσις, ἐξήλθον τέλος ξιφῆρεις ὅλοι καὶ διεσκορπίσθησαν εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Ἀλεξανδρείας, καλοῦντες τὸν λαὸν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ τὸ πλῆθος τοὺς ἤκουσε χωρὶς νὰ τοὺς ἐνοηῇ· εὐθύς δὲ περιεκυκλώθησαν καὶ διὰ νὰ μὴ ζῶσι γρηθῶσιν ἐφρονεῦθησαν ὑπ' ἀλλήλων (219).

Συμμαχικὸς πόλεμος, θάνατος Ἀράτου.

Ἐισβαλόντων τῶν Αἰτωλῶν εἰς Πελοπόννησον πρὸς λεηλασίαν καὶ πορθουμένων τὴν Μεσσηνίαν, ἦλθεν ὁ Ἄρατος εἰς βοήθειαν τῶν Μεσσηνίων ἠττήθεις δὲ περὶ Καρύας, ἐζήτησε κατὰ τῶν Αἰτωλῶν τὴν βοήθειαν Φιλίππου τοῦ Β'. βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Ὁ φιλόδοξος Φίλιππος, συμμαχήσας προθύμως μετὰ τῶν Ἀχαιῶν, ἐπολέμησε τοὺς Αἰτωλοὺς καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς εἰς πολλὰς μάχας κυριεύσας πολλὰς αὐτῶν πόλεις. Ὁ πόλεμος οὗτος διήρκεσε τρία ἔτη (220—217) ὀνομασθεὶς *συμμαχικὸς*. Ἀλλὰ μαθὼν ὁ Φίλιππος, ὅτι ἠττήθησαν κατὰ κράτος οἱ Ῥωμαῖοι ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων στρατηγουμένων ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα, καὶ ἐπιθυμήσας πλεονὰ γρεψῆν τὰ ὄπλα του κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἐξκσθηνμένων ἤδη διὰ τὴν ἡττάν των ταύτην, ἔκαμην εἰρήνην πρὸς τοὺς Αἰτωλοὺς.

Ὁ Ἄρατος ἐπέζησεν ὀλίγα ἔτη καὶ ἀπέθανεν ἐν Αἰγίῳ περίλυπος, δηλητηριασθεὶς ὑπο τοῦ εἰρημένου Φιλίππου (213).

Εἰς τὸν Ἄρατον ἀπεδόθησαν ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ θεῖαι τιμαί, καὶ θυσίαι ἐν Σικυῶνι, Ἀράτεια λεγόμεναι, εἰς μνήμην αὐτοῦ ἐτελοῦνται παρ' αὐτῶν δις τοῦ ἔτους κατὰ τὸν δοθέντα περὶ τούτων χρῆσμον.

§ 39. Ὑποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τοὺς

Ῥωμαίους (204—164).

Ἡ Ἑλλὰς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐξέπιπτεν εἰς χειροτέραν κατάστασιν. Τὰ ἐλαττώματα τὰ ὅποια ἡ τότε κοινωνία εἶχεν, ἐφαίνοντο ἀπροκαλύπτως. Αἱ Ἀθήναι ἦσαν ἤδη μουσεῖον ἢ σχολεῖον, ὅπου πολλὰ μὲν συνεζητοῦντο, οὐδὲν δὲ ἐπράττετο. Ἐν Θήβαις τὸ κύριον ἔργον ἦτο τὰ συμπόσια. Ἡ δὲ Σπάρτη εἶχε τυράννους ἀποτροπαίους, ὡς τὸν Νάβιδα ἐκεῖνον, ἐπινοοῦντα καθ' ἑκάστην νέας βασιάνους. Οὗτος εἶχε διατάξεις νὰ κατασκευάσωσιν εἰδωλὸν γυναικεῖον, τοῦ ὁποίου οἱ βραχίονες, τὰ στήθη καὶ αἱ χεῖρες ἦσαν ὀπλισμένα με σιδηροῦς γόμφους, καὶ τὸ ὅποιον ὠνόμαζε μὲ τὸ ὄνομα τῆς γυναικὸς του Ἀπήγαν. Ἄν τις ἤρνεϊτο εἰς αὐτὸν τὸν ζητοῦντα χρήματα, ἔλεγεν, «Ἐγὼ μὲν ἴσως δὲν δύναμαι νὰ σὲ πείσω, νομίζω ὁμως ὅτι ἡ Ἀπήγα αὕτη θὰ σὲ πείσῃ», καὶ παρευθὺς τὸ προμερὸν ἀγαλμα ἤρπαζε τὸν δυστυχῆ καὶ τὸν κατεκερμάτιζεν, ἢ τοῦ-

λάχιστον τὸν ἐβασάνιζε δεινῶς. Πολλοὺς λοιπὸν τῶν ἐξαρνουμένων διέφθειρεν οὕτως ὁ Νάβις.

Φιλοδοξία τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ῥώμης.

Τοιοῦτοι ἄνθρωποι, ὡς ὁ Νάβις, ἦσαν ἀνίκανοι νὰ σώσωσι τὴν ἔλευθερίαν των, τὴν ὁποίαν μάλιστα δύο ἐχθροὶ ἐπιφοβοὶ τὴν ἠπειλοῦν. Ἡ Μακεδονία, διοικουμένη ἤδη ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Ε'. (220—179), εἶγεν ἀνανεώσει τὰ περὶ Ἑλλάδος σχέδια τοῦ Ἀλεξάνδρου. Καὶ ἐν τῇ δύσει οἱ Ῥωμαῖοι τὰ αὐτὰ διεννοοῦντο, ἡ δὲ Ἑλλάς ἐπρόκειτο λεία εἰς τοὺς νικητάς.

Ὁ Φίλιππος Ε'. μαθὼν, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἠττήθησαν ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα εἰς τὴν ἐν Κάνναις μεγάλην μάχην (216), συνεμάχησε μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Καρχηδονίων καὶ ἠτοιμάσθη νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἡ Ῥώμη τὸν προέλαβε καὶ δι' ἰσχυρᾶς προσβολῆς τὸν ἀνεχαίτισεν ἐν Ἑλλάδι, καὶ τῷ ἐπέβαλε συνθήκας (205). Ἡ σύγκλητος, ἀπελευθερωθεῖσα ἀπὸ τοῦ Ἀννίβα, ἠθέλησε νὰ ἐκδικηθῇ τὴν Μακεδονίαν, καὶ δι' ἐπιτηδεῶν διαπραγματεύσεων ἀπέσπασεν ἀπὸ τοῦ Φιλίππου τοὺς συμμάχους τοῦ Ἑλλήνας. Ἀπομονώσαντες οὕτως αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι, τὸν ἐστενοχώρησαν δεινῶς· κατατροπῶθεις δὲ εἰς Κυνὸς Κεφαλᾶς τῆς Θεσσαλίας παρὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν λεγεῶνων ὑπὸ τὸν ὑπατον Φλαμίνιον (167), ἠναγκάσθη νὰ δεχθῇ εἰρήνην ἐπὶ τῷ ὄρω νὰ περιορισθῇ εἰς τ' ἀρχαῖα ὄρια τοῦ βασιλείου του.

Ἐν ᾧ δὲ ἠτοιμάζετο ὁ Φίλιππος οὗτος εἰς νέον πόλεμον, ἀπέθανεν. Ὁ υἱὸς αὐτοῦ Περσεὺς τὸν ἤρχισεν εὐτυχῶς· ἀλλ' οὐδεὶς τὸν ἐβοήθησεν. ἠττηθεὶς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων (168) μετηνέθη εἰς Ῥώμην καὶ ἀπέθηνεν αἰχμάλωτος εἰς Ἀλβαν Λόγγαν. Τὸ Μακεδονικὸν κράτος τότε διηρέθη εἰς τέσσαρας ἐπαρχίας, ὧν ἐκάστη ἐτέθη ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν ἰδίου ὀλιγαρχικοῦ συμβουλίου. Μετὰ ἐξ δὲ καὶ εἴκοσιν ἔτη ἡ Μακεδονία κατέστη Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία (142).

Ὁ ἐξῆς πίναξ δεικνύει χρονολογικῶς τὴν διαδοχὴν τῶν ἡγεμόνων τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοῦ θανάτου Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου μέχρι τῆς ἐξαφανίσεως τῆς μοναρχίας αὐτῆς.

Φίλιππος Γ'. Ἀρριδιαῖος	323—316
Κάσσανδρος	316—296
Φίλιππος	296—295
Δημήτριος Α'. ὁ Πολιορκητὴς	295—287
Πύρρος	287—280
Πτολεμαῖος Κερυνὸς καὶ ἄλλοι.	280—277
Ἀντίγονος Γονατᾶς.	277—239
Δημήτριος Β'.	239—229
Ἀντίγονος Δῶσων	229—220
Φίλιππος Ε'.	220—178
Περσεύς.	178—166

Φιλοποίμην.

Ὁ ἐκ Μεγαλοπόλεως Φιλοποίμην, ἀγαθὸς πολίτης καὶ ἐπιτήδειος στρατηγός, συναισθανόμενος τὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων ὑπεροχὴν, δὲν ἐδοκίμασε μὲν ν' ἀγωνισθῆ πρὸς αὐτάς, ἀλλ' εἰργάσθη ἀκαταπαύστως ν' ἀπομακρύνῃ τὴν μέλλουσαν ἀναπόφευκτον καταστροφὴν. Ἀνεζωπύρην μεταξὺ τῶν Ἀχαιῶν τὸ στρατιωτικὸν πνεῦμα· ἐπόλεμῆσεν, ὡς ἔπραξε καὶ ὁ Ἄρατος, τοὺς ἐν ταῖς πόλεσιν ἀνυψουμένους τυράννους, καὶ ἠγωνίσθη νὰ προλάβῃ πᾶσαν ἐν τοῖς κόλποις τῆς ἀχαικῆς συμμαχίας διαιρέσειν. Διατηρῶν αὐτὴν ἠνωμένην καὶ ἰσχυράν, ἤλπιζε τοῦλάχιστον νὰ καταστήσῃ αὐτὴν σεβαστὴν εἰς τοὺς Ῥωμαίους, ἀλλὰ δυστυχῶς ἔγεινε θῦμα τῆς φιλοπατρίας του. Ἡμέραν τινα, ἐν ᾧ εὕρισκετο εἰς Ἄργος πυρεσσῶν, ἔμαθεν, ὅτι ἡ Μεσσήνη, κατὰ παρακίνησιν τῆς Ῥώμης, χωρίζεται ἀπὸ τῆς Ἰουστινιανῆς. Ἄμα μαθὼν τοῦτο, καὶ τοὶ ἀσθενὲς καὶ ἐβδουμηκοντούτης ἤδη, ἀνεχώρησεν εἰς Μεγαλόπολιν, ὅπου ἔφθασεν αὐθημερὸν, διανύσας εἴκοσιν ὥρων δρόμον. Συλλέξας δὲ ἵππικὸν σῶμα, ἐπορεύθη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ὁποῖον ἀπέκρουσεν, ἀλλὰ περικυκλωθεὶς ὑπὸ ἀνωτέρων δυνάμεων ὠπισθοδρόμησε, προασπίζων ὁ ἴδιος τὴν ὑποχώρησιν τῶν ἰδικῶν του. Ἐν τῇ διόδῳ στενοῦ τινοῦ, ὁ ἵππος του ὄλισθήσας τὸν ἔρριψεν ὀρμητικῶς κατὰ γῆς. Οἱ Μεσσήνιοι ἤρπασαν αὐτόν, τὸν ἀπήγαγον εἰς Μεσσήνην σιδηροδέσιμον καὶ τὸν κατέκλεισαν εἰς ὑπόγειον πνιγρὰν καὶ σκοτεινὴν φυλακὴν. Ἐνῶ δὲ πολλοὶ Μεσσήνιοι φιλανθρωπῶς ὑπὲρ αὐτοῦ διέκειντο, Δεινοκράτης, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐναντίας μεριδος, ἐπέσπευσε μᾶλλον τὸν θάνατόν του· ὅθεν τὸ ἔσπερας ὁ δῆμιος προσετάχθη καὶ τῷ προσέφερε φάρμακον. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ οἱ Ἀχαιοὶ καταπλαγέντες, ἔδρμον εἰς τὰ ὄπλα καὶ ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Λυκόρτα, τοῦ πατρὸς τοῦ ἱστορικοῦ Πολυβίου, εἰσώρμησαν εἰς Μεσσηνίαν, καταστρέφοντες πᾶν τὸ προστυχόν, ἕως οὔ, συμφωνήσαντες οἱ Μεσσήνιοι, ἐδέχθησαν τοὺς Ἀχαιοὺς. Καὶ ὁ μὲν Δεινοκράτης κῦτοκτόνησεν, ὡσαύτως δὲ καὶ πολλοὶ τῶν ὀπαδῶν του, οἱ δὲ λοιποὶ συνελήφθησαν ἕνα βασιανισθῶσι. Καύσαντες δὲ τὸ σῶμα τοῦ Φιλοποίμενος καὶ συνάξαντες τὴν τέφραν του εἰς ὑδρίαν, ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Μεσσηνίας ἡσύχως καὶ ἐν τάξει. Οἱ Ἀχαιοὶ ἐβάδιζον ἀνθοστερεῖς, ἀλλὰ πλήρεις δακρύων· ἠκολούθουν δὲ αὐτοὺς αἰχμάλωτοι Μεσσήνιοι ἀλυσσίδετοι. Ὁ Πολύβιος, υἱὸς τοῦ Λυκόρτα, περιεστοιχισμένος ὑπὸ τῶν ἐπισημοτάτων Ἀχαιῶν, ἔφερεν εἰς Μεγαλόπολιν τὴν ὑδρίαν κεκαλυμμένην ὑπὸ ποσούτων στεμμάτων καὶ στεφάνων, ὥστε μόλις ἠδύνατό τις νὰ τὴν ἴδῃ. Ἡ ζημία αὕτη ἦτο ζημία γενικὴ τῆς ὅλης Ἑλλάδος, διότι ἀπωλέσθη τὸ τελευταῖον στήριγμα τῆς ἰσχύος της. Ὅρθῶς λοιπὸν οἱ ἱστορικοὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ Φιλοποίμην ἦτο ὁ ἔσχατος τῶν Ἑλλήνων.

Ἵποταγὴ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἡ σύγκλητος τῆς Ῥώμης εἶχε κατ' ἀρχὰς κηρύξει ἐπισήμως, ὅτι ἐ-
(ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΑΝΤΑΖΗ) 6.)

μάχητο ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, μετὰ δὲ τὴν ἐν Κυνδὸς Κεφαλαίῃ μάχην (196 π. Χ.), ὁ ὕπατος Φλαμίνιος εἶχε κηρύξει εἰς τοὺς Ἰσθμικοὺς ἀγῶνας ἐπισήμως τὴν ἐλευθερίαν ὄλων τῶν ἐλληνικῶν λαῶν. Ἄλλ' ὅμως καθίστατο ἐν ἐκάστη πόλει, προτροπῇ τῶν πρακτόρων τῆς συγκλήτου, ῥωμαϊκὴ φατρία, ἀρπάζουσα ἀξιώματα καὶ ὑπακούουσα εἰς ὅλας τὰς ἐκ Ῥώμης ἐρχομένας προσταγὰς.

Ἐπὶ τοῦ πολέμου τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως (§ 39) χίλιοι Ἀχαιοὶ, καταγγελλθέντες ὡς εὐχρηθέντες μυστικῶς ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων, ἀνηπάσθησαν ἀπὸ τῶν πόλεων των καὶ ἐξωρίσθησαν εἰς Ἰταλίαν. Μετὰ παρέλευσιν 17 ἐτῶν ἐξορίας, ἡ σύγκλητος ἀπέλυσε τοὺς ἐπιζήσαντας 300, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ ἱστορικός Πολύβιος, ἵνα ἐπανεέλθωσιν εἰς Ἑλλάδα. Τινὲς τούτων ἔνεκεν ἀσκόπου μίσους προὐκάλεσαν βῆξιν πρὸς τὴν Ῥώμην, καὶ ἡ Ἑλλὰς συνεκρότησε πλεσίον του τοῦ κορινθιακοῦ ἰσθμοῦ τὴν τελευταίαν αὐτῆς μάχην. Ἡ Κόρινθος ἠλώθη καὶ ἐπυρπολήθη ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Μουμμίου, (π. Χ. 146 ἢ κατὰ τινὰς 145). Αἱ Θῆβαι καὶ ἡ Χαλκίς κατηδάρισθησαν, ὅλαι αἱ πόλεις ἀπετειγίσθησαν καὶ ἡ Ἑλλὰς προσετέθη, ὀνομασθεῖσα Ἀχαΐα, εἰς τὸν κατάλογον τῶν ῥωμαϊκῶν ἐπαρχιῶν.

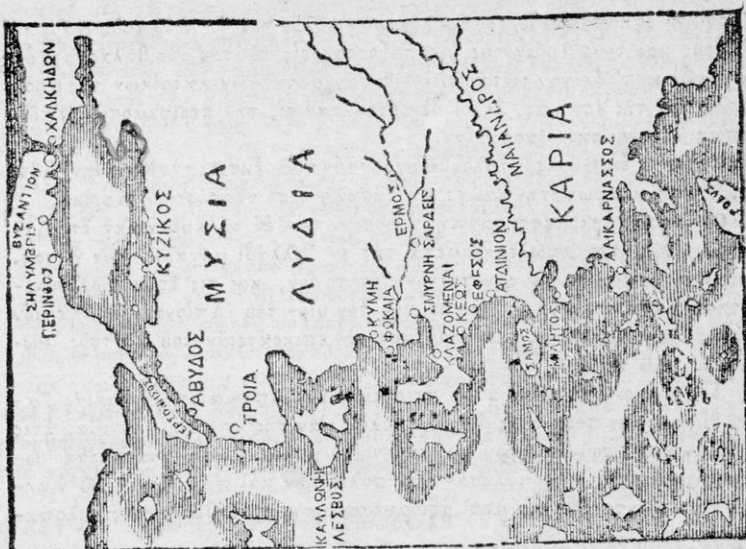
Ὁ Μούμμιος ἔμεινεν ἐν Ἑλλάδι δύο ἔτη ὡς ἀνθύπατος. Τῷ 145 ἐστάλησαν ἐκ Ῥώμης ἐπίτροποι, ἵνα διατάξωσι τὰ τῆς Ἑλλάδος, ἧτις, ἐξαιρουμένης τῆς Θεσσαλίας, ἔγεινεν ἤδη ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία· ἡ δὲ Θεσσαλία καὶ ἡ Ἡπειρος ἀπετέλεσαν μέρος τῆς ἐπαρχίας Μακεδονίας.

§ 40. Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐν Ἀσίᾳ,

Ἀφρικῇ καὶ Γαλατίᾳ.

Οἱ Ἕλληνες εἶχον καλύψει διὰ τῶν ἀποικιῶν των ὅλα τὰ τῆς Μεσογείου παράλια, καὶ τινες τῶν ἐκεῖ θεμελιωθειῶν πόλεων διέπρεψαν πολὺ, οἷον ἐν μικρᾷ Ἀσίᾳ ἡ Ἐφεσος, ἡ Μίλητος, ἡ Σμύρνη καὶ ἡ Φώκαια· ἐν Ἀφρικῇ, ἡ Κυρήνη· ἐν Ἰσπανίᾳ, τὸ Σάγγουντον· ἐν Γαλατίᾳ, ἡ Μασσαλία· ἐν Ἰταλίᾳ, ἡ Κρότων, ἡ Σύβαρις καὶ ὁ (ἡ) Τάρας· ἐν Σικελίᾳ, ἡ Μεσσήνη, ὁ Ἀκράγας καὶ αἱ Συρακοῦσαι.

Ἡ Μίλητος, περίφημος διὰ τὸ μέγα ἐμπόριόν της, τοὺς τριακοσίους ἐμπορικοὺς σταθμοὺς της (ἐμπορεῖα), τοὺς συστηθέντας ἐπὶ τῶν παραλίων τοῦ Εὐξείνου, ὑπετάχθη ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐπὶ Κύρου, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα οἱ Ἀθηναῖοι τὴν ἠλευθέρωσαν· ὁ Ἀλεξάνδρος ὁ μέγας πάλιν τὴν ὑπέταξεν, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἀπέδωκαν εἰς αὐτὴν τὴν σκιάν ἐκείνην τῆς ἐλευθερίας, τὴν ὁποῖαν παρεῖχον ἐκουσίως εἰς ἐκείνους τοὺς ὁποίους δὲν ἐφοβοῦντο. Ὁ Θαλῆς, ἐκ τῶν μεγίστων σοφῶν τῆς Ἑλλάδος, εἶχε γεννηθῆ ἐν αὐτῇ κατὰ τὸν ἔβδομον αἰῶνα πρὸ Χριστοῦ.

Μικρά Ἀσία.

Ἡ Σμύρνη ὑπέστη σκληροτέρας περιπετειάς ἢ ἡ Μίλητος. Ταύτην καταστραφείσαν ὑπὸ τῶν Λυδῶν, ἀνήγειρεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος· οἰσμός δὲ τὴν κατέστρεψεν ἐκ δευτέρου, ἀλλ' ὁ Μάρκος Αὐρήλιος προσέταξε καὶ τὴν ἀνέκτισαν.

Ἡ Ἔφεσος, ὡς ἡ Μίλητος, εἶναι ἤδη σωρὸς ἐρείπιων, ἐν ᾧ ἄλλοτε ὑπερέβαινεν ἀπάσας τὰς πόλεις κατὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν. Ὁ ἐν αὐτῇ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος ἐνομιζέτο ἐκ τῶν ἑπτα θαυμάτων τοῦ Κόσμου· ἄφρων δὲ τις, ὁ Ἡρόστρατος, τὸν ἐπυρπόλησεν ἵν' ἀποκτίσῃ ἀθάνατον ὄνομα. Ἐκτίσαν δὲ πάλιν αὐτὸν κοινῶς αἱ Ἴωνικαὶ πόλεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Ἡ Ἔφεσος ὑπετάγη ἀλληλοδιαδόχως εἰς τοὺς Πέρσας, εἰς τοὺς διαδόχους τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τέλος εἰς τοὺς Ῥωμαίους μετὰ τὴν ἤτταν τοῦ Ἀντιόχου τοῦ μεγάλου, τῷ 189 π. Χ.

Ἡ Φωκαία, ἀκμάζουσα κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα π. Χ., ἡμιλλᾶτο κατὰ τε τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν ἰσχὴν πρὸς τὴν Μίλητον. Ἐν ᾧ δὲ οἱ Μιλήσιοι ἐκαρποῦντο ὄλον τὸν Εὐξείνιον Πόντον, οἱ τολμηροὶ θαλασσοπόροι τῆς Φωκαίας ἐπορεύοντο πρὸς δυσμὰς μέχρι τῶν παραλίων τῆς Ἰταλίας, τῆς Κορσιχῆς, τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, καὶ ἐτόλμων μάλιστα νὰ ριψοκινδυνεύσῃσι πέραν τῶν Ἡρακλείων στηλῶν. Πλουτήσαντες δὲ ἐντεύθεν, περιέβαλον τὴν πόλιν τῶν μὲ τειχὸς ὑψηλὸν· ἀλλὰ πολιορκηθέντες ὑπὸ τοῦ Ἀρπάγου, τοποτηρηταῦ τοῦ Κύρου, κατέλιπον τὴν πόλιν τῶν διὰ συνθήκης καὶ μετηνάστευσαν εἰς τὴν Κορσιχὴν (κύρον), ὅπου εἶχαν κτισεὶ πρότερον τὴν πόλιν Ἀλακίην· τινὲς ὁμῶς αὐτῶν, μεταμεληθέντες καθ' ἑσθὸν, ἐπανῆλθον εἰς Φωκαίαν. Οἱ εἰς τὴν

Κορσικὴν ἐγκατασταθέντες, ἐπολέμησαν πολὺν καιρὸν πρὸς τοὺς Καρχηδονίους καὶ τοὺς Τυρρῆνους, δεσπόζοντας εἰς ταύτας τὰς θαλάσσας· ὁ δὲ λίγον δὲ κατ' ὀλίγον τινὲς μὲν ἠνώθησαν μετὰ τῶν κατοίκων τῆς Κορσικῆς καὶ τῆς Ἰταλίας, ἄλλοι δὲ μετέβησαν εἰς τὴν περιφημοτάτην τῶν ἀποικιῶντων, τὴν Μασσαλίαν.

Βάτος ὁ ἐκ Θήρας, ἀκολουθῶν χρησμόν τινα ἔκτισε τὴν Κυρήνην (632 π. Χ.) εἰς εὐφροτατὴν καὶ τερπνοτάτην χώραν τῆς βορείου Ἀφρικῆς.

Οἱ Πέρσαι ἐγκατέστησαν τὴν ἐξουσίαν τῶν ἐν τῇ Κυρηναϊκῇ ἐπὶ Δαρείου, ἀλλὰ τὴν ἀπώλεσαν μετὰ τὰς ἐν Ἑλλάδι μεγάλας τῶν ἥττας. Οἱ Πτολεμαῖοι ἐκυρίευσαν τοῦτον τὸν τόπον, καὶ τινεὶ ἐξ αὐτῶν συνέστησεν ἐνταῦθα ἴδιον βασιλείον διὰ τὸν υἱὸν τοῦ Ἀπίωνα. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἔνεκεν ἀτεκνίας ἐκληροδότησε τὴν ἐπικράτειάν του εἰς τοὺς Ῥωμαίους (96 π. Χ.).

Σάγουρον. Ἡ πόλις αὕτη κτισθεῖσα ἐν Ἰσπανίᾳ ὑπὸ ἀποικίας Ζακυνθίων, εἶναι περιφημὸς διὰ τὴν πολιουρίαν τῆς ὑπὸ τοῦ Ἀνίβα, ἥτις ἔγεινεν αἰτία τοῦ δευτέρου Καρχηδονικοῦ πολέμου. Ἀντιτὰ παραδοθῶσιν, οἱ κάτοικοι ἐπυρπόλησαν τὴν πόλιν τῶν καὶ παρέδωκαν τῷ νικητῇ καπνίζοντα ἐρείπια μετ' ἀξιωμαθμοσύτου παραδειγματος φιλοπατρίας.

Μασσαλία. Θεμελιωτῆς τῆς ἑλληνικῆς ταύτης ἀποικίας (600 π. Χ.) ἔγεινεν Ὀφθακεὺς Εὐξείνιος. Ἡ πόλις αὕτη ἔφθασεν εἰς ὕψιστον βαθμὸν ἰσχύος καὶ κατέστη ἕνεκα τοῦ ναυτικοῦ τῆς ἐπαμίλλος τῆς Καρχηδόνος καὶ τῶν Τυρρῆνῶν ἐν τῇ θαλάσῃ τῇ περιδρευούσῃ τὰ πελάγια τῆς Γαλατίας καὶ τοῦ βορείου μέρους τῆς Ἰσπανίας. Ἡ ἐσωτερικὴ τῆς διοικήσεως ἔγεινεν ἀξιοσημείωτος ἕνεκα τῆς φρονήσεως καὶ τῆς πραότητός τῆς. Τὴν διὰ θανατικὰς ποινὰς ὠρισμένην μάχαιραν τοσοῦτον σπανίως τὴν μετεχειρίζοντο, ὥστε κατετρώγετο ὑπὸ τῆς σκωρίας· κατέστη δὲ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ πόλις αὕτη Ῥωμαϊκῇ. Ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων τὰ σχολειὰ τῆς τόσον ἤκμαζον, ὥστε ἡ φιλομαθῆς νεολαία τῆς Ῥώμης μετέβαινεν εἰς αὐτήν, ὡς πρότερον εἰς Ἀθήνας, διὰ νὰ διδαχθῇ τὰ ἐπιστημικὰ γράμματα.

§ 41. Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐν Ἰταλίᾳ.

Τόσον πολλοὶ Ἕλληνες ἐλθόντες ἐγκατεστάθησαν ἐν τῇ μεσημβρινῇ Ἰταλίᾳ, ὥστε ὁ τόπος οὗτος ἐκλήθη ἀπ' αὐτῶν *Μεγάλη Ἑλλάς*. Τῷ ὄντι ἐκεῖ ἔκειντο ἡ Κύμη, ἡ Νεάπολις, ἡ Κρότων, ἡ Σύβαρις, ὁ Τάρας, οἱ Λοκροὶ, τὸ Ῥήγιον, καὶ εἴκοσιν ἄλλαι πόλεις ἑλληνικαί. Τὸ πλεῖστον μέρος τούτων τῶν πόλεων ὑφίσταται εἰσέτι, ἀλλ' ἡ γλῶσσα τῶν κτισάντων αὐτὰς ἐξέλιπεν.

Ἡ *Κύμη*, ἐπὶ τῆς τυρρηνικῆς θαλάσσης, ἔγεινεν ἀκμαιοτάτη καὶ ἐπὶ πολὺν καιρὸν εὐτυχεστάτη ἡ Νεάπολις ὅμως ὕστερον τὴν ὑπερέτερον. Ἄμφότεραι δὲ πρῶτα ὑπετάγησαν εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἡ *Σύβαρις* ὑψώθη εἰς τοσοῦτον βαθμὸν δυνάμεως, ὥστε διώκει, λέ-

γουςιν, εἴκοσι καὶ πέντε πόλεις, καὶ ἡδύνατο νὰ ὀπλίσῃ 300,000 μακροχρητῶν· ἀλλὰ τὰ πλοῦτη τὴν διέφθειραν, καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς ταχέως ἐγένονον διαδόχτοι διὰ τὴν μαλακὴν καὶ τρυφηλὴν ζωὴν των, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἡδυνήθησαν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἐλευθερίαν των, καταστραφέντες ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν.

Ἡ Κρότων ἔκειτο εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Βρεττίας. Οἱ Κροτωνιαῖται διεφθίζοντο διὰ τὴν σωματικὴν ἰσχὺν των καὶ τὴν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν κλίσιν των. Ὁ φιλόσοφος Πυθαγόρας ἔλθων διέτριψε παρ' αὐτοῖς, ἀναμορφώσας τὰ ἦθη καὶ τοὺς νόμους των. Ἐνίκησαν μὲν τοὺς Συβαρίτας, ἀλλὰ δὲν ἡδυνήθησαν ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Ὁ Τάρας ἐκτίσθη κατὰ τὸ ἔτος 707 π. Χ. ἐπὶ τοῦ πρώτου μεσσηνιακοῦ πολέμου ὑπὸ Λακεδαιμονίων ἀποίκων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πόλις αὕτη εἶχε κατάλληλον λιμένα ἐν τῷ Ταραντίνῳ κόλπῳ, τὸ ἐμπόριον συνέβλευσεν εἰς αὐτήν· ἡ δὲ περίχωρος τῆς, εἰς ἄκρον γόνιμος οὔσα, ἡδυνήθη νὰ θρέψῃ πολυαριθμὸν λαόν, ὅστις διὰ τε τὰ πλοῦτη καὶ τὴν ἰσχὺν του ἐνόμισεν ἑαυτὸν ἴσον πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Οἱ Ταραντῖνοι προσέβαλον βαναύσως τοὺς πρέσβεις τῆς συγκλήτου τῆς Ῥώμης. Ὅτε δὲ οἱ Ῥωμαῖκοὶ λεγεῶνες ἤλθον νὰ ζητήσωσιν ἱκανοποίησιν, οἱ Ταραντῖνοι ἐζήτησαν εἰς βοήθειάν των τὸν Πύρρον, βασιλεῆ τῆς Ἠπείρου, ἡγεμόνα Ῥιλακίνδου, μεγαλεπίβολον καὶ ἐπιχειρηματίαν (289), πιστεύσαντες, ὅτι ἐμελλε νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ ὅτι αὐτοὶ ἐμελλον μόνον νὰ μισθολογῶσι τοὺς στρατιώτας του· ἀλλὰ τὴν ἐπιούσαν τῆς ἀφίξεώς του προσέταξε νὰ κλείσωσι τὰ λουτρά καὶ τὰ θέατρα, καὶ ἠνάγκασε τοὺς Ταραντῖνους νὰ ὀπλισθῶσιν· ὀλίγον ὅμως ἐχρησίμευσαν εἰς αὐτόν. Καὶ ἐνίκησε μὲν τὸν Πύρρον τὸν Ῥωμαίους, ἀλλὰ ὕστερον μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἡμισέως στρατοῦ του, πεσόντος ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, κατατροπωθεὶς, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ, οἱ δὲ Ταραντῖνοι ἠναγκάσθησαν μετὰ μακρὰν πολιορκίαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς αὐτοὺς (272 π. Χ.).

Λοκροὶ Ἐπιζεφύριοι (700 π. Χ.) ἐν Βρεττία (Καλαυρία) ἐκ τῶν Λοκρῶν τῆς Ἑλλάδος ἀποικίσαντες, καὶ διώξαντες τοὺς ἰθαγενεῖς. Διὰ νὰ ἐπιτύχωσι θεραπείαν τῶν μακρῶν διχονοιῶν των, συνεβουλεύθησαν τὸ μνηστῆρον τῶν Δελφῶν· τοῦτο δὲ εἶπεν εἰς αὐτοὺς νὰ ζητήσωσι νομοθέτην, καὶ ὡς τοιοῦτον εὗρον τὸν Ζάλευκον, ἄνδρα πολυμαθῆ καὶ εὐγενῆ. Οὗτος λοιπὸν ἔγραψε καὶ ἐδημοσίευσε τοὺς νόμους του κατὰ τινὰς μὲν τῷ 644 π. Χ. κατ' ἄλλους δὲ τῷ 660 π. Χ. Οἱ Λοκροὶ τόσον προσληφθέντες εἰς τοὺς νόμους των ἤθελον νὰ μένωσιν, ὥστε, κατὰ τὸν Δημοσθένην, ὁ πολίτης, ὁ θέλων νὰ προτείνῃ νέον νόμον, παρίστατο εἰς τὴν συνέλευσιν, ἔχων ἐν βρόχῳ τὸν τράχηλον. Ἄν ἡ πρότασις ἐγένετο παραδεκτὴ, ἐσώζετο, ἐάν δὲ ἀπερρίπτετο, τὸν ἔπιγον παραχρῆμα.

Τὸ Ῥήγιον ἦτο ἀποικία Χαλκιδέων, μ.θ. ὧν οἱ Μεσσηνιοὶ ἠνώθησαν. Ἐν τέλει τοῦ δευτέρου μεσσηνιακοῦ πολέμου μέγα μέρος Μεσσηνίων μεταβάντες ἀποκατεστάθησαν εἰς Ῥήγιον. Τὸ 494 π. Χ. ὁ Μεσσηνῖος Ἀνακξίλοχος κυριεύσας τὴν ἐν Σικελίᾳ Ζάγκλαν ἐπέστησε

Καὶ οἱ Ἐπιζευρύριοι Λοκροὶ καὶ τὸ Ῥήγιον ἔγειναν πρῶτως σύμμαχοι τῶν Ῥωμαίων. Ἐκ τῆς πρώτης σώζονται ἤδη μόνον ἐρείπια· ἀλλὰ τὸ Ῥήγιον εἶναι ἡ πλουσιωτάτη μετὰ τὴν Νεάπολιν πόλις τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας, ἔχουσα ἕως 15,000 κατοίκων.

§ 42. Ἑλληνικαὶ ἐν Σικελίᾳ ἀποικίαι.

Συρακοῦσαι, Ἀκράγας.

Ὁ Ἀθηναῖος Θεοκλῆς, ῥιπθὲς ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Σικελίας, παρετήρησεν ὅτι οἱ κάτοικοι ἦσαν πολὺ ἀδύνατοι καὶ εὐκόλως ἠδύνατο νὰ καταβληθῶσιν· ὅθεν ἐπιστρέψας διηγήθη ὅ,τι εἶδε, καὶ περιέγραψε τὸ ὠραῖον κλίμα, τὰ πλούτη καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν εὐφορίαν τῆς νήσου ταύτης. Κάτοικοι τινες τῆς ἐν Εὐβοίᾳ πόλεως Χαλκίδος, μετὰ τῶν ὁποίων ἠνώθησαν καὶ τινες ἐκ τῆς νήσου Νάξου, συγκατένευσαν ἂν ἀκολουθήσωσι τὸν Θεοκλέαν προσορμισθέντες δὲ εἰς τὸ ἀνανολικὸν παράλιον τῆς Σικελίας, ἐθεελίωσαν (736) τὴν πόλιν Νάξον (ἔπειτα Ταυρομένιον), ὑπ' ἧς ὕστερότερον ἐκτίσθησαν οἱ Λεοντῖνοι καὶ ἡ Κατάνη.

Πίναξ Σικελίας.

Τὰ ἔγνη τοῦ Θεοκλέους ἠκολούθησαν οἱ Δωριεῖς τῆς Κορίνθου. Κατὰ πρὸ 734 π. Χ. ὁ Κορίνθιος Ἀρχίας, ἐλθὼν εἰς Σικελίαν ἐκτίσεν αὐτόθι πόλιν, ἣτις ἐκλήθη ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς πλησίον λίμνης Συρακοῦσαι. Αἱ Συρακοῦσαι ἔγειναν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διὰ τῆς ἀξιοθαυμάστου θεσεῶς τῶν ἡ σημαντικωτάτη τῶν πόλεων τῆς Σικελίας, καὶ συνέστησαν ἄλλας ἀποικίας. Ἐξ ὧν τῶν μερῶν συνέβρεον ἤδη πρὸς τὸν νέον τοῦτον κόσμον. Μεγαρεῖς ἀνήγειραν τὴν μικρὰν Ἰβλιν (τὴν ὕστερον Μέγαρξ), ἧς ἀποίη

κία ἔγεινεν ὁ Σελινοῦς (628). Ῥόδιοι καὶ Κρήτες ἔκτισαν τὴν Γέλων (690), ἰδρύσασαν ἐν τῇ ὄχθῃ τοῦ Ἀκράγαντος ποταμοῦ τὴν ἐφάμιλλον τῶν Συρακουσῶν πόλιν, τὸν Ἀκράγαντα (582).

Γέλων, Ἰέρων, Διοκλῆς.

Αἱ Συρακοῦσαι ἐλαμπρύνθησαν μεγάλως, ἀφ' οὗ ὁ Γέλων, τύραννος τῆς πόλεως Γέλας, ἀνεγνωρίσθη ὡς ἐξουσιαστὴς αὐτῶν. Οὗτος κατεπόλευσεν τὸν Ἀμίλκαν καὶ ἐνίκησε τοὺς Καρχηδονίους τὴν μεγάλην νίκην τῆς ἡμέρας, φονεύσας ἐν αὐτῇ περὶ τὰς 100,000 Καρχηδονίων καὶ συμμάχων αὐτῶν, ἐν οἷς καὶ αὐτὸν τὸν Ἀμίλκαν, ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες κατετρόπωνον ἐν Σαλαμῖνι τοῦ Ξέρξου τὸν στόλον (480).

Τὸν Γέλωνα διεδέχθη ὁ ἀδελφός του Ἰέρων (479). Ἡ τυραννία τοῦ διαδεχθέντος αὐτὸν ἀδελφοῦ του Θρασυβούλου ἐπροξένησεν ἐπανάστασιν, καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες τῆς νήσου ἐβοήθησαν τοὺς Συρακουσίους πρὸς ἔξωσιν τοῦ τυράννου (465). Καταργηθείσης οὕτω τῆς τυραννίας, εἰσήχθη εἰς ὅλας τὰς πόλεις δημοκρατικὸν πολιτεύμα. Ἡ κατ' αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων σταλεῖσα στρατιὰ ὀλίγον ἔλειψε νὰ προξενήσῃ τὴν ἀπώλειά της. Ἀλλὰ τοῦναντίον ἡ ὀλεθρία εἰς τοὺς Ἀθηναίους ταύτης τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκβασίς ἐπέθηκε κορωνίδα εἰς τὴν δόξαν καὶ τὴν δύναμιν τῶν Συρακουσῶν (§ 24).

Τῷ 410 οἱ Καρχηδόνιοι ἀνεράνησαν πολυάριθμοι εἰς τὴν Σικελίαν, ὁπόθεν ἤθελον νὰ ἐξώσωσι τοὺς Ἕλληνας, ἵνα καταλάβωσι μόνου τὴν μεγάλην ταύτην νῆσον. Ὁ Ἀννίβας, ἑγγονος τοῦ ὑπὸ τοῦ Ἰέρωνος ἐν ἡμέρᾳ ἠττηθέντος καὶ φονευθέντος Ἀμίλκα, ἐκυρίευσεν κατ' ἀρχῆς τὴν Ἔγεσταν, ἔπειτα δὲ τὸν Σελινοῦντα, τὸν ὁποῖον κατεδάρισεν, ἀφ' οὗ κατέσφαξε τοὺς κατοίκους. Ἐν ἡμέρᾳ, ἀποσπάσας 3,000 ἐκ τῶν κατοίκων ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν στρατιωτῶν του, ἔφερεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον, ὅπου ὁ πάππος του εἶχε φονευθῆ, καὶ ἐκεῖ προσέταξε καὶ τοὺς ἐσφαζάν μετὰ φρικτῶν βρασάνων, τὴν πόλιν δὲ κατέστρεψεν ἐξ ὀλοκλήρου.

Ἐνθαρρύνθηντες ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων οἱ Καρχηδόνιοι, πρέθηκαν μετὰ 120,000 ἀνδρῶν κατὰ τοῦ Ἀκράγαντος. Οἱ Ἀκράγαντινοί, ὅταν ἐπλησίασαν οἱ Καρχηδόνιοι, προσέλαβον μισθωτοὺς στρατιώτας, νομίζοντες ὅτι ἔμελλον νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ αὐτῶν· ἀλλ' οἱ μισθοφόροι οὗτοι τοὺς ἐπρόδωσαν, καὶ ὁ μὲν λόγος μόλις ἠδυνήθη νὰ φύγῃ τὴν νύκτα, ἡ δὲ πόλις κατεστράφη (π. Χ. 406.).

Διονύσιος ὁ πρεσβύτερος (405—368.).

Τὸ συμβᾶν τοῦτο ἐπροξένησε τρόμον εἰς τὰς Συρακοῦσας. Τότε ὁ Διονύσιος, ἀπλοῦς δικαστηρίου γοχηματεὺς, ἐνεψύχωσε τὸν λαόν, ὅστις τὸν ἀνέδειξε διὰ τὸ θάρρος του τύραννον (405).

Συμβάντος δὲ λοιμοῦ εἰς τὸν στρατὸν τῶν Καρχηδονίων καὶ προκλυθείσης τῆς πειθαρχίας του, ὁ Διονύσιος ἐπιπεσῶν κατ' αὐτῶν τοὺς κερσάρχοις ἐπρόσπεσε καὶ κατέστρεψε πάντας (394).

Διονύσιος ὁ νεώτερος (368—343), Δίω, Τιμολέων.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς αὐτοῦ Διονύσιος ὁ νεώτερος. Ἐδείξε δὲ τόσην σκληρότητα, ὥστε οἱ Συρακοῦσιοι ἐπαναστατήσαντες τὸν ἠνάγκασαν νὰ κλεισθῇ εἰς τὴν ἀκρόπολιν.

Ὁ Τιμολέων ἐστάλη τότε μετὰ στοχτοῦ ὑπὸ τῶν Κορινθίων, ἵν' ἀποκαταστήσῃ τὴν εἰρήνην ἐν τῇ ἀποικίᾳ τῶν ταύτη. Ἠδυνήθη νὰ καταπείσῃ τὸν Διονύσιον νὰ τῷ παραδώσῃ τὴν ἀκρόπολιν καὶ ὁ πρῶν τυραννος οὗτος μετεκομίσθη μετὰ τῶν θησαυρῶν του εἰς Κόρινθον, ὅπου ἔζησεν ὡς ἀπλοῦς ἰδιώτης (343), τὴν δ' ἐλευθερωθεῖσαν πόλιν ἐγένεμισε πάλιν κατοίκων, διότι ἐνεκα τῶν ἐπαναστάσεων πολλοὶ εἶχον ἀπέλθει. Ἐγράψε δὲ καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα, προσκαλῶν ἀποίκους, ἵνα ἐλθόντες κατοικήσωσιν εἰς Συρακοῦσας, καὶ εἰς 60,000 δε/θέντας τὴν πρόσκλησίν του διένεμε γαίας. Ἀποκαταστήσας δὲ τὴν τάξιν εἰς Συρακοῦσας ὁ Τιμολέων, ἐπεχείρησε νὰ ἀποκαταστήσῃ αὐτὴν καὶ εἰς τὴν Σικελίαν. Περιέστειλε τοὺς τυράννους τῶν πόλεων, ὥστε νὰ ζῶσιν ὡς ἀπλοὶ ἰδιῶται, καὶ ἐνίκησε λαμπρὰν νίκην κατὰ τινος στρατεύματος 70,000 Καρχηδονίων. Τότε θεωρῶν τὸ ἔργον του τετελεσμένον, παρητήθη ἀπὸ τῆς ἐξουσίας του· διήγαγε τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ βίου του ἐν ἀναχωρητηρίῳ, ὡς ἀπλοῦς πολίτης τιμώμενος ὑφ' ὄλων τῶν τῆς νήσου κατοίκων.

**Ἄγαθοκλῆς, Πύρρος. Ὑποταγὴ Συρακουσῶν
εἰς τοὺς Ῥωμαίους.**

Μετὰ τὸν Τιμολέοντα φαίνεται ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἔπασεν ἐκ νέου εἰς σύγχυσιν καὶ ἀναρχίαν. Τυραννὸς τις ἀνεβάνη πάλιν ὁ πρῶν κερκαμεὺς Ἄγαθοκλῆς· διεκρίθη δὲ, ὡς ὁ πρεσβύτερος Διονύσιος, διὰ τὸ θάρρος του, καὶ ὡς ἐκεῖνος ἤρπασε τὴν ἐξουσίαν.

Οἱ Συρακοῦσιοι ἐπὶ τοῦ διοικήσαντος αὐτοῦ φρονίμως ἀπὸ 275 ἕως 215 π. Χ. Ἰέρωνος, συνεμάχησαν κατ' ἀρχάς με τοὺς Καρχηδονίους κατὰ τῶν Ῥωμαίων, νικηθεὶς δὲ μετὰ τῶν Καρχηδονίων ὁ Ἰέρων, κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχῃ παρὰ τῶν Ῥωμαίων 50 ἐτῶν εἰρήνην καὶ τὴν ἀνενόηλητον ἐξουσίαν μικροῦ μέρους τῆς Σικελίας. Ἡ περίοδος αὕτη μᾶς φέρει μέχρι τοῦ 212 π. Χ., ὅποτε οἱ Συρακοῦσιοι ὑπετάγησαν εἰς τὴν Ῥώμην.

Ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις τῆς αὐτονομίας τῶν Συρακουσῶν, ἔζη ὁ ἐκ τῆς πόλεως ταύτης περιφημὸς μαθηματικὸς Ἀρχιμήδης, ὅστις διὰ τῶν μηχανῶν αὐτοῦ ὑπερίσπισε τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα ἐπὶ δύο ἔτη πολιορκουμένην ὑπὸ τοῦ Ῥωμαίου Μαρκελλοῦ (214—212 π. Χ.). Λέγουσι μάλιστα ὅτι κατέκαυσε τὸν Ῥωμαϊκὸν στόλον, συγκεντρώσας διὰ μηχανήματος τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ἐπ' αὐτόν· ἀλλὰ τοῦτο δὲν παραδέχονται οἱ νεώτεροι ὡς ἀληθές.

§ 43. Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν πλέον ἐλεύθεροι καὶ αὐτοκέφαλοι. Καὶ συνεχωρεῖτο μὲν εἰς αὐτοὺς νὰ ἔχωσι δημοκρατικὰ πολιτεύματα, ἀλλὰ ταῦτα ἦσαν κατὰ τύπον τοιαῦτα, διότι πραγματικῶς καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκυβερνῶντο, ὅπως ἤρρεσκεν εἰς τοὺς Ῥωμαίους.

Αἱ Ἀθῆναι διετέλουν ἐπὶ πολὺ ἰκθὺν ἢ ἔδρα τῆς παιδείας οὐ μόνον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Οἱ ἐπιστημότεροι τῶν Ῥωμαίων ἀπέστελλον εἰς Ἀθήνας τὰ τέκνα των ἵνα τελειοποιήσωσι τὴν ἐκπαίδευσίν των. Δὲν ἐπενέβαινον οὐδόλως εἰς τὰ τῆς θρησκείας τῶν Ἑλλήνων οἱ ἄρχοντες των οὗτοι, ἐλάμβανον μάλιστα μέρος καὶ εἰς τὰς ἐθνικὰς των ἑορτὰς, διατηρηθείσας ὡς πρότερον. Δὲν συνέβαινε δὲ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅ,τι εἰς τὰς ἄλλας ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων κατακτηθείσας χώρας· διότι εἰς ταύτας μὲν, βαρβάρους οὖσας εἰσήγετο διὰ τῶν κατακτητῶν εἰς τὸν λαὸν ὁ πολιτισμὸς, εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅμως οἱ κατακτηταὶ αὐτοὶ ἐβελτιοῦντο ὑπὸ τῶν ὑποδουλωμένων Ἑλλήνων. Ὅθεν ποιητὴς τις Ῥωμαῖος εἶπεν, ἂ Ἡ Ἑλλάς κυριευθεῖσα, τὸν ἄγριον νικητὴν ἐκυρίευσεν, καὶ εἰς τὸ ἀγροίκον Λάτιον τὴν καλλιτεχνίαν εἰσήγαγεν ».

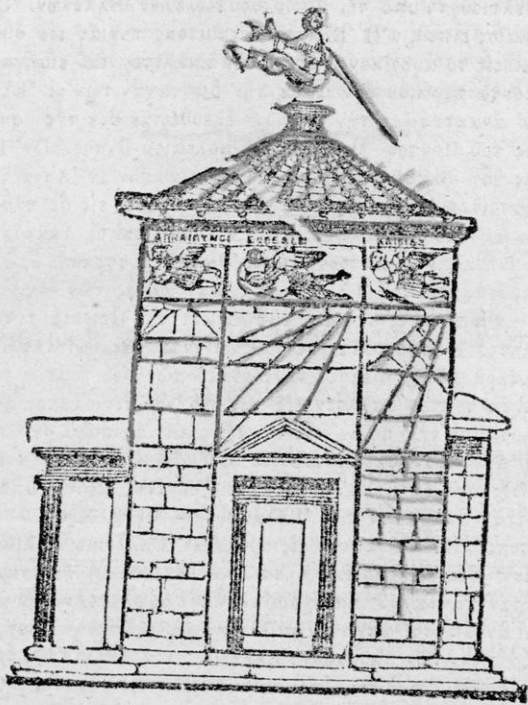
Ἐξήκοντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν ὑποταγὴν των οἱ Ἕλληνες ἐδοκίμασαν ν' ἀνακτήσωσι τὴν ἑαυτῶν ἐλευθερίαν διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου, πολεμίου ὄντος τῶν Ῥωμαίων, καὶ πολλάκις ἤδη νικήσαντος τοὺς στρατοὺς αὐτῶν ἐν Ἀσίᾳ τῇ μικρᾷ. Οὗτος ἀπέστειλεν εἰς μὲν τὴν Ἑλλάδα στόλον, εἰς δὲ τὴν Μακεδονίαν στρατὸν, μεθ' οὗ ἠνώθησαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀλλ' οὐδὲν ἠδυνήθησαν νὰ κατορθώσωσι. Ῥωμαϊκὸς στρατὸς ὑπὸ τὸν Σύλλαν, ἐκστρατεύσας ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, τὰς μὲν ἄλλας τῶν ἐπαναστατησασῶν πόλεων καθυπέταξε, τὰς δὲ Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ ἀνισταθείσας ἐπολιόρησε. Καταστρέψας δὲ τὰ ἐνώνοντα τὰς Ἀθήνας μετὰ τοῦ Πειραιῶς μακρὰ τεῖχη, διέκοψε τὴν μεταξὺ τῶν δύο τούτων πόλεων κοινωσίαν καὶ ἐκ τούτου ἐπῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας δεινότητος λιμὸς. Ἐπὶ τέλους ἐκυρίευσεν τὴν πόλιν καὶ τὸν Πειραιᾶ· οὐ πολὺ δὲ ὕστερον ἐνίκησε καὶ τὸν Ἀρχέλαον, στρατηγὸν τοῦ Μιθριδάτου, ἐν Χαίρωνείᾳ καὶ κατόπιν ἐν Ὀρχομενῶ, καὶ οὕτως ἐπῆνεγκε τέλος εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἑαυτῶν ἀνεξαρτησίας πόλεμον τῶν Ἑλλήνων τῷ 85 π. Χ.

Ἐκτοτε δὲν ἐπετρέπετο εἰς οὐδεμίαν Ἑλληνίδα πόλιν νὰ ἔχη στρατὸν ἴδιον· ὅθεν συμμορίαὶ ληστῶν καὶ πειρατῶν ἤρχισαν νὰ ἐνοχλῶσι τὴν χώραν πανταχοῦ· καὶ ἡ διοίκησις δὲ αὐτῆς κατέστη καταθλιπτικὴ, διότι οἱ ἀνθύπατοι ἀπῆτουν πολλάκις φόρους παρανόμους, καὶ ἔτι, διότι ἀγοραζόντων τῶν πλουσιῶν Ἑλλήνων τὸν τίτλον Ῥωμαίου πολίτου, δι' οὗ ἐγίνοντο ἀσύδοτοι, ἐπιπτε τὸ βῆρος τῶν φόρων εἰς τοὺς πτωχοτέρους, ὅθεν τάχιστα πηρήκμασε τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία, ὀλιγώστευσεν ὁ πληθυσμὸς καὶ πολλὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεις περιῆλθον εἰς ἐξουθένωσιν καὶ ἐρήμωσιν.

Ὁ Ἰούλιος Καίσαρ ἔκτισεν ἐκ νέου τὴν Κόρινθον, κατὰ τὴν αὐτὴν στρατιωτικὴν ἀποικίαν. Πρὸς οἰκοδομὴν δὲ αὐτῆς κατεστρέφοντο ἀνιλεῶς ὑπὸ τῶν ἐργατῶν καὶ τῶν ἐργολάβων καὶ αὐτοὶ οἱ τάφοι χάριν τῶν μαρμάρων.

Τὸ ἀμφικτυονικὸν συνέδριον ἐξήκολούθη ἐτι τὸ συνεδριάζει καὶ τὸ δελοφικὸν χρηστήριον νὰ ἐργάζηται. Ὁμοίω δὲ καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις Ἀρειος Πάγος καὶ ὅμοιον τούτου δικαστήριον ἐν Σπάρτῃ ὑπῆρχον ἐτι. Ἀλλ' ἡ πτωχεὶα κῆζανε καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τοκογλύφοι ἐπόλων τὰ κτήματα τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἐξόφλησιν τῶν δανείων καὶ μετεβαῖνον οὕτω ταῦτα εἰς τὴν κυριότητα ξένων.

Τινὲς τῶν Ῥωμαίων αὐτοκράτορων ἐφάνησαν τῷ ὄντι εὐεργέται τῆς Ἑλλάδος, οἷον ὁ Ἀδριανὸς, κτίσας διάφορα μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα, ἐν οἷς καὶ τὸν ἐν Ἀθήναις ναὸν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς, καὶ κατασκευῆ ἀθληροσίας ἐδοῦς ὁ Μάρκος Αὐρήλιος. βελτιώσας τὰ ἐν Ἀθήναις σχολεῖα καὶ αὐξήσας τὸν μισθὸν τῶν διδασκάλων. Καὶ ἄλλοι αὐτοκράτορες καὶ ἡγε-

ΠΡΟΠΥΛΑΙΟΝ ΚΥΡΡΗΣΤΟΥ.

(Ἐν Ἀθήναις).

μῖνες· καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι ἄνθρωποι κατεσκευάζον ἐν Ἀθήναις πρὸς δόξαν ἰδίαν μνημεῖα μεγαλοπρεπῆ, ὡς ὁ Φιλόπαππος, ὁ Ἀνδρόνικος Κυρῆστας, (ὅστις ἐκτίσας τὸ σωζόμενον ἀκόμη ἐν Ἀθήναις ἡλιακὸν ὠρολόγιον, ὅπερ ἐσφαλμένως λέγεται ναὸς τοῦ Αἰόλου), καὶ ἄλλοι δὲ ὄχι μόνον τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος περιεποιούοντο, ἀνακτιζόντες ἢ ἐπισκευάζοντες καταστραχημένας πόλεις, ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ Ἑλλάς ὅσημέραι παρήκμαζεν.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου, οἱ Ἕλληνες αἴσθησις ἠγέρθησαν ἕνεκα τῆς εἰσβολῆς τῶν Γόθων εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ βάρβαροι οὗτοι, λαφυραγωγήσαντες τὰς Ἀθήνας καὶ διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου κατακράναντες τὴν Ἀττικὴν, ἐπῆραν αἰγματούτους πολλοὺς τῶν κατοίκων. Ἐξῆς δὲ ἡ Ἑλλάς συχνὰ παρενοχλεῖτο καὶ ἐκκαύτο ὑπὸ τῶν εἰσβαλόντων Γόθων, καταλυσάντων ἐπὶ τέλους καὶ τὴν δυτικὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν.

Ἐπὶ τούτοις δὲ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, κηρυχθεῖσα ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος, προῦθεν ἀκαθέκτως εἰς αὐτήν, ὅπως καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν.

Μετὰ τὴν διαίρεσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας εἰς δυτικὴν καὶ ἀνατολικὴν, ἡ ἀνατολικὴ περιελάμβανε πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, καὶ οἱ Ἕλληνες ἦσαν ὁ ἐξάρχων ἐν αὐτῇ λαός.

ΡΩΜΑΙΟΙ.

§4 Κτίσις τῆς Ῥώμης καὶ πρῶτοι βασιλεῖς αὐτῆς.

Ῥωμῦλος καὶ Ῥώμος ἢ Ῥέμος ἦσαν, κατὰ τὴν μυθώδη παράδοσιν, τέκνα δίδυμα τῆς Ῥέας Σιθίας ἐκ τοῦ θεοῦ τοῦ πολέμου Ἄρεως. Αὕτη δὲ ἦτο θυγατὴρ τοῦ βασιλέως τῆς Ἀλβίας Νουμίτορος, ἀπογόνου τοῦ Τρωαδῆτος Αἰνείου, ὅστις μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τρωάδος ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων εἶχε καταφύγει εἰς τὸ Λάτιον τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἐνυμφεῖσθαι τὴν Λαβινίαν θυγατῆρα τοῦ βασιλέως τοῦ τόπου ἐκείνου Λατίνου.

Οἱ δύο εἰρημένοι ἀδελφοὶ ἡλικιωθέντες ἐκτίσαν τὴν Ῥώμην ἐπὶ τοῦ Παλατινοῦ λόφου (753 π. Χ.). Γενομένης δὲ μεταξὺ των ἔριδος, ἐφάνευσεν ὁ Ῥωμῦλος τὸν Ῥέμον καὶ κατέστη μονοκράτωρ τῆς πόλεως ταύτης, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδέχθη ὡς κατοίκους τοὺς φυγάδας τῶν γειτονικῶν ἔθνων. Ὁ Ῥωμῦλος διήρπασε τὸν λαὸν εἰς τρεῖς φυλάς καὶ ἐσύστησε τὴν σύγκλητον (γερουσίαν) ἐξ ἑκατὸν γερόντων, τοὺς ὁποίους ὠνόμασε πα-

τέρας καὶ συγκλητικούς, ἐχώρισε δὲ αὐτοὺς καὶ τοὺς καταγομένους ἐξ αὐτῶν, πατρικίους ὀνομασθέντας, ἀπὸ τῶν δημοτῶν, ὀνομασθέντων πληθειῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστος ἐξέλεγε προστάτην του ἑνα τῶν πατρικίων. Ἐπειδὴ δὲ οὐδεὶς τῶν περίξ λαῶν ἐδέχετο αὐτοῦ, εἰς γάμον, ἤρπασαν πολλὰς πόλεις ἐκ τῶν γειτονικῶν τόπων, μάλιστα δὲ διὰ στρατηγήματός τινος ἐκ τῶν Σαθίνων, καὶ ἐνουμφεύθησαν αὐτάς.

Ἐκ τούτου γίνεται πόλεμος μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Σαθίνων, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς Τίτος Τάτιος, συμβιβασθεὶς μὲ τοὺς Ῥωμαίους, μετοικεῖ εἰς Ῥώμην μετὰ τῶν Σαθίνων καὶ συμβασιλεύει μὲ τὸν Ῥωμόλον· ἐγένεον δὲ καὶ ἑκάτῳ Σαθίνοι συγκλητικοὶ (πατρίκιοι). Δολοφονηθέντος τοῦ Ῥωμόλου καὶ ἐπισυμβάσης στάσεως μεταξὺ τῶν Ῥωμαίων καὶ Σαθίνων περὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ, ἀνακηρύττεται βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ ὑπερισχύσαντος σαθινητικοῦ μέρους τῆς συγκλήτου ὁ Νουμάς Πομπήλιος (716) μετὰ ἐνὸς ἔτους μεσοβασιλείαν, ἤτοι διακοπὴν τῆς βασιλείας.

Οὗτος ἐτακτοποιεῖσε τὰ τῆς θρησκείας τῶν Ῥωμαίων, διώρισεν ἱερεῖς, διέταξε θυσίας, ὠκοδόμησε ναοὺς, ἐνίσχυσε τὰς εἰρηνικὰς τέχνας καὶ ἐπέφερεν ἁρμονίαν μεταξὺ τῶν Σαθίνων καὶ τῶν Ῥωμαίων· ἀπέθανε δὲ τῷ 673 π. Χ.

Μετὰ τούτου ἀνηγορεύθη βασιλεὺς ὁ Τύλλος Ὀστίλλιος, ὅστις κατέστρεψε τὴν ἀντίξηλον τῆς Ῥώμης πόλιν Ἄλβαν Λόγγαν, μετοικίσας εἰς Ῥώμην τοὺς κατοικοῦς τῆς.

Τούτον διεδέχθη (640 π. Χ.) ὁ Ἄγκος Μάρκιος (Σαθίνος), ὅστις ἐνίκησε τοὺς Λατίνους καὶ ἐθεμελίωσε τὸ ἐπίνειον (λιμένα) τῆς Ῥώμης ἤτοι τὰ Ὀστια.

Μετὰ τούτον ἐδασίλευσεν ὁ Ταρκύνιος Πρίσκος ἢ πρεσβύτερος (616 π. Χ.). Οὗτος ἔκτισε πολλὰς μεγάλας οἰκοδομὰς ἐν Ῥώμῃ, καὶ καθυπέταξε τοὺς Λατίνους καὶ τοὺς Σαθίνους. Διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ Σερούιος Τύλλιος (578 π. Χ.) καὶ αὐτὸν τέλος ὁ Ταρκύνιος Σούπερβος ἢ ὑπερήφανος (534), ὅστις περιετείχισε τὴν Ῥώμην. Διὰ τὴν σκληρότητά του ἐδιώχθη οὗτος, καὶ οὕτω κατηργήθη ἡ βασιλεία (510 π. Χ.). Ἐντὶ δὲ βασιλείων ἐλάμβανον τὴν ἐξουσίαν δύο ὑπατοὶ, ἐκ τῶν πατρικίων ἐκλεγόμενοι καὶ ἐπὶ ἕν ἔτος ἔχοντες τὴν ἀρχήν.

Μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς βασιλείας ὁ φιλοπόλεμος λαὸς τῆς Ῥώμης δὲν νύχαισταιτο εἰς τὴν διοίκησιν τῶν πατρικίων, οἵτινες κατέστησαν ὑπερήφανοι, ἰδιοτελεῖς καὶ ἐπέβαλλον νέα βάρη εἰς αὐτόν· ὅθεν ἐγένεον ἀποστασία (500 π. Χ.), τῆς ὁποίας τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ἡ συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ εἰς τὰ προνόμια τῶν πατρικίων. Εἰς κατάπausιν δὲ τῶν ἐμφυλίων ταραχῶν καὶ τῶν ἐλθόντων ἐναντίων τῆς Ῥώμης Λατίνων, διωρίσθη δικτάτωρ, δηλαδὴ ἄρχων ἔχων ἀπεριόριστον ἐξουσίαν ἐπὶ ἐξ μῆνας. Ἐκτοτε ἐγένεε σύνθηες εἰς τὴν Ῥώμην τὸ ἀξίωμα τοῦτο, ὡσάντις συνέβαινον ἐμφύλιοι ταραχαὶ καὶ ἦτο κίνδυνος καταστροφῆς. Πρῶτος δικτάτωρ διωρίσθη ὁ Τ. Λάρτιος Φλάβος.

Ὁ λαὸς ἀπὸ τοῦ 494 π. Χ. κατ' ἀναγκαστικὴν παρχώρησιν τῶν πατρικίων, ἐξέλεγε δύο δημάρχους, οἵτινες ἐπροστάτευον τὰ δικαιώμα-

τα αὐτοῦ, ἀντιτασσόμενοι εἰς τὰς τυχόν βιαίας καὶ ἀσπιρέτους ἀπειθήσεις τῆς συγκλήτου καὶ ἀκυροῦντες πᾶν ἀντιβαῖνον εἰς τὰ συμφέροντά του βούλευμα αὐτῆς. Οἱ πατρικοὶ ὑπέβλεπον πάντοτε τὴν τοιαύτην τοῦ δήμου ἐξουσίαν. Συμβάντος δὲ ἐν Ῥώμῃ λιμοῦ, ἐστάλη σίτος ἐκ Σικελίας ὑπὸ τινος τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων ἡγεμόνων· τότε ὁ Γάιος Μάρκος Κοριολάνος ἔδωκε γνώμην νὰ μὴ διανεμηθῇ ὁ σίτος εἰς τὸν λαόν, ἂν μὴ πασητεῖτο τοῦ δικαίου τοῦ νὰ ἔχη δημάρχους· διὰ τοῦτο καταδικασθεὶς εἰς ἐξορίαν (491 π. Χ.) κατέφυγε πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τῶν Ῥωμαίων Οὐόλουσκους καὶ μετ' αὐτῶν ἐκστρατεύει κατὰ τῆς Ῥώμης. Ἰδόντες αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι πλησιάσαντα εἰς τὴν πόλιν ἀπέστειλαν προσθεῖας πρὸς αὐτὸν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων πολιτῶν, ἀλλ' αὐτὸς οὐδέμιαν ἐδίδεν εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς Ῥώμης παρκλησεις τῶν προσοχῆν. Τότε αἱ πρῶται τῆς Ῥώμης κυραὶ μετὰ τῆς μητρὸς τοῦ Κοριολάνου Οὐετουρίας καὶ τῆς γυναικὸς τοῦ Οὐόλουμνίας καὶ τῶν δύο τέκνων τοῦ προσήλθον εἰς τὴν σκηνὴν του. Ὁ Κοριολάνος, καμψθεὶς ὑπὸ τῶν ἐπιπλήξεων τῆς μητρὸς του καὶ τῶν θαυρῶν τῆς γυναικὸς του καὶ τῶν ἄλλων δεσποινῶν, ἀπῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ καὶ διέμεινεν ἐξόριστος παρὰ τοῖς Οὐόλουσχοις μέχρι τοῦ θανάτου του.

Ἄξιον σημειώμεντος εἶναι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ διαγωγή τοῦ Λ. Κουίντου Κικιρινιάτου. Δικαιόμενος οὗτος εἰς τὸν ἀγρὸν του καὶ μετὰ τὰς ἰδίαις του χειρὸς καλλιεργῶν τὰς γαίας του, διορίσθη ὑπατος (460 π. Χ.). Τὸ δὲ 458 διορίσθη δικτάτωρ, κληθεὶς ἐκ τοῦ ἀγροῦ του. Ἄφεις τὸ ἄροτρον ἔαναλαβὼν τὴν δικτατορίαν ἔσωσε τὸν στρατὸν τῆς Ῥώμης, κινδυνεύοντα νὰ καταστραφῇ ὑπὸ τῶν περικυκλωσάντων αὐτὸν Αἰκανῶν, τρομερῶν πολεμίων τῶν Ῥωμαίων. Νικήσας αὐτοὺς καὶ κρατήσας τὴν δικτατορίαν 16 μόνον ἡμέρας, ὅσας δηλαδὴ ἐχρειάζετο, ἐπανῆλθε μετὰ ταῦτα πάλιν εἰς τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας. Τὸ 439 π. Χ., ἄγων τὸ ὀγδοηκοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἐγένετο πάλιν δικτάτωρ, διὰ νὰ καταβάλλῃ τὸν δημαγωγὸν Μαίλιον κολακεύσαντα τὸν δῆμον, καὶ διανοηθέντα νὰ καταλύσῃ τὸ πολίτευμα διὰ συνωμοσίας καὶ νὰ ἀναδειχθῇ βασιλεὺς.

§ 45. Δεκανδρία. Πύρρος ἐν Σικελίᾳ.

Ἄνεράνη δὲ ἦδη ἀνάγκη ὑπάρξεως ἐν Ῥώμῃ γραπτῶν νόμων, ὅθεν, δημοσίεσθησαν δεκά ἄνδρες ἐκ τῶν πατρικίων νὰ συντάξωσι νόμους (451 π. Χ.) καὶ παρεδόθη εἰς αὐτοὺς πᾶσα ἐξουσία. Οὗτοι συμβουλευθέντες τὰ νομοθετήματα τῶν Ἑλλήνων, ἔγραψαν νόμους ἐπὶ δώδεκα πινακῶν. Οἱ νομοὶ οὗτοι, κυρωθέντες τὸ 449 π. Χ. ἔλαβον πλήρη ἰσχύν. Οἱ δὲ δεκά ἄνδρες ἐπαύθησαν τῆς ἀρχῆς, ἀδίκως καὶ κακῶς πολιτευθέντες ὡς ἄρχοντες.

Τοῦ χρόνου προϊόντος ἐξέλιπεν ἡ διάκρισις μεταξὺ τῆς τάξεως τῶν πατρικίων καὶ τῆς τῶν πλειθειῶν καὶ εἶχον ὅλοι ἤδη τὰ αὐτὰ δικαιώματα. Δὲν ὑπῆρχε δὲ ἄλλη πλέον διάκρισις εἰμὴ ἡ διαίρεσις τῶν Ῥωμαίων εἰς οἴκους· πλουσίου καὶ πτωχοῦ (π. Χ. 437.).

Ἐν ᾧ δὲ οἱ Ῥωμαῖοι ἐπολέμουν πρὸς ἐγγχωρίους ἐχθρούς των, ζήνει ἔξωθεν ἐχθροί, ἐπιπεσόντες κατ' αὐτῶν ὀλίγον ἔλειψε νὰ τοὺς ἐξοντώσωσι. Πλήθη Γαλατῶν ὑπὸ ἀρχηγὸν τὸν Βρέννον ἐπέδοκμον τὴν Ἰταλίαν, καὶ ἐπειδὴ Ῥωμαῖοί τινες εὐρέθησαν μεταξὺ τῶν Τυρρόνων, πολεμοῦντες τοὺς Γαλάτας, ὁ Βρέννος ἐπροχώρησε κατὰ τῆς Ῥώμης.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἀπαρασκευάστοι ὄντες εἰς ἀντίκρουσιν τόσον φοβεροῦ πολέμου, ἠττήθησαν κατὰ κράτος πλησίον τοῦ ποταμοῦ Ἀλία (390 π.Χ.), οἱ δὲ Γαλάται, εἰσελθόντες εἰς Ῥώμην, ἐλαφυραγώγησαν τὴν πόλιν καὶ ἔκκυσαν αὐτήν. Μόνον τὸ Καπιτώλιον (ἀκρόπολιν μὲ νάον τοῦ Διὸς) ὑπερήσπισεν ὁ Μάνλιος, ἀποκορύσας τὰς κατ' αὐτοῦ ἐφόδους τῶν πολεμίων, οἵτινες ἐκ τῆς ἀντιστάσεως ταύτης καὶ ἕνεκα ἐνσηψασῶν ἀσθενειῶν καὶ πείνης ἐδέχθησαν ἐπὶ τέλους συνθήκην· ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐκτελεσθῆ αὕτη ἔλθων ὁ Κάμιλλος ἔξωθεν μετὰ στρατοῦ κατετρόπως τοὺς Γαλάτας καὶ οὕτως ἔσωσε τὴν Ῥώμην.

Οἱ νικηφόροι πόλεμοι τῶν Ῥωμαίων κατὰ τῶν Ἑνρίκων, τῶν Οὐολούσκων, τῶν Τυρρόνων καὶ πρὸ πάντων κατὰ τῶν ὄρειων Σαυιτῶν, οἵτινες εἶχον ἔλθει νὰ προσβάλωσι τὴν Καυπηνίαν, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ῥώμης τεθείσαν, καὶ τοὺς ὁποίους ἐνίκησαν κατὰ κράτος (290 π. Χ.), μετὰ πόλεμον, 50 ἔτη διακόεσαντα (ἐκτὸς ὀλίγων διαλειμμάτων), ἐγύμνασαν αὐτοὺς εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ εἰς τὰς κκοουγίας τῶν ἐκστρατειῶν καὶ κατέστησαν αὐτοὺς τρομερὰν καὶ ἀκατάβλητον δύναμιν, ὥστε περὶ τὸ 272 ἔτος π. Χ. κατέστησαν κύριοι ἀπάσης σχεδὸν τῆς Ἰταλίας καὶ ἤρχισαν ἤδη νὰ ὑποβλέπωσι τὰς πρὸς νότον κειμένας ἑλληνικὰς ἀποικίας.

Οἱ Ταραντῖνοι, προσβαλόντες τοὺς προσθευτὰς τῆς συγκλήτου τῆς Ῥώμης, διηρέθισαν τοὺς Ῥωμαίους, οἵτινες διὰ ταῦτα ἐστράτευσαν κατ' αὐτῶν.

Οἱ Ταραντῖνοι προσεκάλεσαν τότε εἰς βοήθειάν των τὸν βασιλεῆ τῆς Ἡπείρου Πύρρον. Ἐλθὼν ὁ Πύρρος μὲ ἰσχυρὸν στρατὸν καὶ ἐλεφάντας, ἀγνώστους ὄντας ἕως τότε εἰς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ διὰ τοῦτο κατατρομάξαντας τὸ ἱππικὸν αὐτῶν, ἐνίκησεν αὐτοὺς, μὲ πολλήν του ὁμῶς ζήμιαν, διὸ καὶ ἔφυγεν ἐκ τῆς Ἰταλίας (280 π. Χ.). Προσκληθεὶς δὲ καὶ δεῦτερον ὑπὸ τῶν αὐτῶν Ταραντίνων καὶ ἔλθων, νικάται ἐν Βενουέντῳ κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ὀδηγουμένων ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Κουρίου Δεντάτου, καὶ φεύγει εἰς Ἡπειρον.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἤρχισαν ἤδη νὰ διαπερῶσιν εἰς Σικελίαν, ἀφ' οὗ πᾶσα ἤδη ἢ μεσημβρινὴ Ἰταλία ὑπετάγη εἰς αὐτούς.

§ 45. Καρχηδονικοὶ ἢ λιβυκοὶ πόλεμοι καὶ ὁ πρῶτος αὐτῶν.

Ἡ ἐν Ἀφρικῇ μεγαλόπολις Καρχηδῶν, αὐξήσασα διὰ τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου αὐτῆς, καὶ πολλὰς ἀποκτήσασα ἀποικίας, ἐβλεπε μὲ

ζηλότυπον ὄμμα τὴν ἐπίφοβον αὐξάνει τῆς δυνάμεως τῆς Ῥώμης. Ἐρχόμενοι οἱ Καρχηδόνιοι κτήσεις ἐν Σικελίᾳ, ἔμαθον, ὅτι Μαμερτίνοι (Καμπανοὶ μισθοφόροι, πρότερον ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ Ἀγαθοκλέους) ἐκυρίευσαν διὰ προδοσίας τὴν πόλιν Μεσσήνην· ὅθεν ἀποστελλοῦσιν εὐθύς ἐκ Καρχηδόνος στρατὸν ἐπὶ λόγῳ μὲν νὰ βοηθήσῃ τοὺς πολίτας αὐτῆς, βοηθουμένους ἤδη καὶ ὑπὸ τῶν Συρακουσίων, ἐπὶ σκοπῷ δὲ κυρίως νὰ ἐξουσιάσωσιν αὐτοὶ τὴν εἰρημένην πόλιν. Οἱ Μαμερτίνοι ζητήσαντες ἔλαβον ἐκ Ῥώμης ἐπικουρίαν καὶ ἐκ τῆς αἰτίας ταύτης ἤρχισεν ὁ εἰκοσι καὶ τέσσαρα ἔτη διαρκέσας πόλεμος μεταξύ τῶν Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων, πρῶτος ὀνομασθεὶς (ἀπὸ τοῦ 264—241 π. Χ.).

Διαβάντες οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ σχεδίων τὸν σικελικὸν πορθμὸν καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὴν Σικελίαν, κατεξουσίασαν πᾶσαν σχεδὸν τὴν νῆσον. Ἐνταῦθα δὲ ἐναυπήγησαν τὸν πρῶτον αὐτῶν στόλον ἐξ 120 πλοίων, λαθόντες ὡς σχέδιον καρχιδονικὸν πλοῖον ναυαγήσαν, καὶ ναυμαχήσαντες οὕτως ὑπὸ τὸν Δουέλιον ἐνίκησαν ἰσχυρὸν ἐχθρικὸν στόλον τὸ 260 π. Χ.

Ἀποτολυκῆσε ὁ Ῥωμαῖος ὑπάτος Ῥήγουλος νὰ καταπλεύσῃ εἰς Ἀφρικήν, ἀνεδείχθη μὲν κατ' ἀρχάς νικητῆς, ὕστερον ὅμως ἠττήθη καὶ ἤχμηλωτίσθη (254 π. Χ.). Εἰς τὴν περιστάσει ταύτην ἐβουλήθη ἡ Καρχηδὼν ὑπὸ τοῦ τυρόντος μεταξύ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων μισθοφόρων στρατηγοῦ Ἐκνήπιπου Σπαρτιάτου. Μετὰ πολλὰς ἀποτυχίας ἠδυνήθησαν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ τὸ ἔτος π. Χ. 250 νὰ κατατροπώσωσι τοὺς Καρχηδονίους ἐν ναυμαχίᾳ, ἀλλ' ἐπανερχόμενοι ἀπώλεσαν ἐκ τρικυμίας τὸν στόλον των. Οἱ Καρχηδόνιοι ἠναγκάσθησαν μετὰ μεγάλην νίκην τῶν Ῥωμαίων εἰς Πάνορμον τῆς Σικελίας νὰ ζητήσωσιν εἰρήνην καὶ ἀπέστειλαν εἰς Ῥώμην τὸν αἰχμάλωτον αὐτῶν Ῥήγουλον νὰ πραγματοποιῆ τοὺς ὄρους, ὧσ' οὗ ὑπεσχέθη, ὅτι θέλει ἐπανέλθει εἰς Καρχηδόνα.

Ἐλθὼν ὁ Ῥήγουλος εἰς Ῥώμην, ἀντὶ νὰ προσπαθήσῃ ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, μετεχειρίσθη ἀπ' ἐναντίας πᾶσαν τὴν ἰσχύν του, ὅπως πείσῃ τοὺς συμπολίτας του νὰ μὴ δεχθῶσι τὰς περὶ αὐτῆς προτάσεις τῶν ἀποστειλάντων αὐτὸν Καρχηδονίων. Τηρήσας ὅμως τὸν λόγον του, ἐπανῆλθεν εἰς Καρχηδόνα, ὅπου ἐθανατώθη διὰ πολλῶν βασάνων ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων. Μετὰ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι ἀπώλεσαν διαφόρους στόλους των καὶ ἐξήντησαν τὸ ταμεῖόν των· τότε δὲ πλούσιοι καὶ πτωχοὶ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συντελέσαντες ἐναυπήγησαν ἄλλον μεγάλον στόλον. Καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ὡσαύτως ἐπραξάν ὅ,τι ἠδυνήθησαν, ἀλλ' ὅμως ὁ ὑπὸ τὸν ναύαρχον αὐτῶν Ἄνωνα στόλος των ἠττήθη παρὰ τὸ Αἰλύθειον τῆς Σικελίας (241 π. Χ.) ὑπὸ τοῦ Ὑπάτου Λουτατίου Κατούλλου, ὅθεν ἠναγκάσθησαν νὰ δεχθῶσιν εἰρήνην ἐπὶ τοῖς προταθεῖσι παρὰ τῶν νικητῶν Ῥωμαίων ὅροις, ὑποχρεωθέντες δι' αὐτῶν νὰ ἀπέλθωσι τῆς Σικελίας καὶ νὰ δώσωσι περὶ τὰ 20,000,000 δραχμῶν. Μετὰ τὴν εἰρήνην, μὴ εὐχαριστηθέντες οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὰς νέας κτήσεις των, κατέλαβον παρὰ τὰς συνθήκας τὰς νήσους Κύρνον καὶ τὴν Σαρδῶ, τῶν Καρχηδονίων οὐσίας. Ὅθεν οἱ Καρχηδόνιοι, ἵνα ἐκδικηθῶσι τοὺς Ῥωμαίους, διαβάντες εἰς Ἰσπανίαν ὑπὸ τοὺς στρατηγοὺς Ἀμίλκην καὶ Ἀσπερούδην, κατέλαβον μὲ

γα μέρος τῆς χώρας ταύτης μέχρι τοῦ Ἰβηρος ποταμοῦ καὶ ἔκτισαν τὴν νέαν Καρχηδόνα (Καρθαγένην τὰ νῦν). Φοβηθέντες οἱ Ῥωμαῖοι αὐτούς, ἐσυνηκολόγησαν νὰ μὴ διαδώσι τὸν Ἰβηρα ποταμόν. Ἀλλ' ὁ Ἀννίβας, ἀναγορευθεὶς στρατηγὸς ὑπὸ τοῦ στρατοῦ τῶν Καρχηδονίων, διέδρυ τὸν Ἰβηρα, παρὰ τὰς συνθήκας, καὶ πολιορκήσας τὸ Σάγουντον ἐκυριεύσεν αὐτό. Ἐκ τούτου προέκυψεν ὁ δεύτερος καρχηδονικὸς πόλεμος, διαρκέσας ἀπὸ τοῦ 218 μέχρι τοῦ 201 π. Χ.

§ 47. Δεύτερος καρχηδονικὸς πόλεμος.

Ἀννίβας, εἰς τῶν μεγαλειτέρων στρατηγῶν τῆς παγκοσμίου ἱστορίας, διαβάς μετὰ τοῦ στρατεύματός του, εἰς 69,000 ἀνδρῶν καὶ 32 ἐλεφάντων συγκροτούμενον, τὰ Ἰβηρναῖα ὄρη, καὶ διελθὼν δι' ἐχθρικῶν τόπων τὴν μεσημβρινὴν Γαλλίαν, ἀναβαίνει μὲ πολλὴν θραύσιν τοῦ στρατοῦ του τὰς Ἀλπεις, καταβάς δὲ μετὰ πολλῶν δυσκολιῶν καὶ κινδύνων πολεμεῖ μετὰ τοῦ ἀπομεινάντος στρατοῦ του (26,000) εἰς Ἰταλίαν, νικᾷ τοὺς Ῥωμαίους παρὰ τὸν Τικῖνον ποταμὸν ὑπὸ τὸν ἕπατον Κορνήλιον Σκηπίωνα, καὶ παρὰ τὸν Τρεβίαν ὑπὸ τὸν ἕπατον Σεμπρόνιον (218 π. Χ.), κατόπιν δὲ νικᾷ πάλιν αὐτούς ὑπὸ τὸν Φλαμίνιον παρὰ τὴν Τρασιμένην λίμνην καὶ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐν Κάνναις. Ἐν δὲ ἡ Καρχηδὼν ἀπέστειλε τὰς αἰτηθείσας παρὰ τοῦ Ἀννίβα ἐπικουρίας, ἡ Ῥώμη ἤθελεν εἶναι ἤδη εἰς τὴν διάκρισιν αὐτοῦ ἐντελῶς.

Μετὰ τὰς νίκας ταύτας ὁ Ἀννίβας διαχειμάζει ἐν Καπύη. Μὴ λαθὼν δὲ ἐκ Καρχηδόνας τὰς ζητηθείσας ἐπικουρίας, ἀναγκάζεται νὰ ζητήσῃ τὴν συμμαχίαν τῶν Μακεδόνων καὶ τῶν Σικελιωτῶν. Ἡττήθη ἤδη πολλάκις, καὶ ἡ Σικελία ὑποτασσεται πᾶσα ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, ἀναλαθόντων αὐτῆς τὰς δυνάμεις των, καὶ γίνεται ἐπαρχία Ῥωμαϊκὴ.

Ἡ Καρχηδὼν ἀποστέλλει ἤδη δυνάμεις εἰς τὸν Ἀννίβαν, ὑπὸ τὸν Ἀσδρούβαν, ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσασιν εἰς αὐτὸν κατατροπώνονται καθ' ὁδὸν (207 π. Χ.).

Ὁ Σκηπίων κυριεύει τὴν Ἰσπανίαν, καὶ ἐκ τῆς Σικελίης διαπερᾷ εἰς Ἀφρικήν. Ὁ Ἀννίβας προσκαλεῖται ὑπὸ τῆς πατρίδος του εἰς βοήθειάν της, ἀλλὰ πρὶν ἢ φθάσῃ τὸν νικᾷ ὁ Σκηπίων εἰς Ζάμξαν κατὰ κράτος (202 π. Χ.) καὶ ἐπιβάλλει εἰς τὴν ταπεινωθεῖσαν Καρχηδόνα αἰσχρὰν εἰρήνην, δι' ἧς οἱ Καρχηδόνιοι ὑπεχρεώθησαν νὰ καύσωσι πάντα τὰ πλοῖά των, πλὴν 10, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ μὴ ἔχωσιν ἐξουσίαν νὰ κινῶσι πόλεμον ἄνευ ἀδείας τῆς Ῥώμης, νὰ δώσωσι δὲ ἀποζημιώσιν τῶν ἐξόδων τοῦ πολέμου 10,000 τάλαντα καὶ ἑκατὸν ἡμέρους.

Ὁ Ἀννίβας ἀναγορευθεὶς Σουφρέτης, ἦτοι ὑπέρτατος ἄρχων, καὶ βελτιώσας καθ' ἰσχίαν τὰ πολεμικὰ καὶ οἰκονομικὰ τῆς πατρίδος του, ἠναγκάσθη ἕνεκα διαβολῶν καὶ βραδουργιῶν τῆς Ῥώμης ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ Καρχηδόνας· ἐλθὼν δὲ εἰς Ἀντιόχον τὸν τῆς Συρίας βασιλέα, παρπεῖθει αὐτὸν νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῶν Ῥωμαίων, ἀλλ' ἠττηθεὶς οὗτος παρεχωρεῖ εἰς αὐτούς τὴν μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ Ἀννίβας, τὸν ὁποῖον ἀπῆλ-

της παρά τοῦ ἡττηθέντος ἡ Ῥώμη, κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Βιθυνίας Προυσίαν· ἵνα δὲ μὴ αἰχμαλωτισθῆ καταδιωκόμενος καὶ ἐνταῦθα, ἐφαρμακώθη μόνος του (183 π. Χ.). Τὸ αὐτὸ δ' ἔτος ἀπέθανε καὶ ὁ κατατροπώσας αὐτὸν Σκηπίων, ὁ ἐπονομασθεὶς Ἀφρικανός.

48. Τρίτος Καρχηδονικὸς πόλεμος.

Ἡ Καρχηδὼν ἀπολαύουσα ἤδη τελείας εἰρήνης, ἤρξατο ἀναγεννωμένῃ καὶ προοδεύουσα πρὸς τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἀκμὴν. Ἡ Ῥώμη παρεθέρει μετὰ πολλῆς ζήλοτυπίας καὶ ἀνησυχίας τὴν ἀνάστασιν ταύτην τῆς ἀντιζήλου της. Κάτω δὲ ὁ Ῥωμαῖος δὲν ἐπαυεν ὑποθάλπων τὸ μῖσος τῶν συμπολιτῶν του κατὰ τῆς Καρχηδόνος καὶ παρασκευάζων τὸν ὄλεθρον της.

Κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν καιρὸν (140 π. Χ.), Μασσανάσσης ὁ βασιλεὺς τῆς Νουμιδίας καταλαμβάνει καὶ ἐξουσιάζει τὴν κρχηδονικὴν χώραν, Ἐμπορεῖα. Οἱ Καρχηδόνιοι μὴ δυνάμενοι διὰ τὰς συνθήκας νὰ πολεμήσωσι τὸν ἀρπαγα αὐτὸν ἀνευ ἀδειας τῆς Ῥώμης, παρεπονέθησαν εἰς αὐτὴν καὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν συνδρομὴν της. Οἱ Ῥωμαῖοι οὐ μόνον ἤρνήθησαν ταύτην, ἀλλὰ καὶ ἀπερνήθησαν ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι οὐδεμίαν ἀξίωσιν δύνανται νὰ ἔχωσιν ἐπὶ τῆς ἀφαιρεθείσης χώρας. Τοῦτο κατέστησεν τὸν Μασσανάσσην θρασύτερον πρὸς τοὺς Καρχηδονίους, ὅθεν ἐκινήθησαν οὗτοι εἰς ὑπεράσπισιν ἑαυτῶν. Οἱ Ῥωμαῖοι κηρύττουσι παραχρῆμα, ὅτι οἱ Καρχηδόνιοι παρέδωκαν τὰς συνθήκας καὶ ἀποστέλλουσι στρατὸν εἰς τὴν Σικελίαν. Ἡ Καρχηδὼν ἐκπλαγεῖσα παρέδωκε καὶ τοὺς ὑπηκόους της καὶ τὰς κτήσεις τοῖς Ῥωμαῖοις, ἀλλ' οἱ Ῥωμαῖοι, μὴ εὐχριστηθέντες εἰς ταῦτα, ἐπλευσαν εἰς Ἀφρικὴν καὶ προσεκάλεσαν τοὺς Καρχηδονίους νὰ καταθέσωσι τὰ ὅπλα. Γενομένου καὶ τούτου, ἀπητήθη ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων νὰ καταστρέψωσιν οἱ Καρχηδόνιοι τὴν πόλιν των καὶ νὰ οἰκοδομήσωσιν ἄλλην δύο γεωγραφικὰ μίλια ἐνδοτέρω τῆς παραλίας. Ἀπελπισθέντες οὗτοι ἀπεφάσισαν ν' ἀντισταθῶσι μέχρι ἐσχάτης ἀναπνοῆς. Ὅθεν, κατεδαφίσαντες τὰς οἰκίας των, ἔλαβον τὴν ζυλεῖαν καὶ ἐναυπήγησαν πλοῖα. Τὰ μέταλλα μετεποίησαν εἰς ὅπλα, καὶ αἱ γυναῖκες κείρουσαι τὰς κόμας των ἐποίουν χορδὰς τῶν τόξων. Οὕτως ἠδυνήθησαν ν' ἀντισταθῶσιν ἐπὶ δύο ἔτη. Τὸ τρίτον ἔτος (147 π. Χ.) ἡ πόλις των καταλαμβάνεται ἐξ ἐφόδου ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Ποπλίου Κορνηλίου Σκηπίωνος Διμίλιανου. Τὸ πᾶν παρεδόθη εἰς πῦρ καὶ σιδήρον· μετὰ ἑξαήμερον σφαγὴν, ἐπῆλθεν ὁ τῆς πολέως ἐμπρησμός διαρκέσας ἡμέρας δεκαεπτὰ· κατὰ προσταγὴν δὲ τῆς συγκλήτου, καταδαρίζεται πᾶσα ἐκ θεμελίων. Οὕτω δὲ ἡ πάλαι μεγαλοδύναμος Καρχηδὼν γίνεται ἡδὴ Ῥωμαϊκὴ ἐπαρχία, μετονομασθεῖσα Ἀφρικὴ.

Ἡ Ῥώμη ἤδη κατέχει πρὸς ὀλοκλήρω τῇ Ἰταλίᾳ, τῇ Σικελίᾳ, τῇ Σαρδοῖ καὶ τῇ Κύρῳ, πᾶσαν τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Λυσιτανίαν (Πορτογαλίαν) μετὰ τῶν Βαλεαριδῶν νήσων, τὴν Ἀφρικὴν, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἀσίαν τὴν μικρὰν. Αἱ ἐπαρχίαι αὗται ἐδαιοκοῦντο ὑπὸ

(ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΑΝΤΑΖΗ.) 7.)

πὸ ἀνθυπάτων καὶ ἀντιστρατήγων κατ' ἔτος διοριζομένων, οἵτινες πτωχοὶ ἐρχόμενοι εἰς τὰς ἐπαρχίας, ἐπανάρχοντο εἰς Ῥώμην μετὰ τὴν ἐτησίαν ἀρχὴν των πλουσιώτατοι ἐξ ἀρπαγῶν καὶ πάσης ἀδικίας.

§ 49. Ἐμφύλιοι πόλεμοι.

Ἐν ᾧ οἱ τροπαιοῦχοι Ῥωμαῖοι ἐπέδιωκον οὕτω τὰς ἑαυτῶν κατακτήσεις ἐν Ἀφρικῇ, Ἀσίᾳ, Ἑλλάδι καὶ Ἰσπανίᾳ, μεγάλαι ἀταξίαι καὶ διαφθορὰ ἤθων ἐπεκράτησαν ἐν Ῥώμῃ. Τινὲς τῶν Ῥωμαίων κατέστησαν ὑπέρπλουτοι, ἄλλοι δὲ ἦσαν πάμπτωχοι· οὐδεὶς πύχαριστείτο νὰ ἐργάζεται καὶ πάντες ἐπεπόθουν θεάματα καὶ ἀπολαύσεις· ὅθεν οἱ μὲν πτωχοὶ συνετάσσοντο τῷ πλειοδοτοῦντι, οἱ δὲ πλούσιοι διὰ χρημάτων ὑπεχρέουν αὐτοὺς εἰς τὰς θελήσεις των, ἐκ τούτου προέκυψαν φατρίαι καὶ ἀκολούθως ὀλέθριοι ἐμφύλιοι πόλεμοι.

Τὸ πρῶτον αἶμα ἐχύθη, ὅτε ὁ δῆμαρχος Τιβέριος Γράκχος ἐπρότεινε νόμον δι' οὗ δὲν ἐπετρέπετο εἰς οὐδένα πολίτην νὰ κατέχη γῆν περισσotέραν τῶν 1000 πλῆθρων. Οἱ πλούσιοι ἀντισταθέντες ἐφόνευσαν αὐτὸν (113 π. Χ.). Ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ ἀδελφός του Γαῖος Γράκχος ὑπέστη τὴν αὐτὴν τύχην μὲ πολλοὺς τῶν ὀπαδῶν του δι' αὐστηροτέρας τῶν τοῦ ἀδελφοῦ του προτάσεις (112 π. Χ.).

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην Κίμβροι καὶ Τεύτονες (γερμανικὰ φύλα), πρῶτην φοράν ἐξορμήσαντα ἐκ τῶν χωρῶν των, ἐπέπεσαν εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος (114 π. Χ.). Εἰς τὰ φύλα ταῦτα προστεθέντες καὶ ἄλλοι ἠφάνισαν τοὺς Ῥωμαϊκοὺς στρατοὺς καὶ κατερῆμωσαν τὴν Γαλλίαν. Ἀλλὰ τὴν εἰς Ἰταλίαν εἴσοδον αὐτῶν ἀντέκρουσεν ὁ ὑπατος Μάριος· κατέστρεψεν οὗτος τόσον τοὺς Κίμβρους μάλιστα, ὥστε ἕκτοτε δὲν ἠκούσθησαν πνευθενὰ πλέον.

Κατὰ τὸν πρῶτον ἐμφύλιον πόλεμον, γεννηθέντα ἐκ τῆς ἀντιζηλίας τῶν στρατηγῶν Μαρίου καὶ Σύλλα περὶ τῆς ἀρχηγίας εἰς τὸν κατὰ τοῦ Μιθριδάτου βασιλέως τοῦ Πόντου πόλεμον, δεινὴ ἐγένετο μάχη ἐν Ῥώμῃ, τὸ αἶμα ἐρρέυσε ποταμηδὸν καὶ ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας ἀνδρῶν ἐφονεύθησαν.

Ἡ διαπραχθεῖσα τρομερὰ σφαγὴ ὑπὸ τοῦ Μαρίου καὶ τοῦ Σύλλα ἐν ταῖς Ῥύμαις τῆς Ῥώμης οὐδεμίαν ἐπανήγαγε τῶν.

Ὁ Κατιλίνας, ἀνὴρ ἀσώτος, συνέπλεξε μετὰ ταῦτα συνωμοσίαν, εἰς τὴν ὁποίαν συνηνώθησαν χιλιάδες ἀσώτων καὶ κακούργων, οἵτινες ἤλπίζον ὕλικὰς ὠφελείας ἀν ἤθελε καταστραφῆ ἡ Ῥώμη καὶ ἐθνατῶνοντο οἱ ἔξοχοι αὐτῆς ἄνδρες· Κικέρων, ὁ μέγας τῆς Ῥώμης ῥήτωρ, φιλόσοφος καὶ πολιτικός, ἐματαίωσε τοὺς καταχθονίους σκοποὺς των καὶ ὁ Κατιλίνας μετὰ τῶν ὀπαδῶν του ἐξωλοθρεύθησαν μετὰ φονικωτάτην μάχην (63 π. Χ.).

§ 50. Πρώτη τριαρχία ἢ τριανδρία.

Μετὰ ταῦτα (60 π. Χ.) τρεῖς ἄνδρες ἀνέλαβον τὴν διοίκησιν τῶν

πραγμάτων τῆς Ῥώμης, ὁ Καίσαρ, ὁ Πομπήιος καὶ ὁ Κράσσοι:

Οἱ τρεῖς οὗτοι διένειμαν μεταξὺ τῶν τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους. Καὶ ὁ μὲν Καίσαρ ἔλαβε τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν ἐντεῦθεν καὶ πέραν τῶν Ἄλπεων Γαλατίαν, ὁ δὲ Κράσσοι τὴν Συρίαν, καὶ ὁ Πομπήιος τὴν Ἰβηρίαν. Οὕτως ὁ μὲν Καίσαρ ἀπῆλθεν εἰς Γαλλίαν, τὴν ὁποίαν καθυποτάξας προὐχώρησεν εἰς Γερμανίαν, ὡς καὶ εἰς Ἀγγλίαν. Διὰ τῶν κατορθωμάτων του τούτων ἠῤῥξισε τὴν φήμην του καὶ προσεῖλκυσε εἰς ἑαυτὸν τελευταίαν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ὑπόληψιν τοῦ στρατοῦ του. Ὁ δὲ Κράσσοι μετέβη εἰς Ἀσίαν· ἐκεῖ δὲ, πολεμῶν τοὺς Πάρθους, ἐφρονεῦθη (53 π. Χ.). Ἐκ τούτου ἐγένετο διαρχία, ἴσαδὴ ἔμεινε ἡ ἐξουσία εἰς τοὺς ἐπιζήσαντας δύο συνάρχοντας αὐτοῦ Καίσαρα καὶ Πομπήιον. Ὁ Πομπήιος δὲν μετέβη εἰς Ἰβηρίαν, διότι προὔτιμα νὰ μὲνῃ ἐν Ῥώμῃ, ἐν ᾧ δὲν ἐπέτρεπετο τοῦτο, καὶ ὥφειλε νὰ μεταβῇ εἰς Ἰβηρίαν τὴν ἐπαρχίαν αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἐκυβέρνηον ἄλλοι ἐν ὀνόματι του. Ἐξελέχθη δὲ καὶ ὑπατοὺς χωρὶς συνυπάτους καὶ συγχρόνως ἐτήρησε τὴν ἐπὶ τῆς Ἰβηρίας κυβερνήσιν, πρᾶγμα ἕως τότε ἀγνωστον ἐν Ῥώμῃ. Ὁ Καίσαρ ἐζήτησε τὸ αὐτὸ προνόμιον, ἀλλ' εἰς τοῦτο ἀντέστη ἡ σύγκλητος ἐνεργείᾳ τοῦ Πομπήιου, καὶ τὸν διέταξε μάλιστα νὰ καταθέσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπολύσῃ τὸν στρατὸν· ἀλλ' ὁ Καίσαρ μετὰ τοῦ πιεσοῦ στρατοῦτου ἐπανῆλθεν ἐκ Γαλλίας, ὁ δὲ Πομπήιος ἐν τοσοῦτῳ ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐξ Ἰταλίας, διωκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, ἠττήθη τῷ 48 π. Χ. περὶ Φάρσαλον τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ κατέφυγεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου ἐδολοφονήθη, ἅμα ἀποθὰς ἐκείσε, ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου, θέλοντος νὰ περιποιηθῇ οὕτω τὸν Καίσαρα· καὶ οἱ ὄπαδοί δὲ αὐτοῦ ἠττήθησαν ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ καὶ Ἀφρικῇ. Ὁ Καίσαρ τότε ἐξελέχθη ἰσόβιος δήμαρχος, ὑπατοὺς ἐπὶ πενταετίαν καὶ δικτάτωρ ἐπὶ ἓν ἔτος· δὲν ἐδέχθη δὲ τὴν ὑπατείαν.

Οἱ μεγάλοι καὶ ἰσχυροὶ οὐδέποτε στεροῦνται κολάκων· ἡ δὲ κολακεία ὀφθαίεται νὰ διασθεῖρη καὶ τὸν ἀριστον τῶν θνητῶν. Τοῦτο συνέβη εἰς τὸν Καίσαρα, ὅστις, ἅμα ἀπαλλαγείς παντός ἐπιπόθου ἐχθροῦ, κατέστη ἀλαζίων καὶ δυσπρόσιτος, ἀποθῶν τοὺς ἀξίους καὶ ἀνυψῶν καὶ περιποιούμενος τοὺς ὑποδεεστεροῦς. Τὸ μέγιστον δὲ τῶν σφαλμάτων του ἦτο ὅτι μετὰ τὴν ἐπέθύμει νὰ γίνῃ βασιλεὺς, καὶ τούτου ἕνεκα συνέστη συνωμοσία κατ' αὐτοῦ, τοῦ Κασίου καὶ Βρούτου ἐξαρχόντων, καὶ τὴν 15 Μαρτίου τοῦ ἔτους 44 π. Χ. ὁ Καίσαρ ἐδολοφονήθη ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς συγκλήτου τῆς Ῥώμης.

§ 51. Δευτέρα τριαρχία. Ἀντώνιος καὶ Κλεοπάτρα.

Τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος.

Ὁ Ὀκταβιανός, ὁ Λέπιδος καὶ ὁ Ἀντωνίος ἐμοίρασαν πρὸς ἀλλήλους τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος καὶ ἐγένετο οὕτω δευτέρα τριαρχία, καὶ ὁ μὲν Ὀκταβιανός ἔλαβε τὴν Εὐρώπην, ὁ δὲ Λέπιδος τὴν Ἀφρικὴν, ὁ δὲ Ἀντωνίος τὴν Ἀσίαν· ἀπεφασίσθη δὲ ἵνα ὁ μὲν Λέπιδος μείνῃ ἐν Ῥώμῃ οἱ

δὲ ἄλλοι καταδιώξωσι τοὺς δολοφόνους τοῦ Καίσαρος Κάσσιον καὶ Βρούτον, οἵτινες εἶγον φύγει ἐκ Ῥώμης καὶ ἦσαν ἤδη εἰς τὴν Ἀνατολίαν μὲ στρατὸν ἀπειλοῦντες τῆς Ἰταλίας ὅθεν, ἐλθόντες εἰς Μακεδονίαν, συνήψαν δύο μάχας περὶ Φιλίππους, πόλιν αὐτῆς (42 π. Χ.) καὶ μετὰ τὴν πρώτην μάχην, ἂν καὶ ἀμφίβροπον ἀποβάσαν, ἐγαίεν αὐτόχειρ ὁ Κάσσιος, νομίσας ἐξ ἀπάτης, ὅτι ἠττήθησαν ὀλοσχερῶς. Εἰς τὴν εἰκοσιν ἡμέρας ὕστερον γενομένην δευτέραν μάχην, ἠττηθέντων κατὰ κράτος τῶν λεγεῶνων τοῦ Βρούτου, ἔπεσεν οὗτος ἐπὶ τῆς σπάθης του καὶ ἐφόνευσεν ἑαυτόν.

Μεταβὰς δὲ ὁ Ἀντώνιος εἰς Ἀσίαν, προσεκάλεσε τὴν βασίλισσαν τῆς Αἰγύπτου Κλεοπάτραν νὰ τὴν κοίνη, ὡς συνένοχον δῆθεν εἰς τὴν δολοφονίαν τοῦ Καίσαρος, ἀλλ' ἀμαρτῶν αὐτὴν, τὴν ἠγάπησε περιπαθῶς καὶ ἤδη ἐφαίνετο, ὅτι ἐξ ἡ μόνον δι' αὐτὴν λησμονήσας δὲ τὴν ἀποστολὴν του, ἐπέρινα τὸν καιρὸν του συνδιασκεδάζων μετὰ τῆς Κλεοπάτρας. Ἔνεκα δὲ διενέξειόν του πρὸς τὸν Ὀκταβιανόν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἰταλίαν, καὶ ἐκεῖ συνδιηλλάχθησαν κατὰ γενικὴν δὲ εὐχὴν ἔλαβεν εἰς γυναῖκα Ὀκταβίαν, τὴν ὥραιαν καὶ ἐνάροστον τοῦ Ὀκταβιανοῦ ἀδελφίν. Ἡ γυνὴ αὕτη ἐπὶ τινα καιρὸν κατέστελλε τοῦ Ἀντωνίου τὰς παρεκτροπὰς καὶ διετήρει τὴν μεταξύ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Ὀκταβιανοῦ εἰρήνην. Ἀλλ' ἐπιστρέψας ὁ Ἀντώνιος εἰς Ἀσίαν καὶ ἐπαναλαβὼν τὰς μετὰ τῆς Κλεοπάτρας ἀθεμίτους σχέσεις του, ἀπέβαλε πᾶσαν ἀγάπην πρὸς τὴν πιστὴν αὐτοῦ γυναῖκα· τὸ δὲ ἀπονευθῆν εἰς αὐτὸν μέρος τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐπικρατείας κατένειμεν εἰς τοὺς υἱοὺς τῆς Κλεοπάτρας. Ἡ Ὀκταβία, μεθ' ὑπομονῆς ἕως τότε τὰς παρεκτροπὰς τοῦ ἀνδρός τῆς ἀνεχομένη, κατὰ πρώτην φορὰν ἤδη ἐδήλωσε τὴν ἀγανάκτησιν τῆς ὅθεν ὁ ἀδελφὸς τῆς Ὀκταβιανῆς, ἐπὶ τῇ αἰτίᾳ ἢ τῇ προῦρασει ταύτης, κατεδίωξε τὸν Ἀντώνιον. Ἐν ναυμαχίᾳ δὲ, γενομένην ἐν Ἀκτίῳ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, μετὰ τῶν δύο τούτων ἀντιπάλων, παρευρέθη καὶ ἡ Κλεοπάτρα, ἥτις φοβηθεῖσα φεύγει εἰς Αἴγυπτον, καταλιποῦσα τὸν Ἀντώνιον· οὗτος ὅμως τὴν παρεκλούθησε πρὶν ἢ φανῇ τὸ ἀποθησόμενον τῆς μάχης, ἐγκαταλείψας τὸν στρατὸν καὶ τὸν στόλον του εἰς τὴν διακοσίῳ τοῦ ἐχθροῦ του. Ὁ Ὀκταβιανὸς, κατεδίωξε, μετὰ τῆς καὶ αὐτὸς εἰς Αἴγυπτον, τὸν Ἀντώνιον, ἀλλ' οὗτος ἤτοχειροῦσθη, ἵνα μὴ πέσῃ ζῶν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ του· τούτου δὲ τὸ παράδειγμα ἐμιμήθη κατόπιν καὶ ἡ Κλεοπάτρα, φοβηθεῖσα μὴ ἀπαχθῇ εἰς Ῥώμην αἰχμάλωτος (30 π. Χ.).

Ὁ Ὀκταβιανὸς ἐπωνομάσθη Αὐγούστος καὶ Καίσαρ, ὡς θετὸς υἱὸς τοῦ δολοφονηθέντος Καίσαρος, καὶ τοῦτο τὸ ὄνομα ἔφερον ἕκτοτε οἱ τῆς Ῥώμης ἡγεμόνες, διότι πλεῖστοι ἐκ τοῦ οἴκου αὐτοῦ κατήγοντο. Ὁ Ὀκταβιανὸς, μετονομασθεὶς ἤδη Καίσαρ Αὐγούστος, λαμβάνει τὴν κυβερνήσιν ὡς μονάρχης ἀπάσης τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας.

Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Ὀκταβιανοῦ Αὐγούστου Καίσαρος ἐγενήθη κατὰ σάρκα ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

στὸς, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, 5,508 ἔτη ἀπὸ κτίσεως κόσμου, εἶνα σώσῃ τὸν κόσμον ἀπὸ τῆς προπατορικῆς ἀμαρτίας.

Ὁ Αὐγουστος ἐκυβέρνησεν ἡπίως, εἰσήγαγε καλοὺς νόμους, ἔγεινε προστάτης τῶν γραμμάτων καὶ ἐξέτεινε τὴν αὐτοκρατορίαν διὰ νέων κατακτήσεων· ἀπέθανε δὲ τῷ 14 μ. Χ. ἄπαις· διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ πατρὸς καὶ θετὸς υἱὸς του Τιβέριος (14 μ. Χ.), ὅστις ἔγεινε δεσποτικὸς καὶ σκληρὸς. Ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορίας τούτου ἐσταυρώθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Οἱ ἄμεσοι διάδοχοι αὐτοῦ Καλλιγόλας, Κλαύδιος καὶ Νέρων ὑπῆρξαν ἐπίσης ὡς ὁ Τιβέριος ὠμοί, καὶ μάλιστα ὁ Νέρων, ὅστις ἐφόνευσε τὴν μητέρα του καὶ τὴν γυναῖκά του καὶ τὸν ἑτεροθαλὴ ἀδελφόν του καὶ τὸν διδάσκαλόν του Σενέκαν, ἔκαυσε δὲ καὶ τὴν Ῥώμην (64 μ. Χ.)· ἀλλὰ τέλος ἐγκαταληφθεὶς ὑπὸ πάντων, ἔβαλεν ἀπελεύθερόν τινα καὶ τὸν ἐθανάτωσεν, ἵνα ἀποφύγῃ τὰ χειρότερα (68 μ. Χ.).

Μετὰ ἐπισυμβάσας ταραχάς, ὑπερίσχυσε ὡς αὐτοκράτωρ ὁ Οὐεσπασιανὸς, ὅστις ἦτο ἐν μέρει χρηστὸς ἡγεμὼν ὡς καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Τίτος· οὗτος ὅμως, πρὶν εἶτι βασιλεύσῃ, πολιορκήσας κατὰ διαταγὴν τοῦ πατρὸς του τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ κυριεύσας αὐτὴν (70 μ. Χ.), κατέσφαξεν ἀδιακρίτως ἄνδρας, γυναῖκας καὶ παιδιὰ, καὶ ἐξηνδραπόδησε μυριάδας Ἰουδαίων, τὴν δὲ πόλιν κατέστρεψεν ἅπασαν. Ἐκτοτε ἔπαυσε ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς τοῦ νὰ ᾖνα ἔθνος. Τὸ αἷμα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἦλθεν ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα αὐτῶν (Ματθ. ΚΖ', 24).

Ὁ τοῦ Τίτου διάδοχος Δομιτιανὸς ἔγεινε ἀπηνὴς καὶ τρομερὸς διώκτης τῶν χριστιανῶν. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Νέρβας ἦτο ἐνάρητος καὶ χρηστὸς· ὁμοίως δὲ ἐξῆς καὶ ὁ Τραϊανός, ὁ Ἀδριανός, Ἀντωνῖος ὁ Εὐσεβὴς καὶ ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, φιλόσοφος καὶ κοινωφελὴς γενόμενος. Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Κόμμωδος (180 μ. Χ.), ἀνάξιτος ὅλως τοῦ πατρὸς του υἱός, μαλθακὸς καὶ φαῦλος· ἐδολορονήθη δὲ τριακοντούτης (192 μ. Χ.). Μετὰ τοῦτον ἔγειναν αὐτοκράτορες ἄνδρες ἄσωτοι καὶ αἰμοβόροι, ὑπὸ τῶν στρατῶν ἐκλεγόμενοι, ἐκ τῶν ὁποίων ὀλίγοι ἀπέθανον ἐν εἰρήνῃ· οὕτως ἡ αὐτοκρατορία κατέρρεεν ὀσμηέρι.

Ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης τῆς Ῥώμης ἐπωφελοῦμενα ἄλλα ἔθνη ἤρριξαν νὰ ἐπιπίπτωσι κατ' αὐτῆς.

§ 52. Παρακμὴ τῆς Ῥώμης.

Κατὰ τὸ 200 ἔτος μ. Χ. ἡ Ῥωμαϊκὴ αὐτοκρατορία περιελάμβανε τὴν Πορτογαλίαν, τὴν Ἰσπανίαν, τὴν Γαλλιάν μέχρι τοῦ Ῥήνου, τὴν Ὀλλανδίαν, τὴν Ἀγγλίαν καὶ τὴν μεσημβρινὴν Σκωτίαν, τὴν Ἑλβετίαν, μέρη τινὰ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Δακίας, τὴν Ἰταλίαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους, τὴν Οὐγγαρίαν μέχρι τοῦ Δανουβίου, τὴν Θουάκην, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Κριμαίαν, τὴν Κιρκασίαν, πᾶσαν τὴν μικρὰν Ἀσίαν, τὴν Συρίαν, τὴν Φοινίκην, τὴν Παλαιστίνην, τὴν Αἴγυπτον καὶ πάσας τὰς ἄλλας βορείαις χώρας τῆς Ἀφρικῆς καὶ τὰς νήσους τῆς

Μεσογείου, ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἦτο κυρία σχεδὸν ἀπάσης τῆς γνωστῆς τότε οἰκουμένης. Ἄλλ' ἤδη ἡ εὐρυτάτη αὐτὴ αὐτοκρατορία ἤρχισε νὰ προσβάλληται ὑπὸ τῶν φράγκων εἰς τὸν Ἕθνον, ὑπὸ τῶν Ἀλμανῶν ἐν ταῖς πηγαῖς τοῦ Δανουβίου, ὑπὸ τῶν Γότθων ἐν Οὐγγαρία καὶ ἐπὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου καὶ ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐν Ἀσίᾳ, καὶ τὸ χειρίστον ὑπὸ τῶν ἐμφυλίων διχοστασιῶν. Εἰς ἀποφυγὴν τοῦ πανταχόθεν ἀπειλουμένου κινδύνου, δύο αὐτοκράτορες, ὁ Κωνσταντῖνος καὶ ὁ Λικίνιος, διένειμαν μεταξὺ τῶν τὸ ῥωμαϊκὸν κράτος τῷ 313, λαβόντες ὁ μὲν Κωνσταντῖνος τὸ δυτικὸν μέρος αὐτοῦ, ὁ δὲ Λικίνιος τὸ ἀνατολικόν. Περιελθόντες δὲ ἐξ ἀμοιβαίας ζηλοτυπίας εἰς ἐριθας, ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους· καταβληθέντος δὲ καὶ αἰχμαλωτισθέντος τοῦ Λικίνιου, ἔμεινε μόνος αὐτοκράτωρ ὁ Κωνσταντῖνος, ὅστις διὰ τὰ κατορθώματα καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ ὠνομάσθη μέγας. Οὗτος ἀπώθησεν ἐκ τῶν ὀρίων τῆς ἐπικρατείας τοὺς κατ' αὐτῆς ἐπιδραμόντας λαοὺς. Βαπτισθεὶς δὲ χριστιανός, κατέστησε τὴν χριστιανικὴν πίστιν θρησκεία τοῦ κράτους, ᾠκοδόμησεν ἐν Βυζαντίῳ ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, καὶ ἀνευρῶν μετὰ τῆς βαπτισθείσης ὁμοίως εἰς Χριστὸν μητρός αὐτοῦ Ἑλένης τὸν τάφον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾠκοδόμησεν ἐπ' αὐτοῦ τὸν λαμπρὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως. Τῷ 325 συνεκροτήθη ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ ἡ ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἡ συντάξασα τὸ σύμβολον τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν πίστεως. Κατέστησε δὲ ὁ Κωνσταντῖνος πρωτεύουσαν τῆς αὐτοκρατορίας τὸ παλαιὸν Βυζάντιον, ὅπερ ὠνόμασε Νέαν Ῥώμην, ἐξ αὐτοῦ δ' ὠνομάσθη ὑστερον *Κωνσταντινούπολις*.

Ἀποθανῶν ὁ μέγας οὗτος καὶ εὐσεβὴς αὐτοκράτωρ (337 μ. Χ.), ἀφῆκεν εἰς τοὺς τρεῖς υἱοὺς τοῦ Κωνσταντῖνου, Κωνσταντῖνον καὶ Κωνσταντῖνον τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος. Ἄλλ' ἡ διανομὴ αὐτοῦ εἰς τρία ἐπὶνεγκεν ἐμφυλίους ῥήξεις, ἐξ ὧν ὠφελήθησαν πάλιν οἱ ἔξωθεν ἐχθροὶ αὐτοῦ καὶ οἱ ἐπιζητοῦντες ν' ἀποσπασθῶσιν ἀπ' αὐτοῦ λαοί. Ἐξαφανισθέντων τῶν τριῶν τούτων αὐτοκρατόρων, ἐμονάρχησε μετὰ τούτους ὅλου τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους ὁ Ἰουλιανός, ἀνεψιὸς τοῦ Κωνσταντῖνου. Οὗτος ἐπανήγαγε τὴν τάξιν καὶ προήγαγε τὸ κράτος τοῦ ἐφάνη δὲ καὶ προστάτης τῆς παιδείας· ἀρνήθεις δὲ τὸν χριστιανισμόν, ὠνομάσθη παραβάτης· ἐφορεύθη δὲ τὸ 363 ἐν τινὶ μάχῃ κατὰ τῶν Περσῶν.

Μετὰ τοῦτον ἀναγορεύεται ὑπὸ τοῦ στρατοῦ αὐτοκράτωρ Ἰοβιανός, ὅστις συνομολογεῖ ἄτιμον εἰρήνην πρὸς τοὺς Πέρσας, παραχωρήσας εἰς αὐτοὺς πολλὰς ἐν Ἀσίᾳ ἐπαρχίας. Ἀποθνήσκοντος δὲ τούτου τῷ 364 μ. Χ. ἀναγορεύεται αὐτοκράτωρ ὁ Οὐαλεντιανός Α', ὅστις ἀπώθησε τῇ βοηθείᾳ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Θεοδοσίου τοῦ πανταχόθεν εἰσορηήσαντας εἰς τὸ κράτος τοῦ λαοῦ· προσέλαθε δὲ συνάρχοντα τὸν ἀδελφόν του Οὐάλνεντα, παραχωρήσας εἰς αὐτὸν μὲν τὴν Ἀνατολήν, δι' ἑαυτὸν δὲ κρατήσας τὴν Δύσιν.

Ἀποθανόντα τοῦτον διαδέχεται ἐν τῇ Δύσει ὁ υἱὸς του Γρατιανός καὶ ὡς συμπράκτωρ αὐτοῦ ὁ νέος ἀδελφὸς τούτου Οὐαλεντιανός Β'.

Ἀποθνήσκοντος δὲ ἐν τῇ ἀνατολῇ τοῦ Οὐάλνεντος τῷ 378 μ. Χ. λαμβάνει

παι τὴν ἀρχὴν Θεοδόσιος ὁ μέγας παρὰ τοῦ Γρατιανοῦ τῷ 379. Κατὰ
 θαλὼν οὗτος τοὺς μετὰ τὸν θάνατον τῶν ἀνωτέρω δύο ἀδελφῶν ἀντι-
 πάλου του, μένει μονοκράτωρ ὅλου τοῦ κράτους, καὶ φαίνεται ἐπὶ τῶν
 ἡμερῶν αὐτοῦ κάποια ἐλπίς σωτηρίας ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν βαρβάρων
 ἔθνων. Ἀποθανὼν δὲ τῷ 395, κατέλιπε τὸ κράτος αὐτοῦ εἰς τοὺς δύο
 ἀνηλικίους υἱοὺς του, τὴν μὲν Ἀνατολὴν εἰς τὸν Ἀρκάδιον, τὴν δὲ Δύσει
 εἰς τὸν Ὀνώριον. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἦσαν ἀνήλικοι, τίθενται ὁ μὲν Ἀρ-
 κάδιος ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τοῦ Γαλάτου Ρουφίνου, ὁ δὲ Ὀνώριος ὑπὸ
 τὴν τοῦ Βανδήλου Στιλίχωνος. Ἐκτοτε ἐξέλιπε πᾶσα ἰδέα ἐνόητος κα-
 αὶ ἐξῶθεν προσβολαὶ κατέστησαν ἤδη ἐπιφοβώτεροι. Ἡ γενομένη δὲ ἡδὲ
 μεγάλη τῶν ἐθνῶν μετανάστεις ἐπήνεγκεν ἐπὶ τέλους τὴν κατάλυσι-
 τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας ἐπὶ τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος αὐτῆς Ῥω-
 μύλου τοῦ Αὐγουστύλου (479 μ. Χ.), ἀναγορευθέντος ἐν Παύτᾳ βασι-
 λέως τῆς Ἰταλίας τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ἑρούλων Ὀδοάκρου.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΕΣΗ, ἢ ΤΟΙ ΤΟΥ ΜΕΣΟΥ ΑἰΩΝΟΣ,

(476 μ. Χ.—1500).

§ 53. Ἔθνη εἰσβαλόντα εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος, ἤτοι μεγάλη τῶν ἐθνῶν μετανάστεις.

* Ἀπὸ τὰ μέσα τῆς τετάρτης μ. Χ. ἑκατονταετηρίδος μέχρι τῆς ἐβδό-
 μης εἰσέβαλον ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὰς συγκροτούσας τὸ μέγα Ῥωμαϊ-
 κὸν κράτος χώρας διάφοροι βάρβαροι φυλαὶ, αἱ πλεῖσται ἐκ τῆς Γερμα-
 νίας καὶ τῆς Σκανδιναυίας κατελθούσαι. Αὗται κατέλυσαν τὸ ἐν τῇ δύσει
 κράτος τῶν Ῥωμαίων καὶ ἐν αὐτῷ συνέστησαν νέα βασίλεια, ἐκ τῶν ὁ-
 ποίων σώζονται τινα ἐτι μέχρι σήμερον. Ἡ κίνησις τῶν λαῶν αὕτη λέ-
 γεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ *μεγάλῃ τῶν ἐθνῶν μετανάστεις*.

Οἱ κυριώτεροι τῶν λαῶν τούτων ἦσαν οἱ ἑξῆς·

Οἱ Βουργουνδιοὶ, ἐδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Γονδικαίρου (411), διήλθον
 τὴν Γερμανίαν καὶ κατεστάθησαν εἰς Γαλατίαν, διοικούμενοι ὑπὸ Δου-
 κῶν. Κλόβιος ὁ θεμελιωτὴς τῆς γαλλικῆς μοναρχίας κατέστησαν αὐτοῦ
 πόρου ὑποτελεῖς, οἱ δὲ υἱοὶ του ἤνωσαν τὸ κράτος αὐτῶν τὴν Βουργουν-
 δίαν μὲ τὴν ἐπίλοιπον Γαλατίαν.

Οἱ Σουήθοι, συμμορία τυχοδιωκτῶν, ὑπὸ Ἑρμανρῖκον τὸν ἀρχηγὸν
 αὐτῶν, καταβάντες ἐκ Γερμανίας καὶ διελθόντες τὴν Γαλατίαν, ἔταξ-

ἤεστέθησαν ἐν Ἰσπανίᾳ, ἔνθα ὑπετάχθησαν ὑπὸ τῶν Οὐίσιγόθων (585).

Οἱ Βανδῆλοι (ἢ Βάνδαλοι), ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Γενζερίχου ἡγεμό-
νος των, διῆλθον τὴν Γερμανίαν· συνειρωθέντες δὲ μετὰ τῶν Σουήθων καὶ
λεηλατήσαντες τὴν Γαλατίαν, μετέβησαν εἰς Ἰσπανίαν καὶ ἐγκατεστά-
θησαν εἰς τὰ μεσημβρινὰ αὐτῆς μέρη· μετὰ ταῦτα δὲ ἐπελθόντων Οὐί-
σιγόθων, μετέβησαν εἰς Ἀφρικὴν καὶ συνέστησαν βασιλείον ἐπὶ τῶν
ἔρειπίων τῆς Καρχηδόνας.

Εὐρόντες οὗτοι ἐπαρχίαις καλῶς κεκαλλιεργημένας καὶ ὠραίας, ἤρῃ-
μωσαν αὐτὰς διὰ τῶν λεηλασιῶν των, τὰ πάντα καταστρεφόντες διὰ
πυρὸς καὶ σιδήρου. Ἐβασάνιζον τοὺς αἰχμαλώτους των μετὰ μεγάλῃ
σκληρότητι, ἵνα ἀναγκάζωσιν αὐτοὺς νὰ δεικνύωσι τοὺς κεκρυμμένους
θησαυροὺς των. Κατεστράφησαν δὲ οἱ βάρβαροι οὗτοι ὑπὸ τοῦ στρατη-
γοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Βελισσαρίου τὸ 534 μ. Χ. ἐν Ἀφρικῇ.

Οἱ Ἀλανοὶ, φυλὴ σκυθικὴ, ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Γουδεσίκον, δι-
ελθόντες τὴν Παννονίαν (Οὐγγαρίαν), τὴν Γερμανίαν, τὴν Γαλατίαν,
ἐγκατεστάθησαν ἐν Ἰσπανίᾳ, ὅπου κατεστράφησαν καὶ οὗτοι ὑπὸ τῶν
Οὐίσιγόθων (419).

Οἱ Φράγκοι ἦσαν ἀνεξάρτητος συμμορία γερμανικῶν λαῶν, μεταξὺ τῶν
δοσίων παρατηροῦνται οἱ Σικαμβροὶ. Διαβάντες τὸν Ῥήνον ὑπὸ τῶν Φα-
ραμόνδον, τὸν φημιζόμενον ἀρχηγὸν αὐτῶν (418), ἀποκατεστάθησαν εἰς
τὰ βόρεια τῆς Γαλατίας, καὶ κατ' ὀλίγον ἐπεκτεινόμενοι, κατέλαβον ἐπὶ
πέλους πᾶσαν τὴν χώραν, ἣτις ὠνομάσθη ὑπ' αὐτῶν Φραγκία.

Οἱ Ἀγγλοὶ καὶ οἱ Σάξωνες, κάτοικοι τῆς εἰς τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν
παρχίας τῆς Γερμανίας (Ὀλστανί), ἔχοντες ἀρχηγούς τὸν Ἐγγιστον καὶ
τὸν Ὀρσαν, προσελήθησαν εἰς τὴν Μεγάλην Βρεττανίαν ὑπὸ τῶν κατοι-
κων, ἵνα βοηθήσωσιν αὐτοὺς κατὰ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν Πίκτων καὶ τῶν
Σκώτων (449). Ἐκδιώξαντες δὲ οὗτοι τοὺς βαρβάρους τούτους, κατέ-
κτησαν αὐτοὶ τὴν Βρεττανίαν καὶ συνέστησαν ἐν αὐτῇ ἑπτὰ κυβερνήσεις
(ἑπταρχίαν).

Οἱ Γότθοι, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐκ Σουηδίας καταγόμενοι, ὡς καὶ
οἱ Βανδῆλοι, κατέβαλον τὴν Ῥωμαϊκὴν δύναμιν, ἐλεηλάτησαν τὴν Ῥώ-
μην, ἐβασίλευσαν εἰς Γαλίαν, Ἰσπανίαν καὶ Ἰταλίαν. Διηροῦντο δὲ οἱ
Γότθοι εἰς ἀνατολικούς καὶ δυτικούς (Ὀστρογόθους καὶ Οὐίσιγόθους).

Τινὲς τῶν Γόθων ἀποκατεστάθησαν εἰς Ἰγκρινεΐαν καὶ δι' ἰσχυροῦ
ἐν τῷ Βυζεΐνῳ στόλου κατεῖχον τὸν Βόσπορον. Κατὰ τὸ 395 ἔτος πε-
ρίπου, ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου Ἀρκάδιος ἠμέλησε νὰ πλη-
ρώσῃ εἰς τὸν Ἀλάριχον, ἡγεμόνα τῶν Οὐίσιγόθων, τὸ ἐτήσιον σιτηρέ-
σιον, ὅπερ ἐχρηρῆγει εἰς αὐτὸν ἢ ἀλλῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐλε-
λάτησεν οὗτος τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν
Ἑλλάδα ἐκυρίευσεν ἀπάσας τὰς πόλεις, ἐκτὸς τῶν Θηβῶν καὶ τῶν Ἀθηνῶν,
καὶ κατέτρεψε πολλὰ τῶν ὠραίων ἐν αὐταῖς μνησίων. Ὁ Στιλίκων δὲ,
στρατηγὸς τοῦ Ὁνωρίου, δορυμὸν κατ' αὐτοῦ μόλις ἠδυνήθη νὰ τοῦ ἐ-
ξώσῃ ἐκ τῆς Ἑλλάδος. Μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Ἀλάριχος εἰσέβαλεν εἰς Ἰτα-
λίαν.

Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 548 μ. Χ. οἱ Ὀστρογότθοι ἐκυρίευσαν τὴν Ῥώμην· Ἀλλὰ πάλιν ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἰουστινιανοῦ Βελισαρίου καὶ Ναρσῆ, τοῦ νικῆσαντος καὶ φονεύσαντος τὸν τελευταῖον ἡγεμόνα τῶν Τήϊων (553 μ. Χ.).

Οἱ Οὔννοι ἦλθον ἀπὸ μεγάλης ἀκάρπου χώρας, κειμένης οὐχὶ μακρὰν τοῦ ἀρκτικού μεγάλου τσίγους τῆς Σινικῆς, ἔχοντος ἕκτασιν μὲν 1500 μιλίων, σκοπὸν δὲ νὰ ἐμποδίξῃ τὰς εἰσβολὰς αὐτῶν εἰς τὸ Σινικὸν κράτος. Οἱ Οὔννοι οὗτοι φαίνονται κατὰ τὸ 350 περίπου ἔτος μ. Χ. πλησάν τοῦ ποταμοῦ Βόλγα, τοῦ Τανάϊδος καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης, ὄθησαν δὲ πρὸ αὐτῶν τοὺς Γότθους καὶ τοὺς Βανδῆλους εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν. Κατὰ δὲ τὸ 433 ἔτος φαίνονται οἱ Οὔννοι ἐν τῇ νῦν Οὐγγαρίᾳ, καταστρέφοντες τὰς δυνάμεις τῶν διὰ τῆς διχονοίας τῶν ἀρχηγῶν τῶν, μέχρις οὗ ἠνώθησαν ὑπὸ τὸν Ἀττίλαν.

Ἀττίλας, ὁ ἡγήτωρ τῶν Οὔννων, κληθεὶς μάλιστα Θεοῦ δι' ὅσα ἐπὶ κήνεγκε κακὰ, ἤνωσε τὰ κράτη τῆς Σκυθίας καὶ τῆς Γερμανίας, εἰσέβαλεν εἰς Περσίαν καὶ εἶτα προσέβαλε τὴν ἀνατολικὴν αὐτοκρατορίαν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Β'. λεηλατῶν τὰς χώρας αὐτῆς μέχρις αὐτῶν τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἠναγκάσθη ν' ἀγοράσῃ τὴν εἰρήνην δι' ἡμέσου πληρωμῆς 6.000 λιτῶν χρυσοῦ διὰ τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου, τὸν ὅποιον ὅμως δὲ ἐπροκαλεσε. Ὁ δὲ Ἀττίλας ἀπεσύρθη εἰς Οὐγγαρίαν, ὅπου ὑπερφάνως ὑπεδέχθη πρέσβεις παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὅστις μετὰ ταῦτα ἐκπλήρωσεν Οὔννον τινα νὰ τὸν δολοφονήσῃ, ἀλλ' ἀνακαλυφθεὶς τῆς συννομῆς, ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου ἐζήτησε συγχώρησιν παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν Βαρβάρων. Κατὰ δὲ τὸ 451 ὁ Ἀττίλας εἰσέβαλεν εἰς τὴν Γαλλίαν, κατεχομένην ὑπὸ τῶν Οὐλσιγόθων ὑπὸ τὸν Θεουδέριχον, μεθ' ὧν ἐνωθέντες οἱ Ῥωμαῖοι, στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀετίου καὶ οἱ Φράγκοι ὑπὸ τοῦ Μεροβαίου τὸν ἀπέκρουσαν· ἠττηθεὶς δὲ εἰς τὴν ἐν τοῖς Καταλαυნიκοῖς πεδίοις μάχην, ἀπῆλθε τῆς Γαλλίας. Κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, καὶ τότε εθιμελιώθη ἡ Ἑνετία ὑπὸ τῶν ἐκφυγόντων τὸν Ἀττίλαν καὶ σωθέντων εἰς τὰς μικρὰς νήσους τοῦ Ἀδριατικοῦ Ἑνετῶν.

Ἡ αὐτοκρατορία τῶν Οὔννων, ἀποθνήσκουσα τοῦ Ἀττίλα ἐξ αἰμορραγίας, ἔλαβε τὴν τύχην τῆς μακεδονικῆς αὐτοκρατορίας, τελευτήσαντος τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου, διαιρηθεῖσα καὶ ἀφανισθεῖσα ἕνεκα τῶν διχονοιῶν τῶν ἀρχηγῶν.

Οἱ Ἑρῶλοι εἶχαν ἀρχηγὸν τὸν Ὀδῆακρον. Ἀποκιτεστάθησαν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἔξωσαν τοῦ θρόνου τὸν Ῥωμύλον Λύγουστύλον (476)· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἠττηθέντες ἐξώσθησαν ὑπὸ τῶν Ὀστρογόθων.

Οἱ Λογγοβάροδοι ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Ἀλδοῖνον, ἀποκιτεστάθησαν εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἰταλίας (568), ὅθεν ἐξώσαν τοὺς Ὀστρογόθους.

Οἱ Ἀβάροι, φυλὴ οὔννικῆ, ἠναγκασθέντες ἐκ τῶν παρχλίων τῆς Κασπίας θαλάσσης, ἦλθον ἔκαστε κατέλαβον τὴν Λαϊκάν, τὴν Παννονίαν, οὐσας τῶν αὐτοκρατοριῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μόλις δὲ ἀποκαταστάθηναι διεσπείθησαν τὴν Θράκην καὶ ἠνάγκασαν τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Ἀ-

νατολής, να πληρώνωσιν εἰς αὐτοὺς φόρον. Ὑπετάχθησαν δὲ ὀλοσχερῶς ὑπὸ τοῦ Καρόλου τοῦ μεγάλου (798).

Οἱ Βούλγαροι, Σκύθαι τὴν καταγωγὴν, διεδέχθησαν τοὺς Ἀβάρους ἐπὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Δανουβίου, κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα (679) καὶ ὑποδιερέθησαν εἰς Κροάτας, Μοραυοὺς, Βλάχους καὶ κυρίως Βουλγάρους.

Οἱ Γεπίδαι προσήλθον ἐκ τῆς Σουηδίας, καθὼς καὶ οἱ Οὐίσιγόθθαι καὶ οἱ Ὀστρογόθθαι, τῶν ὁποίων ἐχθροίσθησαν κατὰ τὴν εἰς Γερμανίαν ἀφίξιν αὐτῶν. Κατὰ τινὰς συγγραφεῖς, ἡ λέξις Γεπίδαι σημαίνει ὀκνηροί.

Οἱ Βένδοι καὶ Σλαῦοι διέμενον παρὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν, περὶ τὸ στόμιον τοῦ Οὐίστούλα.

Οἱ Δανοὶ, οἱ Νορμανδοὶ, οἱ Οὐαρέγγοι, φυλαὶ τῆς βορείου Εὐρώπης, ἐγένοντο ἐπίφοβοι εἰς πάντας. Ἐκαμαν κατακτήσεις εἰς τὴν Γαλλίαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐβασίλευσαν κατὰ τὸν 11ον αἰῶνα (1066) καὶ εἰς τὸ βασίλειον τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας, ἐνθα κατέλαβον ὡσαύτως τὸν θρόνον τὸν 12ον αἰῶνα (1130). Τὸ γενικὸν ὄνομα τῶν Νορμανδῶν καὶ τῶν Σκανδιναυῶν ἀπωλέσθη, ἀλλὰ τὸ τῶν Δανῶν, Σουηδῶν καὶ Νορσεγῶν διαμένει ἔτι.

§ 54. Ἀνατολικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος (ἡ βυζαντινὸν κράτος).

Ἰουστινιανός.

Ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς δυτικῆς αὐτοκρατορίας αὐτοκρατόρων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους ἀξίος λόγου ἀνεδείχθη ὁ εἰρημένος Ἰουστινιανός (527—555). Ἐχων οὗτος δύο ἀξίους στρατηγοὺς, τὸν Βελισάριον καὶ τὸν Ναρσήν, ἠδυνήθη δι' αὐτῶν ν' ἀποκρούσῃ τοὺς ἀπειλοῦντας καὶ τὸ βασίλειον τοῦτο ἐχθροῦς, νὰ καταστήσῃ αὐτὸ ἰσχυρὸν, καὶ νὰ ἐνώσῃ πάλιν μὲ αὐτὸ τὰς ὑπὸ τῶν βαρβάρων ἀφαιρεθείσας χώρας, ὡς ἐξῆς.

Τὸν ἐν Ἰταλίᾳ καταλύσαντα τὴν δυτικὴν αὐτοκρατορίαν Ὀδόακρον ἀνατρέψας ὁ τῶν Ὀστρογόθθων βασιλεὺς Θεωδέρικος, κατὰ προτροπὴν τοῦ τότε αὐτοκράτορος τῆς Ἀνατολῆς Ζήνωνος, ἔλαβεν αὐτὸς τὴν ἀρχὴν, ἀναγνωρίζων ὅμως τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ὡς κυριάρχην τῆς Ἰταλίας. Στερεωθεὶς δὲ ὁ Θεωδέρικος εἰς τὸν θρόνον καὶ συμάφας συμμαχίας μὲ ἄλλα ἔθνη, κατέστη ἀπόλυτος ἐξουσιαστὴς τῆς Ἰταλίας καὶ ἄλλων παρακειμένων χωρῶν. Ἐκτοτε ἔμεινεν ἡ Ἰταλία ὑπὸ τῶν Ὀστρογόθθων κατεχομένη. Ὁ στρατηγὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ Βελισάριος, ὅστις εἶχεν ἤδη ἀποκρούσει τοὺς Πέρσας ἀπὸ τῶν ἀνατολικῶν μεθαρίων τῆς αὐτοκρατορίας, καταβάλων καὶ ἐξαφανίσας καὶ τοὺς Βανδάλους ἐν Ἀφρικῇ, μετέβη εἰς Ἰταλίαν τὸ 536 μ. Χ. καὶ προσῆλθε ἀκωλύτως μέχρι Νεαπόλεως· εὐρῶν δὲ ἐνταῦθα ἀντίστασιν, καταβάλλει αὐτὴν καὶ κυριεύει τὴν πόλιν. Προχωρήσας δὲ κυριεύει καὶ τὴν Ῥώμην, ὅπου πολιορκηθεὶς ὑστερον ὑπὸ τῶν Γόθθων, κατώρθωσε διὰ τῆς ἐπίδεξιότητός του νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν. Πολιορκήσας δὲ τὴν τότε πρῶ

Ἐκείνησαν τῆς Ἰταλίας Ῥαυένναν καὶ κυριεύσας αὐτὴν (540 μ. Χ.), αἰχμαλωτίζουσι τὸν βασιλέα τῶν Γότθων Οὐτίγγην ἢ Βιτιγέζην, καὶ φέρουσι αὐτὸν εἰς Κωνσταντινούπολιν· εἶτα δὲ διοικεῖ τὴν Ἰταλίαν, ὡς ἐπίτροπος τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου. Ἀλλὰ τότε, εἴτε διότι τὸν ἐφοβήθη ὁ αὐτοκράτωρ, εἴτε ἐκ συκοφαντιῶν ἢ φθόνου πρὸς αὐτὸν, τὸν ἀνεκάλεσαν. Οἱ δὲ Γότθοι ἐκλέξαντες βασιλέα τῶν τῶν Τωτίλαν (541 μ. Χ.) ἐκυριεύσαν πάλιν σχεδὸν ὅλην τὴν Ἰταλίαν.

Ὁ Ἰουστινιανὸς ἐπέμφε μὲν ἐκεῖσε καὶ πάλιν τὸν στρατηγὸν τοῦ τούτου (544), ἀλλὰ μὲ εὐαριθμὸν στρατὸν καὶ ἀνευ χρημάτων. Μὴ δυναθεὶς δὲ οὕτω νὰ κατορθώσῃ τι ἄξιον τῆς ἐπιθυμίας του, ἐξήχησε ν' ἀνακληθῆ καὶ ἀνεκλήθη (549 μ. Χ.). Τὸν Βελισάριον διεδέχθη ὁ Ναρσῆς, ὁ ἕτερος στρατηγὸς τοῦ Ἰουστινιανοῦ, εἰς τὴν ἐδόθησαν καὶ χρήματα καὶ στρατεύματα. Οἱ Γότθοι, καίπερ ἀνδρείως ἀντισταθέντες, ἠττήθησαν ὅμως ἐπὶ τέλους, φονευθέντος καὶ τοῦ Τωτίλα, καὶ οὕτως ἡ πολλὰ παθοῦσα Ἰταλία ἔγεινε μετὰ ταῦτα ἐπαρχία τῆς ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ ἐστέλλετο εἰς διοίκησιν αὐτῆς ἕξαρχος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐδρεύων ἐν Ῥαυεννῇ. Πρῶτος ἕξαρχος ἔγεινεν ὁ Ναρσῆς (554 μ. Χ.). Κατὰ δὲ τὸ 568 ἔτος μ. Χ. ἄλλο στίφος βαρβάρων, οἱ Λογγοβάρδοι, κατελήθοντες ἐκ Γερμανίας, κατέκτησαν τὸ ἀρκτικὸν μέρος τῆς Ἰταλίας, ὑπὸ τὸν ἡγήτορα αὐτῶν Ἀλδοίνον, κατὰ πρόκλησιν, ὡς ἱστοροῦσι, τοῦ Ναρσῆ, διότι προσβλητικῶς τὸν ἀνεκάλεσεν ὁ διάδοχος τοῦ Ἰουστινιανοῦ Ἰουστίνος Β'. ἐπειδὴ διοικεῖ τυραννικῶς τὴν Ἰταλίαν.

Ὁ Ἰουστινιανὸς εἰσήγαγεν εἰς τὸ κράτος του νόμους σοφοῦς, καὶ ἔκτισε τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας, πυρποληθέντος τοῦ πρώτου, ὃν εἶγεν οἰκοδομήσει Κωνσταντίνος ὁ Μέγας. Εἰς τὴν ἀνοικοδομήσιν αὐτοῦ, ἐξῆτη διαρκέσασαν, εἰργάζοντο δέκα χιλιάδες ἀνθρώπων. Ἐν γένει δὲ ὑπῆρξεν ὁ Ἰουστινιανὸς ζήλωτης τῶν καλῶν καὶ προσάτης τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου ἤμαζεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡ ἀληθινομαχία δύο φατριῶν, τῶν Πρασίνων καὶ τῶν Γαλαζίων, γεννηθειῶν ἐκ τῶν ἐν τῷ ἵπποδρομικῷ ἀγώνων, καὶ ἐκ τοῦ χρώματος τοῦ ἱματισμοῦ τῶν ἡνιόχων οὕτως ὀνομασθειῶν· μετὰ πολλὴν δὲ ἀλληλοσφαγίαν, 30,000 θανατωθέντων ἐκ τῶν Πρασίνων (532 μ. Χ.), μόλις ἤδυνήθη νὰ καταστείλῃ τὰς δύο αὐτὰς φατριάς ὁ Ἰουστινιανὸς.

Μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὑπετίθετο, ὅτι ἡ μέταξα (σηρικὸν κημά) ἦτο προϊόν δένδρου ἐν Ἰνδίᾳ· ὀλίγοι δ' ἐφόρουσι σηρικὰ ἐνδύματα διὰ τὸ ὑπέρογκον τῆς ἀξίας των. Μαθὼν ὁ Ἰουστινιανὸς παρὰ δύο μοναχῶν τὴν φύσιν τῆς μετᾶξης καὶ τὴν βομβυκοτροφίαν, καὶ λαθῶν δι' αὐτῶν ὠά (κουκουλόσπορον), συνέστησε μεταξουργεῖον εἰς τὸ κράτος του· ἀλλ' ἐτήρει μυστικὴν τὴν ἀνατροφὴν τῶν μεταξοσωλήνων τούτων. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 4130 μ. Χ. βασιλεὺς τις τῆς Σικελίας, πολεμῶν πρὸς τὸν τότε τοῦ ἀνατολικοῦ βασιλείου αὐτοκράτορα, συνέλαβε μετὰ ἄλλων καὶ πολλὰς χιλιάδας μεταξουργῶν καὶ μετέφερεν αὐτοὺς εἰς Ἰταλίαν ὡς αἰχμαλωτῶν. Ἐκ τούτων διετέθη ἡ μεταξουργία εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐκ τῶν

πης εἰς Ἰσπανίαν, καὶ ἀπὸ τοῦ 1600 ἔτους εἰς Γαλλίαν, ἐκ Γαλλίας δὲ τῷ 1700 ἔτος εἰσήχθη εἰς Γερμανίαν.

Οἱ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν αὐτοκράτορες.

Μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν εὐρίσκομεν ἐν τῇ ἀνατολικῇ αὐτοκρατορίᾳ ἄξιον λόγου αὐτοκράτορα, μετὰ παρέλευσιν ἄλλων ἀσημάντων προκατόχων του, τὸν Ἡράκλειον. Ἀναβάς οὗτος τὸν θρόνον 610 μ. Χ. ἐβελτίωσε τὰ οἰκονομικὰ τοῦ κράτους καὶ τὰ στρατιωτικὰ. Νικήσας δὲ τοὺς Πέρσας, οἵτινες ἐπὶ τοῦ ἀθλίου προκατόχου αὐτοῦ Φωκᾶ εἶχον φθάσει μέχρι τῆς Χαλκηδόνος νικηταί, ἀνέκτισε τὰς παρ' αὐτῶν ἀφαιρέσεις χώρας καὶ τὸν τίμιον Σταυρόν, τὸν ὁποῖον εἶχον λάβει πορθήσαντες τὴν Ἱερουσαλήμ· ἀνύψωσε δὲ αὐτὸν αὐθις ἐκεῖ μετὰ λαυραοῦς τελετῆς. Τὸ γεγονός τοῦτο ἐορτάζει ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία τῇ 14 Σεπτεμβρίου. Οἱ μετὰ τοῦτον καὶ πρὸ τοῦ Λέοντος βασιλεύσαντες ἀπεδείχθησαν ἄθλιοι οἱ πλεῖστοι· εἰς μικρὰ δὲ ἀσχολούμενοι καὶ εἰς ἐσωτερικὰς ἐριδας ἀναμιγνυόμενοι. ἄφιναν τοὺς Σαρακηνούς νὰ κυριεύωσι σημαντικὰς χώρας τῆς αὐτοκρατορίας.

Λέων Γ'. ὁ Ἰσαυρος, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 714—741, κατήργησεν ἄσεβῶς τὴν προσκύνησιν τῶν εἰκόνων καὶ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν τῶν εἰκονοκλαστῶν θρησκευτικὴν ἐριδα. Κατώρθωσεν οὗτος νὰ σώσῃ τὸ κράτος τοῦ ἀπειλούμενον ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ἐλθόντων μέχρις αὐτῆς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατακύσας τὰ πλεῖστα τῶν πλοίων των διὰ τοῦ λεγομένου ἑλληνικοῦ ὕγρου πυρός. Τὸ τοιοῦτον πῦρ ἐπενόησεν ὁ ἐκ Συρίας Ἕλληνας Καλλίνικος· ἔκαιε δὲ καὶ ἐντὸς τοῦ ὕδατος. Ἀγνοοῦμεν δὲ τὴν φύσιν αὐτοῦ, διότι ἐτηρήθη μυστικὴ ἢ κατασκευὴ του.

Τὸν Λέοντα Γ'. Ἰσαυρον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Κωνσταντίνος ὁ Κοπρώνυμος, 741 μ. Χ., ὅστις ἦτο ἐπίσης εἰκονομάχος· καὶ ἐφανῆ μὲν οὗτος εὐτυχῆς ἐν τοῖς κατὰ τῶν Σαρακηνῶν (Ἀράβων) πολέμοις, ἀλλ' ἠττήθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, καὶ οἱ Λογγοβάρδοι τοῦ ἀφῆρσαν τὴν ἐν Ἰταλίᾳ ἔξαρχίαν.

Ὁ υἱὸς του Λέων ὁ Δ'. (775) ἦτο ἐπίσης εἰκονομάχος· ἔστειλε δὲ διὰ τοῦ δόχου του τὸν δεκάετῃ υἱὸν του Κωνσταντίνου τὸν ε'. βασιλεύσαντα ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τῆς μητρὸς του Εἰρήνης Ἀθηναίας, ἥτις συγκαλέσασα εἰς Νίκαιαν οἰκουμένην Σύνοδον (787), ἐπανήγαγε τὴν προσκύνησιν τῶν ἁγίων εἰκόνων. Δολοφονηθέντας δὲ τοῦ υἱοῦ τῆς, διεδέχθη αὐτὸν τὸ 797. Ἐπιθυμήσασα δὲ νὰ ἐνώσῃ αὐθις τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ δυτικὸν βασίλειον, ἐζήτησεν ἄνδρα Κάρολον τὸν μέγαν βασιλέα τῶν Φράγκων· ἀλλ' οἱ πρόκαιτοι ἀνέδειξαν αὐτοκράτορα Νικηφόρον τὸν τότε λογοθέτην, ἡ δὲ Εἰρήνη ἐξωρίσθη εἰς Λέσβον (802 μ. Χ.). Τοῦτον δὲ ὑπεχρέωσαν οἱ Ἄραβες, εἰσβάλλοντες εἰς τὰς χώρας του νὰ τοῖς πληρώσῃ φόρον· ἐφρονέθη δὲ πολεμῶν πρὸς τοὺς Βουλγάρους (811).

Περὶ τὴν Η'. ἑκατονταετηρίδα Σλαῦοι διακωρυον φυλῶν, προχωρήσαντες εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα, καὶ ἔλασαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ὀλιγώτεροι τούτων ἦσαν, καὶ ἔλασαν μετὰ τῶν Ἑλλήνων, ἐπέλασαν δὲ

αὐτῶν μόνον οἱ ἐν ταῖς βορειοτέραις χώραις μείναντες, διότι ἦσαν περισσότεροί τῶν εἰς τὰ μεσημβρινὰ προχωρησάντων.

Τῷ 867 ἀναβῆς εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον Βασίλειος ὁ Μακεδών, πωῶτος γνήσιος Ἕλληναὺς αὐτοκράτωρ, ἐπήνεγκε σημαντικὰς βελτιώσεις, εἰσήγαγε καλοὺς νόμους, καὶ μετεχειρίσθη εἰς τὰ δημόσια ἔγγραφα μόνον τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἐνῶ πρότερον ἐγράφοντο καὶ λατινιστί. Ἐπ' αὐτοῦ ἐξηπλώθη ὁ χριστιανισμὸς μέχρι περάτων τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐξηλείφθη ἡ ἔως τότε εἰς τινὰ μέρη ἐπικρατοῦσα εἰδωλολατρεία. Διάδοχος τούτου ἔγεινεν ὁ υἱὸς τοῦ Λέων ὁ Σ'. ὁ ἐπονομασθεὶς σοφός, προστατεύσας τὰ γράμματα καὶ συμπληρώσας τὴν νομοθεσίαν τοῦ πατρὸς του.

Ἐκ τῶν ἐξῆς αὐτοκρατόρων τοῦ ἀνατολικοῦ ἢ βυζαντινοῦ βασιλείου ὁ μὲν Νικηφόρος Φωκάς (963—969) ἐνίκησε τοὺς Σαρακηνούς καὶ ἀνέκτησε τὴν παρ' αὐτῶν τότε κατεχομένην Κρήτην καὶ τὴν Κύπρον, πρὶν εἶτι βασιλεύσῃ, στρατηγὸς ὢν· ὁ δὲ Ἰωάννης Τσιμικισῆς (969—976) καθυπέταξε τοὺς Βουλγάρους καὶ ἀνέκτησε τοποὺς τοὺς ὁποίους εἶχον κυριεύσει οἱ Σαρακηνοί, ἐνίκησε δὲ καὶ τοὺς Ῥώσους. Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσεν ὁ τριεγγώνος Βασιλεῖου τοῦ Μακεδόνος Βασίλειος ὁ Β'. ὁστις ἐπωνομάσθη Βουλγαροκτονος, διότι τοὺς δοκίμασχαντας ν' ἀποστατήσῃσι Βουλγάρους καθυποτάζας, συνεχώνευσεν αὐτοὺς τέλος εἰς τὸ βασιλείον του ὀλοκλήρως. Οὗτος κατηνάγκασε καὶ τοὺς Ἀραβὰς νὰ πληρώνωσιν εἰς αὐτὸν φόρον.

Ἐκ τῶν ἐξῆς αὐτοκρατόρων περιώνυμος ἔγεινεν Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός (1081—1118). Οὗτος ἀνέκτησε τὰς χώρας, ἃς εἶχον ἀφαιρέσει πρὸ αὐτοῦ, καὶ ἀνέστησε βαθμηδὸν εἰς τὴν προτέραν του δύναμιν τὸ βασιλείον.

Ἀπὸ τούτου ἀρχεταὶ κυρίως ἡ δυναστεία τῶν Κομνηνῶν καὶ ἐπὶ τούτου ἔγεινεν ἡ πρώτη σταυροφορία.

Μετὰ τοῦτον ἐβασίλευσαν ὁ Ἰωάννης Κομνηνός (1118—1143) καὶ ὁ Μανουὴλ Κομνηνός (1143—1181), ἀμφότεροι προήσαντες τὸ βασιλείον σεβαστόν. Οἱ μετὰ τούτους ἄλλοι Κομνηνοὶ διὰ τὰς ἀλληλομαχίας τῶν ἐξησθένησαν μὲν τὸ βασιλείον, ἀλλὰ διετήρησαν ὅπωςδὴποτε τὴν δυναστείαν τῶν μέχρι τοῦ 1185.

Χωρισμὸς Ἐκκλησιῶν.

Ἀπὸ τῆς πατριαρχίας ἤδη τοῦ πολυμαθεστάτου Φωτίου, 886 μ. Χ. ἀποτυγοῦσα ἡ ἐν Ῥώμῃ παπικὴ ἀρχὴ νὰ ἐπεκτείνῃ, ὅπως πρὸ καιροῦ ἐνῆργει ἐκ φιλαρχίας, τὴν ἐξουσίαν της καὶ εἰς τὴν ἀνατολήν, ὅπως εἶχεν αὐτὴν ἐν τῇ δύσει. ἤρχισεν ἀπομακρυνομένη τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας δι' ἐρίδων καὶ κλινοτομιῶν εἰς τε τοὺς τύπους καὶ τὰ δόγματα· ἐνόθευσεν ἰδίως τὸ σύμβολον τῆς πίστεως, προσθέσασα εἰς αὐτὸ ἐσφαλμένως ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκπορεύεται «καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ.»

Ὁ ἀρχάμενος ἔκτοτε χωρισμὸς ἔγεινε τέλειος ἐπὶ τοῦ ὑστερώτερον πατριαρχεύσαντος ἐν Κωνσταντινουπόλει Σεργίου (998) καὶ ἐστερωθῆ ἐπὶ τῆς πατριαρχίας Μιχαὴλ Κυρουλαρίου (1038). Ἐκτοτε οὐδεμία

πλέον ὑπῆρξεν ἐκκλησιαστικὴ σχέσις μεταξύ τοῦ Πάπα καὶ τῆς ἀνατολικῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας..

§ 55. Λατίνων δυναστεία ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Ὁ Ἰσαάκιος Ἀγγελος, βασιλεύσας τῷ 1185, κατέστη εὐάρεστος εἰς τὸν λαὸν διὰ τὴν πραότητα του, ἀλλ' ἦτο ἀδυνάτου χαρακτῆρος καὶ φιλήδονος· ἐξεθρόνισε δὲ αὐτὸν ὁ ἀδελφός του Ἀλέξιος Ἀγγελος (1195) καὶ τυφλώσας αὐτὸν τὸν ἐφυλάκισεν· ἀλλ' ὁ υἱὸς τοῦ τυφλωθέντος Ἀλέξιος Δ΄. ἐκφυγὼν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, προσῆλθεν εἰς τοὺς Ἑνετοὺς καὶ τοὺς Γάλλους σταυροφόρους καὶ ἐπεκαλεσθὴ τὴν συνδρομὴν των ὑπὲρ τοῦ πατρὸς του καὶ ἑαυτοῦ. Ἐλθόντες οὗτοι διὰ θαλάσσης ὑπὸ τὸν Δόγην Δάνδαλον καὶ κυριεύσαντες τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐγκατέστησαν εἰς τὸν θρόνον πάλιν τὸν τυφλὸν Ἰσαάκιον καὶ τὸν υἱὸν του, φυγόντος τοῦ Ἀλεξίου Ἀγγέλου. Ἐπειδὴ δὲ συνέβησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει παραχαί, Ἀλέξιος Δούκας, ὁ ἐπονομασθεὶς Μούρτζουφλος, ἐφόνευσε τὸν υἱὸν καὶ διάδοχον τοῦ Ἰσαακίου Ἀλέξιον Δ΄. καὶ κατέλαβε τὴν ἀρχὴν (1204). Μαθόντες τοῦτο οἱ σταυροφόροι ἐκυριεύσαν ἐκ δευτέρου τὴν Κωνσταντινούπολιν, προεγείρισαν αὐτοκράτορα τὸν Γάλλον Κόμνητα τῆς Φλανδρίας Βαλδουῖνον (1204) καὶ οὕτως ἤρχισεν ἡ βασιλεία τῶν Λατίνων ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Λατίνους δὲ καὶ Φράγκους ὠνόμαζον τότε πάντας τοὺς ἀπὸ τῆς δύσεως ξένους. Ὁ Βαλδουῖνος συλλαβὼν ἀπεκεφάλισε τὸν Μούρτζουφλον, καὶ κατηνάγκασε τὸν Ἀλέξιον Γ΄. νὰ φύγῃ. Πρὶν δὲ καταστήσωσιν οἱ σταυροφόροι τὸν Βαλδουῖνον, ὁ λαὸς ἀνηγόρευσε τὴν νύκτα αὐτοκράτορα Θεόδωρον τὸν Δάσκαριν, ὅστις ἔφυγεν εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ κατέστησε καθέδραν του τὴν Νίκαιαν, ἀναγνωρισθεὶς αὐτοκράτωρ. Ὁ δὲ ἔγγονος Ἀνδρονίκου τοῦ Α΄. Ἀλέξιος Α΄. Κομνηνὸς ἔστησε τὸν θρόνον ἰδίου βασιλείου εἰς τὴν Τραπεζοῦντα. Μιχαὴλ δὲ ὁ Κομνηνὸς ἐγένετο δεσπότης τῆς Ἠπείρου.

Δι' ἐπαρχίαι τοῦ βυζαντινοῦ κράτους κατενεμήθησαν ἤδη εἰς τοὺς ἄλλους ἡγήτορας τῶν σταυροφόρων Ἑνετοὺς καὶ Γάλλους, ἐπὶ τῇ ὑποχρεώσει νὰ ἀναγνωρίζωσιν ὡς κυρίαρχητων τὸν αὐτοκράτορα· οὕτω δὲ τὸ κράτος τοῦτο διηρέθη εἰς πολλὰς ἡγεμονίας· καὶ ὁ μὲν Βονιφάτιος ἔλαβε χώρας ἐν τῇ μικρῇ Ἀσίᾳ, τὰς ὁποίας ὅμως ἀντήλλαξε πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ κατέλαβεν οὕτω μέγα μέρος τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐξέταθη ὑστερώτερον μέχρις αὐτῆς τῆς Πελοποννήσου. Τούτου δὲ θανόντος, ὁ μὲν Γοδοφρείδος ὁ Βιλλαρδουῖνος συνέστησε τὴν ἡγεμονίαν τῆς Κορίνθου, ὁ δὲ Ὅθων Δελαρόχιος ἐν Βουργουνδίᾳ τὴν τῶν Ἀθηναίων. Μέρος τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἄλλοι λιμένες τοῦ βασιλείου καὶ αἱ νῆσοι παρεχωρήθησαν εἰς τοὺς Ἑνετοὺς, καὶ εἰς ἄλλους δὲ ἄλλα μέρη. Ἐπειδὴ δὲ, ἕνεκα τῆς εἰς πολλὰς μικρὰς ἡγεμονίας διαίσεως τοῦ λατινικοῦ τούτου κράτους καὶ τῆς μεταξύ τῶν ἐξουσιαστῶν,

Φράγκων καὶ Ἑλλήνων θρησκευτικῆς διαφορᾶς καὶ τοῦ ἐντεῦθεν μίσους, κατέφευγον οἱ Ἕλληνες εἰς τοὺς ὁμοπίστους ἡγεμόνας, κατελύθη ταχέως ἡ τῶν Φράγκων δυναστεία, ἀλλὰ δὲν ἀνεστήθη πλέον ὀλόκληρον τὸ βυζαντινὸν κράτος ὑπὸ τοὺς ὀρθοδόξους αὐτοκράτορας, διότι οἱ Ἕνετοὶ καὶ μικροὶ ἄλλοι ἡγεμόνες Φράγκοι κατεῖχον, ὡς εἴρηται, πολλὰ μέρη αὐτοῦ.

§ 56 Παρακμὴ καὶ τέλος τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους.

Ἡ βασιλεία τῶν Λατίνων ἢ Φράγκων διαρκέσασα ἀπὸ τοῦ 1204 μέχρι τοῦ 1261 κατελύθη ὀλοκλήρως ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, κυριεύσας τὴν Ἠπειρον, τὴν Αἰτωλίαν, μέγα μέρος τῆς Πελοποννήσου, καὶ τέλος αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ 1261. Ἀλλὰ τὸ ἑλληνικὸν βασίλειον ἤρχισε τότε νὰ ἀπειληθῆται σπουδαίως καὶ ὑπὸ τῶν ἐξαπλούντων ὁσμήραι τὴν ἐξουσίαν των εἰς τὴν Ἀνατολὴν Τούρκων, τῶν ὁποίων ὁ Α΄ ἡγεμὼν Σουλτάνος Ὁσμὰν ἐξήσπεν ἡδη τὸν θρόνον του εἰς Προῦσαν τῆς Βιθυνίας. Ὁ δὲ Σουλτάνος Βαγιαζίτης (τῷ 1381), βασιλεύσας Μανουὴλ τοῦ Β΄, ἐκυρίευσεν πάσας σχεδὸν τὰς χώρας τοῦ βασιλείου καὶ ἐπολιόρκησε καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν· ἤθελε δὲ ἴσως καὶ ταύτην κυριεύσει, ἂν μὴ ἀνεφαίνετο διώκτης αὐτοῦ ἄλλως ἐπίσημος κατακτητὴς, ὁ Ταμερλάνος.

Οἱ Τούρκοι, ἀπαλλαγέντες τοῦ τρομεροῦ τούτου ἐχθροῦ, ἐξηκολούθησαν κυριεύοντες τὰς τοῦ ἀνατολικοῦ βασιλείου χώρας. Ἐν Ἠπειρῷ δὲ μόνον ἐπολεμήθησαν γενναίως ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Καστριώτου, ὃν Σκενδέριπην οἱ Τούρκοι ὠνόμασαν διὰ τὴν ἀνδρίαν του (δηλαδή ἡγεμόνα Ἀλέξανδρον). Ὁ Γεώργιος οὗτος ἦτο Ἕλληκ, υἱὸς Ἰωάννου Καστριώτου ἡγεμόνος τῆς Ἀλβανίας, κατετρόπως δὲ τρίς, τῷ 1447, 1449 καὶ 1450, πολυαίθμιον τουρκικὸν στρατὸν καὶ κατηνάγκαζεν ἐκάστοτε τοὺς Τούρκους νὰ ἐπανακαμπύωσιν εἰς Ἀδριανούπολιν ἄπρακτοι.

Βασιλεύσας τῷ 1448 ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου Δραγάση, ὁ τότε Σουλτάνος τῶν Τούρκων Μωάμεθ ὁ Β΄, ἐπολιόρκησε αὐτὴν τῷ 1453 κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν μετὰ στρατὸν 300,000 ἀνδρῶν καὶ 400 πλοίων. Οἱ ἐν αὐτῇ Ἕλληνες, μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τοῦ αὐτοκράτορος, ἀντέστησαν πεισματωδῶς καὶ μετὰ μοναδικὴν ἀνδρείαν εἰς τοὺς πολιορκητὰς ἐπτὰ ὅλας ἐβδομάδας· ἀλλ' ἐκυριεύθη αὐτὴ τὴν 29 τοῦ Μαΐου 1453 ἔτους, πεσόντος γενναίως μαχομένου τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ οὕτω κατελύθη ἡ ἑλληνικὴ αὐτοκρατορία. Ὁ αὐτὸς δὲ Μωάμεθ ἐκυρίευσεν κατόπιν τῷ 1462 καὶ τὴν Τραπεζοῦντα, τῆς ὁποίας ἔσχατος βασιλεὺς ἦτο Δαβὶδ ὁ Κομνηνός.

§ 57. Ἄραβες. Μωάμεθ.

Οἱ Ἄραβες εἶναι ἔθνος ἀρχαιότατον καταγόμενον κυρίως ἀπὸ τοῦ Ἰ.

σμάηλ υἱοῦ τοῦ Ἀβραάμ ἐκ τῆς Ἀγαρ. Ὅθεν ἀπὸ μὲν τοῦ Ἰσμαήλ ὠνομάσθησαν Ἰσμαηλῖται, ἀπὸ δὲ τῆς Ἀγαρ Ἀγαρηνοί, Σαρακηνοί δὲ ἀπὸ τινος δωωνύμου ἐν Ἀραβίᾳ φυλῆς. Διηροῦντο δὲ εἰς φυλάς, ἐξ ὧν ἐπικρατεστέρα ἀνεδείχθη ἡ τῶν Χουρείσιτων, τῆς ὁποίας κλάδοι ἦσαν οἱ Χασιμίται, ὀνομασθέντες οὕτω ἀπὸ τοῦ ἀρχηγέτου των Χασίμ. Τούτου δισέγγονος ἦτο ὁ Μωάμεθ, γεννηθεὶς τῷ 571 μ. Χ. εἰς Μέκκαν, ἐπίσημον πόλιν τῆς Ἀραβίας, ἱερὰν θεωρουμένην, διότι ἐν αὐτῇ ἐτιμᾶτο ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέλας τις λίθος, Κααθὲ ὀνομαζόμενος καὶ κείμενος ἐν τόπῳ περικεκλεισμένῳ ὑπὸ τεσσαρῶν τοίχων. Τεσσαρχοντούτης γενόμενος ὁ Μωάμεθ, ἐκήρυττε μετὰ τῶν ὁμοφύλων του, ὅτι ἀπσταλῆ εἰς αὐτὸν ὁ ἄγγελος Γαβριήλ, ὅστις τον προσέταξεν ἀποκαταστήσῃ τὴν τῶν προγόνων του παλαιὰν θρησκείαν. Εὐρῶν δὲ πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς πολεμίους τοῦ κηρύγματός του, ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ δια νυκτός ἐκ τῆς Μέκκας καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς Μεδίναν, ἄλλην ταύτην τῆς Ἀραβίας πόλιν. Ἀφ' οὗ δὲ κατώρθωσε νὰ ποιῆσῃ ἱκανοὺς προσήλυτους εἰς Μεδίναν, μεστράτευσε μετ' αὐτῶν κατὰ τῆς Μέκκας καὶ κυριεύσας αὐτήν, ἐξήπλωσε τὴν θρησκείαν του, τὴν Ἰσλάμ ὀνομασθεῖσαν. διὰ τε τῶν ὄπλων καὶ τῆς διδασκαλίας. Ὀλίγον δὲ κατ' ὀλίγον ὑπέταξεν ἅπασαν τὴν Ἀραβίαν καὶ κατόπιν τὴν Συρίαν καὶ τὴν μέχρι τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ χώραν. Οἱ ὄπαδοί αὐτοῦ ὠνομαζόντο Μουσουλμάνοι, ὅ ἐστι θεοσεβεῖς. Ἀπέθανε δὲ ὁ Μωάμεθ καὶ ἐτάφη ἐν Μεδίνῃ (632) συστήσας εἰς τοὺς διαδόχους του τὴν διὰ τῶν ὄπλων διάδοσιν τῆς θρησκείας του. Τὸ σῶμά του δὲ μετεκομίσθη ὕστερον εἰς Μέκκαν, ὅπου θεωρεῖται χρεὸς τοῦ πάς εὐσεβοῦς Μουσουλμάνος νὰ μεταβαίῃ τουλάχιστον ἅπαξ τοῦ βίου του νὰ προσκυνήσῃ.

Τὸν Μωάμεθ διεδέχθη ὁ πενθερός του Ἀβουβεκρήρ, ὅστις συνέλεξε τὰ διάφορα χειρόγραφα τεμάχια τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ εἰς ἓν βιβλίον, ὀνομασθὲν Κοράνιον (Κχουρ—ἄν), τὸ ὁποῖον εἶναι ἕως τῶρα τὸ ταμειὸν τῆς μωαμεθανικῆς θρησκείας. Ἐξακολουθῶν ὁ Ἀβουβεκρήρ τὰς κατακτήσεις, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Μωάμεθ, ἐκυριεύσε τὴν Ἱερουσαλήμ καὶ καθυπέταξε μέρος τῆς Παλαιστίνης. Ὄνομασθησαν δὲ οἱ τοῦ Μωάμεθ διάδοχοι Καλίφαι. Ἀποθανόντος τοῦ Ἀβουβεκρήρ, διεδεχθη αὐτὸν ὁ Ὁμάρ.

§ 58. Καλίφαι.

Αἱ τῶν Σαρακηνῶν κατακτήσεις.

Ὁ Ὁμάρ κατέκτησε τὰς χώρας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, Συρίαν, Φοινίκην, Μεσοποταμίαν καὶ Χαλδαίαν. Μετὰ διατῆ δὲ ἐκστρατείαν ὑπέταξε τὴν Περσίαν καὶ ἐξήλειψε τὴν ἀρχαίαν τοῦ Ζωροάστρου θρησκείαν, τῆς ὁποίας ἔχρος μένει εἰσέτι μικρά τις κοινωνία, ἡ τῶν Γουέβρων. Προσέτι ἡ Αἴγυπτος, ἡ Λιβύη καὶ ἡ Νουμιδία μετ' ὀλίγον ἔγειναν σαρακηνικὰ βασίλεια. Ἐν τῇ εἰς τὰς χώρας ταύτας ἐκστρατείᾳ οἱ ἀντιστράτηγοι τοῦ Ὁμάρ ἔκαυσαν τὴν περίφημον ἀλεξανδρινὴν βιβλιοθήκην.

τὴν ὁποίαν εἶχε συγκροτήσει Πτολεμαῖος, ὁ Φιλάδελφος, διίσχυριζόμενοι, ὅτι πᾶσα γνῶσις ἀναγκασίᾳ πρὸς σωτηρίαν ἐξισφαλίσθη διὰ τοῦ Κορραίου καὶ ἐπομένως πᾶσα ἄλλη μάθησις ἦτο ματαία καὶ περιττή, ἂν μὴ ὑπάρχῃ ἐν τῷ Κορραίῳ.

Τὸν Ὀμαρ διεδέχθη ὁ Καλίφης Ὁθμᾶνος, ὁστις καθυπέταξε τὴν Βακτριανὴν, τὴν Ταρταριὰν καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους· ἔπειτα μεταβάς εἰς Σικελίαν κατετρόμαξε τὰ ἰταλικά κράτη.

Ἵσπερον ἔγεινε Καλίφης ὁ καὶ μέχρι σήμερον σεβαστὸς εἰς τοὺς Μωαμεθανοὺς Ἀλῆς, γαμβρὸς τοῦ Μωάμεθ. Οὗτος μετέθεσε τὴν ἑδρὰν τῆς σαρρακηνικῆς ἐξουσίας ἐκ τῆς Μέκκας εἰς τὴν παρὰ τὸν Εὐφράτην Κούφφαν.

Μετὰ τὸν Ἀλῆ ἐξηκολούθησαν διαδοχικῶς δεκαεννέα Καλίφαι ἐκ τῆς γενεᾶς τοῦ Ὀμαρ καλούμενοι Ὀμιάδαι· ἔπειτα δὲ ἦλθεν ἡ δυναστεία τῶν Ἀββασιδῶν, ἐξ ἄρρενων ἀπογόνων τοῦ Μωάμεθ. Ἀλλὰ Μανσούρ, ὁ δεύτερος Καλίφης τῆς γενεᾶς ταύτης, μετέφερε τὴν ἑδρὰν τοῦ Καλιφάτου εἰς Βαγδάτιον καὶ ἔκτοτε ἤρχισαν οἱ Σαρρακηνοὶ νὰ διακρίνονται ἐπὶ φιλολογοῖα καὶ ἐπιστήμασι, αἵτινες ὡς καὶ ἡ καλλιτεχνία ἤκμασαν παρ' αὐτοῖς ἐπὶ Ἀραῦν ἁλ-Ρασσιδ, συγχρόνου Καρούλου τοῦ μεγάλου, μάλιστα δὲ ἡ γχημεία, ἡ ἰατρικὴ καὶ ἡ ἀστρονομία.

Οἱ Καλίφαι θεμελιώσαντες τὸ βασίλειον τοῦ Μαρόκου, διέβησαν ἐκείθεν εἰς Ἰσπανίαν, ἔνθα καθυπέταζαν τοὺς ἐν αὐτῇ Γότθους, ἀλλ' ἀφῆκεν αὐτοὺς νὰ ἔχωσι τοὺς νόμους τῶν καὶ τὴν περιουσίαν τῶν. Τινὲς δὲ τῶν Γότθων τούτων κατεφυγον εἰς τὰ βόρεια τῆς Ἰσπανίας μέρη, τηρήσαντες ἐκεῖ τὴν ἐλευθερίαν τῶν. Οἱ Σαρρακηνοὶ ἐν Ἰσπανίᾳ ἀναφέρονται συνήθως ὑπο τὸ ὄνομα Μαῦροι (Μαυρούσιοι), ἐπειδὴ ἦσαν ἀνάμικτος λαὸς ἐξ Ἀράβων καὶ Ἀφρικανῶν. Κυριεύσαντες τὴν Ἰσπανίαν, προέβησαν (732) πέραν τῶν Πυρηναίων ὄρεων εἰς τὴν Γαλλίαν, ἀλλ' ἐνταῦθα ἀπεκρούσθησαν ἐν τῇ μεταξὺ Πικταυῶν καὶ Τορώνων γενομένῃ μεγάλῃ μάχῃ, κατὰ κράτος ἠττηθέντες ὑπο τοῦ Καρόλου υἱοῦ τοῦ Πιπίνου, καὶ οὕτως ἐσώθη ἡ Εὐρώπη ἀπο τοῦ μωαμεθανισμοῦ. Ἔνεκα δὲ τῆς νίκης τοῦ ταύτης ὁ Κάρολος ὠνομάσθη Μάρτελος, ἦτοι σφύρα. Μετὰ ταῦτα οἱ φράγκοι ἐκυριεύσαν τὴν Βαυαρικὴν καὶ ὅλην τὴν Καταλωνίαν (801). Ἐν ᾧ δὲ οἱ Μαῦροι ὠπισθοχώρουν ἐκ τῶν ἀρκτικῶν τῆς Ἰσπανίας μερῶν, οἱ συμπατριῶται αὐτῶν εἶχον ἀποκαταστήσει ἰσχυρὸν βασίλειον εἰς τὰ μεσημβρινά. Ὁ Ἀβδουρράχμανης, τελευταῖος ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Ὀμαρ, ἀνώτατος ἄρχων τῶν κτήσεων τῶν Μαύρων, κατέστησε τὴν Κορδοβὴν πρωτεύουσαν περιφρῶνους μοναρχίας. Ἀπὸ τοῦ 750 περίπου ἔτους μέχρι τοῦ 930 μ. Χ. ὑπῆρξεν ἡ λαμπρὰ ἐποχὴ τοῦ αὐθιχοῦ πολιτισμοῦ.

Οἱ Σαρρακηνοὶ ἐξέτειναν ἐτι τὰς κατακτήσεις τῶν καὶ διέδωσαν τὴν μωαμεθανικὴν θεοσκείαν εἰς τὰς Ἰνδίας καὶ εἰς τὰ μεσημβρινὰ καὶ τὰ ἀνατολικά παράλια τῆς Μεσογείου. Κατασταθέντες δὲ εἰς Σικελίαν, ἔπλευσαν ἐντὸς τοῦ Τιβέρους καὶ ἐπολιόρκισαν τὴν Ῥώμην. Ἀλλ' ἐν ᾧ περιεμεινον οὗτοι ἐπικουρίαν, Λέων Δ΄. Πάπας (827—855), μετεχειρίσθη τοὺς θησαυροὺς τῆς ἐκκλησίας, ἵνα ὑπερασπίσῃ τὴν πόλιν, καὶ ἐ-

ζήλωσε σιδερά; ἀλύσει; ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο μέρος; τοῦ Τιβέρεως· τῶν ἐπιδρομῶν δ' ἐνταῦθα Σαρρακηνῶν οἱ μὲν ἐφρονεῦθησαν, οἱ δὲ ἤχημα-
λωτίσθησαν.

Καθυποτάξαντες οἱ Σαρρακινοὶ τὴν Περσίαν περὶ τὰ μέσα τοῦ Η'. αἰῶ-
νος μ. Χ. προσέλαβον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν Τούρκους ἐκ τῶν ὑπο-
τεταγμένων εἰς αὐτοὺς καὶ τὸν μωαμεθανισμόν ἀσπασμένων. Προελθόν-
τες δὲ οἱ Τούρκοι οὗτοι βαθμηδὸν εἰς τὰ ἀνώτερα ἀξιώματα καὶ λαβόν-
τες διοικήσεις, ἀπεσάτησαν καὶ ἐγέναν ἡγεμόνες αὐτόνομοι, σφετερισθέν-
τες βαθμηδὸν τὴν κοσμικὴν τῶν Καλιφῶν ἐξουσίαν, καὶ ἀφήσαντες εἰς
αὐτοὺς τὸ ὄνομα μόνον καὶ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ θρησκευματός των.

Ἡ ἐν Ἰσπανίᾳ αὐτοκρατορία τῶν Μαύρων διεμελίσθη κατὰ τὸ 1027
ἔτος, καὶ κατὰ τὸ 1221 τὸ βασίλειον τῆς Γρενάθης κατελύθη. Ἀλλὰ
μετ' ὀλίγον ὁ Μωάμεθ Ἀλχαμάρ ἐθεμελίωσεν ἐκ νέου τὸ βασίλειον
τῆς Γρενάθης, καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἐβασίλευσαν μέχρι τοῦ ΙΕ'. αἰῶνος.
Ὁ τότε δὲ βασιλεὺς τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Καστιλίας Φερδινάνδος καὶ ἡ γυνὴ
τοῦ Ἰσαβέλλα ἐκυρίευσαν τὴν Γρενάθην μετὰ διετῆ πολιορκίαν (1492).

Κυριαρχήσαντες ἐπὶ ἑπτακοσίους ἔνιαυτοὺς οἱ Μαῦροι ἐν Ἰσπανίᾳ δὲν
ἀνεχώρησαν ἐκ τοῦ τόπου· ἔμειναν δὲ διεσπαρμένοι εἰς διαφόρους ἐπαρ-
χίας αὐτῆς, διατηροῦντες τὰ χαρακτηριστικὰ τὰ διακρίνοντα αὐτοὺς ἀ-
πὸ τῶν Ἰσπανῶν, δηλαδὴ τὴν γλῶσσαν, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμά των, καὶ πρὸ
πάντων τὴν θρησκείαν των. Ἐπὶ τέλους ὅμως ἐδιώχθησαν ἐκείθεν.

§ 59. Ὁ χριστιανισμὸς εἰσάγεται εἰς Γερμανίαν.

Ἡ παπικὴ ἐξουσία. Λογγοβάρδοι.

Ἡ Γερμανία κατὰ τοὺς ἀρχαίους αὐτῆς χρόνους, ὅτε ἐγένετο γνῶσθῆ
ἐκ τῆς εἰσβολῆς τῶν βαρβάρων εἰς τὰ ῥωμαϊκὰ κράτη, ἦτο διηρημένη
εἰς πολλὰ μικρὰ ἔθνη καὶ ἡγεμονίας, τῶν ὁποίων τινὰ μὲν ἐδιοικοῦντο
ὑπὸ περιωρισμένην τὴν ἐξουσίαν ἐχόντων βασιλέων, ἄλλα δὲ ὑπὸ ἀπο-
λύτων μοναρχῶν. Τινὲς τῶν ἡγεμόνων των ἦσαν αἰρετοὶ, ἄλλοι δὲ διαδο-
χικοί. Πολλὰ τῶν κρατῶν τούτων συνηνῶνοντο πολλάκις ὑπὸ ἑνα ἀρχη-
γόν ἐν καιρῷ πολέμου.

Ὁ βίος αὐτῶν ἦτο ἀπλοῦς καὶ λιτότατος· ἦσαν δὲ χρηστοθεστάτοι
καὶ εἰς τὸ θρησκεῦμα αὐτῶν πιστοὶ καὶ εὐλαβεῖς. Ἐπίστευον εἰς τὴν με-
τεμφύχωσιν καὶ ἐθεώρουν τὸν ἥλιον ὡς θεὸν ὑπέρτατον καὶ μετὰ τὸ ὄνο-
μα αὐτοῦ ὠνόμαζον τὴν πρώτην τῆς ἐβδομάδος ἡμέραν. Τὰς θυσίας των
ἐποίουν εἰς τὰ ἄλλα, καὶ ἔθυσον οὐ μόνον κτήνη, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπους,
ἐκ τῶν δούλων αὐτῶν ἢ τῶν κακούργων. Ἡ πίστις, ὅτι ἡ ψυχὴ των μέλ-
λει νὰ ἐμψυχώσῃ ἄλλα σώματα μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν, καθίστα
αὐτοὺς ἀτρομήτους καὶ προθύμους νὰ θυσιάζωσι τὴν ζωὴν των ἐν ἐκτάθ-
κτοις ἀνάγκαις.

Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Γερμανοὶ καὶ ὁ βίος αὐτῶν πρὶν ἢ καταβληθῶσιν ὑπὸ

τὸ τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες εὗρον παρ' αὐτοῖς τόσῃ ἀντίστασιν, ὥστε εὐχάριστήθησαν νὰ ἔγωσιν ὡς ὄριον τῶν ἐκεῖ κατακτηθέντων τὸν Ῥήνον καὶ τὸν Δανούβιον. Ἐκτίσαν δὲ ὀχυρὰ φρούρια καὶ ἔθεσαν φρουράς εἰς τὰς ὄχθας ἀμφοτέρων τούτων τῶν ποταμῶν, ἵνα ἐμποδίσωσι τὰς ἐπιδρομὰς τῶν παρ' αὐτῶν λεγομένων βαρβάρων τούτων λαῶν, ὅπερ ὅμως δὲν κατωρθώθη.

Ἡ σπουδαιότατη πασῶν τῶν μεταβολῶν ἐν Γερμανίᾳ ἦτο ἡ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ἣτις μετὰ πολλὰς προσπάθειάς ἐπραγματοποιήθη οὐσιωδῶς ὑπὸ τοῦ ἐπὶ Καρόλου Μαρτέλου καὶ ἐπὶ Πιπίνου ἀκυάσαντος Οὐίνφρεϊδου, τοῦ ὕστερον ὀνομασθέντος ἀγίου Βονιφατίου, μοναχοῦ Ἁγγλοῦ. Οὗτος ἐβάπτισε πολλοὺς Γερμανοὺς, καὶ ἔθεμελίωσε πολλὰς ἐπισκοπὰς εἰς Φραγκονίαν, Βαυαρίαν καὶ Ἑσσηνίαν ὅλας δὲ ταύτας κατέστησεν ὑποτελεῖς τοῦ Πάπα, ἐπισκόπου Ῥώμης τότε καλουμένου, ὅστις τοιοῦτοτρόπως ἀπέκτισε μεγάλην ἐπιρροὴν ἐν Γερμανίᾳ, ὅχι μόνον ἐπὶ τοῦ κλήρου αὐτῆς καὶ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς. Τότε δὲ μετὰ τοῦ χριστιανισμοῦ ἤρχισε νὰ εἰσάγῃται εἰς Γερμανίαν καὶ ἡ παιδεία.

§ 60 Γαλλία. Κάρολος ὁ Μέγας.

Οἱ Φράγκοι, γερμανικὴ φυλὴ, διαβάντες τὸν Ῥήνον ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Φραγκμόνον (418), ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν βόρειον Γαλατίαν καὶ ἐντεῦθεν ἐξαπλωθέντες ἐκυρίευσαν βαθμηδὸν πᾶσαν τὴν Γαλατίαν, παρ' αὐτῶν ὀνομασθεῖσαν Φραγκίαν καὶ ὑπὸ τὸν Κλόβιν βασιλεῖα αὐτῶν συστάθησαν τὸ βασίλειον τοῦτο (481) καὶ ἐβασίλευσαν διαδοχικῶς τρεῖς κυρίως δυναστεῖαι ἀδιακόπως μέχρι τοῦ 1792.

Α'. Ἡ τῶν Μερβαίων, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἰσῆχθη εἰς Γαλλίαν ὁ χριστιανισμὸς καὶ ἠτήθησαν οἱ εἰς Γαλλίαν πειραθέντες νὰ εἰσβάλωσι Σαρακηνοὶ ὑπὸ τοῦ ἀυλάρχου Καρόλου Μαρτέλου (732) ἀλλ' ἡ κωθρότης των ἐκ τῆς δυναστείας ταύτης τελευταίων βασιλέων ἐπέφερε τὴν κατάλυσιν αὐτῆς (752).

Β'. Ἡ τῶν Καρολιδῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ διαπρέψας Κάρολος ὁ Μέγας (768—814) ἐξέτεινε τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ ἐφ' ὅλην σχεδὸν τὴν Εὐρώπην (ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω).

Γ'. Οἱ Καπέται (987), ἐφ' ὧν ἐξετελεσθήσαν μεγάλα γεγονότα, περὶ ὧν θὰ γείνη λόγος ἐν τοῖς ἐξῆς.

Ὁ ἀυλάρχης (§ 59) Πιπίνος ὁ Μικρὸς (751—768) συγκαταθέσει τοῦ Πάπα Ζαχαρίου καθαιρέσας τὸν βασιλεῖα τῆς Γαλλίας Χιλδερίκον, ἀνεδείχθη αὐτὸς βασιλεὺς τῶν Φράγκων. Ἀπὸ τοῦ Πιπίνου τούτου ἄρχεται ἡ τῶν Καρολιδῶν δυναστεία. Ἀποθανὼν οὗτος, ἀφῆκε δύο υἱοὺς, Κάρολον τὸν ἐπικληθέντα μέγαν καὶ τὸν Καρλομάγον, τρία ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς ἐπιζήσαντα. Μείνας οὕτω μονάρχης τῆς μεγάλης ταύτης μοναρχίας Κάρολος ὁ μέγας, ἀνεδείχθη καὶ μέγας κατακτητῆς καὶ ἐκπολιτευτῆς τοῦ βασιλείου του.

Τὸ κράτος Καρόλου τοῦ μεγάλου ἔγεινεν ἤδη σχεδὸν τόσον εὐρὺ, ὅσον ἦτο τὸ παλαιὸν ῥωμαϊκὸν κράτος τῆς δύσεως, διότι, εἰ καὶ τοῦ ἔλειπον ἡ Ἀφρική καὶ ἡ μεγάλη Βρετανία, εἰ καὶ εἶχε μόνον μέρος τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Ἰταλίας, κατεῖχεν ὅμως ὅλην τὴν Γερμανίαν, ἣν ἡ Ῥώμη δὲν ἔδυνήθη νὰ κατακτήσῃ. Ἐξαιρουμένων τῶν Ἀγγλο-Σαξόνων, ὅλοι οἱ Γερμανικοὶ λαοί, ὅσοι δὲν εἶχον εἰσέτι διασπαρῆ, ὑπετάγησαν εἰς αὐτόν. Ὅτε δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τὸ 800 ἔτος, ἦλθεν εἰς Ῥώμην νὰ καταδάλῃ ἀποστασίαν τινὰ καὶ νὰ στερεώσῃ τὸν Πάπαν, ὁ μὲν λαὸς ἀνεκήρυξεν αὐτὸν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Πέτρου, ὁ δὲ Πάπας ἔθηκεν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ τὸ αὐτοκρατορικὸν στέμμα.

Οὕτω λοιπὸν Κάρολος ὁ μέγας συνήνωσεν εἰς ἓν ὑπ' αὐτὸν κράτος πολλοὺς ἀνεξκρήτους ἕως τότε λαοὺς, καὶ ὑπέταξεν αὐτοὺς εἰς νόμους, τοὺς ὁποίους συντάττει μετὰ τῶν μεγιστάνων τοῦ κράτους του.

Ἐδωκε δὲ ἐξαιρετὸν προσοχὴν καὶ εἰς τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν, ἐθεμελίωσε σχολὰς καὶ ἐντός ἀκόμη τῶν μεγάρων του, καὶ παρευρισκετο ἐνίοτε εἰς τὰς παραδόσεις· προσεκάλεσε δὲ πλησίον του τοὺς μάλιστα ἐπί σοφία διακεκοιμένους ἄνδρας.

Ὁ μέγας οὗτος αὐτοκράτωρ κατὰ τὸ 814 ἔτος μ. Χ., ἄγων τὸ 72 ἔτος τῆς ἡλικίας του, ἀπέθανεν εἰς Ἀκνισγρνον, ἐνθα ἠγάπα νὰ διατρίβῃ, βασιλεύσας ἔτη τεσσαράκοντα.

§ 61. Ἐρρίκος τῆς Σαξωνίας καὶ Ὁθων.

Λουδοβίκος ὁ Εὐσεβής, υἱὸς καὶ διάδοχος Καρόλου τοῦ μεγάλου, ἦτο χριστὸς ἄνθρωπος καὶ ἐπιεικῶς ἐφρόντιζε περὶ τῆς ἐπεκτασεως τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς ἐκπαίδευσως τῶν Γερμανῶν, ἀλλὰ μὴ δυνάμενος νὰ διατηρήσῃ συννηνωμένον τόσον μέγα κράτος, διένειμεν αὐτὸ εἰς τοὺς τρεῖς υἱοὺς του Λοθάριον, Πιπίνον καὶ Λουδοβίκον, τὸν ὕστερον ἐπικληθέντα Γερμανόν· οὗτοι δὲ μετὰ διαφόρους ἀλληλομαχίας καὶ ἀφ' οὗ ἀπέθανεν ὁ Πιπίνος καὶ ἀπῆλθε μέρος εἰς τὴν διανομὴν καὶ ὁ ἐκ δευτέρου γυναικὸς τοῦ Λουδοβίκου υἱὸς Κάρολος ὁ φαλακρὸς, διήρθεσαν διὰ τῆς ἐν Βερροδύνῳ συμβάσεώς των (843 μ. Χ.) τὴν φραγκικὴν μοναρχίαν εἰς τρεῖς αὐτόνομα κράτη, τὴν Γαλίαν, τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Ἰταλίαν. Μετ' ὀλίγον δὲ ἡ Γερμανία, ὅτε ἀπέθανεν ἄκληρος Λουδοβίκος ὁ Γ', περιέπεσεν εἰς ἀταξίαν καὶ ἕνεκα τῶν διενέξεων περὶ διαδοχῆς τοῦ στέμματος, καταστάνας ἤδη ἐκλογικοῦ, καὶ ἕνεκα τῶν ἀλληλομαχιῶν τῶν ἰσχυρῶν μεγιστάνων. Τὴν ἐσωτερικὴν ταύτην ταραχὴν ἐπιθύζανον καὶ εἰσβολαὶ τῶν Οὐένδων καὶ τῶν Ογγρων, οἱ ὅποιοι ἀκόμη δὲν εἶχον ὑποταχθῆ ἔντελῶς. Ἐκ τούτου ἐφαίνετο ὅτι τὸ βασίλειον ἐκινδύνευε νὰ κατακερατισθῇ εἰς πολλὰ μικρότερα κράτη.

Κορράδος, ὁ δευτὸς τῶν Φράγκων ἐκλεχθεὶς αὐτοκράτωρ τὸ 901 μ. Χ., δὲν εἶχε τὴν ἀπαιτουμένην ἰκανότητα νὰ κυβερνήσῃ τὸ μέγα βασίλειον τῆς Γερμανίας, διατελοῦν μάλιστα εἰς τοσαύτην ἀταξίαν. Κατὰ δὲ τὸ

919 μ. Χ., συνέστησαν ἀποθησκῶν ὡς διάδοχόν του τὸν ἑῷ· τότε ἐχθρόν του θεωρούμενον Ἑβρίκον τὸν Δούκα τῆς Σαξωνίας, τὸν ἐπονομασθέντα ὀρθοθῆραν, διότι ἠγάπα νὰ κυνηγᾷ πτηνά. Ἀναβάς οὗτος τὸν θρόνον τὸ 919 μ. Χ., κατόρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀγάπην ὄλων τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων διὰ τοῦ εὐπροσηγόρου αὐτοῦ ἤθους, καὶ νὰ διαλλάξῃ καὶ ἐνώσῃ αὐτοὺς πάλιν. Οὗτος εἰσήγαγε νόμους σοφοὺς, ἔκτισε πολλὰ φρούρια, τὰ ὅποια κατεστάθησαν πόλεις μεγάλαι, κατετρόπωσε τοὺς Οὐγγρούς εἰς Μερσεβούργον, ὁμοίως δὲ καὶ τοὺς Σλαῦους, τοὺς Δανούς καὶ ἄλλους ἐχθροὺς του καὶ κατεδάμασε τοὺς ἀποστατήσαντας Ἕλληνας, βοηθῆσας τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον τὸν ἀπλοῦν· ἀπέθανε τὸ 936 μ. Χ.

Διάδοχος αὐτοῦ ἐξελέχθη, κατὰ σύστασίν του, ὁ υἱὸς του Ὁθων ὁ Α΄, ὃ διὰ τὰ κατορθώματά του ὀνομασθεὶς μέγας. Καταβάλων οὗτος τὸν ἀποστατήσαντα ἀδελφόν του Ἑβρίκον, παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τὸ δουκάτον τῆς Βαυαρίας καὶ ἠνάγκασε τὸν Δούκα τῆς Βοημίας νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸ γερμανικὸν κράτος, τοὺς Βοημοὺς νὰ δεχθῶσι τὸν χριστιανισμόν. Κατετρόπωσε πλησίον τῆς Αὐγούστης τοὺς Οὐγγρούς καὶ ἐταπεινώσε τὸν βασιλέα τῆς Δανίας. Καθαίρεσας δύο Πάπας ἐν Ἰταλίᾳ, ἐστέφθη εἰς μὲν τὰ Μεδιόλανα Βασιλεὺς τῆς Λομβαρδίας, εἰς δὲ τὴν Ῥώμην αὐτοκράτωρ τῶν Ῥωμαίων (962)· ἕκτοτε δὲ ἠνώθη ἡ Ῥώμη μετὰ τὸ γερμανικὸν κράτος.

Πρὶν ἀποθάνῃ ὁ μέγας Ὁθων ἔστεψεν αὐτοκράτορα τὸν υἱόν του Ὁθωνα Β΄. Ἐκστρατεύσας δὲ οὗτος κατὰ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ὑπηκόων τοῦ βυζαντινοῦ κράτους καὶ τῶν Σαρακηνῶν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν, ἠπτήθη κατὰ κράτος καὶ ὡς ἐκ θαύματος μόνος αὐτὸς σωθεὶς ἀπέθανεν ὑπὸ τῆς λύπης του (983 μ. Χ.) ἐν Ῥώμῃ.

§ 62. Νορμανδοί.

Ἐκ τῆς ἀδυναμίας τῶν διαδόχων Καρόλου τοῦ μεγάλου καὶ ἐκ τῆς ἀδιακόπων διενέσεων αὐτῶν ὠφελούμενοι οἱ Νορμανδοὶ εἰσέβηλλον συχνὰ εἰς Γαλίαν καὶ τὰς κάτω γώρας καὶ ἰδίως εἰς τὴν Ἀγγλίαν. Καὶ ἠδυνήθη μὲν Ἀλφρέδος ὁ μέγας (871) νὰ διώξῃ αὐτοὺς ἐξ Ἀγγλίας, ἀλλ' ὅμως πάλιν αὐτοὶ μετὰ καιρὸν ἐπανῆλθον (1014), ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Κανούτου.

Μία τῶν συμμοριῶν τῶν Νορμανδῶν τούτων ἐγκατεστάθη εἰς τὰ βόρεια μέρη τῆς Γαλλίας (τὴν Νορμανδίαν) καὶ ἠσπάσθη τὸν χριστιανισμόν. Δούξ τις τοῦ ἔθνους τούτου, Οὐίλλιέλμος Α΄, ὁ ἐπονομασθεὶς κατὰ κτητῆς, κατέλαβε τὴν Ἀγγλίαν (1066) καὶ κατένευσε τὴν γῆν εἰς τοὺς ὀπαδοὺς του, οἵτινες ἔγειναν οὕτως οἱ τῆς χώρας ταύτης ἀριστοκράται. Ὀλίγα δὲ πρότερον ἔτη, ἄλλος Νορμανδὸς ἀρχηγός, ὁ Ῥοβέρτος Γυϊσκάρδος, ἀφῆρσε παρὰ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν εἰς αὐτοὺς ἀνήκουσαν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν καὶ ἐθεμελίωσε τὸ βασίλειον τῶν δύο Σικελιῶν, ὅτι οἱ Νορμανδοὶ κατέκτησαν τὴν Σικελίαν παρὰ τῶν Ἀράβων.

§ 63. Δύναμις τῶν Παπῶν.

Γρηγόριος Ζ'. Ἐρβρίκος Δ'.

Οἱ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοποι ἰσχυρίζοντο ὅτι εἶναι διάδογοι τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, ὠνομάσθησαν δὲ Πάπαι. Μετὰ τὴν διαίρεσιν μάλιστα τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας εἰς ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν, ἐζήτησαν νὰ ἄρχωσι καὶ νὰ ἦναι ἀνώτεροι τῶν ἄλλων τῆς χριστιανωσύνης ἐπισκόπων. Τῇ βοήθειᾳ δὲ τῶν ἰσχυρῶν βασιλέων τῶν Φράγκων, ἀπέβαλον τὴν πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑποταγὴν των (περὶ τὸ 800 μ. Χ.) καὶ ἐκυβερῶν ἀνεξαρτήτως τὴν εἰς αὐτοὺς παραχωρηθεῖσαν ὑπὸ τῶν Φράγκων βασιλέων ἐν Ἰταλίᾳ χώραν (§ 59), ἧτις ἦτο ἡ πρώτη τῶν Παπῶν κοσμικὴ κτῆσις. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησία ἤρνητο ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀντιποιοουμένην ὑπὸ των Παπῶν ὑπεροχὴν, καὶ δι' ἄλλας δογματικὰς παραδρομὰς των, ἀπεισπάσθησαν οὗτοι ἀπὸ τῆς ὀρθοδοξίας καὶ οὕτως ἡ ἐκκλησία διχρήθη εἰς δύο, ἀνατολικὴν καὶ δυτικὴν. Οἱ δὲ Πάπαι, ὠφελούμενοι ἐκ τῆς ἀμαθείας, εἰς ἣν διετέλει βεβουλισμένη ἡ Εὐρώπη, κύζησαν σημαντικῶς τὴν ἐξουσίαν των, καὶ κατέστησαν τρομεροὶ, μάλιστα δια τοῦ ὄπλου τοῦ ἱφορισμοῦ, πολλῶν στρατῶν ἰσχυροτέρου.

Γρηγόριος ὁ Ζ'. (ὁ Ἰλδεβράνδης) ἐκλεχθεὶς Πάπας Ῥώμης (1073) ἠγωνίσθη ὅσον ἡδυνήθη νὰ καταπαίσῃ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Εὐρώπης, ὅτι, ὡς ἐπίτροπος τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦτο ἀνώτερος αὐτῶν, ἀνεύθυνος καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν βασιλέων ἐξουσίαν ἔχων. Ἀπηγόρευσε τὴν παράκυριάρχων χορηγίαν ἐκκλησιαστικῶν, ὡς ἐγένετο ἕως τότε, καὶ ὠκειοποιήθη τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ διορίζῃ ἐπισκόπους καὶ ἡγουμένους καὶ νὰ δίδῃ αὐτοὺς εἰς αὐτοὺς τὰ σημεῖα τῆς ἐξουσίας των, σταυρὸν καὶ δακτύλιον (δικαίωμα περιβολῆς). Οὕτω δὲ καθήρσε πολλοὺς ἐπισκόπους τῆς Γερμανίας, προχειρισθέντας παρὰ τῶν ἡγεμόνων, καὶ ἀπηγόρευσε τὸν γάμον εἰς τοὺς ἱερωμένους.

Ὅτε ταῦτα διενηγοῦντο, ἀποθανὼν (1056) Ἐρβρίκος ὁ Γ'. αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἀφῆκε διάδοχόν του τὸν δεκάετῃ υἱόν του Ἐρβρίκον τὸν Δ'. ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς μητρὸς του Ἀγνῆς. Ἡλικιωθεὶς ὁ Ἐρβρίκος καὶ ἀσχολούμενος εἰς πολέμους πρὸς τοὺς Σάξωνας, ὑπεσχέθη νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὰς περὶ ἐκκλησίας διατάξεις τοῦ Πάπα Γρηγορίου Ζ', ἀλλὰ λησμονήσας ὕστερον τὴν ὑπόσχεσίν του, ἐπεπλήχθη δεινῶς ὑπὸ τοῦ Πάπα καὶ προσεκληθῆ εἰς Ῥώμην ν' ἀπολογηθῇ. Ἀγανακτήσας δὲ διὰ τὴν αὐθάδειαν τοῦ Πάπα, συνεκάλεσε σύνοδον εἰς Οὐορματιαν (Wormes) Γερμανῶν ἐπισκόπων, καθήρσε τὸν Γρηγόριον καὶ τὴν καθάρισιν ταύτην ἐνέκρινε καὶ ἄλλη σύνοδος Λογγοβάρδων ἐν Πλακεντία. Ὁ Πάπας, συγκαλέσας καὶ αὐτὸς σύνοδον, ἀσώρισε τὸν αὐτοκράτορα, ἐκήρυξεν αὐτὸν ἐκπτώτον τοῦ θρόνου καὶ τοὺς ὑπηκόους του ἀπέλλαχμενούς· τοῦ πρὸς τὸν ἡγεμόνα των ὄρκου.

Ἄμα γνωσθέντος τοῦ ἀφορισμοῦ ἐν Γερμανίᾳ, οἱ καταπιεζόμενοι Σάξωνες ἐξηγήθησαν καὶ οἱ ἡγεμόνες, συνελθόντες εἰς Τριβυρίαν, ἐμήνυσαν ἑμοφώνως πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ὅτι, ἂν ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἡμέρας τοῦ ἀφορισμοῦ του, μὴ συγχωρηθῆ παρὰ τοῦ Πάπα, δὲν τὸν ἀναγνώριζουσιν ὡς βασιλέα. Καταπλαγεῖς ὁ Ἑρρίκος ἐκ τούτου καὶ τῶν ἄλλων περιορισμῶν, μετέβη εἰς Ἰταλίαν (1077) ἐν καιρῷ χειμῶνος, τεταπεινωμένος καὶ προσῆλθεν εἰς τὸν Πάπαν, εὐρεθέντα τότε ἐν Κανουσίῳ παρὰ τῇ πλουσίᾳ κομῆσῃ καὶ κυρία μεγάλου μέρους τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας Ματθίλδρ. Ὁ Πάπας, ἐνδοῦς εἰς τὰς παρακλήσεις αὐτῆς, ἐπέτρεψε τῷ Ἑρρίκῳ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἐξωτερὰν αὐλήν του ὑπὸ τριπλοῦ τείχους περικυκλωμένου φρουρίου αὐτῆς, καὶ ἐνταῦθα ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας ἐξυπάλυτος καὶ τὸν τρίκινον ἐνδεδυμένος χιτῶνα τῆς μετανοίας· τὴν τετάρτην δὲ ἡμέραν ἀπέλυσε μὲν αὐτὸν ὁ Πάπας τοῦ ἀφορισμοῦ, ἀλλ' ἐν τοσούτῳ οἱ ἡγεμόνες τῆς Γερμανίας εἶχον ἤδη ἐκλέξει, συνεργεῖα τοῦ Πάπα, αὐτοκράτορα τὸν Ῥοδόλφον τῆς Σουηθίας. Ὁ Ἑρρίκος, ἐπανελθὼν καὶ συλλέξας ὄπαδούς τινας ἐν Γερμανίᾳ, κατεξάνεστη πάλιν κατὰ τοῦ Πάπα, ὅστις καὶ ἐκ δευτέρου ἤδη ἀφώρισεν αὐτόν. Ἀφ' οὗ δὲ πολεμῆσας ὁ Ἑρρίκος κατέβαλε τὸν Ῥοδόλφον, διαβὰς τὰς Ἀλπεῖς καὶ ἐλθὼν εἰς Ῥώμην, ἐπολιόρησε τὸν Γρηγόριον Ζ' ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ ἁγίου Ἀγγέλου. Ὁ Πάπας ἠδυνήθη νὰ καταρύγῃ εἰς Σάλερνον, ὅπου καὶ ἀπέθανε (1085) εἰπὼν, «Ἀποθνήσκω ἐξ ὀρίστος, διότι ἠγάπησα δικαιοσύνην καὶ ἐμίσησα ἀδικίαν».

Ὁ Ἑρρίκος ἐν τούτοις ἠναγκάσθη νὰ πολεμήσῃ ἔτι ὑπὲρ τῶν δικαίων του πρὸς πολλοὺς ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ. Τὸ δὲ 1097 ἐξάνεστη κατ' αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος τῶν υἱῶν του· τούτου δὲ ἀποθανόντος, ἐμμήθη τὸ παράδειγμα αὐτοῦ ὁ νεώτατος υἱὸς του, ὅστις συλλαβὼν αἰγμάλωτον τὸν πατέρα του Ἑρρίκον, ἔλαβεν αὐτὸς τὸ στέμμα (1105), ὃ δὲ δυστυχῆς Ἑρρίκος κατήντησε, λέγουσι, νὰ ζητήσῃ νὰ γείνη ἀναγνώστης ἐκκλησίας, ἵνα πορίζηται τὰ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ δὲν τὸ ἐπέτυχεν· ἀπέθανε δὲ τὸ ἐπιὸν ἔτος δυστυχῆς, ταπεινὸς καὶ ἐξουθενημένος.

§ 64. Σταυροφορία.

Σταυροφορίαὶ ὀνομάζονται αἱ ὑπὸ τῶν χριστιανικῶν ἐθνῶν τῆς δύσεως γενομένηαι ἐκστρατεῖαι ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς ΙΑ' ἑκατονταετηρίδος μέχρι τέλους τῆς ΙΙ'. πρὸς κατάκτησιν τῆς Παλαιστίνης. Ἐκαλοῦντο δὲ σταυροφορίαί, διότι πάντες οἱ πολεμισταί, οἱ ἀκολουθοῦντες τὴν ἱεράν σημαίαν, ἔφερον τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ ἐπὶ τοῦ στήθους ἢ τοῦ ὤμου.

Τὰ χριστιανικὰ καὶ τὰ μωαμεθανικὰ ἔθνη ἐπὶ πολὺν χρόνον ἦσαν πολεμῆσαν ἄλλη μὲν ἐν Ἀσίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Εὐρώπῃ, ὅπου οἱ Μαῦροι Μωαμεθανοὶ τὴν θρησκείαν, κατέλαβον μέρος τῆς Ἰσπανίας. Τὰ χριστιανικὰ ἔθνη τῆς δύσεως ἐλυποῦντο βλέποντα εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀπίστων τὴν ἁγίαν γῆν, ὅπου ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου ἐγενήθη, ἐδίδαξεν, ἐσταυρώθη, ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, ὅπου εὐσεβεῖς προσκυνηταὶ

ἑσθ' ἄλλον πρὸς παρηγόριαν τῶν λυπῶν των καὶ προσκύνειν τῶν ἁγίων τόπων. Οἱ προσκυνηταὶ ἐν τῇ ἐπιστροφῇ των διηγούντο τοὺς κινδύνους καὶ τὰς καταδυναστείας, τὰς ὁποίας ὑπέφερον, καὶ οὕτως ἀνεύρωσαν τὸν θεοσκευτικὸν ζῆλον τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης, καὶ διὰ γενικῆς ὁρμῆς διηγέθη αὕτη πρὸς ἀπελευθέρωσιν τοῦ τόπου τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων.

Πέτρος ὁ ἐξ Ἀυθιανοῦ ὁ ὁρημίτης, ἐπιστρέψας ἐκ τῶν ἁγίων τόπων, ὅπου εἶχε μεταβῆ εἰς προσκύνειν, διηγῆθη εἰς τὸν Πάπαν Οὐρβανὸν τὸν δευτέρου τὴν ἀθλίαν κατάστασιν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ χριστιανῶν, καὶ ἐπέδωκεν, ὡς λέγουσιν, αἰτίσιν τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων δια τῆς ὁποίας οὗτος ἐπεκαλεῖτο ἐπιμονῶς τὴν βοήθειαν τῶν τῆς Δύσεως χριστιανῶν ὑπὲρ τῶν πασχόντων ἀδελφῶν αὐτῶν. Ὁ Πάπας ἀνεκύριζεν εἰς τὴν σύνοδον, ἣ ὁποία ἐγένεεν ἐν Πλακεντία τὸ 1095 ἐν ὑπαιθρῷ, ἐνεκα τοῦ συναθροισθέντος ἀπειροῦ πλήθους, ὅσα ἔμαθε παρὰ τοῦ μοναχοῦ Πέτρου τοῦ ὁρημίτου, καὶ προσεκίνησε τοὺς πρεσβείους τοῦ Ἑλλήνος αυτοκράτορος Ἀλεξίου νὰ ἐξιστορησῶσι τὴν κατάστασιν τοῦ ἐν τῇ Ἀνατολῇ χριστιανισμοῦ· οὕτω δὲ κατέπεισε πολλοὺς νὰ ὑποσχεθῶσι τὴν συνδρομὴν των πρὸς βοήθειαν καὶ ἀνακούρισιν τῶν κατατεθλιμμένων ἀδελφῶν. Πισυκίνησις δὲ, τὴν ὁποίαν οὗτος ποσῶζεν ἐν τῇ ἐν Κλαυδιόντῃ ἄλλῃ περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως συνόδῳ τῷ 1096. ἐνθα οἱ πρεσβεῖς πάντων τῶν ἔθνῶν ἦσαν παρόντες, ἦτο ἐτι μεγαλειτερον. Τοσοῦτον δὲ ἐνθουσιασμὸν ἐνέβαλεν εἰς πᾶσαν τὴν συνέλευσιν ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ του, ὥστε ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἀνέκραζαν, μετὰ τὴν περὶ τῆς ἀθλιότητος τῶν χριστιανῶν διήγησίν του καὶ πρόσκλησιν τῆς Δύσεως πρὸς βοήθειαν, εἶπαι *θέλημα Θεοῦ!* Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος ἐξεκίνησαν μετὰ Πέτρου τοῦ ὁρημίτου πρὸς τὸν εἰρημένον σκοπὸν ἄπειρα στρατεύματα κατὰ διαφόρους τάξεις. Αὕτη δὲ θεωρεῖται ἡ πρώτη σταυροφορία.

Πολλὰ τῶν στρατευμάτων τούτων, ἀμικρα πάσης στρατιωτικῆς πειθαρχίας, ἀνεύρωσαν καὶ ὅλως ἀπαρασκευάστα πρὸς τοιαύτην ἐστρατείαν, κατεστράφησαν εἰς διαφόρους χώρας, διὰ τῶν ὁποίων διήλθον πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἣ ὁποία ἐξελέχθη ὡς τόπος συναντήσεως. Τοὺς ὀλίγους ποιοσθέντας μέχρι Κωνσταντινουπόλεως παρεπεισαν ὁ αυτοκράτωρ Ἀλέξιος Α΄ ὁ Κομνηνὸς νὰ μεταβῶσι παρευθὺς εἰς Ἀσίαν, ὅπου μεταβάντες ἀπολέσθησαν πρὶν ἢ ἔλθωσιν εἰς Ἱερουσαλήμ. Ἐσπερώτερον ἄλλος στρατὸς εὐάγωγος καὶ πειθαρχικός ἐξ 80,000 ἀνδρῶν, ὁδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Γοδοφρείδου τῆς Βουιλλῶνος, δουκὸς τῆς κάτω Αἰθαρικκίας, καὶ ἄλλων ἡρώων ἀνεχώρησεν εἰς Ἀνατολήν. Μετὰ τοῦ στρατοῦ δὲ τούτου οἱ ἔμπειροι ἀρχηγοὶ διήλθον τὴν Γερμανίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν, καὶ διαβάντες τὸν Ἑλλήσποντον, ἐκυριεύσαν τὴν Νίκαιαν τὸ 1098 καὶ τέλος τὰ Ἱεροσόλυμα τὸ 1099. Ὁ Γοδοφρείδος τῆς Βουιλλῶνος ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῶν Ἱεροσολύμων· ἀποθανόντα δὲ τὸ 1100, διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς του Βαλδουῖνος τῆς Φλανδρίας.

Ἡ κατάκτησις τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ τῶν χριστιανῶν ἀνεζωγράφισεν ὑπὲρ τῶν ἁγίων τόπων ζῆλον τῆς Δύσεως· ὅθεν τὸ 1102, στρατὸς

ὁ ὅς ἐκ 100,000 ἀνδρῶν ἀνεχώρησεν ἐξ Εὐρώπης, ἀλλὰ μέρος μὲν τοῦ-
του ἐφθάσθη καθ' ὁδόν, μέρος δὲ διὰ τῆς σπάθης τοῦ ἐν Ἴκονίῳ Σουλτάνου.
Ἡ Γένουα καὶ ἄλλα ναυτικά ἔθνη ἐξετέλεσαν ναυτικάς τινας ἐκστρα-
τείας πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν.

Ἡ δευτέρα μεγάλη σταυροφορία ἐγένετο ἐξ αἰτίας τῆς ἀπωλείας τῆς
Ἑδέσσης, τὴν ὁποίαν οἱ Σαρακηνοὶ ἐκυρίευσαν τὸ 1142. Ἡ περὶ τῆς ἀ-
πωλείας ταύτης ἀγγελία ἐξέπληξε μεγάλως τὴν Εὐρώπην, καὶ φόβος ὑ-
πῆρχε μήπως ἀποτύχῃσι καὶ ἄλλαι κατακτήσεις, καὶ αὐτὰ τὰ Ἱεροσό-
λυμα πέσωσι πάλιν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀπίστων. Διὰ ταῦτα λοιπὸν Πά-
πας Εὐγένιος ὁ τρίτος προεκίνησε τὸν Γερμανὸν αυτοκράτορα Κορράδον
τὸν τρίτον καὶ τὸν βασιλεῖα τῆς Γαλλίας Λουδοβίκον τὸν ἕβδομον νὰ ὑ-
περασπισθῶσι τὸν σταυρὸν. Ἀμφότεροι οὗτοι οἱ μονάρχαι συνήνεσαν εἰς
τὴν πρόσκλησιν τὸ 1147, καὶ ὠδήγησαν μεγάλας στρατιωτικὰς δυνάμεις
εἰς τὴν Ἀνατολὴν, ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὐτῶν δὲν ἀπέβη εὐτυχῆς ὅθεν
ἠναγκάσθησαν νὰ ἀναχωρήσωσιν, ἀφίσαντες τὸ βασίλειον τῶν Ἱεροσό-
λυμων εἰς πολὺ ἀσθενέστερον κατὰστασιν παρὰ εἰς ἣν εὗρον αὐτοί.

Ὅτε ὁ Σουλτάνος τῆς Αἰγύπτου καὶ Συρίας Σαλαδῖνος τὸ 1187 ἐκυ-
ρίευσεν τὰ Ἱεροσόλυμα, ὁ ζῆλος τῆς Δύσεως κατέστη ἔτι ζωνρότερος καὶ
οἱ μονάρχαι τῶν τριῶν ἐπικρατειῶν τῆς Εὐρώπης, Φρειδερίκος Α', αυτοκρά-
τωρ τῆς Γερμανίας, Φίλιππος Αὐγούστος, βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ Ῥι-
χάρδος βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας, ὁ λεγόμενος λεοντόκαρδος, ἀπεράσισαν
νὰ ὀδηγήσωσι τοὺς στρατοὺς των αὐτοπροσώπως κατὰ τῶν ἀπίστων
(1189). Αὕτη δὲ θεωρεῖται ἡ τρίτη σταυροφορία. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ
Φρειδερίκου ἀπέβη ἀτυχῆς, διότι αὐτὸς μὲν πρὶν ἢ φθάσῃ εἰς Παλαιστί-
νην ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου του εἰς τὸν ποταμὸν Κύδνον καὶ ἀπέθανεν
(1190), ὁ δὲ στρατὸς του κατεστράφη ὑπὸ λοιμοῦ ἄλλ' οἱ βασιλεῖς τῆς
Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐπέτυχον καὶ ἐκυρίευσαν εὐθὺς κατὰ τὸ ἔτος 1191
τὴν ὀχυρὰν Πτολεμαῖδα. ἤτις ἔκτοτε καὶ μέχρι τέλους τῶν σταυροφοριῶν
διετέλει οὕσα ὁ προμαχὼν τῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ χριστιανῶν. Καὶ ὁ μὲν
Ῥιχάρδος ἐπέβημι νὰ προχωρήσῃ εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἀλλ' ὁ Φίλιππος ἐκ δυ-
σασκεκίας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του ἠναγκάσθη δὲ αὐτῷ καὶ ὁ
Ῥιχάρδος νὰ ὀπισθοδρομήσῃ.

Οἱ Πάπαι ἐν τούτοις δὲν ἔπαυσαν κηρύττοντες ἐπὶ ἀνάληψιν τοῦ ἱεροῦ
πολέμου. Τοῦτο δὲ ἦτο ἰδίως τὸ θέμα τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ', ἀπὸ
τοῦ 1198 μέχρι τοῦ 1216 ἔτους. Πολλοὶ σταυροφόροι ἐκστρατεύσαντες
ὑπὲρ τοῦ Ἁγίου τάφου, ἀντὶ νὰ ὑπάγωσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ, προσέβαλον
καὶ ἐκυρίευσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν, κατὰ τὸ ἔτος 1204, καὶ ἐθεου-
λίωσαν λατινικὴν αυτοκρατορίαν. Προσέτι καὶ Ἀνδρέας ὁ βασιλεὺς τῆς
Οὐγγαρίας ἀπέτυχεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῆς Παλαιστίνης. Ἦτο ὁδυ-
νατον πεντήκοντα χιλιάδες παιδιῶν, συναθροισθέντων ὑπὸ τῶν ἱερέων,
νὰ ὑποφέρωσι τοὺς κινδύνους καὶ τὰς δυσκολίας τῆς ἐπιχειρήσεως.
Τέλος Φρειδερίκος ὁ δεύτερος, αυτοκράτωρ τῆς Γερμανίας, φοβούμενος ἁ-
φορισμὸν, ἐξεστράτευσεν εἰς Παλαιστίνην, κατὰ τὸ ἔτος 1228, καὶ οὐ μόν-
ον ἐκυρίευσεν τὴν Ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας εἰ-

χρον ἀπολέσει οἱ χριστιανοί. Ἄλλ' εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του οἱ Σαρακηνοὶ ἀνέκτισαν ὅλας τὰς κυριευθείσας ὑπὸ τοῦ Φρειδερίκου πόλεις. Δουδοβίκος δὲ ὁ ἕνατος τῆς Γαλλίας, κινήσας τὴν τελευταίαν καὶ δυστυχεστάτην πασῶν τῶν σταυροφοριῶν τὸ 1248 ἐκυρίευσε μὲν τὴν Ἀρμιάτην τῆς Αἰγύπτου, ἀλλ' ἔπειτα ἠτταλωτίσθη μεθ' ὄλου σχεδὸν τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ, μόλις ἤδυνήθη νὰ ἀπέλθῃ οἴκαδε τὸ 1254, πληρώσας λῦτρα 8,000 σταθμοῦ χρυσοῦ (περὶ τὰ 7,000,000 φράγκων). Ἀπέθανε δὲ κατὰ τὸ ἔτος 1280, πολεμῶν κατὰ τῆς Τύνιδος, ἵνα φέρῃ τοὺς κατοίκους αὐτῆς εἰς τὸν χριστιανισμόν. Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ ἐκυρίευσαν ἀλληλοδιαδόχως πάσας τὰς χριστιανικὰς πόλεις καὶ τέλος τὸ 1291 μ. Χ. καὶ αὐτὴν τὴν Πτολεμαίδα, καὶ οὕτως ἀπολέσθη τὸ τελευταῖον λείψανον τῶν σταυροφοριῶν.

Ἡ Εὐρώπη ἀπόλεσεν ἐξ ἑκατομύρια ἀνθρώπων ἕνεκα τῶν ἐστραπειῶν τούτων· ἀλλὰ καὶ ἕνεκα αὐτῶν συνεσχετίσθησαν πρὸς ἄλληλα τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθνη ἢ τῶν πολιτῶν τάξεις ἐβελτιώθη, ἐκπεσοντων τῶν χωροδеспοτῶν ἕνεκα τῶν διὰ τὰς σταυροφορίας χρηματικῶν ἐπιδόσεων. Τὸ ἐμπόριον ἐξετάθη καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ἡ διάνοια τῶν ἀνθρώπων ἀνεπτύχθη, καὶ πολλαὶ τέχναι καὶ μαθήσεις τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ἀράβων, ἕως τότε ἄγνωστοι ἐν Εὐρώπῃ, εἰσήχθησαν εἰς αὐτήν. Ὁ νέος εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποτέλεσμα τῶν σταυροφοριῶν.

§ 63 Ζίγγις-Χάν καὶ ἡ μογγολικὴ αὐτοκρατορία.

Εἰς τὰς ἐκτεταμένας πεδιάδας μετὰ τῆς Σινικῆς, τῆς Σιβηρίας καὶ τῆς Κασπίας θαλάσσης, πολλαὶ νομαδικαὶ φυλαὶ κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα ἠνώθησαν ὑπὸ τοῦ περιδοῆτου Ζίγγις-Χάν, ὅστις ἀνεκράτησε αὐτοκράτωρ τῶν Μογγόλων καὶ τῶν Ταρτάρων. Ἀφ' οὗ δι' ἄλληπαλλήλων νικῶν ἐγένετο μονάρχης ἑκατομμυρίων νομάδων καὶ στρατιωτῶν, ἀπέθισε τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Οὐρανίου κράτους πέραν τῆς κιτρινῆς θαλάσσης καὶ ἐκυρίευσεν τὸ Πεκίνον ἐξ ἐφόδου μετὰ τρομερὰν πολιορκίαν, καθ' ἣν οἱ Σῖναι ἠναγκάσθησαν νὰ τρώγῃσι τοὺς συμπολίτας των.

Πρὸς δυσμὰς δὲ κατέκτησε τὰ κράτη τῶν Μωαμεθανῶν ἀπὸ τοῦ περσικοῦ κόλπου μέχρι τῶν συνόρων τῆς Ἰνδίας καὶ τοῦ Τουρκεστάν. Λέγεται δὲ, ὅτι ἔφερον εἰς τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον 700,000 ἀνδρῶν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης καὶ ὅτι ἐφόνευσεν 150,000 ἐχθρῶν ἀπὸ τῆς Κασπίας θαλάσσης μέχρι τοῦ Ἰνδοῦ ποταμοῦ· ἀνέτρεψε τὰς αὐτοκρατορίας τῆς Ταρταρίας καὶ τέλος κατὰ τὸ 1227 ἀπέθανε, συμβουλευσας τοὺς υἱοὺς του νὰ κατακτῆσωσιν ὁλοκλήρως τὴν Σινικὴν. Οἱ μετ' αὐτὸν Μογγόλοι αὐτοκράτορες καθυπέταξαν πρῶτον τὸ ἀρκτῆον μέρος τῆς Σινικῆς, ἔπειτα δὲ τὸ μεσημβρινόν. Οἱ Σῖναι τοῦ μεσημβρινοῦ μέρους κατέφυγον εἰς τὰ πηλαρία τῶν ὄρεων· ὅτε δὲ τὰ μογγολικὰ πλοῖα περιεκύκλω-

σαν αὐτοὺς, δ' αὐτοκράτωρ αὐτῶν ἐρρίφθη εἰς τὸ ὕδωρ εἰπὼν· Ἐνδοξό-
τερον εἶνε ν' ἀποθάνῃ τις ἡγεμῶν, παρὰ νὰ ζῆ δοῦλος!— καὶ πολλαὶ δὲ
χιλιάδες Σινῶν ἠκολούθησαν τὸ παράδειγμά του.

Οἱ Μογγόλοι κατέκτησαν μετὰ ταῦτα τὴν Περσίαν καὶ τὰ κράτη τῶν
Καλιφῶν, ἐλεγκάτησαν δὲ καὶ τὸ Βαγδάτιον, θανατώσαντες τὸν Κα-
λίφην Μοταζέμ (1258), τελευταῖον διάδοχον τοῦ Μωάμεθ, καὶ ὑπὲρ τὰς
200,000 ἐκ τῶν κατοίκων. Ἄλλτερον στίφος τούτων εἰσέβαλον εἰς τὴν
μικρὰν Ἀσίαν, Ῥωσίαν, Πολωνίαν καὶ Οὐγγαρίαν καὶ κατὰ τὸ 1240
ἔκαυσαν τὴν Μόσχαν. Πολλοὶ δὲ τούτων κατέκτησαν τὴν Σιβηρίαν καὶ
ἀποκατεστάθησαν εἰς τὰ παράλια τῆς παγωμένης θαλάσσης. Ὅλοι δὲ
αὐταὶ αἱ νίκαι κατωρθώθησαν ὑπὸ Μογγόλων στρατηγῶν, ἐν ᾧ ὁ μέγας
Χάν ἔμενεν εἰς Χόλμην ἢ Καρακούμν, 600 μίλια πρὸς τὸ βορειοδυτι-
κὸν τοῦ Πεκίνου, καὶ εἰς τὸ μέρος τοῦτο, τὸ οἰκητήριον τοῦ χρυσοῦ
στίφους, ὡς ἐκαλεῖτο, οἱ πρέσβεις τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, ἤναγ-
κάζοντο νὰ ἔρχωνται.

Οἱ κατακτηταὶ ἐμιμήθησαν τοὺς τρόπους τῶν Σινῶν, ἀλλ' ὁ δεσπο-
τισμὸς ἐξήντησε τὰς δυνάμεις τῆς αὐτοκρατορίας, αἱ ἐπαρχίαι ἐμα-
στίζοντο ὑπὸ πείνης καὶ 140 ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ζίγγις-Χάν
οἱ διάδοχοί του ἐδιώχθησαν τῆς Σινικῆς τὸ 1368 καὶ παρήκμασεν ἐντε-
λῶς, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διασπαρέντες.

§ 66. Ἀρχὴ τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

Ταμερλάνος.

Μεταξὺ τῶν ταρταρικῶν σιτιῶν, τῶν πρὸς ἀνατολὰς τῆς Κασπίας
θαλάσσης, ἅτινα ἀπεσύνθησαν ἔμπροσθεν τῶν Μογγόλων καὶ τοῦ Ζίγ-
γίς-Χάν, ἦσαν οἱ Τουρκομάνοι, οἵτινες ἀποκατεστάθησαν κατὰ τὸν 10^{ον}
αἰῶνα εἰς τὴν μικρὰν Ἀσίαν καὶ κατέστησαν καθέδραν τῆς ἐξουσίας τῶν
τῶ Ἰκόνιον. Εἷς ἐκ τῶν ἀρχηγῶν αὐτῶν, οἱ Ὀσμάν ἢ Ὀθμάν (1299),
συνενώσας πάσας τὰς φυλάς αὐτῶν ὑπὸ ἓν σκήπτρον, ἐκάλεσεν αὐτοὺς
Ὀσμανλίδας, ἐκ τούτου δὲ ὠνομάσθησαν καὶ οἱ Τούρκοι Ὀθωμανοί, οἵτινες
ἐξουσίαζον προΐοντος τοῦ χρόνου, διαφόρους ἐν Ἀσίᾳ τῇ μικρᾷ χώρᾳ
τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, εἰς τὰς ὁποίας ἐβασίλευσεν ὁ Ὀσμάν, ὡς πρῶ-
τος Σουλτάνος καὶ θεμελιωτῆς τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, κατα-
στήσας καθέδραν του τὴν Προῦσαν (1326).

Καὶ ὁ κατὰ τὸ 1346 γάμος τοῦ Σουλτάνου Ὀρχάνου μετὰ τὴν Θεο-
δώραν, ἡγεμονόπαιδα τῆς Κωνσταντινουπόλεως, θυγατέρα δὴλονοῦ
τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Κατακουζηνοῦ, ἔγεινεν αἴτιος, ἵνα οἱ
Τούρκοι βαλῶσι πῶδα ἐπὶ τῆς Εὐρώπης. Κατὰ δὲ τὸ 1360 Ἀμουράτης
ὁ πρῶτος ἠδύνατο εὐλόγως νὰ καταλάβῃ τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ'
ἀρκοῦμενος εἰς τὸν δουλικὸν σεβασμὸν τῶν ἡγεμῶνων τῆς, ἔστρεψε τὰ
ὄπλα του κατὰ τῶν σλαβικῶν φυλῶν, καὶ λαβὼν πολλοὺς τῶν στρα-
τιωτῶν των ἀίχμαλῶτους, συνεκρότησεν ἐξ αὐτῶν σῶμα ὑπὸ τὸ ὄνομα

Γιάννιτσοι, ἤτοι νέοι στρατιῶται, οἵτινες ἔγειναν ὕστερον ὁ τρίτος τῶν ἔθνων καὶ οὐχὶ σπάνιως τῶν Σουλτάνων αὐτῶν. Ἀπὸ τοῦ 1389 μέχρι τοῦ 1403 ἔτος Βαϊαζίτης ὁ πρῶτος κατέστη νικηφόρος ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου μέχρι τοῦ Λανουβίου καὶ ἡ Κωνσταντινούπολις αὐτὴ θὰ ἐκυριεύετο, ἂν μὴ ἀνεπαίνετο ὁ μέγας Ταμερλάνος (ἡ Τιμούρ Λένγγ), καθ' οὗ ἠναγκάσθη ὁ Βαϊαζίτης νὰ στρέψῃ τὰ ὄπλα του (§ 56).

Ὁ Ταμερλάνος, καταγόμενος ἐκ τοῦ γένους τοῦ Ζίγγις Χάν, ἦτο ἐκ τῶν μεγίστων Μογγόλων κατακτητῶν. Κατὰ τὴν νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν, γενόμενος ἀρχηγὸς τῶν Ταυράων ἐκυριεύσει τὴν Περσίαν, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ῥωσίαν καὶ ἔκαυσε τὸ Ἀστοραχάν. Διέβη τὸν Ἰνδόν, ἠκολούθησε τὰ ἔχνη τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰς τὰς πέντε διακλαδώσεις τοῦ ποταμοῦ αὐτοῦ. Διεβὰς δὲ τὸν Ὑρασιν ποταμὸν, ὅπου καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ Ταμερλάνος ἐπροχώρησε πολειῶν μέχρι Δελγίου, πρωτεύουσας τοῦ Ἰνδοσταν. Ἐντεθεὶς ἀποσυρθεὶς εἰς Σαυκράνδην τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του, ἐσχεδιάσεν ἄλλην ἐκστρατείαν κατὰ τοῦ Βαϊαζίτου καὶ τῶν Τούρκων εἰς τὴν δυτικὴν Ἀσίαν. Ὅθεν εἰσβάλων εἰς Συρίαν κατὰ τὸ 1400 ἐλεπάτησε τὸ Χαλέπιον, τὴν Λαμασκὸν καὶ τὸ Βαγδάτιον, εἰς δὲ τὴν μάχην τῆς Ἀγκύρας ἐζώλησε τὸν Βαϊαζίτην, μετὰ δὲ τοῦτο ὑπέταξε τὴν Συρίαν. Εἰς ὅλας δὲ αὐτοῦ τὰς ἐκστρατείας ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ τὸν Βαϊαζίτην ὁ Ταμερλάνος ἐντοσισιθροῦ κλωβίου ἐφ' ἀμάξης. Κατὰ τὸ 1403 ἀπὸ τοῦ Βόλγα μέχρι τοῦ περσικοῦ κόλπου καὶ ἀπὸ τοῦ Γάγγου μέχρι τῆς Λαμασκίου καὶ τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἡ Ἀσία ἦτο ὑπογεγόνως τοῦ Ταμερλάνου. Καίπερ δὲ ὁμογενῶν φυριάδας, πολεμιστῶν, δὲν εἶχεν οὐδὲ ἐν πλοῖον, καὶ αἱ δύο εἰς τὴν Εὐρώπην διαβάσεις, ἢ τε τοῦ Βοσποροῦ καὶ ἢ τοῦ Ἑλλησπόντου, κατειχόντο ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν του, ἐκεῖνη μὲν ὑπὸ τῶν χριστιανῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, αὕτη δὲ ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες τότε, φρονίμως ποιῶντες, ἐλησιμόνησαν τὰς διαφορὰς των καὶ κοινῶς ἀπεράσισαν νὰ μὴ μεταδιβάξωσι τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ζητοῦντος τοῦτο ἐπὶ τῇ προφάσει τοῦ νὰ προσάβη τὸν ἐχθρὸν τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἑτέρου ἔθνους. Τελτοχρονωσ δὲ προσοῦτον φόβον ἐνεποιεῖ ὁ Ταμερλάνος, ὥστε καὶ ὁ Σουλτάνος τῶν Τούρκων καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Ἑλλήνων προσεῖλκυον τὴν εὐνοίαν του διὰ φόρων καὶ πλαστῆς ὑποταγῆς. Καὶ αὐτὸς ὁ τῆς Αἰγύπτου Σουλτάνος σοβηθεὶς μήπως ὁ Ταμερλάνος ὑποτάξῃ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Ἀφρικὴν, ἔστειλε πρὸς αὐτὸν μίαν καμηλοπαροῦδιν καὶ ἕνα στρουθοκάμηλον εἰς Σαυκράνδην ὡς δαίγμα τοῦ πρὸς αὐτὸν σεβασμοῦ τῆς Ἀφρικῆς. Ἐν ᾧ δὲ ἦτο ἔτοιμος μετὰ περὶπου 200.000 ἀνδρῶν, 500 ἀμαξῶν καὶ ἀπείρων φορτηγῶν ζώων νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν Σινικὴν, ἀπέθανε, καὶ ἡ Σινικὴ ἐσώθη. Δεκατέσσαρα δ' ἔτη μετὰ τὸν θάνατόν του, ὁ ἰσχυρότατος τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἔστειλε πρεσβείαν περὶ φιλίας καὶ ἐμπορίου εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ Πεκίνου.

Ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ταμερλάνου τὸ κράτος βαθυτέρον παρήκμασε καὶ αἱ ἐπαρχίαι του ἀπεστάτησαν πρὸς ἄλλους κυρίους.

67. Ἀγγλία.

Οἱ κάτοικοι τῆς Βρετανίας ἐνοχλοῦμενοι ὑπὸ τῶν τὰ βόρεια τῆς νήσου κατοικούντων Σκώτων καὶ Πίκτων μετὰ τὴν ἐκείθεν ἀναχώρησιν τῶν ρωμαϊκῶν στρατῶν, ἐκάλεσαν εἰς ὑπεράσπισιν αὐτῶν τῷ 449 μ. Χ. ἐκ Γερμανίας τοὺς Σάξωνας καὶ τοὺς Ἀγγλους. Ἐλθόντες οὗτοι ὑπὸ ἡγήτορας τοὺς ἀδελφοὺς Ἑγγιστον καὶ Ὀροαν καὶ ἐκδιώξαντες τοὺς Σκώτους καὶ Πίκτας, κατέλαβον αὐτοὶ τὴν Βρετανίαν, ὑποτάξαντες τοὺς τὴν βοήθειαν αὐτῶν ἐπικαλεσθέντας κατοίκους, καὶ συνέστησαν κατ' ὄρχας μὲν τεσσαρα, εἶτα δὲ καὶ ἕτρας τρία βασίλεια, καὶ ὠνόμασαν τὸν τοπὸν Ἀγγλίαν. Περί τὸ 600 δὲ μ. Χ. ἔτος εἰσῆχθη ἐκεῖ καὶ ὁ χριστιανισμὸς, δι' οὗ ἐξημερώθησαν τὰ ἕως τότε ἄγρια ἦθη τῶν Ἀγγλων.

Τὴν εἰρημένην ἐπιτοχίαν καταλύσας ὁ Σάξων Ἐγβέρτος, βασιλεὺς ἐκ νῦν τῶν 7 κρατῶν, συνήνωσεν εἰς ἓν ὑπ' αὐτῶν βασιλεῖον (827 μ. Χ.), Ἄλλ' οἱ Δανοὶ ἐπερχόμενοι ἔβλαπτον τὸ βασιλεῖον τοῦτο μέχρις οὗ ἂ ἀπὸ τοῦ 891 — 900 βασιλεύσας Ἀλφῆδος ὁ μέγας, νικήσας αὐτοὺς, τοὺς ὑπέβαλεν εἰς εἰρήνην· εἰσήγαγε δὲ οὗτος εἰς τὸ βασιλεῖόν του νόμους καλοὺς εὐταξίαν καὶ τέχνας.

Τὰ σπουδαιότερα γεγονότα τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἦσαν ἡ ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Ἀκτῆμονος παραδοχὴ τοῦ προταθέντος παρὰ τῶν βαρῶνων τῆς Ἀγγλίας μεγάλου χάριτος (συντάγματος), ὅστις εἶναι ἡ βᾶσις τοῦ ἀγγλικοῦ πολιτεύματος (1204)· ὁ μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας (1339—1453) ἑκατονταετής πόλεμος, περὶ οὗ κατωτέρω θά γείνη λόγος (§ 69), καὶ τέλος ὁ περὶ διαδοχῆς τοῦ θρόνου ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τοῦ οἴκου τοῦ Ἐθωράκου καὶ τοῦ Λαγκαστριανοῦ, ὅστις λέγεται πόλεμος τῶν δύο ῥόδων, διότι οἱ μὲν ὀπαδοὶ τοῦ Ἐθωρακικοῦ οἴκου ἔφερον εἰς διάκρισιν ῥόδον λευκὴν, οἱ δὲ τοῦ Λαγκαστριανοῦ ἐρυθρὴν. Ὁ πόλεμος οὗτος ἐπᾶνεγκεν τὴν πτώσιν τῆς ἕως τότε βασιλευούσης οἰκογενείας (1461—1485).

§ 68. Γερμανία. Γάλλοι ἐν Σικελία.

Ἐν ᾧ αἱ σταυροφορίαι ἐξηκολούθουν, ἡ Γερμανία ἔπεσεν εἰς μεγάλην σύγχυσιν, ἐκ τῆς ὁποίας δὲν ἀνέλαβε μέχρις οὗ ἡ ἰσχυρὰ γενεὰ τῶν Ὁχενστάουφεν ἀνέβη εἰς τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον (1137). Εἶχεν ὅμως αὐτῇ φιλονεικίαν πολυχρόνιον πρὸς τὸν οἶκον τῶν Γουέλφων τῆς Βαυαρίας καὶ τῆς Σαξωνίας, εἰς τῶν ὁποίων τὴν φατρίαν προσετέθη καὶ ὁ Πάπας καὶ κατὰ παρὰκλήσιν αὐτοῦ αἱ λογοδοαρδικαὶ πόλεις. Ἡ ἄρνησις τοῦ αὐτοκράτορος Φρειδερίκου Βαρβαρσση τοῦ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὸν Πάπαν Ἀλέξανδρον τὸν Γ'. ἦτο ἴσως τὸ αἶτιον, δι' ὃ ὁ Πάπας ἔμεινε πάντοτε προσκεκολλημένος πρὸς τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ διενέξει των κατὰ τῶν Ὁχενστάουφεν, τῶν ὁποίων ἡ φατρία ὠνομάσθη τῶν Γιβελλίνων. Αἱ λέξεις δὲ Γουέλφος καὶ Γιβελλίνος καθήντησαν τότε νὰ σημαίνωσιν ἡ μὲν τὴν παπικὴν φατρίαν, ἡ δὲ τὴν αὐτοκρατορικὴν.

Ὁ Φρειδερίκος οὗτος ἀπέκτησε διὰ γάμου τὰ βασίλεια τῆς Νεαπόλεως καὶ τῆς Σικελίας ὑπὲρ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἐρρίκου τοῦ Δ', ὁ δ' ἔγγονος αὐτοῦ αὐτοκράτωρ Φρειδερίκος ὁ Β'. ἔζησεν ἔχων ἀκατάπαυστον πόλεμον πρὸς τοὺς Πάπας καὶ τοὺς Λογγοβάρδους. Σχεδὸν ὅλοι οἱ ἡγεμόνες τῆς οἰκογενείας ταύτης ἀπέθανον ἐκ βιαίων θανάτων· ὁ τελευταῖος δὲ γόνος τῶν Ὀγενστάρουφεν, ὁ νέος Κορβινδίνος, ἐκαρτομήθη ἐν Νεαπόλει κατὰ τὸ ἔτος 1268, ἀγωνιζόμενος νὰ ἀνακτήσῃ τὴν κληρονομίαν του, ἣτις ἐδωρήθη ὑπὸ τοῦ Πάπα Κλήμεντος τοῦ Δ' εἰς τὸν Γάλλον Κάρολον Δοῦκα τῆς Ἀνδεγαυίας.

Μετ' ἄλλην περίοδον ἀταξίας, ἣτις ἠπάειλε τὴν ὀλοσχερῆ καταστροφὴν τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας, ὁ κόμης Ρουδὸλφος τῆς Ἀψβούργης ἔλαβε τὸ στέμμα (1274) καὶ ἀφῆκε τὰς ἐπὶ τῆς Ἰταλίας ἀπαιτήσεις του, αἵτινες ἔγιναν πρόξενoi τὸσαύτης δυστυχίας εἰς τὴν Γερμανίαν, λαβὼν ὡς ἀμοιβὴν τὸ δουκάτον τῆς Αὐστρίας, ὅπερ διατελεῖ εἰς τὸν οἶκόν του καὶ μέχρι τῆς σήμερον.

Ἡ ἐπὶ τῆς Σικελίας τῶν Γάλλων βασιλεία ἦτο πολὺ βραχεία. Οἱ κάτοικοι τοῦ Πανόρμου, βαρυνθέντες τὴν καταπίσιν αὐτῶν, ἔδραξαν τὰ ὄπλα, λαβόντες ἀφορμὴν ἐξ ὕβρεως γενομένης παρὰ Γάλλου εἰς νεάνιδά τινα ἐν Πανόρμῳ, καὶ κατὰ τὴν δευτέραν τῆς διακαινησίμου τοῦ 1282 ἔτους, ἐν ᾗ ὁ κώδων τοῦ ἐσπερινοῦ ἤχησεν, αἰφνιδίως κατέσφαξαν ὅλους τοὺς ἐκεῖ Γάλλους. Τὸ αὐτὸ δὲ ἔγινε καθ' ὅλην τὴν νῆσον. Τὸ συμβεβηκὸς τοῦτο λέγεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ «σικελικὸς ἐσπερινός»· τούτου δ' ἔνεκεν ἡ Σικελία ἔπεσεν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν Πέτρου βασιλέως τῆς Ἀραγωνίας, καὶ ὁ Κάρολος περιωρίσθη μόνον εἰς τὴν Νεάπολιν· ἀλλὰ καὶ ταύτην ἐξουσίασε τὸ 1504 Φερδινάνδος ὁ τῆς Ἀραγωνίας βασιλεὺς, ὁ πάππος Καρόλου τοῦ Ε', καὶ ἠνώσεν οὕτω πάλιν τὴν Σικελίαν μετὰ τὴν Νεάπολιν.

§ 69. Ἐκατονταετῆς πόλεμος.

Ὅτε ἐν Γαλλίᾳ ἡ γενεὰ τῶν Καπέτων ἐξέλιπεν, ἐκ πλαγίου συγγενῆς τις οἰκογένεια, ἡ βαλεσινή, ἔλαβε τὸν θρόνον· ἀλλ' ἐπειδὴ Ἐδουάρδος ὁ τρίτος τῆς Ἀγγλίας ἀπῆτει αὐτόν, διηγήθη κατὰ τὸ 1339 πόλεμος μετὰ τὴν Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν, ὅστις ἔφερε τὴν Γαλλίαν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ θλήθρου. Οὗτος εἶναι ὁ λεγόμενος ἑκατονταετῆς πόλεμος, ὅστις ἤρχισε τὸ 1339 καὶ ἐτελείωσε τὸ 1453, διαρκέσας 116 ἔτη. Ἔνεκα δὲ τῶν ἐν τῷ μεταξύ διαλειμμάτων διαίρεται εἰς τρεῖς περιόδους· 1) ἀπὸ τοῦ 1337 μέχρι τοῦ 1360· 2) ἀπὸ τοῦ 1369 μέχρι τοῦ 1380· 3) ἀπὸ τοῦ 1415 μέχρι τοῦ 1453. Ἀμφότεροι δὲ οἱ ἡγεμόνες, οἱ ἀρξάμενοι τοῦ ἀτυχοῦς αὐτοῦ πολέμου, ἀνέβησαν τὸν θρόνον σχεδὸν ταυτοχρόνως· ἐν Ἀγγλίᾳ Ἐδουάρδος ὁ Γ' τὸ 1327, καὶ ἐν Γαλλίᾳ ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Βαλεσίας Φίλιππος τὸ 1328.

Ὁ μὲν πρῶτος, ἔγγονος ἐκ μητρὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου τοῦ Καλοῦ, ἀντεποιεῖτο τοῦ στέμματος τῆς Γαλλίας μετὰ τὸν ἀληθοδιὰδόχως συμβάντα θάνατον τῶν τριῶν αὐτοῦ θεῶν, Λουδοβίκου Ι',

Φιλίππου Β'. καὶ Καρόλου Δ'. Ὁ δὲ δεύτερος προέτεινε ὡς πρόφρασιν τὴν ἀπόφρασιν τῶν ἐθνικῶν συμβουλιῶν, τὰ ὅποια εἶχον ἀποφασίσει αἱ γυναῖκες ἐν Γαλλίᾳ νὰ μὴ βασιλεύωσι καὶ ἐπομένως νὰ μὴ παραχωρῶσι δικαίωματα.

Ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ συνέβησαν μεγάλαι μάχαι, ἡ περὶ Κρέσιν (1349) καὶ περὶ Ποατιέρον (Μωπερτουέσιον) 1356, τὰς ὁποίας οἱ μὲν Γάλλοι ἀπώλεσαν ἕνεκεν ἀπερισκεψίας, οἱ δὲ Ἄγγλοι ἐκέρδησαν ἕνεκα τῆς ἀπαθείας αὐτῶν καὶ τοῦ θάρρους.

Αἱ δύο αὐται ἤτται ἐπῆνεγκον εἰς τὴν Γαλλίαν φοβερὰ δυστυχήματα, τὰ ὅποια Κάρολος ὁ Β'. (1364—1380) ἐπεμελήθη νὰ ἐπανορθώσῃ. Ἀποκατέστησεν οὗτος τὴν τάξιν πανταχοῦ, εἰς τὰ οἰκονομικὰ, εἰς τὸν στρατὸν καὶ εἰς τὴν χώραν. Μετὰ τινα δὲ ἔτη, χωρὶς νὰ συγκροτήσῃ οὐδεμίαν κυρίως μάχην, ἀλλὰ διὰ πολλῶν πολιορκιῶν καὶ ἀκροβολισμῶν ἐπιτυχῶν, ἐξεδίωξε σχεδὸν τοὺς Ἄγγλους ἐκ τῆς Γαλλίας καὶ δὲν κατεῖχον πλέον το 1380 οὗτοι εἰμὴ μόνον τὴν Βαυόνην, τὴν Βορδῶ καὶ τὸ Κάλαισον.

Ὁ ἔμπειρος οὗτος ἡγευὼν δυστυχῶς ἀπέθανε προώρως. Ἄφησε δὲ υἷον ἀνήλικον, Κάρολον τὸν ς', ἀπομωρανθέντα ἐκ τῶν πρῶτων αὐτοῦ ἀκολαστιῶν, καὶ τδελοφῶν, θείους τοῦ νέου βασιλέως, οἱ ὅποιοι ἐφιλονείκουσι περὶ τῆς ἀρχῆς, προσβάντες καὶ εἰς δολοφονίας. Ὁ δούξ τῆς Βουργουνδίας Ἰωάννης ὁ Ἀτρόμητος ἐδολοφόνησεν εἰς ὁδὸν τινα τῶν Παρισίων τὸν δούκα τῆς Αὐρλίαις. Ἐξερράγη δὲ τότε ἐμφύλιος πόλεμος μεταξὺ τῶν αὐρηλιανῶν καὶ τῶν Βουργουνδιῶν καὶ διεπόρθησαν ἑκατέρωθεν ἀποτρόπαιοι ὠμότητες, ἡ δὲ χώρα ἐπέσεν πάλιν εἰς τὴν ἀναρχίαν. Οἱ Ἄγγλοι, ὠφεληθέντες ἐκ τούτου, ἐπανέλαβον τὰς ἐχθροπραξίας των.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Ἐρρίκος ὁ Β'. ἀπεβιδάσθη τὸ 1415 εἰς Νορμανδίαν. Ἡ ἐπανάληψις τῶν αὐτῶν ἀπερισκεψιῶν τοῦ στρατοῦ τῶν Γάλλων ἐπῆνεγκε τὸν αὐτὸν ὡς ἐν Κρέσει ὄλεθρον. Οἱ ἐκλεκτοὶ τῶν εὐγενῶν ἀπώλεσθησαν καὶ ἡ Γαλλία εὐρέθη ἄνευ στρατοῦ, ἄνευ ἀρχηγοῦ (τοῦ βασιλέως αὐτῆς ἀπομωρανθέντος), εἰς τὴν διάκρισιν τῶν Ἄγγλων, οἱ ὅποιοι κατέλαβον ταύτην ἐν τάξει. Διὰ συνθήκης δὲ ὁ βασιλεὺς Κάρολος ς' ἀπεκέρυξε τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ ἀνεγνώρισεν ὡς νόμιμον κληρονόμον τοῦ στέμματος τῆς Γαλλίας ἡγεμόνα Ἄγγλον, Ἐρρίκον τὸν Β'. ὁ ὅποιος πρὸ ὀλίγου ἔγεινε γαμβρὸς αὐτοῦ (1420). Ἄλλ' ὁ Ἐρρίκος Β'. ἐπέζησε μόνον δύο ἔτη μετὰ ταύτην τὴν συνθήκην, καὶ μετὰ ἑπτὰ ἐβδομάδας ἀπέθανε καὶ ὁ Κάρολος ς'.

Ἡ Γαλλία οὐχ ἤττον εὐρίσκειτο ἐν οἰκτρᾷ καταστάσει. Πρὸς βορρᾶν τοῦ Λίγειρος πᾶσα ἡ χώρα σχεδὸν κατεῖχετο ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, οἵτινες το 1428 ἤρξαντο καὶ τῆς πολιορκίας τῆς Αὐσηλίας· ἂν δ' ἐκυριεύετο καὶ αὕτη, ἤθελον προωρῆσαι ἀνεμποδίστως εἰς τὰς κεντρικὰς ἐπαρχίας, ὃ δὲ Κάρολος Ζ'. δὲν ἤθελεν ἔχει πλέον οὐδεμίαν πόλιν ἐνθα νὰ ἐγκατασταθῇ.

Κατὰ τὴν ἀπελπιστικὴν ταύτην κατάστασίν του, χωρική τις παρθένος Ἰωάννα Ἀρκία (ἡ ὕστερον κληθεῖσα αὐρηλιανὴ παρθένος), ἄγουσα τὸ 18 ἔτος τῆς ἡλικίας της, αἰφνης παρουσιάσθη εἰς τὴν αὐλὴν καὶ ὑπεσχέθη νὰ

Ἐλευθερώση τὴν πατρίδα ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν, νομίζουσα, ὅτι ἐνεπνεύσθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ἐπὶ τούτῳ δ' ἔλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ γαλλικοῦ στρατοῦ, ἔσωσε τὴν πόλιν Αὐρηλιάν καὶ ἐκέκοθες τοσκότας νίκας, ὥστε ὁ Δελφίν (1) ἔδυνάθη νὰ προχωρήσῃ εἰς Ῥήμους καὶ νὰ στεφθῇ ἐκεῖ· ἀλλ' ἡ ἡρωὶς αὐτῆ, αἰχμαλωτισθεῖσα ὑπὸ τῶν πολεμίων, κατεδικασθῆ νὰ κατῷς μάγισσα, ὅπερ καὶ ἐγένετο ἐν Ῥοτομάγῳ.

Ὁ ὑπὸ τῆς Ἰωάννας Ἀρκίας ἐμπροηθείς ἐνθουσιασμός δὲν ἔπαυσε, καὶ οἱ Ἀγγλοὶ ἔκτοτε ὑπέστησαν πανταχοῦ δυστυχήματα, καὶ ἐπὶ τέλους, ἐκδιωχθέντες τῆς Γαλλίας, ἐτήρησαν μόνον τὴν κατοχὴν τοῦ Καλαίσου.

§ 70. Οὐκλίφρος. Ἰωάννης Οὔσσοις.

Αἱ πολλαὶ καὶ ἀπροκάλυπτοι καταχρήσεις τῶν Παπῶν τῆς Ῥώμης καὶ τοῦ δυτικοῦ κλήρου ἐπροξένουν σκινδαλον εἰς τὰς συνειδήσεις πολλῶν. Ὁ Ἄγγλος Οὐκλίφρος, ἐρμηνεύων ἐν Ὀξωνίᾳ τῆς Ἀγγλίας τὰς Γραφάς, κατέδειξεν ἐξ αὐτῶν εἰς τοὺς μαθητάς του τὴν μὴ σύμφωνον πρὸς ταύτας διαγωγὴν τῆς ἐκκλησίας τῆς Ῥώμης, καὶ ἐδημοσίευσε περὶ τούτου σύγγραμμά τι. Ὁ δὲ Ἰωάννης Οὔσσοις, καθηγητὴς ἐν Πράγῃ τῆς Βοημίας, ἐσύσταίναε τὰ ἀπηγορευμένα παρὰ τοῦ Πάπα ταῦτα τοῦ Οὐκλίφρου συγγράμματα εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ κατεδεικνυσε καὶ αὐτὸς διὰ τῆς διδασκαλίας του τὸ ἀντιγραφικὸν καὶ τὸ σκανδαλωδὸν τῆς διαγωγῆς τοῦ Πάπα (1409)· ὅθεν, κατακρινθεὶς εἰς αὐτὸν ὡς αἰρετικὸς καὶ ἀφορισθεὶς, προσεκλήθη νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὴν συγκροτηθεῖσαν ἐν Κωνσταντίᾳ σύνοδον καὶ νὰ ἀπολογηθῇ δι' ὅσα ἐκήρυττεν. Ἐδόθη δὲ αὐτῷ παρὰ τοῦ τότε αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Σιγισμούνδου καὶ τοῦ Πάπα ἐγγύσεις περὶ τῆς προσωπικῆς του ἀσφαλείας (1414). Ἄλλ' ἄμα παρουσιασθεὶς καὶ ἀπολογηθεὶς ἐνώπιον τῆς συνόδου, συνελήφθη καὶ ἐφυλακίσθη ἐπὶ προφάσει, ὅτι πρὸς αἰρετικούς δὲν τηρεῖται ἐγγύσεις καὶ πίστις· ὕστερον δὲ (1415), τεθείς ἐπὶ πυρᾶς, κατεκίη. Μετὰ δὲ ἐν ἔτος ὑπέστη τὸ αὐτὸ καὶ ὁ συμφωνῶν πρὸς τὰς ἰδέας τοῦ Οὔσσου φίλος τοῦ Ἰερώνυμος. Ἀγανακτήσαντες διὰ τὴν ἀπιστίαν ταύτην οἱ ἐν Βοημίᾳ ὀπαδοὶ τῶν Οὔσσαιτα ὀνομασθέντες, ἔλαβον τὰ ὅπλα κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Σιγισμούνδου καὶ ὑπὸ τρεῖς ἀξίους στρατηγούς των ἐπολέμησαν ἐπὶ 20 ἔτη εἰς Βοημίαν, Αὐστρίαν, Ουγγαρίαν καὶ Πολωνίαν καὶ ἄλλας τῆς Γερμανίας ἐπαρχίας ἀπεινῶς τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Πάπα. Ἀλλὰ καταβληθέντες ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ Σιγισμούνδου, ἔνεκον ἀναμειβίσεις μεταξύ των διχονοίας, εἰρήνευσαν, ἀφ' οὗ ὅμως ἐπετραπῆ εἰς αὐτοὺς νὰ πρεσβεύωσιν ἀκωλύτως τὰ τῆς θρησκείας των (1436).

Παρὰ ταῦτα καὶ ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸ ἔτος 1453 μ. Χ. ἐπήνεγκε μεγάλα ἀποτελεσματα εἰς τὴν

(1) Dauphin Δελφίν ὠνομαζέτο ὁ πρῶτότοκος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας.

λοιπήν Εὐρώπην καὶ πολὺ συνετέλεσαν εἰς τὴν διάδοσιν τῶν γραμμάτων εἰς Ἰταλίαν καὶ Γερμανίαν. Πολλοὶ Ἕλληνες τότε κατέφυγον εἰς Ἰταλίαν, ὅπου τοὺς ἐδέχθησαν μετὰ μεγάλης φιλοξενίας. Ἡ Φλωρεντία, ἥτις ἐτιμήθη μὲ τὴν παρουσίαν τῶν περισσοτέρων πεπαιδευμένων τούτων Ἑλλήνων, ἐγένετο ἀντικείμενον φθόνου· μετ' ὀλίγον δὲν ὑπῆρχε πόλις εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἥτις δὲν ἠδύνατο νὰ καυχήθῃ, ὅτι εἶχε τούλαχιστον ἓνα Ἕλληνα, ἵνα ἐξηγή τὰ συγγράμματα τῶν ὁμογενῶν του. Οὕτω διὰ τῆς διηνεκοῦς μελέτης τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν, ῥητόρων καὶ φιλοσόφων ἐβοηθήθη μεγάλως ἡ ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ Πάπα ἀδιακόπως ἐξέπιπτεν, ὥστε κατὰ τὸ ἔτος 1500 ὅλη ἡ Ἰταλία ἦτο ἤδη ὄριμος διὰ τὴν ἀνατροπὴν τῆς παπικῆς κυριαρχίας καὶ τῶν διδασκαλιῶν αὐτῆς. Συνετέλεσαν εἰς τοῦτο καὶ αἱ σταυροφορίαι, ἡ ἐφεύρεσις τῆς τυπογραφίας καὶ ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἐμπορίου, πάντα ἀναπτύξαντα τὸν νοῦν τοῦ τότε εὐρωπαϊκοῦ κόσμου.

§ 71. Γεωγραφικαὶ ἀνακαλύψεις.

Γεωγραφικαὶ ἀνακαλύψεις
 Ὅδὸς διὰ θαλάσσης εἰς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας:

Ὅδὸς διὰ θαλάσσης
 Πρὸ τῆς δεκάτης πεμπτῆς εκατονταετηρίδος μεσοῦσης, οἱ Εὐρωπαῖοι ἔπλεον μόνον εἰς τὴν Μεσόγειον καὶ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν. Τὸν ἀνατολικὸν Ὠκεανὸν ἐγνώριζον ἐξ ἀκοῆς καὶ τοῦ Ἀτλαντικοῦ παρέπλεον μόνον τὰ πρόσγεια ἀνατολικά μέρη ὄριον τῶν γνώσεων αὐτῶν ἦτο τὸ Κεράτιον ἀκρωτήριον. Ὁ Ἰνφάντης τῆς Πορτογαλίας, Ἐρρίκος, κάμψας αὐτὸ, ἀνεῦρε τὰς Μαδεΐρας νήσους καὶ τὰς τοῦ Πρασίνου ἀκρωτηρίου παρὰ τὴν Γουϊνέαν. Ἀπὸ τοῦ ἐκ τῶν ἀνακαλύψεων τούτων εἰσρεύσαντος εἰς τὴν Πορτογαλίαν πλούτου ἐμψυχωθέντες οἱ Πορτογάλοι, ἀπετόλμησαν νὰ παραπλεύσωσι τὴν Ἀφρικὴν ἀπὸ τῆς ἐν Εὐρώπῃ Γιβραλτάρης μέχρι Ζαΐρας. Ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν των τούτων ἐνθαρρυνθέντες ἀπεφάσισαν νὰ δοκιμάσωσι νὰ εὕρωσι δίοδον πρὸς τὸν Ὠκεανόν. Ὁ Βαρθολομαῖος Διάζος κατόρθωσε νὰ προχωρήσῃ μέχρι τοῦ τελευταίου πρὸς μεσημβρίαν ἀκρωτηρίου τῆς Ἀφρικῆς, τὸ ὅποιον ὁ βασιλεὺς τῆς Πορτογαλίας ὠνόμασεν Εὐέλπι ἀκρωτήριον. ἠθέλε δὲ ἐκ παντὸς τρόπου νὰ εὕρωσι διὰ θαλάσσης ὁδὸν πρὸς τὰς Ἰνδίας, διότι τὰ προϊόντα αὐτῶν, μετακομιζόμενα ἕως τότε διὰ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τῆς Αἰγύπτου, ἦ διὰ τῶν ποταμῶν τῆς Ἀσίας καὶ διὰ ξηρᾶς, καθίσταντο ἀκριβώτατα· πολλάκις δὲ καὶ διεκωλύετο ἡ μετακόμισις αὐτῶν ἐκ τῶν συμβαινόντων πολέμων καὶ ἀκαταστασιῶν εἰς τοὺς τόπους, δι' ὧν ταῦτα μετεφέροντο.

Βασιλεύοντος εἰς Πορτογαλίαν Ἐμμανουὴλ τοῦ Εὐτυχοῦς (ὀνομασθέντος οὕτω διὰ τὸν εἰσκομισθέντα ἐκ τῶν νέων ἀνακαλύψεων εἰς τὸ βασιλείον του πλοῦτον), διορισθεὶς μοίραρχος μικροῦ στόλου ὁ Βάσκος δὲ Γάμας, διηυθύνθη τὸ 1498 μὲ αὐτὸν πρὸς μεσημβρίαν· κάμψας δὲ τὸ Εὐέλπι ἀκρωτήριον, ἔφθασεν εἰς Μοζαμβίκην, ἔνθα ἔστησε στήλην. Διαβάς ἔπειτα τὴν Κουϊλόαν, χωρὶς νὰ δυνηθῇ νὰ ἴδῃ τὴν Μαδαγασκάραν.

(ΓΕΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΑΝΤΑΞΗ. 9.)

(ἀνακάλυψαν φθιόντες, ὡς φησὶν οἱ ἱστορικοὶ, τὸ 1506, ὑπὸ τοῦ Ἀλμείδα) φθάνει εἰς Καλιφόρναν. Γενόμενοι ἤδη μετὰ πολλοὺς ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐγγυωρίους Ἰνδοὺς κύριοι τοῦ ἐμπορίου τῶν Ἰνδιῶν οἱ Πορτογάλοι ὑπερεπλούτησαν.

Αἱ μεγάλοι αὐταὶ κτήσεις ἀνύψωσαν ταχέως τὴν Πορτογαλίαν εἰς τὴν τάξιν τῶν πλουσιωτάτων κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Ἀλλὰ καὶ ἡ παρακμὴ τῆς ἐπίσης ταχέως ἐπῆλθεν.

§ 72. Ἀνακάλυψις Ἀμερικῆς.

Ὁ Γενουήσιος Χριστόφορος Κολόμβος, ὠφελούμενος ἐκ τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης, τῆς ὁποίας ἦτο κάτοχος, καὶ τῆς δεξιότητος τοῦ πνεύματός του, ὑπελόγησεν ὅτι σφαιροειδοῦς οὕσης τῆς γῆς, πρέπει νὰ ὑπάρχωσι καὶ ἄλλοι τόποι πρὸς δυσμὰς, καὶ ὅτι πλέων τις πρὸς τοῦτο τὸ μέρος ἐξ Εὐρώπης, ἔπρεπε νὰ φθάσῃ εἰς τὰς παραλίας τῆς Κίνας ἢ νὰ ἀπαντήσῃ πρὸς τούτων γῆν ἕως τότε ἀγνωστον. Κεκυριευμένος ὑπὸ τῆς ἰδέας ταύτης, ἐζήτησεν ἀλληλοδιαδόχως παρὰ τῆς πατρίδος του Γενουῆς, εἶτα δὲ παρὰ τῆς Γαλλίας καὶ Πορτογαλίας νὰ τῷ δώσωσι τὰ μέσα πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σκοποῦ του· ἀλλὰ πανταχοῦ ἀπέτυχε καὶ ἀπεβλήθη ὡς ἀνόητος. Ἐπιμένων ὁ Κολόμβος εἰς τὴν ἰδέαν του, προσέφυγε τέλος πάντων εἰς Ἰσπανίαν καὶ ἐκεῖ, μετὰ πολλὰς παρακλήσεις καὶ παρατηρήσεις περὶ τῆς ὀρθότητος τῶν σκέψεών του, ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως Φερδινάνδου καὶ τῆς Ἰσαβέλλης τῷ 1492 τρία πλοῖα καὶ ἑκατὸν εἴκοσι ναῦτας, ἔτι δὲ καὶ ὑπόσχεσιν νὰ ἴκται ἀντιβασιλεὺς τῶν ἀνακαλυφθησομένων τόπων καὶ ν' ἀπολαμβάνῃ αὐτὸς καὶ οἱ ἀπόγονοί του τὸ δέκατον τῶν ἐκεῖθεν εἰσοδημάτων. Ἀναχωρήσας τῇ 3 Αὐγούστου 1492 ἐξ Ἰσπανίας μετὰ τριάκοντα καὶ τριῶν ἡμερῶν πλοῦν πρὸς δυσμὰς, καθ' ὃν ἐκινδύνευσε νὰ ῥιφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν πολλάκις ὑπὸ τῶν ἀπελπισθέντων ναυτῶν του, ἔφθασε τῇ 12 Ὀκτωβρίου εἰς μίαν τῶν Λουκαίνων νήσων, τὴν ὁποίαν ὕστερον ὠνόμασεν ἅγιον Σωτήρα. Ἐκ τῆς μικρᾶς ταύτης νήσου ἀποπλεύσαντες φθάνουσι εἰς μεγάλην καὶ κατωκημένην καὶ γόνιμον πολυειδῶν προϊόντων, αὕτη ὠνομάζετο Ἀίτη, μετωνομάσθη δὲ παρὰ τοῦ Κολόμβου Ἅγιος Δομίνικος.

Ἐπιστρέψαντα τὸν Κολόμβον εἰς Ἰσπανίαν ὑπεδέχθησαν θριαμβευτικῶς. Ἐπειδὴ δὲ Ἀμερικός ὁ Βεσπούκιος Φλωρεντῖνος, παραπλεύσας τὰ παράλια τοῦ νέου κόσμου ὀλίγα ἔτη μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Κολόμβου, ἐδημοσίευσεν πρῶτος ἀκριβῆ περιγραφὴν καὶ χάρτην αὐτοῦ, ὠνομάσθη ὁ νέος αὐτὸς κόσμος Ἀμερικῆ.

Ὁ Κολόμβος ἐπλευσε πάλιν εἰς τὴν Ἀμερικὴν καὶ τρεῖς ἐπαναλαβὰς τὸν εἰς αὐτὴν πλοῦν, ἀνεκάλυψε καὶ ἄλλους ἐκεῖ τόπους· διαβλήθεισεν εἰς τὸν βασιλέα Φερδινάνδον, ἐστάλη εἰς τὴν Ἰσπανίαν σιδηροδέσιμος. Καὶ τὸν ἀπῆλλαξαν μὲν τῶν δεσμῶν καὶ τῆς φυλακῆς, ἀλλ' ὅμως τὴν κόμην, διότι τοιαύτην εὐρεν ἀχαριστιαν καὶ παράβασιν τῶν πρὸς αὐτὸν γενομένων ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου ὑποσχεσεων, κέθησαν ὑπὸ λύπης τῷ 1506 ἐν Βαλαδολίδῃ καὶ ἐτάφη μεγαλοπρεπῶς ἐν Σεβίλλῃ. Τὰ λεί-

ψανά του μετεκομίσθησαν εἰς Ἁγιον Δομίνικον καὶ ἐκεῖ τὰ ἔθαψαν, βαλόντες, κατὰ παραγγελίαν του, εἰς τὸν τάφον καὶ τὰς ἀλύσεις μὲ τὰς ὁποίας τὸν ἐδέσμευσαν ζῶντα. Τοιαῦτα ἀποτελέσματα φέρει ἡ διαβολή καὶ ἡ ἀχαριστία. Μετὰ τὸν Κολόμβον ἔπλευσαν πολλοὶ ἄλλοι εἰς τὸν Νέον Κόσμον καὶ ἀνεκάκυσαν πολλοὺς αὐτοῦσι τόπους.

73. Ἐφευρέσεις διάφοροι κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα.

Πυρίτις.

Τὰ ὄπλα τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ἦσαν ἀκόντια, λόγχοι, τόξα, βέλη, σφένδανοι καὶ ξίφη· τὰ δὲ ἀπὸ τούτων ἀμυντικὰ μέσα ἦσαν αἱ περικεφαλαῖαι, οἱ θώρακες καὶ αἱ ἀσπίδες. Ἡ χρῆσις τούτων, παραβαλλομένων πρὸς τὰ νεώτερα ὄπλα, ἀπῆτει μεγαλειότερον βαθμὸν προσωπικῆς ἀνδρίας καὶ οἱ πόλεμοι ἐγίνοντο μετὰ μεγαλειτέρας σκληρότητος. Ἡ τέχνη τοῦ ἐκσφενδονίζειν λίθους ἢ πεπυρακτωμένας σιδηρᾶς σφαίρας (μύδρους) ἀνεκαλύφθη πρὸ Χριστοῦ, ἀλλ' ἡ πυρίτις εἶναι ἐφευρέσις ἐν Εὐρώπῃ πολὺ νεωτέρα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ μόνον ὡς εἰκάζεται, ἦτο γνωστὴ εἰς τοὺς Σίνας καὶ τοὺς Ἀραβίους πολὺ πρὶν τὴν γνωρίσασιν οἱ Εὐρωπαῖοι· ἀλλὰ δὲν τὴν μετεχειρίζοντο εἰς τὸν πόλεμον. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1300 Γερμανὸς τις μοναχὸς, καλούμενος Βαρθόλδος Σβάρτζος, τυχαίως ἀνεῦρε τὴν δυνάμιν τῆς, θέσας ὀλίγην πυρίτιν εἰς σιδηροῦν σωλῆνα κεκλεισμένον εἰς τὸ ἐν ἄκρον καὶ λίθον ἐπὶ τῆς πυρίτιδος, τὴν ὁποίαν ἀνήψε δι' ὀπῆς, ἣν εἶχε κατασκευάσει πρὸς τὸ κεκλεισμένον ἄκρον, καὶ οὕτως ὁ λίθος ἐρρίφθη ἀρκετὰ μακρὰν. Τοῦτο ἦτο τὸ εἶδος τοῦ τηλεβόλου, ὅπερ μετεχειρίζοντο εἰς τοὺς πολέμους τοὺς συμβάντας κατὰ τὸ 1400. Τὸ ἄκομψον δὲ τοῦτο ὄπλον ἐγέννησε τὴν ἰδέαν τοῦ τουφεκίου, ὅπερ ἐπίσης φαίνεται γερμανικὴ ἐφεύρεσις. Κατ' ἀρχὰς τὸ ὄπλον τοῦτο ἀνήπτετο διὰ θρυαλλίδος, μετὰ δὲ ταῦτα διὰ χάλικος ἢ πυρολίθου, ὥστερον δὲ σὺν τούτῳ ἐτελειοποιήθησαν καὶ τὰ λοιπὰ ὄπλα.

Ὁ χάρτης, ἡ τυπογραφικὴ, χαρακτηριστικὴ καὶ ἄλλαι ἐφευρέσεις.

Αἱ ἄλλαι ἐφευρέσεις, τὰς ὁποίας μέλλομεν ἤδη νὰ περιγράψωμεν, ὠφέλησαν πολὺ μᾶλλον τὸ ἀνθρώπινον γένος ἢ ἡ πυρίτις.

1) Πρὸ τῆς χριστιανικῆς ἐποχῆς μετεχειρίζοντο πρὸς γραφὴν φύλλα αἰγυπτιακοῦ παπύρου κατειργασμένου· ὕστερον ἀνεκαλύφθη ἡ περγαμνὴ, γινομένη ἐκ κατειργασμένων δερμάτων προβάτων ἢ αἰγῶν. Μετὰ δὲ τὴν χριστιανικὴν ἐποχὴν ὁ χάρτης κατασκευάζεται ἐκ βάμβακος. Ἡ ἀνακάλυψις αὕτη ἦτο τῶν Σινῶν, παρὰ τῶν ὁποίων τὴν ἔμαθον οἱ Ἀραβῆς· ὑπὸ τῶν Ἀράβων δὲ ἐκομίσθη εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐκεῖθεν διεδόθη εἰς Ἰταλίαν καὶ τὴν λοιπὴν Εὐρώπην. Ὁ βυμβάκινος χάρτης ἦτο

λεπτότερος και άρμοδιώτερος, αλλά πάλιν άκριβός. Διό οι Ίσπανοί κατά τὸ 1200 μ. Χ. έδοκίμασαν και κατασκεύασαν χάρτην εκ βαμβακίνων ρακῶν και οὕτως εγένετο ευθηνότερος. Τέλος δέ οι Γερμανοί, τὸ 1300 μ. Χ. επέτυχον να κατασκευάσωσι χάρτην εκ λινῶν ρακῶν και ἤδη κατήντησεν ἔτι ευθηνότερος και πολὺ καλλίτερος.

2) Κατὰ τὸ ἔτος 1302 μ. Χ. ὁ εκ τῆς ἐν Νεαπόλει Ἀμαλφίτης Φλάβιος Γιώγας ἢ Γόρης τόσον ἐβελτίωσε τὴν ναυτικὴν πυξίδα, ὥστε ἡεὶς τὴν θάλασσαν θέσις πλοίου τινὸς ἠδύνατο να ὀρισθῆ ἀρκετὰ ἀκριβῶς, και ἡ ἐφευρέσις αὕτη κατέστησε δυνατὰς τὰς μετὰ ταῦτα ἀνακαλύψεις. Ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς, ἡ εἰς τὰς Ἰνδίας διάβασις διὰ τοῦ Εὐέλπιδος ἀκρωτηρίου και ὁ περίπλους τοῦ κόσμου διευκολύνθησαν εκ τῆς τελειοποιήσεως τῆς πυξίδος.

3) Και ἡ χαρακτηριστικὴ εἶναι γερμανικὴ ἐφευρέσις, ἥτις ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τῆς κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον. Μοναχοί τινες, χαράττοντες τὰ διαγράμματα διαφόρων ἀντικειμένων ἐπὶ ξύλου, τὰ ἤλειπον με μαῦρον μίγμα και ἐτύπουν αὐτὰ ἐπὶ χάρτου, ἔπειτα δὲ τὰ ἐχρωματίζον. Ἡ τέχνη αὕτη κατέστη γενικωτέρα, ὅτε τὰ χαρτία τοῦ παιγνιδίου ἐφέρθησαν ὑπὸ τῶν Ἀράβων εἰς τὴν Ἰταλίαν. Τὸ να χρωματίζῃ τις ἕκαστον χαρτίον ἀπῆτει πολὺν χρόνον ἵνα ἐξομαλύνῃ τὴν δυσκολίαν ταύτην Γερμανός τις κατὰ τὸ 1350 μ. Χ. ἐνεχάραξεν ὀλόκληρον τὸ ποσὸν τῶν 52 χαρτίων εἰς ξύλον, και οὕτω ταῦτα ἠδύνατο να τυπῶνται μετὰ μεγάλης ευκολίας.

Ἡ τέχνη τοῦ χαράττειν εγένετο ἔτι σημαντικωτέρα, καθ' ὅσον ἐξετείνετο εἰς ξυλογραφίαις γραμμάτων και τέλος ὀλοκληρῶν σελίδων πρὸς τύπωσιν. Ἡ μέθοδος αὕτη ἦτο πολὺ προτιμωτέρα τῆς ἀντιγραφῆς τῶν βιβλίων, ἀλλ' ἦτο ἀκόμη βραδεῖα και ἀπῆδης, εὐτυχῶς ὁμως εγέννησε τὴν τυπογραφίαν.

4) Ἡ τυπογραφία ἦτο βεβαίως πολὺ ἐνωρίς γνωστὴ εἰς τοὺς Σίνας, ἀλλὰ ἦτο ἀγνωστὸς εἰς τοὺς Εὐρωπαίους μέχρι τοῦ 1436 μ. Χ., ὅτε ἐφευρέθη ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Γουτεμβέργου τοῦ εκ Μαγεντίας ἀνευ τῆς βοήθειας ἄλλου τινός. Ἐκαμεν οὗτος τὴν πρώτην δοκιμὴν εἰς Στρασβούργην με πιστήριον, ὅπερ ἐφεῦρεν ὁ ἴδιος, ἀλλὰ κατὰ τὸ 1440 ἐνόησεν, ὅτι ἀρμοδιώτερον ἦτο να κατασκευάσῃ τοὺς χαρακτῆρας χωριστὰ, και, ἀφ' οὗ τοὺς συνθέτῃ, να τοὺς ἀλείφῃ με μελάνην και οὕτω να τυπῶνῃ. Κατὰ δὲ τὸ 1450 συνέστησεν ἐταιρίαν μετὰ πλουσίου τινός ἀνθρώπου εκ Μαγεντίας, καλουμένου Φαύστου, ὥστις κατέβαλε τὰ ἀναγκαῖα κεφάλαια. Οἱ ἑταῖροι ἔλαβον εἰς βοήθειάν των Πέτρον τινὰ Σέφερον, ἱερέα, περίφημον διὰ τὴν καλλιγραφικὴν του ἰκανότητα. Ὁ Σέφερος οὗτος ἐφεῦρε τὴν τέχνην τοῦ χύνειν τοὺς τυπογραφικοὺς χαρακτῆρας και τὴν ἀπαιτουμένην σύνθεσιν τῶν δι' αὐτοὺς μετᾶλλων· οὗτος προσέτι ἐφεῦρε και τὴν τυπογραφικὴν μελάνην. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1456 ἐφάνη τὸ πρῶτον διὰ τῶν κινητῶν χαρακτῆρων τετυπομένον βιβλίον, ὅπερ ἦτο λατινικὴ ἁγία Γραφή. Οἱ ἀντιγραφεῖς μοναχοὶ ἐταράχθησαν πολὺ, διότι ἔχανον τὰ εκ τῆς ἀντιγραφῆς μεγάλα κέρδη των και ἄρχισαν να δια-

θάλλωσι τόν Φαῦστον, ὡς ἔχοντα κοινωνίαν μετὰ δαιμόνων. Ἡ διαβολή αὕτη ἐπιστεύθη, διότι ὁ Φαῦστος δὲν ἔλεγε τὸ μυστικὸν τῆς τέχνης. Κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1462 κυριευθείσης τῆς Μαγεντίας, πολλοὶ τῶν ἑταίρων στοιχειοθετῶν τοῦ Φαῦστου διεσκορπίσθησαν καὶ διέδωκαν τὴν τέχνην εἰς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην.

3) Ἡ χαλκογραφικὴ ἐφευρέθη εἰς Γερμανίαν κατὰ τὸ ἔτος 1450 μ. Χ. Ὁ δὲ Δαγουερόρος, Γάλλος τὸ ἔθνος, ἐφεύρεν ἐσχάτως μέσα νὰ παρασκευάζῃ οὕτω τὰς μεταλλίνας πλάκας, ὥστε ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐνέργεια τοῦ φωτὸς ἀφ' ἑαυτῆς νὰ παραγάγῃ τὰς εἰκόνας. Ἡ ἐφεύρεσις αὕτη καλεῖται πρὸς τιμὴν αὐτοῦ δαγουερότυπία. Ἐβελτιώθη δὲ ἤδη πολὺ καὶ μετωνομάσθη φωτογραφία.

6) Τὰ δίοπτρα ἐφευρέθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Σπίνα Φλωρεντινοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, καὶ ἡ δύναμις τῆς ὑέλου βαθμῆδόν προήχθη εἰς τὴν τελειότητα, τὴν ὁποίαν παρατηροῦμεν ἤδη εἰς τὰ τηλεσκόπια.

§ 74. Συστήματα τοῦ μέσου αἰῶνος.

Ἱεροδικεῖα.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἰσπανίας ἦσαν κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἀνάμιγμα Μαύρων, Ἑβραίων καὶ Χριστιανῶν. Ἴνα δὲ καταστήσῃ ἡ ἐξουσία ὅλους αὐτοὺς ὁμόφρονας, ἐπέβαλεν αὐτοῖς τὴν αὐτὴν πίστιν, τὴν χριστιανικὴν, χάριν ἰσχυροποιήσεως τοῦ κράτους διὰ τῆς ἐνόπτιος τῆς θρησκείας. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ὁ Φερδινάνδος ἀναδιωργάνωσε τὸ Ἱεροδικεῖον (1). Διοργανωθὲν δὲ πρῶτον εἰς Καστιλίαν κατὰ τὸ 1480, μετὰ τέσσαρα ἔτη συνεστάθη καὶ ἐν Ἀραγῶνι καὶ διστηρήθη, καίπερ μεγάλης ἀντιστάσεως γενομένης. Ἦτο δὲ τότε μόνον δικαστήριον, τὸ ὁποῖον ταυτοχρόνως ὑπῆρχε καὶ εἰς τὰς δύο χώρας. Ὁ βασιλεὺς διώριζε τὸν ἀρχηγὸν αὐτοῦ, τὸν μέγαν Ἱεροδίκην. Ἐκρίνοντο δὲ εἰς αὐτὸ κατ' ἀρχὰς οἱ Ἰουδαῖζοντες χριστιανοὶ, οἱ Μαῦροι οἱ ἀσπασθέντες τὸν χριστιανισμόν κατ' ἐπιφάνειαν, τὸν μωαμεθανισμόν δὲ πράγματι πρὸςβέουοντες, καὶ ὑπερρώτερον οἱ νεωτερίζοντες εἰς τὴν θρησκείαν ἢ τὴν πολιτικὴν. Ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου μέχρι τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1481 οἱ Ἱεροδίκαι ἔστειλαν εἰς τὴν πυρὰν περὶ τὰς 3,000 ἀνθρώπων. Προστατευόμενον δὲ τὸ Ἱεροδικεῖον παρὰ τῶν βασιλέων, κατέστη ὄργανον δεσποτείας. Ὅτι ἐτάραττε μὲν γὰρ τὰ πνεύματα, λέγει ὁ Ἰουδαῖος Μαρϊάνας, ἦτο νὰ βλέπῃ τις τὰ τέκνα ὑποβαλλόμενα, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἱεροδικείου τούτου, εἰς τὴν ποινὴν τῶν πατέρων των, νὰ ἀγνοῇ τις τὸν κατήγορόν του, νὰ μὴ ἤξεύρῃ τοὺς καθ' ἕκαστοῦ μάρτυρας. Τίποτε προσέτι δὲ ἐφαίνετο σκληρότερον

(1) Ἱεροδικεῖον συνεστάθη πρῶτον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 11^{ου} αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Πάπα Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' κατὰ τῶν αἰρετικῶν Ἀλβιγανῶν, ἀναδιωργανώθη δὲ κατὰ τὸ 1480 ἐν Ἰσπανίᾳ, ὑπερρώτερον δὲ ἐν Ἰταλίᾳ.

τῶν μυστικῶν ἐκεῖνων ἐρευνῶν, αἵτινες ἐτόραττον τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν κοινωσίαν. Ὁ Δομινικανὸς Θωμᾶς ὁ ἐκ Τορκεμάδης ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἱεροδίκης. Κατὰ τὰ 18 ἔτη, καθ' ἃ προέστατο τοῦ Ἱεροδικείου τούτου, 8,000 ἄνδρες παρεδόθησαν εἰς τὰς φλόγας, 6,500 ἐκάψαν ἐν ἀνδρεί- κέλω μετὰ τὸν θάνατόν των, καὶ 9,000 ὑπέστησαν τὴν ποινὴν τῆς ἀ- τιμίας, τὴν δήμευσιν τῶν κτημάτων αὐτῶν, ἢ τὴν τῶν διὰ βίου δε- σμῶν τιμωρίαν. Αἱ ἐξετάσεις ἐγένοντο διὰ βρασίων. Ἐκ δὲ τοῦ ἔτους 1492 τὸ ἱεροδικεῖον κατέστη ἀρκετὰ ἰσχυρὸν, ὥστε καὶ κατάρθωσε νὰ διώξῃ ἐκ τῆς Ἰσπανίας τοὺς Ἑβραίους, ἀφ' οὗ τοὺς ἐγύμνωσε. Τῶ ὄντι τοῖς ἀπηγορεύθη νὰ λάβωσι μεθ' ἑαυτῶν χρυσὸν ἢ ἄργυρον, μόνον δὲ ἐμ- πορεύματα ἡδύνατο ἀπερχόμενοι νὰ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν. Ἡ Ἰσπανία, διὰ τῆς ἐξώσεως πρότερον μὲν τῶν Μαύρων, ὕστερον δὲ τῶν Ἰουδαίων ἔχασε τοὺς νοημονεστεροὺς καὶ τοὺς ἐνεργητικωτέροισ τῶν κατοίκων τῆς.

Ἱπποτισμός.

Ὁ Ἱπποτισμὸς ἐγεννήθη κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα. Ἱππῶται δὲ ἦσαν εὐ- γενεῖς ἀρματωλοὶ, ἀνατρεφόμενοι καὶ λαμβάνοντες τὸ ἀξίωμα τοῦτο ὡς ἐξῆς ἑξομοιωτικῆς περιόδου εὐγενῆς νέος ἐπέμπτο εἰς τὴν αὐτὴν βαρῶ- νου τινός ἢ εὐγενοῦς Ἱππότου, καὶ ἐκεῖ ἡσχολεῖτο κυρίως περιποιούμε- νος τὰς δεσποίνας, καὶ γυμναζόμενος εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ὄπλων, τὴν Ἱππασίαν καὶ τὰ τοιαῦτα. Προχωρῶν εἰς ἡλικίαν, καὶ πείραν τῆς χρήσεως τῶν ὄπλων κτώμενος καὶ ἱκανὸς ἤδη εἰς πόλεμον γενόμενος, καθίστατο ὑπασπιστής, ὑπηρετῶν τὸν Ἱππότην φέρων τὴν ἀσπίδα αὐτοῦ κτλ. Εἰ- κοσι δὲ καὶ ἐνός ἔτους, τὸ συνηθέστερον, γενόμενος, προεβιάζετο εἰς τὸν βαθμὸν Ἱππότου. Ἡδύνατό τις καὶ πρὸ τῆς ἡλικίας ταύτης νὰ λάβῃ τὸν βαθμὸν τοῦτον, ἂν κατήγετο ἐκ πολὺ εὐγενοῦς οἴκου, ἢ ἀπεδείκνυεν ἔ- ξοχα προτερήματα. Πρὶν ἢ λάβῃ τὴν ἀξίαν ταύτην παρεσκευάζετο δι' ἐ- ξομολογήσεως, νηστείας κτλ. Ἐγένετο εἴτα ἱεροτελεστία καὶ μετὰ ταῦ- τα, δίδων ὑπόσχεσιν, ὅτι θέλει εἶναι πιστὸς, θέλει προστατεύει τὰς κυ- ρίας καὶ τὰ ὄρφανὰ, ὅτι οὐδέποτε ἤθελε λέγει ψεύματα, οὐδὲ συκοφαν- τεῖ, ὅτι θέλει διάγει ἐν εἰρήνῃ πρὸς τοὺς ὁμοίους του κτλ. ἐλάμβανε πε- ρίπτυσιν, δηλ. ἐλαφρὸν διὰ τῆς πλευρᾶς τοῦ ζίφους κτύπημα εἰς τὸν λαιμὸν ὑπὸ τοῦ προχειρίζοντος αὐτὸν Ἱππότου, λέγοντος συγχρόνως καὶ τὰ ἐξῆς τυπικὰ λόγια. «Προχειρίζομαι σε Ἱππότην εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θε- οῦ καὶ τοῦ ἀγίου Μιχαήλ, ἢ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Ἔσο πιστὸς, τολμηρὸς καὶ καλὸς τυχερός». Ἐγένετο δὲ ἡ τελετὴ αὕτη πολλάκις τὴν παραμονὴν μάχης, ἵνα διερεθισθῇ ὁ νέος Ἱππότης εἰς ἀνδραγαθίας, ἢ μετὰ τὴν μάχην εἰς ἀμοιβὴν ἐξόχου γενναϊό- τητος.

Αἱ σταυροφορίαι κατέστησαν ἱερώτερον τὸ πνεῦμα τοῦ Ἱπποτισμοῦ. Ἐποίησαν γνωστοὺς πρὸς ἀλλήλους τοὺς Ἱππότητας ὅλων τῶν χριστιανι- κῶν ἐθνῶν, καὶ ἔκτοτε παρατηρεῖται μεγάλη ὁμοιότης μετὰξὺ αὐτῶν καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Τότε ἐγένεον τὰ θρησκευτικὰ τάγματα τῶν Ἱπποτῶν, οἷον τὸ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, τὸ τῶν Ναϊτῶν (Νεωκόρων), τὸ

των Τευτόνων κτλ. Ὡς πάντα δὲ τὰ ἀνθρώπινα συστήματα, οὕτω καὶ ὁ ἵπποτισμὸς περιέπεσεν εἰς εὐτέλειαν καὶ καταχρήσεις· ἔθεν διὰ πολλῶν κόπων ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις κατελύθη.

Ἄοιδοι δὲ ὑπὸ διαφορᾷ ὀνόματα ἔψαλλον τότε τοὺς ἄθλους τῶν ἵπποτων, οἵτινες καὶ ἀγῶνας καὶ μοναρχίας εἰς παλαιστρας καὶ ἐνόπιον θεατῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν συνεκρότουν. Εἰς τοὺς ἵπποτικούς τούτους ἀγῶνας ὁ νικητὴς ἐλάμβανε βραβεῖον ἐκ τῶν χειρῶν τῆς λεγομένης βασιλίσης τῆς ὠραιότητος, ἐκλεγομένης ὑπὸ τῶν δεσποινῶν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἀγῶνος. Μετὰ τὴν παρακμὴν τοῦ ἵπποτισμοῦ κατέπαυσε βαθμηδὸν καὶ ἡ συνήθεια τῶν τοιούτων ἀγῶνων.

Τιμαριωτικὸν σύστημα. (Φεουδαλισμὸς. Χωροδεσποτία).

Ἄνομάζουσιν οὕτω κατάστασιν πραγμάτων κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα, προελθοῦσαν ἐκ τῆς ὑπὸ τῶν βαρβάρων κατακτήσεως τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ συνισταμένην εἰς εἶδος ὁμοσπονδίας δεσποτῶν, ὧν ἕκαστος εἶχε μὲν ἐξουσίαν ἡγεμονικὴν ἐπὶ τῶν κτημάτων του, ὑπέκειτο ὅμως ὁ μικρότερος εἰς τὸν ἀνώτερον, καὶ συνεδέοντο δι' ἀμοιβαίων καθηκόντων καὶ δικαιωμάτων. Ἐντεῦθεν προήρχετο διάκρισις μεταξὺ δεσποτῶν κυριαρχῶν καὶ ὑποτελῶν χωροδεσποτῶν. Ἰπποτελὴς χωροδεσπότης ἦτο ὁ λαμβάνων ἀμοιβῆς χάριν, διὰ προσερχθείσας ἐν πολέμῳ ὑπηρεσίας ἀκίνητον ἰδιοκτησίαν εἰς γῆν καὶ διὰ τοῦτο ἐξαρτώμενος ἐκ τοῦ δωρητοῦ, εἰς ὃν ὤφειλε πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν καὶ συνδρομὴν διὰ τῶν συμβουλῶν, διὰ τῶν χειρῶν του καὶ διὰ χρημάτων. Κυριάρχης δὲ ἦτο ὁ δωρούμενος τὸ κτῆμα καὶ διὰ τοῦτο ἔχων δικαίωμα ν' ἀπαιτῆ ὑπακοὴν παρὰ τοῦ ὑποτελοῦς αὐτοῦ. Συνέβαινε δὲ, ὥστε ὁ αὐτὸς χωροδεσπότης νὰ ἦναι κυριάρχης ὡς πρὸς ὑποτελεῖς, εἰς οὓς ἔδιδε μέρος τῶν εἰς αὐτὸν παραχωρηθέντων κτημάτων, καὶ ὑποτελὴς αὐτὸς εἰς ἐκείνους, παρ' ὧν ταῦτα ἔλαβε.

Κατ' ἀρχὰς πάντα σχεδὸν τὰ παραχωρούμενα τιμάρια (φέουδα) ἦσαν μεταβλητὰ, ἤγουν ἀφηροῦντο παρὰ τοῦ κατέχοντος καὶ ἐδίδοντο ἑτέρῳ· ἐδίδοντο καὶ τινα διὰ βίου· ἀλλὰ κατόπιν πολλὰ παρεχωροῦντο ὡς ἰδιοκτησία μεταβιβαζομένη ἀπὸ πατρὸς εἰς υἱὸν κληρονομικῶς· ἐπὶ πολὺ δὲ ὑπῆρχον συγχρόνως φέουδα προσωρινὰ, ἰσόβια καὶ κληρονομικά. Καὶ εἰς μὲν τὴν Γαλλίαν, ἕνεκα τῆς ἐπιρόβου γενομένης εἰς τοὺς βασιλεῖς ἰσχύος τῶν κληρονομικῶν τιμάρια ἐχόντων, ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατηργήθησαν τὰ προνόμια τῶν χωροδεσποτῶν καὶ ἡ βασιλεία ἔλαβε τὴν προσηκούσαν αὐτῇ ἐξουσίαν· εἰς δὲ τὴν Γερμανίαν δὲν ἴσχυσαν οἱ αὐτοκράτορες νὰ καταπολεμήσωσι καὶ καταβάλωσι τοὺς μεγάλους ὑποτελεῖς των, καὶ ἐντεῦθεν ἐγένεον ἐκεῖ πολλὰ μικρὰ ἀνεξάρτητα κράτη, τῶν ὁποίων πολλὰ ὑφίστανται καὶ μέχρι τῆς σήμερον, τινὰ δὲ τούτων προσητήθησαν εἰς τὸ βασιλείον τῆς Πρωσίας πρὸ ὀλίγων ἐτῶν.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

ΝΕΑ ΙΣΤΟΡΙΑ.

(1500 μ. Χ.—1821).

§ 75. Θρησκευτική μεταρρύθμισις ἐν τῇ Δύσει.

Ἡ ἀπροκάλυπτος πώλησις τῶν συγχωροχαρτίων ὑπὸ τοῦ Πάπα Λέοντος τοῦ δεκάτου διήγειρε (1517 μ. Χ.) τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ Μαρτίνου Λουθήρου μοναχοῦ καὶ καθηγητοῦ ἐν Βιττεμβέργῃ τῆς Σαξωνίας. Παρορμηθεὶς δὲ ἐκ τῆς ἀποδιδομένης εἰς ταῦτα προσοχῆς οὐ μόνον ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχόντων, προέβη εἰς φανεράν ἐξέλεγχσιν τῶν δογμάτων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, καὶ οὕτω συνετάραξε τὰς βάσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δύναμις αὐτῆς ἐστηρίζοντο. Συγκληθεὶς διαίτης ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Καρόλου πέμπτου ἐν Οὐρματίῳ, ἐπαρουσιάσθη ὁ Λούθηρος ὑπὸ ἐγγύησιν τοῦ Καρόλου αὐτοῦ καὶ ὡμίλησεν ἀφόβως περὶ τῶν δογμάτων του· διὰ τοῦτο ὅμως ἀφωρίσθη καὶ καταδικάσθη εἰς περιορισμὸν τὸ 1520 μ. Χ. ἀλλὰ διετώθη ἐκ τῶν συνεπειῶν τούτου διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας, ἀσπαζομένου τὰς ἰδέας αὐτοῦ. Πρὸς ἐπίτευξιν δὲ καὶ πρόοδον τοῦ δυσκόλου αὐτοῦ ἔργου, ὁ Λούθηρος εἶχε τὴν σύμπραξιν πεπαιδευμένων ἀνδρῶν ὡς οἶον τοῦ Σουίγγλιου, τοῦ Μελάγχθονος, τοῦ Καρολοσταδίου καὶ ἄλλων. Μεγίστη ὑπῆρχε πιθανότης, ὅτι ὁ παπισμὸς ἤθελε καταστραφῆ, τοῦλάχιστον εἰς τὰ βόρεια μέρη τῆς Εὐρώπης, ἐὰν μὴ ἀντίτατο ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ Ε΄, ὅστις ἦτο καὶ βασιλεὺς τῆς Ἰσπανίας.

Ἀποθανόντος τοῦ Φρειδερίκου, ἐκλέκτορος τῆς Σαξωνίας, διεδέχθη αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς του Ἰωάννης, κατὰ δικταγὴν τοῦ ὁποίου ὁ Λούθηρος καὶ ὁ Μελάγχθων συνέταξαν διατάξεις περὶ τῶν τύπων τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως καὶ τῆς λατρείας· αὗται δὲ δεικνύθησαν ὡς ἰσχύουσαι καθ' ὅλον τὸ Σαξωνικὸν Κράτος. Τὸ παράδειγμα τοῦτο ἠκολούθησαν ὅσοι τῶν ἡγεμόνων καὶ τῶν κρατῶν τῆς Γερμανίας δὲν ἀπεδέχοντο τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν τοῦ Πάπα. Ἐπειδὴ δὲ εἰς δίκαιαν, γενομένην ἐν Σπείρα, ἐπετράπη μὲν νὰ φρονῶσι τὰ τῆς θρησκείας των ἀκωλύτως οἱ λουθηρανίζοντες, ἀλλὰ τοῖς ἀπηγορεύθη νὰ μεταβάλωσι τὴν λειτουργίαν καὶ νὰ προσηλυτιζῶσιν ἄλλους εἰς τὸ δόγμα των, ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας καὶ ἄλλοι ὁμοδόξοί του λουθηρανοὶ διεμαρτυρήθησαν κατὰ τῆς περιοριστικῆς ταύτης ἀποφάσεως, καὶ διὰ τοῦτο ὠνομάσθησαν ἔκτοτε οὗτοι Διαμαρτυρούμενοι.

§. 76. 'Ισπανία. Κάρολος Ε'. Φίλιππος Β'.
Πορτογαλία.

Κυριεύσαντες (§ 58) οί 'Αραβες τὴν 'Ισπανίαν (747 μ. Χ.) περιώρι-
σαν τοὺς ἑως τότε ταύτην ἐξουσιάζοντας Γάθους εἰς τὴν 'Αστουρίαν,
δρεινὴν εἰς τὸ βόρειον τῆς χερσονήσου ταύτης χώραν. Κατισχύσαντες
δλίγον κατ' δλίγον οἱ ἀπόγονοι τούτων ἕνεκα τῆς διαιρέσεως τῶν 'Αράβων
ἐκυρίευσαν τόπους τινὰς αὐτῶν καὶ ἵδρυσαν μικρὰ βασίλεια ἴδια. Διὰ
τοῦ γάμου δὲ Φερδινάνδου βασιλέως τῆς 'Αρχαῶνος μὲ τὴν 'Ισαβέλλαν,
κληρονόμον τοῦ βασιλείου τῆς Καστίλιαι, ἠνώθησαν τὸ 1474 εἰς ἓν τὰ
μικρὰ ταῦτα βασίλεια. Συζευθεῖσης δὲ τῆς μονογενοῦς θυγατρὸς τοῦ
Φερδινάνδου 'Ιωάννας μὲ τὸν Φίλιππον υἱὸν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερ-
μανίας Μαξιμιλιανοῦ Α'. περιῆλθεν ὁ θρόνος τῆς 'Ισπανίας εἰς τὸν ἐκ τοῦ
γάμου τούτου γεννηθέντα υἱὸν Κάρολον, ἀναγορευθέντα βασιλέα αὐτῆς
τὸ 1516. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ πάππου τοῦ Μαξιμιλιανοῦ, ἐξελέ-
χθη ὁ αὐτὸς καὶ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας (1519), προτιμηθεὶς Φραγ-
κίσκου τοῦ Α'. τῆς Γαλλίας, ἀντιποιουμένου καὶ τὸ αὐτοκρατορικὸν τῆς
Γερμανίας στέμμα. Κατέστη οὕτως ὁ Κάρολος βασιλεὺς τῶν Κάτω χω-
ρῶν (αἱ ὁποῖαι εἶχον περιέλθει εἰς τὸν οἶκον τῆς Αὐστρίας ἐκ κληρονο-
μίας), τῆς 'Ισπανίας, τῶν δύο Σικελιῶν καὶ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας,
ἔτι δὲ κύριος ἐκτεταμένων ἐν 'Αμερικῇ κτήσεων. Ἐπειδὴ δὲ ἀνεφύη ἄ-
σπονδον μῖσος μεταξὺ τούτου καὶ τοῦ ἀποτυχόντος Φραγκίσκου τοῦ Α'.
τῆς Γαλλίας, ἐξετράπησαν εἰς πολέμους φορικτοὺς πρὸς ἀλλήλους. Βίς
τὸν πρῶτον τῶν πολέμων τούτων ὁ Κάρολος ἠχημαλώτισε (1525) κατὰ
τὴν ἐν Παβίᾳ μάχην Φραγκίσκον τὸν Α', ἀπήγαγεν αὐτὸν θριαμβευτικῶς
εἰς Μαδρίτην, ὅπου τὸν ὑπεχρέωσε καὶ ὑπέγραψεν ἐπιβλαβῆ διὰ τὴν
Γαλλίαν συνθήκην.

Μακρὸς καὶ πεισματικὸς πόλεμος μεταξὺ τῶν ἀντιπάλων μοναρχῶν
τῆς Γερμανίας ἔ τῆς Γαλλίας ἐπανελήφθη. Ὁ μὲν πρῶτος ὀδηγῶν 50,000
στρατοῦ εἰσέβαλεν εἰς τὰς μεσημβρινὰς ἐπαρχίας τῆς Γαλλίας, ἐν ᾧ δύο
ἄλλοι ἰσχυροὶ στρατοὶ τοῦ εἰσέβαλον εἰς τὴν Πικαρδίαν ἔ τὴν Καμπανίαν.
Ὁ δὲ Φραγκίσκος Α'. τῆς Γαλλίας ἠρήμωσε τὴν χώραν ἵνα μὴ εὖρη τίποτε
ὀ ἐχθρὸς του, ὅστις ἤθελε διαθεῖ ἐκεῖθεν, καὶ ὠχύρωσε τὰς πόλεις αὐτοῦ·
ἐκ τούτου, μετὰ παρέλευσιν μηνῶν τινῶν, ἀσθένεια καὶ λιμὸς τοσοῦτον
κατέθλιψαν τὸν στρατὸν τοῦ αὐτοκράτορος, ὥστε εὐχαριστεῖτο ἤδη νὰ ὑ-
ποχωρήσῃ, καὶ ἐγένετο ἀνακωχὴ ἐν Νικαίᾳ, μεσιτεία τοῦ Πάπα (1534).
Μετὰ τὸν τρίτον μεταξὺ των πόλεμον, μεθ' ὃν ὁ Φραγκίσκος συνεμά-
χησε καὶ μὲ τοὺς Τούρκους, ἵνα τὸν βοηθήσωσι, συνωμολόγησαν τῷ 1544
ἐν Κρεσπετιακῇ εἰρήνην.

Ἡ ἐπιθυμία Καρόλου τοῦ Ε'. νὰ ταπεινώσῃ τοὺς διαμαρτυρομένους
ἡγεμόνας καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν δύναμίν του ἐξηκολούθει νὰ φανερωθῇ
ταὶ ἐκάστοτε. Ὅτε δὲ ἀπηλλάγη τῶν ἐμφυλίων πολέμων, εἰσέβαλεν ἐκ
νέου εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπὶ Ἑρρίκου Β', ἀεκόχου τοῦ Φραγκίσκου, ἀλλ'

ἡ γενναία ἀντίστασις τοῦ Δουκὸς τῆς Γαλιζίας ἠνάγκασεν αὐτὸν νὰ ἄρῃ τὴν πολιορκίαν τῶν Μετῶν ἀφ' οὗ ἀπώλεσε 30,000 ἀνδρῶν. Ἐν Γερμανίᾳ δὲ ἡ θρησκευτικὴ εἰρήνη ἐπὶ τέλους ἐπεραιώθη. Ἐν τῷ χρόνῳ δὲ τῆς συνθηκολογίας ταύτης ὁ Κάρολος μεγάλως κατέπληξε πᾶσαν τὴν Εὐρώπην, παραιτηθεὶς τῆς μοναρχίας καὶ ἀποχωρήσας, ἵνα διανύσῃ τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου αὐτοῦ εἰς τὴν μονὴν τοῦ ἁγίου Ἰούστου ἐν Ἰσπανίᾳ, ἔνθα καὶ ἐπέθανε μετὰ τρία ἔτη ἐν ἡλικίᾳ 58 ἐτῶν, 1558 μ. Χ.

Τὸν Κάρολον διεδέχθη μὲν τὴν Γερμανίαν, παραιτηθέντα τῆς αὐτοκρατορίας τὸ 1556, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Φερδινάνδος, εἰς δὲ τὴν Ὀλλανδίαν, τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὰς αὐτῆς κτήσεις ὁ υἱὸς τοῦ Φιλίππου ὁ Β'. Οὐδέποτε μονάρχης ὡς ὁ Φίλιππος οὗτος ἀνέβη θρόνον ὑπὸ μεγαλείτερα ὠφελήματα. Τὰ ἰσπανικὰ ὄπλα ἦσαν πανταχοῦ ἐπιτυχῆ καὶ τὰ πολέμια ἔθνη ὁμοθυμαδὸν ἐπεθύμουν ἀνάπαυσιν μετὰ τοσοῦτους συνεχῶς καταστρεπτικούς πολέμους· ἡ εἰρήνη λοιπὸν ἀνεγώθη μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἰσπανίας, συμπεριλαβοῦσα ἀμφοτέρων τοὺς συμμάχους, πάντα σχεδὸν τὰ ἄλλα τῆς Εὐρώπης κράτη.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἀγγλία ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἑλισάβετ ἐβοήθησε τοὺς Ὀλλανδοὺς, ἀποστατήσαντας ἀπὸ τῆς ἰσπανικῆς κυριαρχίας ἔνεκα τῆς σκληρότητος τοῦ Φιλίππου, ἐξώπλισεν οὗτος τρομερὸν στόλον, τὸν ὁποῖον ὠνόμασεν ἀκαταμάχητον, καὶ ἐξαπέστειλεν αὐτὸν κατὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ὀλλανδίας, ἐλπίζων νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἀγγλίαν καὶ καταστρέψῃ οὕτω καὶ τὴν ἐστίαν τῆς θρησκείας τῶν διαμαρτυρομένων. Ὁ μέγιστος οὗτος στόλος, συνιστάμενος ἐξ 135 πλοίων, φερόντων 50,000 ἀνδρῶν πρὸς ἀπόβασιν εἰς Ἀγγλίαν, διασκορπισθεὶς καὶ κατασυντριβθεὶς ὁ πλεῖστος ἐκ δεινῆς τρικυμίας κατενικήθη ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας (1588). Συνέπειε δὲ τοῦτο μεγάλως εἰς τὴν πρόοδον τῆς αἰρέσεως τῶν διαμαρτυρομένων καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην καὶ κατέστρεψε τὴν μεγίστην ἐπιβροχήν, τὴν ὁποίαν ἀπέκτησεν ἡ Ἰσπανία ἐπὶ τῶν γειτόνων αὐτῆς, καὶ ἔκτοτε ἔταπεινώθη τὸ ἰσχυρὸν καὶ ὑπερήφανον τοῦτο κράτος.

§ 77. Γαλλία σφαγὴ τῶν Οὐγενότων.

Ἑρρίκος Δ'. κλπ.

Ἐν Γαλλίᾳ οἱ διαμαρτυρόμενοι ἔκαμον μεγάλας προόδους. Πόδες αὐτοῦς, ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ καλουμένους ἐμπαικτικῶς Οὐγενότους (δηλ. νυκτερινὰ φαντάσματα, διότι ἐκ φόβου ἐπέλουν νύκτα τὰ τῆς θρησκείας τῶν), δυσμενέστατα διέκειντο αἱ αὐλαὶ τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Γαλλίας, αἵτινες συνηνώθησαν ἤδη εἰς ἱερὰν συμμαχίαν· ἐκ τούτου δὲ ἀδιαλλάκτος ἐμφύλιος πόλεμος ἐλυμαίνεται ἐπὶ τινα ἔτη πολλὰς ἐν Γαλλίᾳ ἐπαρχίας. Ὁ δούξ τῆς Ἀνδεγαυίας ὠδήγει τοὺς καθολικοὺς· οἱ δὲ διαμαρτυρόμενοι ὠδήγουντο ὑπὸ τοῦ Κολίν καὶ τοῦ πρίγκιπος Κονδέας.

Ἡ αὐλὴ τῶν Παρισίων ἀπεφάσισεν ἤδη δια δόλου νὰ ἐξαλωθεύσῃ τοὺς Οὐγενότους. Γενομένης περὶ τὴν 24 Ἰουλίου, ἡς ἐν ἑκτῇ ἡμέρᾳ καὶ

ώρα, κατὰ συνεννόησιν μὲ τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καθολικοὺς, τὴν 9 μ. μ. ὥραν τῆς παραμονῆς τοῦ ἁγίου Βαρθολομαίου, (1572 μ. Χ.) ὅτε ἦσαν προσκεκλημένοι εἰς Παρισίους οἱ ἐπισημότεροι τῶν Οὐγενόττων εἰς ἀυλικὸν γάμον, δοθέντος σημείου, οἱ καθολικοὶ ἐπέπεσαν κατὰ τῶν διαμαρτυρομένων ἀπροσδοκῆτως καὶ κατέσφαξαν ἐν Παρισίοις καὶ ταῖς ἐπαρχίαις περὶ τὰς 70,000 ἐξ αὐτῶν.

Ἡ εἰδικὴ δὲ τῆς σατανικῆς ταύτης πράξεως, διὰ τῆς ὁποίας 70,000 ἀνθρώπων ἔτυχον προδοτικοῦ θανάτου, ἠκούσθη ἐν Ῥώμῃ καὶ Ἰσπανίᾳ μετ' ἐνθουσιασμοῦ, καὶ πάνδημοι εὐχαριστιαὶ ἔγειναν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν διὰ συμβάν, τὸ ὁποῖον ὑπετέθη, ὅτι ἤθελε τείνει εἰς ἐξολόθρευσιν τῆς ἐκτεταμένης καὶ φοβερᾶς αἰρέσεως τῶν διαμαρτυρομένων.

Κάρολον τὸν Θ' τῆς Γαλλίας, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ εἰρημένη μισθονία τῶν Καλθινιστῶν, διεδέχθη, ἀποθανόντα τὸ 1575, Ἐρρίκος ὁ Γ', ὅστις ἔνεκα τῆς διαγωγῆς του περιεφρονήθη καὶ παρ' αὐτῶν τῶν ὀπαδῶν του ἔδολοφονήθη δὲ ἐν ἁγίῳ Κλαυδίῳ ὑπὸ τινος μοναχοῦ καὶ ἐξηλείφθη οὕτως ἢ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Βαλεσίας βασιλικῆς γενεᾶς.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ πρῶτος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βουρβῶνων τῆς γενεᾶς τῶν Καπετῶν Ἐρρίκος ὁ Δ' (1589), ὀνομασθεὶς βασιλεὺς τῆς Γαλλίας καὶ Ναβάρρας. Ἰνα δὲ καθησυχᾷ τὴν κατ' αὐτοῦ ἔνοπλον ἀντίπραξιν καὶ τὸ μῖσος τῶν καθολικῶν, ἤρνήθη τῷ 1593 τὰ δόγματα τῶν διαμαρτυρομένων, τὰ ὁποῖα ἐπρέσβευεν, ἀλλὰ διὰ θεσπίσματος, ἐν Νάντη ἐκδοθέντος, ἐξήσφαλισε τὴν θρησκευτικὴν ἐλευθερίαν τῶν διαμαρτυρομένων καὶ παρεχώρησεν εἰς αὐτοὺς ὄχυρά φρούρια διὰ πάντα ἐνδεχόμενον κίνδυνον.

Ἐσυχάζων οὕτως, εἰσῆγαγε τάξιν εἰς τὰ οἰκονομικὰ τοῦ βασιλείου του, βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ἀξίου ὑπουργοῦ του Σουλῦ, ἠλάττωσε τοὺς φόρους, ἐνεψύχασε τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ ἠσχολεῖτο διὰ τῶν μεσιτειῶν του νὰ εἰρηνοποιήσῃ τοὺς ἐρίζοντας ἄλλους ἡγεμόνας, νὰ φέρῃ ἰσορροπίαν εἰς τὰς δυνάμεις τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ ταπεινώσῃ τὸν ὑπερήφανον οἶκον τῆς Αὐστρίας, τοῦ ὁποίου οἱ γόνοι ἐβασίλευον ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ Γερμανίᾳ. Ἀλλ' ἐν τῷ μεσῷ τῶν εἰρηναίων τούτων ἐπιχειρήσεών του ἔδολοφονήθη ὑπὸ τινος μοναχοῦ ὀνόματι Ῥαβαϊλλάκου ἐν Παρισίῳ τὸ 1610.

Ὁ τούτου διάδοχος Λουδοβίκος ὁ Γ' καὶ ὁ ὑπουργὸς αὐτοῦ Ῥιχελιὺς κατέθλιψαν μὲν τοὺς ἐν Γαλλίᾳ διαμαρτυρομένους, ἀλλὰ ἐβοήθησαν τοὺς ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου (§ 78) μὲ χρήματα καὶ στρατὸν, διὰ νὰ ἐξασθενήσωσι τὴν ἰσπανοαυστριακὴν δύναμιν.

Λουδοβίκος ὁ Δ' ἦτο υἱὸς Λουδοβίκου τοῦ Γ' καὶ ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1643 μέχρι τοῦ 1715. Ἦτο δὲ εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν τῆς δυνάμεώς του κατὰ τὸ 1715 καὶ μολοντι κατὰ τὸ 1688 πᾶν γειτονεῖον εἰς τὴν Γαλλίαν κράτος ἠνώθη μετὰ τῆς Ἀγγλίας κατ' αὐτοῦ, ἔμεινεν ὅμως νικηφόρος, καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1697 συνωμολόγησεν εἰρήνην ἐπὶ ὅροις τοὺς ὁποίους ἐπέβαλεν ὁ ἴδιος. Κατὰ δὲ τὸ 1701 ἤρχισεν ὁ καλοῦμενος πόλεμος τῆς Ἰσπανικῆς, διουδοχῆς· διότι θανόντος ἀκλήρου τοῦ

Βασιλέως τῆς Ἰσπανίας Καρόλου τοῦ Β'. ὁ Λουδοβίκος ἤθελε, λόγω κληρονομικῶ, τὸν ἔγγονόν του Φίλιππον τῆς Ἀνδεγαυίας βασιλεῖα τῆς Ἰσπανίας ἀντὶ Καρόλου τῆς Αὐστρίας· κατῴρθωσε δὲ μετὰ δωδεκαετῆ πόλεμον (1701—1713), εἰς ὃν πολλάκις ἠττήθησαν οἱ Γάλλοι ὑπὸ τῶν Αὐστριακῶν, νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην ἐπὶ μᾶλλον ὠφελίμοις πρὸς αὐτὸν ὄροις, καὶ ὁ ἔγγονός του ἔλαβε τὸ στέμμα τῆς Ἰσπανίας.

Ὁ Λουδοβίκος οὗτος ἀπέθανε τὸ 1715, ἑβδομήκοντα καὶ δύο ἔτη βασιλεύσας, ἀφῆκε δὲ τὸ δημόσιον ταμεῖον κατάχρεον. Κατὰ τὸ 1685 κατέλυσε τὸ ὑπὲρ τῶν διαμαρτυρομένων θέσπισμα τῆς Νάντης Ἐρρίκου τοῦ Δ'. καὶ οἱ διαμαρτυρούμενοι ἠναγκάσθησαν οἱ μὲν διὰ μέτρων πολλῶν σφόδρα σκληρῶν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν καθολικὴν θρησκείαν, οἱ δὲ, καὶ μάλιστα οἱ νοημονέστεροι καὶ οἱ ἀξιώτεροι τῶν ὑπηκόων του, νὰ μεταναστεύσωσι καὶ νὰ ἐνωθῶσι μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς Γαλλίας καὶ φέρωσι μεθ' ἑαυτῶν τὰς τέχνας καὶ τὴν βιομηχανίαν τῆς πατρίδος των. Μ' ὅλα ταῦτα ἡ βασιλεία τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ'. θεωρεῖται ὡς λαμπρὰ, ἔνεκα τῆς ἐνθαρρύνσεως τοῦ ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας καὶ διὰ τὴν προστασίαν τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Ἄν καὶ πολλὰ εἶναι τὰ δυστυχήματα, ὧν ὁ Λουδοβίκος ἐγένειεν αἰτίας, παραβαλλόμενος ὅμως πρὸς τὰ ἦθη τῆς ἐποχῆς του δὲν ἦτο διόλου κακός. Ἡ καρδιά του ἠγάπα τὸ μεγαλεῖον, καὶ ὄχι μόνον ἐπεθύμει μεγάλην, ἀλλὰ καὶ λαμπρὰν βασιλείαν· ταχέως δὲ περιστοιχίσθη ὑπὸ κολάκων, ἀλλὰ δὲν δυσηρεστεῖτο πρὸς τοὺς ἀντιλέγοντας καὶ ἐκθέτοντας εἰς αὐτὸν ἀπλὴν καὶ καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν.

§ 78. Τριακονταετῆς πόλεμος.

Οἱ καθολικοὶ καὶ οἱ διαμαρτυρούμενοι ἐν Γερμανίᾳ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔσθονοντο μεταξύ των. Ἐπειδὴ δὲ συνεμάχησαν τὸ 1608 οἱ ἐν Γερμανίᾳ διαμαρτυρούμενοι ἡγεμόνες κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τῶν καθολικῶν ἡγεμόνων, ἐκ τούτου προήλθε πόλεμος διαρκέσας τριακονταετῆ. Ἐν Βοημίᾳ ἡ θρησκεία τῶν διαμαρτυρομένων, διαδιδομένη ὁσημέραι καὶ εἰς αὐτὰ τὰ κράτη τῆς Αὐστρίας, ἐπέτυχεν ἐλευθεριῶν καὶ προνομίων διὰ διατάγματος, ὅπερ βίασθεις ἐξέδωκε Ῥοδόλφος ὁ Β'. τὸ 1609. Δυνάμει τούτου αἱ πόλεις καὶ οἱ εὐγενεῖς ἠδύναντο νὰ οἰκοδομῶσιν ἐκκλησίας καὶ σχολεῖα. Ὅθεν ἐν τῶν πολυχίῳ Κλοστερκάμβη καὶ ἐν Βρωνοῖ οἱ διαμαρτυρούμενοι ἐκτίσαν ἐκκλησίας Ὅτε δὲ ἐγένειεν αὐτοκράτωρ ὁ Μαθθίας (1612) διέταξεν ἡ μὲν ἐκκλησία τῆς Κλοστερκάμβης νὰ κρημισθῇ, ἡ δὲ τῆς Βρωνοῦς νὰ κλεισθῇ. Ὅτε δὲ οἱ διαμαρτυρούμενοι παρεπονέθησαν διὰ τὰ γινόμενα εἰς τὸν Μαθθίαν, αὐτὸς ἀπήντησεν εἰς αὐτοὺς ἀπειλητικῶς. Διεδόθη, ὅτι ἡ τοιαύτη ἀπάντησις συνετέθη ἐν Πράγᾳ, καὶ ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἐγνώριζε τούτο. Ὅθεν τὴν 23 Μαΐου, ὅτε τὸ αὐτοκρατορικὸν συμβούλιον συνήθροίσθη εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Πράγας, ἀπεσταλμένοι ἐκ τῶν κρατῶν τῶν διαμαρτυρομένων συνήθροίσθησαν εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ συμβουλίου ὀπλισμένοι καὶ ἠρώτων ἕάν τις τῶν συμβούλων μετέσχε τῆς συντάξεως τοῦ

διατάγματος. Δύο δὲ τῶν συμβούλων, μισκτοὶ ἤδη εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους, ἀποκριθέντες ἀποτόμως εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους, ἐρρίφθησαν παρ' αὐτῶν ἐκ τοῦ παραθύρου εἰς τὴν ξηρὰν τάφρον τῆς ἀκροπόλεως, ἀλλ' ἐσώθησαν σχεδὸν ἀβλαβεῖς. Οἱ διαμαρτυρούμενοι τότε ἔλαβον τὰ ὄπλα, ἀρχηγούντος τοῦ κόμητος τοῦ Θόρου. Ἡ συμμαχία αὕτη ἀπέστειλεν ἐπικουρικὸν σῶμα εἰς Βοημίαν, ὀδηγούμενον ὑπὸ τοῦ γενναίου Ἑρνέστου, κόμητος τῆς Μανσφέλδης· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ διέταξε τὸν στρατὸν αὐτοῦ νὰ εἰσβάλῃ εἰς Βοημίαν. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῶν παραχῶν τούτων ὁ Μαθθίας ἀπέθανε (1619) καὶ διεδέχθη αὐτὸν ὁ Φερδινάνδος Β'.

Οἱ Βοημοὶ, γνωρίζοντες τὴν πρὸς τοὺς διαμαρτυρομένους δυσμένειαν τοῦ Φερδινάνδου, ἐκήρυξαν αὐτὸν ἔκπτωτον τῶν ἐπὶ τοῦ βοημικοῦ στέμματος δικαιωμάτων, καὶ ἐξέλεξαν ἡγεμόνα τῶν τὸν παλατινὸν Φρειδερίκον τὸν Ε'. Τὸ προσεχὲς ἔτος πλησίον τῆς Πράγας μεγάλη νίκη τῶν στρατευμάτων τῆς τῶν καθολικῶν συμμαχίας καὶ ἡ ἐκ τούτου φυγὴ τοῦ βασιλέως Φρειδερίκου διέλυσε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Βοημῶν καὶ ὑπετάγησαν πάλιν οὗτοι εἰς τὴν Αὐστροίαν.

Ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο ἤδη ἰσχυρότερος παρά ποτε, τὰ δὲ συμφέροντο τῶν διαμαρτυρομένων ἐκυνδύνενον τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Ἀπόδειξις τούτου ἦτο τὸ διάταγμα τῆς ἐπικνωρθώσεως τοῦ 1629, διὰ τοῦ ὁποίου οἱ διαμαρτυρούμενοι ὤφειλον νὰ παραχωρήσωσι πάντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ κτήματα, τὰ ὁποῖα εἶχον ἀποκτήσει ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς εἰρήνης τοῦ 1555. Ἐν τῇ κρίσιμῳ ταύτῃ περιστάσει ἐφάνη βοηθὸς ὁ τῆς Σουηδίας βασιλεὺς Γουσταῦος Ἀδόλφος, τοῦ ὁποίου τὴν ἐπικουρίαν ἐπεκαλέσθησαν οἱ Λουθηρανοὶ τὸ 1628, ὅτε ἐπολιορκεῖτο ἡ Στρανσούλδη ὑπὸ τοῦ ἐξ 100,000 ἀνδρῶν στρατοῦ τοῦ περιδοῦτου στρατηγοῦ τῆς Αὐστρίας Βοημοῦ Οὐαλλενσταῖνου. Σφόδρα δὲ ζηλωτῆς τῆς θρησκείας αὐτοῦ ὁ εἰρημένος βασιλεὺς τῆς Σουηδίας καὶ ἡρεθισμένος ἕνεκα πολλῶν ἀδικιῶν, τὰς ὁποίας ἔκαμεν εἰς αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ, ἀπεβιβάσθη εἰς Πομερανίαν τὴν 24 Ἰουλίου 1630, φέρων στρατὸν ἐκ 30,000 ἀνδρῶν· καὶ ἐδίωξε μὲν τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα, ὅπου καὶ ἂν ἐνεφανίσθησαν, δὲν ἠδυνήθη ὅμως νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἄλωσιν καὶ τὴν καταστροφὴν τοῦ Μαγδεμβούργου ὑπὸ τοῦ βαυαροῦ στρατηγοῦ Τίλλου τοῦ 1631, ἀλλ' αὐξήσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ διὰ συμμαχίας μετὰ τῆς Γαλλίας καὶ τινῶν ἡγεμόνων τῆς Γερμανίας, οἷον τοῦ Βρανδεμβούργου καὶ τῆς Σαξωνίας, καὶ καταστρέψας τὸν στρατὸν τοῦ Τίλλου ἐν τῇ μάχῃ τῆς Λειψίας (7 Σεπτεμβρίου 1631), ὑπέβαλε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τοὺς συμμάχους αὐτοῦ εἰς ἔσχατην στενοχωρίαν διὰ τῶν ὀρηκτικῶν τῶν συμμάχων ἐν Οὐεστφαλκῶν τῶν στρατηγῶν αὐτοῦ καὶ τῆς βοήθειάς τῶν Σαξῶνων εἰς τὴν Βοημίαν καὶ Κάτω Σαξωνίαν καὶ διὰ τῆς εἰσβολῆς τῶν Σαξῶνων εἰς τὴν Βοημίαν. Ὁ Γουσταῦος ἠλευθέρωσε τοὺς διαμαρτυρομένους ἐν τῇ Φραγκωνίᾳ ἀπὸ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ στρατοῦ, ἐκურύισε τὴν Μογουντίαν, ἐγένετο κύριος τοῦ Παλατινάτου καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Βαυαρίαν. Ταῦτο-ν χρόνον δὲ ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας κατέλαβε τὴν Πράγαν, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ ἐφασθήθη, μήπως καὶ αὕτη ἡ Βιέννη ἦθελε πολιορκηθῆ. Ὁ Τίλ-

λυς ἀπέθανεν ἐν τοσοῦτῳ ἐν Βαυαρίᾳ.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων τῶν διαμαρτυρομένων ἐν Γερμανίᾳ. Ἄλλ' ὅτε ὁ Οὐάλλενσταϊνός (ὁ ὁποῖος κατ' ἐπίμονον αἵτησιν τῆς ἐν Ῥατισδόνη γενομένης διαίτης εἶχεν ἀπολυθῆ διὰ τὰς βιαιοπραγίας καὶ τὰς λεηλασίας του), διωρίσθη πάλιν ἀρχιστράτηγος τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων, ὁ Γουσταῦος ἠναγκάσθη νὰ ἀπέλθῃ τῆς Βαυαρίας. Γενομένης δὲ φονικῆς μάχης ἐν Λυκένῃ τῆς Σαξωνίας (Νεβρίου 6, 1642), ὁ Γουσταῦος ἐνίκησε μὲν, ἀλλ' ἐθανατώθη. Ὁ θάνατος δὲ τούτου ἤθελε προξενήσει μέγιστα δυστυχήματα εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους, ἐὰν ὁ ἀρχιγραμματεὺς αὐτοῦ Ὁξενστιέρνης διὰ τῶν ἐμπειρῶν αὐτοῦ διαπραγματεύσεων δὲν κατώρθωνε τὴν συμμαχίαν τῶν Γερμανῶν ἡγεμόνων, ἐν τῷ χρόνῳ ὁ γενναῖος δούξ Βερνάρδος τῆς Οὐϊμάρης καὶ ὁ Γουσταῦος Ὀρνος ἀνεδείκνυσαν τὰ συνδικὰ στρατεύματα νικηφόρα ἀνὰ πᾶσαν σχεδὸν τὴν Γερμανίαν. Ὅχι ὀλίγον πρὸς τούτοις συνετέλεσε καὶ ἡ ὑποπτος διαγωγὴ τοῦ Οὐάλλενσταϊνου, ὁ ὁποῖος ἀποσυρθεὶς εἰς Βοημίαν τὸ 1634, κατηγορήθη ἐπὶ προδοσίᾳ καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ μυστικῶν ἀπερσαλμένων τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλὰ τὰ πράγματα μετεβλήθησαν πάλιν ἔνεκα τῆς φονικῆς μάχης τῆς Νορτλιγγένης τὸ 1634. Ὁ ἐκλέκτωρ τῆς Σαξωνίας ἠνώθη καὶ αὐτὸς ἐν τῇ εἰρήνῃ τῆς Πράγας τὸ 1635 μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τῆς Σουηδίας. Ἐπειδὴ δὲ κράτη τινὰ τῆς αὐτοκρατορίας μετέσχον ταύτης τῆς εἰρήνης, οἱ Σουηδοὶ ἠναγκάσθησαν, συνδεόμενοι στενωτέρον μετὰ τῆς Γαλλίας, νὰ ζητήσωσι τὴν προστασίαν αὐτῆς διὰ τῶν ἐπιτυχιῶν δὲ τοῦ Βερνάρδου τῆς Οὐεϊμάρης ἐν τῷ ἄνω Ῥήνω καὶ τοῦ Σουηδοῦ στρατηγοῦ Βανέρου, εἰσβάλοντος τὸ 1638 εἰς τὴν Βοημίαν, ἐγειναν πάλιν φοβεροί. Ὁ Σουηδὸς στρατηγὸς Τορστενσὼν μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος διήλθε διὰ πάσης τῆς Γερμανίας, κατετρόμαξε τὴν Αὐστροίαν, ἐταπεινώσε τὸν βασιλέα τῆς Δανίας καὶ ὑπερπλήρωσε τὴν Σουηδίαν δόξης, τὴν ὁποίαν διετήρησε μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πολέμου. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βερνάρδου, δευκὸς τῆς Οὐεϊμάρης 1639, ἡ Γαλλία συμμετέσχε σπουδαίως τοῦ πολέμου τούτου· καὶ τοι δὲ κατὰ πρῶτον τὰ στρατεύματα ταύτης μικρὸν συνετέλεσαν καὶ ἐνίκηθησαν μάλιστα ἐν Αὐττλιγγένη τὸ 1648, ἐκέρδησαν ὅμως μετὰ ταῦτα λαμπρὰς νίκας κατὰ τῶν αὐτοκρατορικῶν καὶ βυβαρικῶν στρατευμάτων.

Τέλος δὲ ἡ ἄλωσις τῆς Πράγας ὑπὸ τοῦ Σουηδοῦ στρατηγοῦ Καινισμάρκου (Ἰουλίου 23, 1645), ἠνάγκασε Φερδινάνδον τὸν Γ'. (ὁ Φερδινάνδος ὁ Β' ἀπέθανε πρὶν, τὸ 1637) νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην, ἡ ὁποία ὑπεγράφη ἐν Οὐετσαλίᾳ τὴν 24 Ὀκτωβρίου 1648. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ὁ ἐκλέκτωρ τοῦ Παλατινάτου ἀποκατεστάθη πάλιν, οἱ διαμαρτυρόμενοι ἔλαβον τὴν ἄδειαν νὰ ἐξασκῶσιν ἐλευθέρως τὰ τῆς θρησκείας τῶν καὶ ὅμοια προνόμια πρὸς τὰ τῶν καθολικῶν. Κατὰ ταύτης ὅμως ὁ Πάπας διεμαρτυρήθη, ἀλλὰ ματαίως. Μέρος τῆς Πομερανίας ἐδόθη εἰς τὴν Σουηδίαν, καὶ ἡ Ἀλσάκη εἰς τὴν Γαλλίαν. Ἡ Ἑλβετία καὶ ἡ Ὀλλανδία ἐκηρύχθησαν ἀνεξάρτητοι, ὅλαι δὲ αἱ κατακτηθεῖσαι ἀπεικία παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, καὶ τὸ κράτος τοῦτο ἤδη ἔφθασεν

εις τὸν ἀνώτατον βαθμὸν, τοῦ μεγαλείου του, ἡ δὲ Γερμανία ἐξέπεσα πολὺ, διότι πλείσται πόλεις αὐτῆς κατεστράφησαν.

§ 79. Ῥωσσία.

Τὴν ἐνάτην μ. Χ. ἑκατονταετηρίδα ἡ Ῥωσσία κατοικεῖτο ὑπὸ διάφορων σκυθικῶν καὶ ταρταρικῶν φύλων καὶ ἦτο διηρημένη εἰς πολλὰ καὶ ἀνεξάρτητα κράτη, τῶν ὁποίω τὰ κυριώτερα ἦσαν τὸ Κίεβον καὶ ἡ Νοβογοροδία. Τὸ 850 ἐκ Σκανδιναυίας ἤγεμῶν τις ὀνόματι Ρούρικος ἐκυρίευσεν τὴν Νοβογοροδίαν καὶ θεωρεῖται οὗτος ὡς ὁ πρῶτος τῆς Ῥωσσίας κυριάρχης. Ἐπὶ Βλαδιμήρου τοῦ μεγάλου 980 — 1015 εἰσήχθησαν εἰς Ῥωσσίαν ἡ χριστιανικὴ ὀρθόδοξος πίστις, αἱ τέχναι, τὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὁπωσοῦν σταθερὰ κυβέρνησις. Μετὰ τὸν θάνατον τούτου διεμοίρασαν τὴν χώραν οἱ υἱοὶ του καὶ ἐπὶ ἑκατὸν σχεδὸν ἔτη ὑπέστη τὰ πάνδεινα ὑπὸ ἐμφυλίων πολέμων καὶ εἰσβολῶν τῶν γειτόνων τῆς Πολωνῶν. Τὸ 1223 εἰσβαλόντες εἰς αὐτὴν οἱ Τάρταροι, ὀδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ζίγγις-Χάν (ἴδε § 65) κατέστρεψαν τὰς πόλεις, κατέσφαξαν τοὺς κατοίκους καὶ ἐπὶ δύο ἑκατονταετηρίδας οἱ Ῥῶσοι ἡγεμόνες διετέλουν ὑποτελεῖς τῶν κατακτητῶν τούτων. Τὸ 1462 Ἰβάν (Ἰωάννης, ὁ μέγας, ὁ διὰ τὸν ἄγιον χαρακτηρὰ του ἐπονομασθεὶς Τρομερός) ἀπληλευθέρωσε τὴν Ῥωσσίαν τῆς ὑποτελείας, συνήνωσεν εἰς ἓν τὰς διαφόρους αὐτῆς ἡγεμονίας, καὶ κατέστησε προτεύουσαν τὴν Μόσχαν· μάλιστα δὲ ἤρχισε νὰ ἀποβλέπῃ καὶ εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ βυζαντινοῦ θρόνου. Ὁ ἐγγονος τούτου Ἰβάν Βασιλειάδης βασιλεύσας τὸ 1533, ἔλαβε πρῶτος τὸ ὄνομα Κζάρος (Καῖσαρ), κατέστειλε τὰς τῶν Ταρτάρων ἐπιδρομὰς καὶ συνέστησε τὸ στρατιωτικὸν τάγμα τῶν στερλιτῶν (τοξοτῶν) καὶ διὰ τῆς κατακτήσεως τῆς Σιβηρίας ὑπερεδιπλασίασεν τὴν ἔκτασιν τοῦ βασιλείου.

Τὸ 1613 ἀναγορευθέντος ὑπὸ σύμπαντος τοῦ λαοῦ Κζάρου Μιχαὴλ τοῦ Ῥωμανῶφ, τὸ γένος ἔλκοντος ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ Ρούρικο, ἡ Ῥωσσία ἤρχισε νὰ μεγαλύνηται καὶ σπουδαία νὰ καθίσταται πλέον ἐν ταῖς μοναρχίαις τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου. Καὶ ἀπέβαλε μὲν ὁ Κζάρος μέρη τινὰ τοῦ βασιλείου του, παρὰχωρηθέντα εἰρήνης χάριν εἰς τὰ γειτονικὰ κράτη, ἔνθεν μὲν τὴν Σουηδίαν, ἔνθεν δὲ τὴν Πολωνίαν, ἀλλ' ἔκτισε φρούρια, προσεκάλεσε ξένους ἐμπείρους εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του, προήγαγε τῆς ἐμπορίας διὰ συνθηκῶν ὠφελίμων μὲ τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἐβελτίωσε τὸ στρατιωτικὸν του. Ἀλλὰ τῆς Ῥωσσίας τὸ μεγαλεῖον ἀπέκειτο εἰς τὸν τὸ 1689 ἀναβάντα τὸν θρόνον Πέτρον τὸν Μέγαν.

Οὗτος ἦτο ὁ νεώτατος υἱὸς τοῦ Κζάρου Ἀλεξίου· δεκαεπταετῆς δὲ τὴν ἡλικίαν ἐβασίλευσε μόνος, περιορίσας εἰς μοναστήριον τὴν ἕως τότε ἐπ' ὀνόματί του βασιλεύουσαν ἀδελφὴν του Σοφίαν, παραμερίσας δὲ καὶ τὸν ἀνίκανον ἀδελφόν του Ἰβάν.

Καὶ πρῶτον ὁ μέγας τῶ ὄντι οὗτος ἡγεμὼν ὑπέβαλε τὸν ἄτακτον ἕως τότε στρατὸν του εἰς εὐρωπαϊκὴν πειθαρχίαν, εἶτα δὲ ἐκυρίευσεν

την Ἀζόφην παρὰ τῶν Τούρκων τὸ 1694. Διευθετήσας δὲ τὰ ἐσωτερικὰ τοῦ βασιλείου του μετέβη εἰς Ὀλλανδίαν, Ἀγγλίαν καὶ ἄλλας χώρας πρὸς ἀπόκτησιν γνώσεων ναυπηγικῆς καὶ ἄλλων μηχανικῶν ἐπιστημῶν καὶ παραλαβὴν τεχνιτῶν, ἵνα τὸν συνδράμωσιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν μεγάλων σχεδίων του.

Ἐπαναστατησάντων τὸ 1698 ἐν Ῥωσσίᾳ τῶν στερολιτῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπισπεύσῃ ὁ Πέτρος τὴν εἰς Ῥωσσίαν ἐπάνοδόν του· ἐλθὼν δὲ κινήρησε τὸ φοβερὸν αὐτὸ τάγμα, πλείστους ὄσους φονεύσας, καὶ ἤρχισε νὰ καταλαμβάνῃ πλησιοχώρους τοῦ βασιλείου του χώρας, αἵτινες τῷ ἐχρειάζοντο, ἵνα ἔχῃ λιμένας εἰς ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου καὶ τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ. Ἡττηθεὶς πολλάκις ὑπὸ τοῦ περιφήμου βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου τοῦ IB', καὶ μάλιστα ἐν Νάρβα (μ. X. 1700, ἐνθα 100,000 Ῥώσσων κατετροπώθησαν ὑπὸ 8,000 Σουηδῶν, δὲν ἀπεθαρῶνθη, ἀλλὰ μάλιστα ἔλεγεν, ὅτι νικῶντες ἡμᾶς οἱ Σουηδοί, θὰ μῶς διδάξωσι νὰ τοὺς νικῶμεν. Ὡφεληθεὶς δὲ ἐκ τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ εἰρημένου βασιλέως τῆς Σουηδίας εἰς τὸν πρὸς τοὺς Πολωνοὺς καὶ τοὺς Σάξωνας πόλεμον, ἐκυρίευσεν ἐκ τῶν χωρῶν αὐτοῦ τὴν Ἰγηρίαν καὶ τὴν Καρλίαν καὶ τὸ 1702 τὴν πόλιν Μαριεμβούργον· τὸ δὲ ἐπιὸν ἔτος ἔθεσε τὰ θεμέλια τῆς Πετροπόλεως, καὶ τὸ 1709 ἐνίκησε κατὰ κράτος ἐν Πουλτόβα τὸν εἰρημένον Κάρολον IB'. Οὗτος ἤδη διερρέθισε κατὰ τὸν Πέτρον τοὺς Τούρκους, οἵτινες μετ' οὐ πολὺ περικυκλώσαντες μὲ 200,000 ἐμπειροπολέμου στρατοῦ τὴν μικρὰν τοῦ Πέτρου παρεμβολήν, ἔφεραν αὐτὸν εἰς τὸν ἔσχατον κίνδυνον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐσώθη, φθειράς διὰ δωροδοκίας τοὺς ἀρχηγούς τῶν Τούρκων, κατ' εἰσήγησιν νέας τινός, ὀνόματι Αἰκατερίνης, τὴν ὁποίαν καὶ ἐνυμφεῦθη ἐπιστήμως ὕστερον· ἐσώθη δὲ οὕτω μετὰ τῶν στρατιωτῶν του ἀπολέσας ὅμως τὴν Ἀζόφην (1711). Ἀσφαλίσας δὲ τὰς ἐν τῇ Βαλτικῇ κτήσεις του, προσέλαβεν ὕστερον, θανόντος Καρόλου τοῦ IB', διὰ συνθήκης (1712) τὴν Λιβονίαν, Ἑσθονίαν, Ἰγγρίαν καὶ μέρος τῆς Φιλλανδίας. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ (1716—1717) ἀπῆλθεν ἐκ δευτέρου εἰς Εὐρώπην πρὸς τελειοποίησιν τῶν πρακτικῶν γνώσεών του· εἰσήγαγε δὲ εἰς Ῥωσσίαν εὐρωπαϊκὸν πολιτισμὸν καὶ ἀνηγορεύθη ὑπὸ τῆς συγκλήτου αὐτοκράτωρ πασῶν τῶν Ῥωσσιῶν, ὀνόμασθεὶς μέγας, ὡς καὶ τῷ ὄντι ἦτο. Ἀπέθανε δὲ τῷ 1725 ἀφ' οὗ ἤδη εἶχεν εἰσαγάγει εἰς τὸ κράτος του τὰς τέχνας τῆς εἰρήνης καὶ συστήσειεν Πετροπόλει τὴν πρωτεύουσάν του βασιλείου του Ἀκαδημίαν τῶν ἐπιστημῶν. Πρὶν δὲ ἀποθάνῃ ἔχρισεν αὐτοκράτειραν τὴν γυναῖκά του Αἰκατερίναν Α', ἥτις διετήρησε τὴν ἀκμαίαν κατάστασιν τοῦ βασιλείου μέχρι τοῦ θανάτου της, συμβάντος δύο ἔτη μετὰ τὸν τοῦ ἀνδρός της.

Ἐκ τῶν ἐξῆς αὐτοκρατόρων τῆς Ῥωσσίας περιφήμος κατεστη ἡ εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσα τὸ 1762 Αἰκατερίνα ἡ Β', ἥτις, τὰ σχέδια τοῦ μεγάλου Πέτρου ἐνεργοῦσα, προσεκτίσατο εἰς τὸ κράτος της τὴν Ταυρικὴν χερσόνησον (Κριμαίαν), τὴν μικρὰν Ταρταρίαν, τὴν Λιθουανίαν, τὴν Κουρλανδίαν, μέρος μέγα τοῦ Καυκάσου καὶ ἐν ταῖς γενομέναις διανομαῖς τῆς Πολωνίας (1772 καὶ 1795) τὸ ἥμισυ μέρος αὐτῆς.

Παῦλος ὁ υἱὸς τῆς, διαδεχθεὶς αὐτὴν τὸ 1795, ἔλαβε μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Γαλλίας συμμαχίαν, καὶ οἱ στρατοὶ αὐτοῦ ἐπροχώρησαν μέχρι Ἐλβετίας (1799). Τοῦτον δολοφονήσαντα ὑπὸ τῶν μεγιστάνων τοῦ κράτους του, διεδέχθη Ἀλέξανδρος ὁ Α΄, ὅστις, καίπερ πολεμίσας πρὸς τὸν Ναπολέοντα, καὶ ἀποτυγῶν, ὡς θέλομεν ἴδει κατωτέρω, προσεκτήσατο τὴν Φιλανδίαν, τὴν ἀνατολικὴν Βοηθίαν, τὴν τῆς Τουρκίας Βεσσαρβίαν καὶ τὴν Γεωργίαν (1815).

Ὁ τοῦτον διαδεξάμενος Νικόλαος Α΄, προσέθηκεν εἰς τὸ κράτος τοῦ τὴν Περσικὴν Ἀρμενίαν καὶ τόπους τινὰς παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Δουναβίου, συνετέλεσε δὲ τὰ μάλιστα εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν διατήρησιν τῶν ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου δικαιωμάτων τῶν ὀρθοδόξων.

§ 80. Ἑλληνας καὶ Τούρκοι (1453—1715).

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος ὑπέκυψεν ἤδη, ὡς ἴδμεν ἀνωτέρω, ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων. Ἡ ἐν τῇ ἀλωθείᾳ παρ' αὐτῶν Κωνσταντινουπόλει σφαγὴ καὶ διαρπαγὴ διήρκεσεν ἐπὶ δύο ἡμέρας, διετάχθη δὲ ἡ κατάπαυσις τῆς, ἵνα μὴ ἐρημωθῇ καθ' Ὀλοκλήριαν ἡ μητρόπολις αὕτη. Καὶ τῶν ἀπὸ τῆς σφαγῆς δὲ σωθέντων ἀπῆρέθησαν τὰ καλλίτερα κτήματα καὶ αὐτοὶ ἀπεκλείσθησαν πάντων τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων, ὑπεχρεώθησαν δὲ τοῦντεῦθεν νὰ ἐξαγοράζωσι κατ' ἔτος τὴν ὑπαρξίν των πληρώνοντες ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου ἔτους τῆς ἡλικίας χαράτσειον, δηλ. προσωπικὸν ἢ ἐπικεφάλιον φόρον· ἔπερνον δὲ οἱ ἐκπορθηταὶ καὶ τὰ νεαρὰ τέκνα τῶν χριστιανῶν, ἅτινα ἀνέτρεφον ἐν τῷ Ἰσλαμισμῷ καὶ κατέτασσον εἰς τὸ τῶν Γιανισαρίων τάγμα. Ὁ Μωάμεθ, νομίσας συμφέρον νὰ φεισθῇ τῆς θρησκείας τοῦ κατακτηθέντος λαοῦ, διέταξε νὰ προχειρισθῇ νέος πατριάρχης ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος· προχειρίσθη δὲ ὡς τοιοῦτος ὁ Γεώργιος Σχολάριος, ἐπνομασθεὶς Γεννάδιος, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πεπαιδευμένος καὶ ἐνάρετος. Ἡ ἁγία Σοφία ὅμως καὶ αἱ ὠραιότεραι ἐκκλησίαι μετεβλήθησαν εἰς τζαμιά.

Μετ' οὐ πολὺ ὁ Μωάμεθ συνεπλήρωσε τὴν κατάκτησιν τοῦ ἐπιλοιποῦ κράτους εὐχερῶς· ὁ Σκενδέρμπεης ὅμως ἔμεινεν ἀγέρωχος ἀπέναντι τοῦ τρομεροῦ κατακτητοῦ, ὡς καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως διετέλει ὢν. Ὁ Μωάμεθ ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν (1454) συνθήκην ὑποταγῆς ἐπὶ μετρίῳ φόρῳ, ἀλλ' ὁ Σκενδέρμπεης ἐπέβριψεν αὐτὴν καὶ ὀχυρώσας τὴν Κρούαν δις κατετρόπωσε τὸν ἐχθρικὸν στρατὸν· καὶ τότε μὲν ἔνεκεν ἄλλων ἀσχολιῶν δὲν ἐξεστράτευσε πάλιν κατ' αὐτοῦ ὁ Μωάμεθ, περὶ δὲ τὸ 1465 εἰσέβαλεν εἰς Ἀλβανίαν μετὰ 200,000 ἀνδρῶν καὶ ἀπέκλεισε τὴν Κρούαν, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν κατώρθωσέ τι· μόνον δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σκενδέρμπεης, συμβάντα τὸ 1467, ὑπετάχθη ἡ χώρα αὕτη εἰς τοὺς Τούρκους. Ἀπέθανε δὲ ὁ Μωάμεθ κατὰ τὸ 1481 εἰς ἡλικίαν 52 ἐτῶν. Ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Βαϊαζίτης προσνήχθη ἐπιεικέστερον πρὸς τοὺς Ἑλληνας.

Ὁ Σελίμης, βασιλεύσας ἀπὸ τὸ 1512 μέχρι τοῦ 1520, ἠθέλησε νὰ ματαθάλῃ ἀπάσας τὰς ἐκκλησίας εἰς τζαμιά καὶ νὰ ἀναγκάσῃ πάντας τοὺς

χριστιανούς να παραδεχθῶσι τὸν Ἰσλαμισμὸν ἐπὶ ποινῇ θανάτου, ἀλλ' εὐτυχῶς ὁ βεζύρης Πιρί πασάς, συμφῶνως μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς θρησκείας τῶν Ὀθωμανῶν Δζεμαλή, καὶ τοῦ τῶν ὀρθοδόξων πατριάρχου Ἱερεμίου Γ'. δι' ἐπιτηδεῖου πολιτικῆς ἔπεισαν τὸν Σουλτάνον νὰ ἀλλάξῃ γνώμην. Μετέβαλεν ὅμως ὁ Σελίμης εἰς τζαμία τοὺς καλλιτέρους ναοὺς, ἀφήσας μόνον μικροὺς τινὰς καὶ εὐτελεῖς, διατάζας νὰ μὴ ἀνεγειρῶσι πλέον ἄλλους, εἰ μὴ μόνον ἐκ ξύλων. Ἀπέθανε δὲ οὗτος, ἐν ᾧ ἠτοιμάζετο νὰ κυριεύσῃ τὴν Ῥόδον, ὑπὸ τῶν Φράγκων ἔτι κατεχομένην.

Ἰστέον δὲ, ὅτι οἱ Ἐνετοὶ κατεῖχον, ὅτε ἐκυριεύθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Κωνσταντινούπολις, τὴν Ἐπτάνησον, τὴν Ναυπλίαν, τὴν Μεθώνην καὶ τὴν Κορώνην, τὴν Πύλον, τὴν Μονεμβασίαν, τὴν Ναύπακτον, τὴν Κρήτην καὶ τὴν Εὐβοίαν, ὕστερον δὲ ἔλαβον καὶ τὴν Κύπρον· ἄλλοι δὲ Λατῖνοι εἶχον νήσους τινὰς τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τὴν Ῥόδον.

Ὁ διαδεχθεὶς τὸν Σελίμην, Σουλεϊμάνος ὁ περιφημώτατος τῶν Σουλτάνων, ἐκυριεύσε τὴν γενναίως ἀντιστάσαν Ῥόδον τὸ 1522. Εὐθύς δὲ παρεδόθησαν εἰς αὐτὸν καὶ αἱ ἀνήκουσαι εἰς αὐτὴν δικτῶ μικραὶ πέριξ αὐτῆς νῆσοι. Καταπολεμησάς δὲ ὕστερον τὴν ἐπαναστατήσαν Ἠπειρον, ἐπολιόρκησε τὴν Κέρκυραν ἣτις γενναίως ἀντέκρουσε τὰ ὀθωμανικὰ στρατεύματα· ἰδίως δὲ συνετέλεσαν εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς νήσου ταύτης οἱ Ἕλληνες αὐτῆς κάτοικοι. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Σουλτάνου ὑπετάχθη καὶ τὸ Αἰγαῖον εἰς τοὺς Ὀθωμανοὺς καὶ ἀπόλεσαν οἱ Ἐνετοὶ πάντα τὰ ἐν Πελοποννήσῳ φρούρια αὐτῶν. Οὗτος ἐκυριεύσε καὶ τὴν Μολδαυίαν καὶ τὴν Οὐγγαρίαν καὶ κατέστησε φοβερὰν τὴν τουρκικὴν δύναμιν. Ὀνομάσθη δὲ παρὰ μὲν τοῖς Τούρκοις Κανουνῆ, ἥτοι νομοθέτης, ἐπειδὴ συνηρμολόγησεν εἰς ἐν τὴν τουρκικὴν νομολογίαν (Κανουνναμὲ), παρὰ δὲ τοῖς Εὐρωπαίοις μέγας, διὰ τὰ καταρθώματά του.

Ἀποθανὼν ὁ Σουλεϊμάνος τὸ 1566 ἀφῆκε διάδοχον Σελίμην τὸν υἱὸν του, ὅστις ἐπολιόρκησε τὴν Κύπρον. Μετὰ δὲ δύο μηνῶν πολιορκίαν παρεδόθη ἡ Λευκωσία, ἔπεσαν δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Κύπρου φρούρια, ἐκτὸς τῆς Φαρμαγόστης (Ἀμμοχώστου), ἣτις δὲν παρεδόθη εἰμὴ τὸ 1571. Κατὰ τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος συνεκροτήθη καὶ μεγάλη περὶ Ναύπακτον ναυμαχία, καθ' ἣν διακόσια περίπου Ἐνετικὰ πλοῖα παρετάχθησαν κατὰ τριακοσίων ὀθωμανικῶν. Ἰωάννης ὁ ἐπιλεγόμενος Αὐστριακὸς, ναύαρχος ὢν σύμπαντος τοῦ στόλου ἐκείνου, ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν ὀθωμανικόν. Ἀλλ' οὐδὲως ὠφελήθησαν οἱ Χριστιανοὶ ἐκ τῆς λαμπρᾶς ταύτης νίκης, διότι ὀλίγον μετέπειτα κατασκευάσαντες οἱ ὀθωμανοὶ στόλον νέον, ἠνάγκασαν τοὺς Ἐνετοὺς νὰ συνθηκολογήσωσι, παραχωρήσαντες ὀριστικῶς εἰς τοὺς Τούρκους τὴν Κύπρον καὶ πληρώσαντες 300,000 φλωριῶν διὰ τὰ ἔξοδα τῆς ἐπ' αὐτὴν ἐκστρατείας.

Ἀπέθανε δὲ ὁ Σελίμης τὸ 1574, ἀφήσας διάδοχον τὸν πρωτότοκον υἱὸν του Μουράτην Γ'. Οὗτος δὲ ἐκήρυξε κατὰ τῆς Οὐγγαρίας πάλιν πόλεμον, τὸν ὁποῖον δὲν ἐπρόφθασε νὰ τελειώσῃ, ἀποθανὼν τὸ 1595.

Μωάμεθ Γ'. υἱὸς τοῦ Μουράτου, διαδεχθεὶς αὐτὸν, ἐπεχείρησε νὰ τιμωρήσῃ τὴν Βλαχίαν, ἀλλ' ἐνίκηθη κατὰ κράτος ὑπὸ τοῦ ἥρωος Μιχαήλ

ἡγεμόνος αὐτῆς. Μετὰ πολλοὺς δὲ ἄλλους ἀγῶνας καὶ ἐσωτερικὰς ταραχὰς ἀπέθανεν ὁ Μωάμεθ τὰ 1603, ἀφίς διάδοχον τὸν δεκατετρετῆ υἱόν του Ἀχμέτην Α'. ὅστις ἀνέλαβε τὰς ἡγίας τοῦ τουρκικοῦ κράτους καὶ τοὺς ἐν Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ πολέμους.

Τοῦτον δὲ διεδέχθη τὸ 1617 ὁ υἱός του Μουσταφᾶς, ὅστις καθρέθη ὡς εὐήθης ὑπὸ τῶν ἀξιοματικῶν τῆς αὐλῆς, ἀναγορευσάντων ἀντ' αὐτοῦ τὸν υἱόν του Ἀχμέτην Ὀσμάνην. Ὁ νέος Σουλτάνος, ἐκστρατεύσας κατὰ τῆς Πολωνίας, καὶ μὴ δυνήθεις νὰ καταβάλῃ τὰ πολωνικὰ στρατεύματα, ἔκαμε μετ' αὐτῆς εἰρήνην κατὰ τὸ ἔτος 1621. Ἀλλ' οἱ Γιανίτσαροι δυσαρεστηθέντες κατ' αὐτοῦ, καθήρσαν καὶ ἐφόνευσαν αὐτὸν καὶ ἀνηγόρευσαν πάλιν τὸν Μουσταφᾶν, ἀπομωραθέντα ὀλοτελῶς. Ἐπεσε δὲ οὗτος μετὰ ἐν ἔτος καὶ ἀνηγορεύθη ὁ ἐννεαετής υἱός Ἀχμέτου τοῦ Α'. Μουράτης. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς δὲ ταύτης ἤρξατο προχωροῦσα ἡ παρακμὴ τοῦ τουρκικοῦ κράτους, ἐν ᾗ συγχρόνως ἡ τύχη τῶν Ἑλλήνων, ἐνεκα τῆς φυσικῆς αὐτῶν εὐφυΐας, ἤρξατο βελτιουμένη. Ὁ νέος Σουλτάνος ἀνέβη εἰς τὸν θρόνον τὸ 1623· ἦτο δὲ, καίτοι τρυφερᾶς ἡλικίας καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπὸ κηδεμονίαν, σκληρὸς ὑπὲρ πάντας τοὺς προκατόχους του. Οἱ Γιανίτσαροι ἐν τούτοις ἐρεθισθέντες, διότι δὲν τοῖς ἐδόθησαν τὰ συνήθη ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας του δῶρα, ἐκίνησαν ταραχὰς, αἰτινες ἔπαυσαν ἀφ' οὗ ἀπεκεφαλίσθησαν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν.

Ὁ Μουράτης ἀπέθανε τὸ 1640· καὶ ἦτο μὲν σκληρὸς καὶ τρυφερός, εἰς τοὺς χριστιανούς ὅμως ἔκαμε μέγα τι καλὸν, καταργήσας τὸ ἔθιμον τοῦ ν' ἀρπάζωσιν ἐν καὶ πολλάκις δύο ἐξ ἐκάστης οἰκογενεΐας παιδιὰ (τὸ παιδομάζωμα) καὶ νὰ τὰ κατατάττωσιν εἰς τὸ τάγμα τῶν Γιανιτσαρῶν ὥστε ἐπ' αὐτοῦ ἔπαυσεν ἐν τῶν δεινότερων δυστυχημάτων τῶν χριστιανῶν, ὅπερ δὲν ἐπανελήφθη ὕστερον εἰμὴ ἄπαξ.

Τὸν Μουράτην διεδέχθη ὁ μόνος διασωθείς ἀδελφός του Ἰβραήμης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἤρχισε καὶ ὁ κατὰ τῶν Ἑνετῶν ἐν Κρήτῃ πόλεμος. Τετρακόσια πλοῖα, φέροντα 100,000 στρατιώτας, προσωμίσθησαν εἰς Κρήτην καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν Κυδωνίαν. Τρεῖς ἔφοδοι ἀπεκρούσθησαν μετὰ τὴν ἐπιβίαν τῶν Τούρκων, ἀλλὰ τέλος παρεδόθη ἡ πόλις τῇ 22 Αὐγούστου 1654· ἐξηκολούθησεν ὅμως ἐπὶ τινα ἔτη ὁ πόλεμος οὗτος καὶ διήρκει εἰσέτι, ὅτε, καθαιρεθέντος τοῦ Σουλτάνου Ἰβραήμης, ἀνηγορεύθη ὁ πρεσβύτερος υἱός του Μωάμεθ Δ', ἑπταετής τὴν ἡλικίαν.

Ἐπὶ τῆς νηπιώδους ἡλικίας τοῦ Μωάμεθ τούτου διώκησαν τὸν τόπον ἡ προμήτωρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, αἰτινες ἐγένοντο αἰτίαι πολλῶν ταραχῶν. Ἐν τούτοις ὁ κατὰ τῆς Κρήτης πόλεμος ἐξηκολούθει, ἀλλὰ κατηναλισκετο ἐπὶ ματαίῳ ὁ στρατός τῶν Ὀθωμανῶν· κατὰ δὲ τὸ 1656 ὁ ἥρως Μοκενίγος κατέστρεψε καὶ συνέλαβεν ἐβδομήκοντα πλοῖα τοῦ ὀθωμανικοῦ στόλου, ἐκυρίευσεν τὴν Τένεδον, τὴν Σαμοθράκην καὶ τὴν Ἀἴμον. Ἦδη λοιπὸν ἡ θέσις τῆς Τουρκίης ἦτο δεινὴ, ἀλλὰ γενόμενος μέγας βεζύρης ἄνθρωπος δραστήριος καὶ εὐφυής, ὁ Ἀχμέτης Κιοπρουλῆς, ἔσωσεν αὐτὴν τοῦ κινδύνου. Ναυπηγήσας πολυάριθμον στόλον, ἔπεμψεν αὐτὸν κατὰ τοῦ τότε εὐτυχοῦντος Μοκενίγου, ὅστις προσέβαλεν αὐτὸν τὴν 19

Τουλίου 1656· ἀλλ' ἐν ἀρχῇ τῆς μάχης σφαῖρα πεσοῦσα ἐν τῇ ναυαρχίδι ἀνῆψε τὴν ἀποθήκην τῆς πυρίτιδος, ἡ ναυαρχὶς κατεστράφη καὶ ὁ Μοκενίγος ἐφονεύθη, ὁ δὲ ἐνετικὸς στόλος ἐτράπη εἰς φυγὴν· ὑπέταξε δὲ τότε πάλιν ὁ ὀθωμανικὸς στόλος τὰς νήσους, αἷ εἶχε κυριεύσει ὁ Μοκενίγος· ἀλλ' ἀποθανόντος τοῦ Κιοπρουλή, τὰ πράγματα ἐπανῆλθον εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν. Οἱ Τούρκοι ἐξεστράτευσαν πάλιν τὸ 1666 κατὰ τῆς Κρήτης, ἥτις μετὰ τρία ἔτη, τὴν 21 Σεπτεμβρίου 1669, παρεδόθη, παρεκτός δύο λιμένων, ὧν ἔμειναν κύριοι οἱ Ἑνετοί. Τῷ 1676, ὁ Σουλτάνος οὗτος ἀνεγνώρισεν ἐπισήμως τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ὀρθοδόξων ἐπὶ τοῦ ἁγίου Τάφου, τὴν ὁποίαν ἕως τότε διημφισβήτουν οἱ ὀυτικοί. Ἦδη δὲ διωρίσθη καὶ διερμηνεύς τῆς κυβερνήσεως Ἑλλήν. Κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας, μετ' ἧς μετὰ τρία ἔτη συνῆψε συνθήκην ὠφέλιμον εἰς αὐτήν. Ἐκήρυξε δὲ πόλεμον ὕστερον καὶ κατὰ τῆς Οὐγγαρίας καὶ τῆς Αὐστρίας, καὶ οἱ ὀθωμανικοὶ στρατοὶ ἐπολιορκῆσαν καὶ αὐτὴν τὴν Βιέννην, ἥτις ἤθελε παραδοθῆ, ἐὰν μὴ ἤρχετο ὁ τῆς Πολωνίας βασιλεὺς Σοδιέσκης εἰς βοήθειάν της. Οὗτος κατετρόπωσε τοὺς Τούρκους, οἵτινες καὶ εἰς πολλὰς ἄλλας μάχας ἀπεδείχθησαν ἀτυχεῖς. Ἄφ' ἑτέρου οἱ Ἑνετοὶ ἐκυριεύσαν κατὰ τὸ 1684 τὴν Δευκάδα καὶ τὴν Πρέβεζαν. Τρία δὲ ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ ἥρως Μοροζίνης, ὁ ἐπικληθεὶς πελοποννησιακός, βοηθούμενος καὶ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ Καινισιμάρκου, ἐκυριεύσει τὴν Πελοπόννησον πᾶσαν ἐκτός τῆς Μονεμβασίας, κατέλαβε τὰς Ἀθήνας, ἐπὶ τῆς πολιορκίας τῶν ὁποίων, βόμβα πεσοῦσα εἰς τὸν Παρθενῶνα, ἀκέραιον ἕως τότε ὄντα καὶ χρησιμεύοντα εἰς πυριταποθήκην, κατέστρεψεν αὐτόν. Ὁ Μοροζίνης ἐξεστράτευσεν ὕστερον κατὰ τῆς Εὐβοίας, ἀλλὰ μὴ δυνθεις νὰ κατορθώσῃ τι ἀνεχώρησε. Κυριεύσας δ' ἐπὶ τέλους καὶ τὴν Μονεμβασίαν, κατὰ τὸ 1690, ἀπέθανε μετ' ὀλίγον πρὶν τακτοποιήσῃ τὰς κατακτηθείσας χώρας. Κατὰ τὸ 1693 οἱ Ἑνετοὶ ἐκυριεύσαν πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ἐν αἷς καὶ τὴν Χίον, ἠνθμως ἀπώλεσαν μετ' ὀλίγον.

Ἐν ᾧ δὲ ἐγίνοντο αἱ συνεχεῖς αὐταὶ νίκαι τῶν Ἑνετῶν οἱ Ἕλληνες πρέφοντες ἐλπίδας κενὰς, μετὰ χαρᾶς ἐδέχθησαν καὶ ἐβοήθησαν μάλιστα τοὺς νέους τούτους δεσπότας τῶν· ἀλλ' ἡ χαρὰ αὐτῶν ὑπῆρξε βραχεῖα, διότι οἱ Ἑνετοὶ προσέβαλον τὸ κύριον τοῦ ἀνθρώπου αἶσθημα, τὴν θρησκείαν, ζητοῦντες νὰ τοὺς καταστήσωσι ὀυτικούς, καὶ πρὸς τούτοις ἐπέιζον τοὺς Πελοποννησίους. Κατὰ παράδοξον δὲ συγκυρίαν, ὁ τότε Βεζύρης Κιοπρουλής Μουσταφᾶς μετὰ μεγίστης ἐπιεικειᾶς ἐφέρετο πρὸς τοὺς Χριστιανούς, ἐπιτρέψας αὐτοῖς νὰ ἀνεγείρωσιν ἐκκλησίας καὶ προστατεύσας αὐτοὺς κατὰ τῶν ἀδίκων καταδιώξεων. Ταῦτα δὲ πάντα συνετέλουν εἰς τὸ νὰ ψυχραίνωσι τοὺς Ἕλληνας πρὸς τοὺς Ἑνετούς. Διορισθεὶς δὲ ὁ Αἰθέριος Ἰερακάρης ἡγεμὼν τῶν Μανιατῶν ὑπὸ τοῦ Κιοπρουλή Μουσταφᾶ, ἠνώθη μετὰ τῶν Τούρκων ἀναφανδὸν καὶ ἐπολέμει τοὺς Ἑνετούς.

Ἐν τούτοις ἡ τῆς Τουρκίας παρακμὴ καθ' ἐκάστην προῦχώρει, αἱ δὲ ἐσωτερικαὶ ταραχαὶ συνετέλουν εἰς τὸν μαρκασμόν τοῦ κράτους, ὥστε ἐπὶ,

Μουσταφᾶ Β'. ἐγένετο εἰς Κάρλοβιτς, κατὰ τὴν 26 Ἰανουαρίου 1699, εἰρήνη, δι' ἧς οἱ Τούρκοι ἀπέβαλον πολλὰς χώρας, οἱ δὲ Ἑνετοὶ ἀναγνωρίσθησαν κύριοι τῆς Πελοποννήσου. Ἐν ὀνόματι τῆς Τουρκίας ἐνήργει εἰς Κάρλοβιτς ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ὁ ἐξ ἀπορρήτων, ὅστις κατ' ἀρχὰς μὲν ἐδίδαξεν εἰς τὸ ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σχολεῖον, ἔπειτα δὲ ἐγείνε διερμηνεύς. Ἄλλ' οἱ Ἑνετοὶ, ὡς εἶπομεν, ἤρχισαν νὰ φέρωνται λίαν δεσποτικῶς πρὸς τοὺς Χριστιανούς, ἐν ᾧ οἱ Τούρκοι περιποιοῦντο ἤδη αὐτούς· ὥστε οἱ Χριστιανοὶ, ὅτε κατὰ τὸ 1715 ὁ βεζύρης Ἀλῆς ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν ἐν Ἑλλάδι Ἑνετῶν, οὐ μόνον δὲν ἐβούθησεν αὐτοὺς κατὰ τῶν Τούρκων, ἀλλ' ἀπεναντίας συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐκδίωξίν των. Ὁ Καπετὰν Πασσᾶς (ναύαρχος) διευθύνθη πρῶτον κατὰ τῆς Γήνου, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν εὐθὺς, ἐν ᾧ ὁ στρατὸς κατὰ Ἰούνιον ἔφθασεν εἰς τὸν Ἰσθμὸν παρακαλουθούντος καὶ τοῦ Σουλτάνου μετὰ τῆς ἱερᾶς σημαίας. Ἡ Κόρινθος ἔπεσε μετ' ὀλίγον· ἔπειτα τὸ Ναύπλιον, ἡ Κορώνη, ἡ Μεθώνη, αἱ Πάτραι καὶ ἡ Μονεμβασία. Ἄπασα λοιπὸν ἡ Πελοπόννησος ὑπέκυψε πάλιν εἰς τὴν τουρκικὴν κυριαρχίαν ἐντὸς 101 ἡμερῶν. Πρὸς τούτους οἱ Ἑνετοὶ ἔχασαν καὶ τοὺς τελευταίους τόπους τοὺς ὁποίους ἐξουσίαζον ἔτι εἰς Κρήτην, δηλ. τὴν Σούδαν καὶ τὴν Σπιναλόγγαν. Καὶ συνεμαχίσαν μὲν κατὰ τὸ ἀκόλουθον ἔτος μετὰ τῆς Αὐστρίας καὶ ἐκέρδησαν ἀρκετὰς νίκας, ἐν τῇ συνθήκῃ ὅμως τῇ γενομένῃ κατὰ τὸ 1718 τὴν 21 Ἰουλίου εἰς Πασσοραβίκην μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ Ἑνετίας καὶ Αὐστρίας, ἡ Ἑνετία ἐστερήθη ὀριστικῶς τὴν Πελοπόννησον, τὴν Γῆνον καὶ τὰς ἐν Κρήτῃ Σούδαν καὶ Σπιναλόγγαν, ἀποδοθείσας εἰς τοὺς Τούρκους.

§ 81. Προπαρασκευὴ τῆς σωτηρίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Εἰς τὴν σωτηρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους συνετέλεσεν ἰδίως καὶ διετήρησε καὶ τὴν ἐθνικότητά του ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία. Ὁ πατριάρχης ἦτο ὁ ἀνώτατος θρησκευτικὸς καὶ πολιτικὸς οὕτως εἶπεν ἄρχων τοῦ ἔθνους. Μετ' αὐτὸν εἶποντο κατὰ βαθμούς οἱ μητροπολίται, ἀρχιεπίσκοποι, ἐπίσκοποι, ἱερεῖς κτλ. Προσπεσάθουν δ' οὗτοι καὶ νὰ ἐξομαλύνωσι τὰς μεταξὺ Χριστιανῶν διαφορὰς καὶ νὰ συμβιβάζωσιν αὐτούς. Ἐκτὸς δὲ τούτων ὑπῆρχε καὶ ἡ τάξις τῶν μοναχῶν, οἵτινες ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιγῆς καὶ τῆς ἐρημίας εἶζον ἀληθῶς ἀνεξάρτητοι. Ἡ τάξις αὕτη τοῦ ἔθνους ἦτο καὶ ἡ μᾶλλον πεπαιδευμένη. Ὅ,τι δὲ προσέτι συντέλεσε εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν Ἑλλήνων εἶναι καὶ ἡ φυσικὴ τῶν Τούρκων ἀπέχθεια πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν παιδείαν· διὰ τοῦτο ἐκίδοντο τῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων, ἵνα ἐργαζόμενοι τὴν γῆν πληρῶνωσι φόρους, καὶ ἵνα μεταχειρίζονται αὐτοὺς εἰς τὰς ὑποθέσεις των ἀναγκαιοτάτους αὐτοὺς νομίζοντες. Ἀνέβησαν ὕστερον οἱ Ἕλληνες καὶ εἰς τὸ ὑψηλὸν τοῦ μεγάλου διερμηνέως ἀξίωμα, ὅπερ ἀπὸ Παναγιώτου Νικουση (1666 μ. Χ) ἤρχισε νὰ διδασ-

ται εἰς αὐτούς, οἵτινες ἦδη διὰ τῶν ἰσχυρῶν αὐτῶν διερμηνέων πολλὰ καὶ πολλὰ κατώρθωσαν παρὰ τοῖς Τούρκοις. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὠφέλησε καὶ ἄλλως τοὺς Ἕλληνας ἢ εἰς τὰ τουρκικὰ ἀξιώματα εἰσαγωγῇ, δηλ. εἰς τὰς δύο διερμηνείας τῆς Πύλης καὶ τοῦ στόλου καὶ εἰς τὰς ἡγεμονίας τῆς Δακίας, διότι παρσκευάζόν τινες τὰ τέκνα των εἰς τοῦτο καὶ ἐδίδασκον αὐτὰ καὶ ξένας διαλέκτους καὶ τὴν ἑλληνικὴν κλῶς· ὅθεν καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ὑπετρέφετο. Καὶ ἐθνικὴ δὲ τις διοικήσις διεσώθη, διότι τὰ χωρία καὶ αἱ ἐπαρχίαι, ὅσον τὰ κτήματα ἔσειαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἑλλήνων, διφκοῦντο ὑπὸ προσεστώτων, πρωτογερόντων, ἱερέων καὶ δημογερόντων Ἑλλήνων, οἵτινες ὀρθῶς τῷ λόγῳ προσεπάθουν νὰ προστατεύωσι τοὺς κατοίκους ἀπὸ τῶν καταχρήσεων τῶν Τούρκων ὑπαλλήλων. Ἰδίως δὲ οἱ κάτοικοι τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Μάνης ἐφύλαξαν ἐπὶ πολὺν χρόνον τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν.

Οἱ Μανιάται ἀντέστησαν ἐπὶ μακρὸν καὶ πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς καὶ πρὸς τοὺς Τούρκους, διὰ τοῦτο οἱ Τούρκοι περιποιήθησαν πολλὰκις αὐτούς. Ὁμοίως καὶ οἱ μάχιμοι ὄρεινοὶ κάτοικοι τοῦ Ὀλύμπου, τοῦ Πηλίου ὄρους, τοῦ Πίνδου, τῶν Ἀγρῶν ἀντέστησαν τοσοῦτον γενναίως, ὥστε οἱ Τούρκοι οὐ μόνον ἐσυνθηκολόγησαν πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς διαφόρους ἀρχηγοὺς αὐτῶν ἀνεγνώριζον· ἐκάλουν δὲ αὐτοὺς ἀρματωλοὺς. Οἱ ἀρματωλοὶ οὗτοι, ἄλλοτε μὲν πολλοὶ, ἄλλοτε δὲ ὀλίγοι ἐξήρχοντο παγαγιᾶ, ὡς ἔλεγον, ὁτὲ μὲν βοηθοῦντες τοὺς Τούρκους ἐπὶ ἀδρᾶ πληρωμῇ, ὁτὲ δὲ πολεμοῦντες αὐτούς.

Ἄλλ' ὑπᾶρχον καὶ ἄλλοι πολλοὶ μαχιμώτεροι καὶ μεγαλοψυχώτεροι τῶν ἀρματωλῶν, οἱ λεγόμενοι κλέφται, ὧν τὸ ὄνομα δὲν εἶχε τὴν σημερινὴν κακὴν σημασίαν, ἀλλ' ἐσήμαινε τὰ παλιὰ κλέφτια ἐκεῖνα, τοὺς γενναίους ἐκείνους ἄνδρας, οἵτινες μὴ καταδεχθέντες νὰ συνθηκολογήσωσιν, ἔστω καὶ ἐντίμως, μετὰ τῶν Τούρκων, ἀπεσύρθησαν εἰς τοὺς ἀπροσίτους αὐτῶν βράχους καὶ ἐπεχείρουν ἐκεῖθεν ἐπιδρομὰς κατ' αὐτῶν. Ἐμπνεόμενοι δὲ ὑπὸ τῆς φύσεως καὶ ὑπὸ τῶν περιστάσεων, εἰς ἃς εὗρισκοντο, ἐποίησαν τὰ κλέφτικα λεγόμενα τραγούδια, τὰ ἀριστουργήματα ταῦτα τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ποιήσεως.

Σχολεῖα.

Ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς δεκάτης ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ προοδεύωσι καὶ εἰς τὰ γράμματα. Εἰς Χίον, εἰς Σμύρνην ἰδρύθησαν ἐκπαιδευτήρια, εἰς δὲ τὰ Ἰωάννινα ἰδρύθη τὸ περιφημότερον τούτων περὶ τὸ 1690 καὶ διατηρήθη μέχρι τοῦ 1820. Ἐξ αὐτῆς τῆς σχολῆς πολλοὶ μαθηταὶ ἐξήλθον καὶ διέχυσαν τὰ νάματα τῆς παιδείας εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὰ Ἰωάννινα συνέστη ἔτι καὶ δεύτερον σχολεῖον τοῦ ὁποίου πρῶτος διδάσκαλος ὑπᾶρξε τὸ 1742 ὁ περιφανὴς Εὐγένιος Βούλγαρις Κερκυραῖος, γεννηθεὶς κατὰ τὸ 1716. Ἡ κρίσις, ὁ νοῦς καὶ ἡ γλαφυρότης τοῦ ὕφους αὐτοῦ τὸν κατέστησαν εἰς πάσας τὰς σχολὰς περιζήτητον· κατὰ τὸ 1742 μετετέθη καὶ ἐδίδασκεν εἰς Κρῆτην· τρία δὲ ἔτη μετὰ ταῦτα ἐδίδασκεν εἰς τὴν ἐν Ἄθῳ ὑπὸ τοῦ

Πατριάρχου Κυρίλλου Ι'. συσταθείσαν σχολήν, όπου ἐδίδασκε καὶ ὁ Νεόφυτος Κουσοκαλυβίτης ἱεροδιάκονος Πελοποννήσιος, καὶ ὁ ἐκ Μεσολογίου Παναγιώτης Παλαμᾶς. Ἄλλ' ἀφ' οὗ διελύθη ἡ σχολὴ αὕτη, ὁ Εὐγένειος περιηγηθεὶς ἐπὶ τινα χρόνον ἐφθασεν εἰς Πετρούπολιν, όπου ἐνεδείχθη ἀρχιεπίσκοπος· ἀπέθανε δὲ ἐκεῖ κατὰ τὸ 1806, συγγράψας καὶ μεταφράσας πολλά. Νικηφόρος δὲ ὁ Θεοτόκης Κερκυραῖος, γεννηθεὶς τὸ 1736, διέπρεψε καὶ ὡς ἱεροκῆρυξ εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ὡς διδάσκαλος εἰς Ἰάσιον, πρωτεύουσαν τῆς Μολδαυίας.

Καὶ τὸ ἐν Κυθωνίαις δὲ σχολεῖον, συσταθὲν διὰ κοινῆς συνεισφορᾶς ἦτο ἐπισημότατον. Ὁ ἱερομόναχος Βενιαμὶν ὁ Λέσβιος διὰ συνεισφορᾶς ἀνείγειρεν ἐκεῖ σχολεῖον καὶ ἐπροίκισεν αὐτὸ, διδάξας πρῶτος ἐν αὐτῷ. Οἱ μαθηταὶ κατοικοῦν ἐντός· ἐὰν δὲ ἦσαν πτωχοὶ, ἐκέρδαινον τὸν ἐπιούσιον ἄρτον διδάσκοντες τοὺς τῶν κατωτέρων τάξεων. Καὶ εἰς διάφορα ἄλλα μέρη πληθὺς ἀνθρώπων πεπαιδευμένων ἐδίδασκε καὶ διέδιδε τὴν παιδείαν, ἥτις ἐμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀκρογωνιαίος λίθος τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος.

Μεγαλὸν δὲ συνετέλεσεν εἰς τὴν παιδείαν τοῦ ἔθνους καὶ εἰς τὴν διαμόρφωσιν αὐτοῦ καὶ ὁ σοφὸς Ἀδαμάντιος Κοραΐς Χίος (1748—1833).

§ 82. Ἀποπειρα ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἦδη ἀπὸ Πέτρου τοῦ μεγάλου οἱ χριστιανοὶ ἤρχισαν ν' ἀναθέτωσιν τὰς ἐλπίδας τῶν εἰς τὴν Ῥωσσίαν. Εἰς τοῦτο συνετέλεσεν οὐ μόνον ἡ ταυτότης τῆς θρησκείας, ἀλλὰ καὶ ἡ προσπάθεια τὴν ὁποίαν κατέβαλον πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ Πέτρου αὐτοκράτορες εἰς τὸ νὰ κερδήσωσι τὴν εὐνοίαν ταύτην τῶν Ἑλλήνων· ὅθεν πληθὺς ἠρώων κατοίκων τῶν ἀπροσίτων ἐλληνικῶν ὀρέων καὶ χωρῶν κατετάσσοντο εἰς τὰ Ῥωσσικὰ στρατεύματα καὶ ἀνῆρχοντο πολλοὶ εἰς τὰ ἀνώτατα στρατιωτικὰ ἀξιώματα· πληθὺς δ' ἄλλων Ἑλλήνων, κατατρεχομένων ἢ ὅπως δήποτε παραβλεπομένων, κἀπέφυγον ἐκεῖσε, όπου εὕρισκον προστασίαν καὶ βοήθειαν.

Κατὰ τὸ ἔτος 1764 Θετταλὸς τις ὀνόματι Παπάζογλου, λοχαγὸς τοῦ πυροβολικοῦ εἰς Ῥωσσίαν, φίλος τοῦ Ὀρλόφ, τοῦ μεγάλως ἰσχύοντος παρὰ τῆ αὐτοκρατεῖρα Αἰκατερίνη, ἐπεχείρησε νὰ μεσιτεύσῃ ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ὀρλόφ, φιλόδοξος ὢν, εὐθύς ἐπέισθη εἰς τοὺς λόγους τοῦ Παπάζογλου καὶ ὑπεσχέθη νὰ ἐνεργήσῃ παρὰ τῆ αὐτοκρατεῖρα. Καὶ τῷ ὄντι ἡ Αἰκατερίνα πεισθεῖσα εἰς τοὺς λόγους του, παρεδέχθη τὰς προτάσεις τοῦ Παπάζογλου. Ἀλλὰ τὸ συμβούλιον αὐτῆς, ἐξετάσας ἀπαθέστερον τὸ πρᾶγμα, δὲν τὸ ἐθεώρησε φρόνιμον καὶ ἀπέτρεψε τὴν Αἰκατερίναν τοῦ σκοπομένου. Ὁ Ὀρλόφ ὁμως, μὴ ἀπελπισθεὶς, ἔδωκεν ἄδειαν ἀπουσίας εἰς τὸν Παπάζογλου νὰ παρρησιάσῃ συνομοσίαν γενικὴν κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Λαβὼν δὲ ἄδειαν νὰ διαθέσῃ μεγάλας χρηματικὰς ποσότητας, ἐφθασεν εἰς Τεργέστην καὶ

καταπαίσας τινὰς ἐκεῖ, τοὺς ἀπέστειλεν ὡς ἀποστόλους εἰς διάφορα μέρη, ἐν ᾧ αὐτὸς μετέβη εἰς Λακωνίαν, ἵνα συνεννοηθῆ μετὰ τοῦ Μαυρομιχάλη, τοῦ ἰσχυροτέρου τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς χώρας ταύτης. Ἄλλ' οὗτος ἦτο ἀνὴρ φρόνιμος· διὸ ἀπάντησιν μὲν θετικὴν δὲν ἔδωκεν, εἶπεν ὁμῶς ὅτι, ἐὰν παρουσιασθῶσιν οἱ Ῥῶσοι μετὰ δυνάμεως ἰσχυρᾶς, τότε ἴσως συμπράξῃ. Ὁ Παπαζογλοῦς οὐδόλως ἀποθαρρύνει, ἀπετάθη εἰς προσετώτᾳ τινὰ τῶν Καλαμῶν, Μπενάκην καλούμενον, ἄνδρα ὑπερπλουτον καὶ ἰσχυρὸν καὶ φιλόδοξον. Οὗτος καί τοι γέρον, ἐνόμισεν ἀνατέλουσαν τὴν ἡμέραν τῆς δόξης του καὶ εὐθὺς ἐδέχθη τὴν πρότασιν, ὑποσχεθεὶς νὰ ἐπαναστατήσῃ 100,000 Ἑλλήνων.

Ἡ συνωμοσία λοιπὸν προεχώρει καὶ ἦδη ὑπόκωφος ἀναβρασμὸς πνευμάτων ἠγέρθη καὶ ἀνεμένετο ἡ σάλπιγξ τῆς ἐλευθερίας.

Κατὰ τὸ ἔτος 1768, ὁ τότε Σουλτάνος τῆς Τουρκίας Μουσταφᾶς ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ῥωσσίας. Ἡ Αἰκατερίνα τότε εἶδεν, ὅτι ἡ τῶν Ἑλλήνων συνδρομὴ εἶναι ἀναγκαίη, διὸ ὑπεσχέθη νὰ πέμψῃ πλοῖα καὶ στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὅθεν τὸ 1769 τρία Ῥωσσικὰ δίκροτα καὶ τρεῖς φρεγάται ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Ὀρλόφ κατέπλευσαν εἰς Οἴτυλον. Ὁ Ὀρλόφ ἔλαβε μὲν ὄπλα καὶ πολεμοφόδια πολλὰ καὶ στολὰς Ῥωσσικὰς, ἵνα ἐπλίσῃ τοὺς Ἑλληνας, ἀλλὰ στρατὸν ὀλίγον· ἡ δὲ ἀδυναμία τοῦ στολοῦ εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἐψύχρανε τοὺς Ἑλληνας. Ὁ Μαυρομιχάλης ἐπρότεινε εἰς τὸν Ὀρλόφ νὰ προσβάλλῃ τὴν Κορώνην ἀπροφύλακτον οὖσαν, ἀλλ' οὗτος ἀνέβαλε πρὸς καιρὸν τὴν κατὰ τῆς Κορώνης ἐκστρατείαν, ἠκατέρτισε πρῶτον δύο τάγματα ἐκ τῶν συνηθροισμένων ἐκ τῆς Μάνης, τῆς Ζακύνθου, τῆς Κεφαλληνίας, τῆς Κρήτης καὶ ἄλλων μερῶν, καὶ τὸ μὲν ἐν ὑπὸ τὸν νέον Μυκῶνιον Ψαρὸν διέταξε νὰ διευθυνθῆ κατὰ τῆς Σπάρτης διὰ τῆς Λακωνίας, ὅπου ἔμελλον νὰ εὗρωσι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Μαυρομιχάλη, τὸ δὲ ὑπὸ τὸν Θεόδωρον Ὀρλόφ, συνενωθὲν καὶ μετὰ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Μπενάκη, διευθύνθη κατὰ τῆς Κορώνης. Οἱ Τοῦρκοι κατ' ὄρχας ἐκπλαγέντες ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ ὄχυρά φρούρια τῆς Τριπόλεως, τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Κορίνθου. Καὶ ἦτο μὲν τότε εὐκολον νὰ κυριεύσωσιν οἱ Ῥῶσοι τὰς σημαντικωτέρας πόλεις, ἀλλ' ὁ Ὀρλόφ κατέτριψε τοσοῦτον χρόνον εἰς διασκέψεις, ὥστε, ὅταν ἐκίνησε κατὰ τῆς Κορώνης, οἱ Τοῦρκοι ἐνθαρρυνθέντες ἀντέταξαν ἀντίστασιν ἰκανὴν· ἐν ᾧ ὁμῶς οὗτος ἐξησθένει τον μικρὸν του στρατὸν πολιορκῶν τὴν Κορώνην, ὁ Ψαρὸς ἐκυρίευσεν τὴν Σπάρτην, ἡ δὲ ἐπαναστασις ἐξεστεινέτο, διότι τὰ Καλάβρυτα καὶ αἱ Πάτραι ἐπανεστάτησαν, τὸ δὲ Μεσολόγγιον ἤρχιε τὴν ἡρωϊκὴν αὐτοῦ ἱστορίαν· μοῖρα δὲ τοῦ Ῥωσσικοῦ στόλου κατέλαβε τὴν Πύλον. Ἐν τοσοῦτῳ ἐφθάσε καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Θεοδώρου Ἀλέξιος Ὀρλόφ, ὅστις, ἀποδοκιμάσας τὰς πράξεις τοῦ ἀδελφοῦ του, τὸν ἐπεισε νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Κορώνης, καὶ γενόμενος αὐτὸς ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας, διέταξε τὸν Ψαρὸν νὰ διευθυνθῆ κατὰ τῆς Τριπόλεως, τῆς πρωτεύουσας ὅλης τῆς Πελοποννήσου. Οἱ δὲ ἐν τῇ Κορώνῃ καὶ εἰς τὰ περίξ αὐτῆς Ἑλληνες ἐγκαταλειφθέντες εἰς τὴν λύσσαν τῶν Τοῦρκων, οἱ μὲν ἐσφάγησαν, οἱ δὲ ἠκαθάρθισαν γυμνοὶ τὰ Ῥωσσικὰ στρατευματᾶ.

Ἄλλ' ἤδη ἤρχισαν οἱ διαταγμοὶ τῶν Ἑλλήνων περὶ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ κινήματος τούτου. Ὁ Παπαζογλοῦς εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς μὲν τοὺς Ῥώσους στρατὸν Ἑλλήνων, εἰς δὲ τοὺς Ἑλλήνας στρατὸν Ῥώσων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς δύο ἐψεύσθη. Οἱ δὲ Ἕλληνες παρατηροῦντες καὶ τὰς χρονοτριβὰς τῶν Ῥώσων, ἤρχισαν ν' ἀποβάλλωσι τὸν ἐνθουσιασμόν ἐκεῖνον, ὑπὸ τοῦ ὁποῦ ἐνεπνεύσθησαν κατ' ἀρχάς. Πλείστα πόλεις ἐκ τῶν ὑποσχεθεισῶν νὰ ἐπαναστατήσωσι δὲν ἐπανεστάτησαν. Ὁ Ἀλέξιος ἐν τούτοις ἐπεμψε πεντακοσίους ἄνδρας, ἵνα κυριεύσωσι τὴν Μεθώνην. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνοντο, ἡ τουρκικὴ κυβέρνησις ἐκάλεσεν εἰς τὴν χερσόνησον τὰ μάχημα τῶν Μωαμεθανῶν τῆς Ἡπειροῦ Ἀλβανῶν στίφη. Δέκα πέντε χιλιάδες Ἀλβανῶν, λεκλατήσασαι τὸ Μεσολόγγιον, ἐπολιορκήσαν τὰς Πάτρας καὶ ἐκυρίευσαν αὐτάς ἐξ ἐφόδου, ἔσφαξαν τοὺς ἄνδρας, καὶ ἐπυρπόλησαν τὰς οἰκίας. Διευθυνθέντες δὲ κατὰ τῆς Κορίνθου καὶ εὐρόντες αὐτὴν ἥσυχον, ἐβάδιον κατὰ τῆς Τριπόλεως μετὰ χιλίων ἐπιπέων ὁ Ψαρὸς ἐπολιορκεῖ αὐτήν, ἀλλὰ ταχέως οἱ Ἀλβανοὶ, διαλύσαντες τὴν πολιορκίαν, φρονέουσι τοὺς Ῥώσους, εἰσέρχονται εἰς τὴν πόλιν καὶ τρεῖς χιλιάδες νεκρῶν καλύπτουσι τὸ ἔδαφος. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα συνέβαινον εἰς Τρίπολιν, εἰς πλείστα ἄλλα μέρη τῆς Πελοποννήσου τὸ αἶμα ἐχύνετο ἀφειδῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Οἱ Τούρκοι λαβόντες καὶ τοὺς στρατιώτας τῆς ἐγκαταλειφθείσης ὑπὸ τοῦ Θ. Ὀρλόφ Κορώνης, ἐτράπησαν κατὰ τῆς Μεθώνης, πολιορκουμένης ὑπὸ τῶν Ῥώσων. Ἐπὶ τέλους ἐγκατέλειψαν καὶ τὴν Πύλον οἱ Ῥώσοι. Ἐν ᾧ δὲ ἀνεχώρουν, ὁ περίφημος ἄρματωλὸς Ἀνδρουτσοῦ εἰσέβαλε διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀλλ' οἱ Ῥώσοι ἦσαν ἤδη μακρὰν, οἱ δὲ Ἕλληνες εἶχαν καταθέσει τὰ ὄπλα ὅθεν ἀπελπισθεὶς περὶ ἐξακολουθήσεως τοῦ ἀγῶνος, ἐζήτησε παρὰ τοῦ πασᾶ τῆς Τριπόλεως νὰ τῷ δώσῃ διαταγὴν, ἵνα μὴ ἐνοχληθῆ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν του. Καθ' ἣν ὅμως ὦραν διήρξετο τὸν Ἰσθμὸν, στίφη Τούρκων καὶ Ἀλβανῶν ὄρωσι κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἀναγκάζουσι νὰ στραφῆ πρὸς τὴν Ἀχαΐαν. Καταδιωκόμενος δὲ καὶ μαχόμενος ἐπλησίασεν εἰς Αἴγιον μετὰ τινος ἡμέρας κεκμηκῶς δὲ καὶ λιμώτων ὠχρωῶθη ἐκεῖ καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀντέκρουσε τὰ τῶν ἐχθρῶν στίφη, τὴν δὲ τετάρτην τέλος νικᾷ τοὺς Τούρκους, κυριεύει τὰς ἀποσκευὰς καὶ τὰς ζωοτροφίας των, εἰσέρχεται εἰς τὸ Αἴγιον καὶ ἐκεῖθεν, εὐρῶν πλοιά τινὰ τῆς Κεραλληνίης καὶ τῆς Ζακύνθου, ἐπιβιβάζεται εἰς αὐτὰ μετὰ τὰ λείψανα τῶν παλληκαριῶν του καὶ ἐγκαταλείπει τὴν πατρίδα αὐτοῦ.

Οἱ Τούρκοι γενομένοι κύριοι τῆς Πελοποννήσου, ἐξεδικήθησαν ἀγρίως καὶ πανταχοῦ τοὺς πηλασαντας καὶ μὴ εἰς τὴν ἐπανάστασιν ταύτην καὶ κατέστρεψαν τὰ πάντα. Αἱ νῆσοι, αἱ χορηγήσασαι βοήθειαν εἰς τοὺς Ῥώσους, ἔπαθον καὶ αὐταί, ἀλλ' οὐχὶ τοσοῦτον ἀπηνῶς, διότι ἐχορηγοῦν καύτας εἰς τοὺς Τούρκους. Ὁ Πατριάρχης Μελέτιος ἐβασανίσθη καὶ ἐξωρίσθη, πλῆθος δὲ ἄλλων Ἑλλήνων ἐπισήμων ἀπεκεφαλίσθησαν.

Τέλος το 1774 ἐγένετο συνθήκη μετὰ τοῦ Ῥώσους καὶ Τουρκίας, καθ' ἣν ἡ πρώτη ἡγεμονία ἐκ τῆς ἐκδικήσεως. Ἄλλ'

ὁ νέος Σουλτάνος Ἀβδουλ-Χαμίδ, κατὰ γνωμοδότησιν τοῦ Διβανίου, δολίγον μετὰ τὴν εἰρήνην ἐμελέτησε τὴν ἐξολόθρευσιν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους. Ὁ Τζεζαερλής Χασάνπασᾶς ἔσωσε τοὺς Ἕλληνας τότε, παραστῆσας εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅτι μετὰ τῶν Ἑλλήνων θὰ ἐκλείψῃ καὶ τὸ χαράτσιον, ὁ ρωσιωδέστατος οὗτος πόρος τῶν Τούρκων. Εἰς αὐτὸν δὲ τοῦτον ἀνέθεσαν ὁ Σουλτάνος τὴν περιείωσιν τῆς ἐν Πελοποννήσῳ εἰρηνοποιήσεως. Ὁ Χασάνπασᾶς, ἀποβιβάσθεις εἰς τὴν Χερσόνησον, κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1779, πρῶτον ἐπεχείρησε τὴν κατατρόπωσιν τῶν Ἀλβανῶν, τὴν ὁποίαν ἐπέτυχε τῇ συνεργείᾳ τῶν κλεπτῶν. Μυριάδες Ἀλβανῶν ἐφονεύθησαν ἤδη ἐξωθεν τῆς Τριπόλεως, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν οἱ μὲν ἐξωλοθρεύθησαν μετ' ὀλίγον, οἱ δὲ ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Πελοποννήσου. Μετὰ ταῦτα κατεδίωξε τοὺς κλέπτας ὡς ἐπιφόβους, φονεύσας καὶ τὸν ἀρχηγὸν αὐτῶν Κολοκοτρῶνην, καὶ ἐπεχείρησε νὰ καθυποτάξῃ καὶ τὴν Μάννην, ἀλλὰ, τῇ συνεργείᾳ τοῦ παρ' αὐτῷ Νικολάου Μαυρογένους διερμηνέως τοῦ στόλου ἐφύλαξεν ἡ χώρα αὕτη τὴν ἀνεξαρτησίαν της, πληρώνουσα μικρὸν σκινζ φόρον μόνον εἰς τὸν Σουλτάνον.

§ 83. Προίμια τῆς Ἑλλ. Ἐπαναστάσεως.

Κατὰ τὸ 1787 ἡ Ῥωσσία ἐκήρυξε πάλιν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, τρία δὲ ἔτη ὑστερώτερον (1790) ὁ Λάμπρος Κατσώνης Δεσποδότης νέα ἐπεχείρησε κινήματα κατὰ τὴν Ἑλλάδα. Οὗτος, ἀνατρεφθεὶς ἐν τῷ μέσῳ τῶν ναυτῶν καὶ τῶν καταδρομῶν, ἔλαβεν ἐνεργητικὸν μέρος εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1769, διέπρεψε δὲ ἐπ' ἴσης καὶ εἰς τὴν ἐν Τσεσμέ ναυμαχίαν. Τὸ 1790 ἦλθεν εἰς Τεργέστην καὶ ἔλαβε τὴν ἀρχηγίαν μικροῦ ἑλληνικοῦ στολισκοῦ γενόμενος δὲ καταδρομεὺς, ἐτάραττε τὸ ἐμπόριον καὶ αὐτὰ τὰ πολεμικὰ πλοῖα. Ἐπειτα τὸ 1792, συνομολογηθείσης νέας εἰρήνης μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας, ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τινα χρόνον ὁ Κατσώνης τὸν πόλεμον, μέχρις οὗ ἀναγκασθεὶς ἐπὶ τέλους ἐγκαταλείπει τὰ πλοῖά του καὶ καταφεύγει εἰς Μάννην· ἐκεῖθεν δὲ μεταβαίνει εἰς τὴν Ἠπειρον, εἰς τὴν Τεργέστην καὶ τέλος εἰς τὴν Πετρούπολιν, ὅπου εἰσῆλθεν εἰς στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν.

Ὅμοιως οἱ Σουλῶται, ἀποσυρθέντες εἰς τοὺς ἀποτόμους τοῦ Σουλίου βράχους ἐν Ἠπείρῳ, ἵνα μὴ κύψωσι τὸν αὐχένα εἰς τὴν δουλείαν, ἀνέλαθον ἤδη μέγαν ἀγῶνα κατὰ τοῦ αἰμοβόρου Ἀλῆ πασᾶ τυράννου τῆς Ἠπείρου. Πάντες δὲ, ὅσοι δὲν ὑπέφερον ζυγόν, ἠνώθησαν μετὰ τῶν ὀλίγων ἐκείνων γενναίων τῆς Ἠπείρου τέκνων, ὡς καὶ ὁ καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων Ἀνδρουτσος, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1769 προσεπάθει νὰ ἐξεγείρῃ γενικὸν τι κίνημα, ἐλπίζων θηλ. ὅτι ἕνεκα τοῦ μεταξὺ Ῥωσσίας καὶ Τουρκίας πολέμου θὰ εὐρωσιν οἱ Ἕλληνες καιρὸν νὰ ἐπαναστατήσωσιν, ἀλλὰ, ὅτε κατὰ τὸ 1792 συνομολογήθη εἰρήνη μεταξὺ τῶν δύο ἐκείνων δυνάμεων, ὁ Ἀνδρουτσος, ἰδὼν ψευθείας τὰς ἐλπίδας του, ἐζήτησε νὰ καταφύγῃ εἰς Ῥωσσίαν διὰ τῆς Ἑνετίας· συλληθρεὶς δ' ἔκει ὑπὸ τῆς ἐνετικῆς κυβερνήσεως παρεδόθη εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ φυλακισθεὶς ἐπέμεινε μετ' ὀλίγον ἢ ἐφονεύθη.

Οἱ Σουλιῶται ἐξηκολούθησαν ἔτι εὐτυχῶς τὸν κατὰ τοῦ Ἀλῆ πικρὸν ἀγῶνα. Ἀλλὰ τέλος κατὰ τὸ 1803 ἀπώλεσαν τὴν πατρίδα των, ἀφ' οὗ μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης εἰδειξαν ἀνδρίαν ὄντως ἡρωϊκὴν· καὶ ἐσυνθηκολόγησαν μὲν ἐντίμως, ἀλλ' ὁ Ἀλῆς παραβιάσας τοὺς ὄρκους του, κατὰ τὸ σύνθημα, ἔσφαξε τοὺς πλείστους· εὐάριθμοι δὲ τινες διεσώθησαν εἰς τὴν Πάργαν καὶ τὰς Ἰονίους νήσους. Ἀλλὰ καὶ ἀπάτριδες ἐπολέμησαν οὗτοι κατὰ τῶν Τούρκων καὶ ἐξεδικήθησαν τὴν ἀπιστίαν τοῦ Ἀλῆ. Ἐν τούτοις δὲ ἡ μὲν ἐμπορία ἤρχισε νὰ χορηγῆ εἰς τοὺς Ἑλληνας περὸς τὴν ὀχὴ εὐκαταφρονήτους, ἡ δὲ ἀνάπτυξις τῆς παιδείας ἤρχισε νὰ ἀναζωοπυρρῆ ἐν αὐτοῖς τὰ αἰσθήματα τῶν ἀρχαίων προπατόρων. Ἀνὴρ δὲ ἐξοχὸς ἐξεπροσώπησε τὸν πατριωτισμὸν τοῦτον καὶ παρήγαγεν εὐκρινεστέρην τὴν ἰδέαν τῆς τοῦ ὄλου ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐπαναστάσεως, Ῥήγας ὁ Φεραῖος. Ἦρχισε μὲν οὗτος τὸ στάδιον αὐτοῦ ἐμπορευόμενος ἐν Βουκουρεστίῳ, ἀλλὰ, θεομὸς τῆς παιδείας λάτρης, παρεδόθη ὅλος εἰς αὐτὴν, καὶ ἀφ' οὗ καλῶς ἐξεπαιδεύθη, συνέλαβε τὸν μέγαν σκοπὸν τοῦ νὰ κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν σύμπαν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος. Ἦρχισε λοιπὸν τότε νὰ συνεννοηταί μετὰ διαφόρων πλουσίων ὁμογενῶν καὶ ἄλλων λαϊκῶν καὶ κληρικῶν ἐπισήμων καὶ μὲ τὸν πασᾶν τοῦ Βιδινίου, τὸν ὁποῖον ἔπεισε νὰ ἐπαναστατήσῃ κατὰ τοῦ Σουλτάνου. Κατὰ τὸ 1796 εὐρισκόμενος εἰς Βιένναν, ἐζήτησε βοήθειαν παρὰ τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν ἐμπόρων καὶ λογίων· συνεννοεῖτο δὲ καὶ μετὰ τοῦ τότε στρατηγοῦ τῆς γαλλικῆς δημοκρατίας Ναπολέοντος Βοναπάρτου. Ἀλλ' ὅ,τι ἰδίως ἀνεζωοπύρρησε τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Ἑλλήνων, ἦσαν τὰ ἀθάνατα αὐτοῦ ποιήματα. Ἐν ᾧ δὲ τὸ 1799 ἦτο ἔτοιμος νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ Τεργέστης εἰς Πελοπόννησον, συνελήφθη ὑπὸ τῆς ἐπιτοπιῶν ἀρχῆς μετ' ἄλλων ἐπτὰ καὶ μετεφέρθη εἰς Βιένναν, ὕστερον δὲ παρεδόθη ὑπὸ τῆς Αὐστρίας μετὰ τῶν συντρόφων του εἰς τὴν τουρκικὴν κυβέερνησιν κατ' ἀπαίτησιν αὐτῆς, καὶ ἐθανατώθη εἰς Βελιγράδιον, εὐχόμενος καὶ προλέγων τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἦδη δὲ ἤρχισε νὰ ἀκουάζῃ καὶ τὸ ναυτικὸν τὸν Ἑλλήνων καὶ ἰδίως τῶν τριῶν νήσων, Ὑδρας, Σπετσῶν καὶ Ψαρῶν, αἵτινες τοσοῦτον ἐδοξάσθησαν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα. Ἀναγκασζόμενοι οἱ ναῦται ἐκεῖνοι νὰ ἀποκρούωσι τοὺς πειρατὰς, ὠπλιζόν τὰ πλοιά των καὶ ἐγυμνάζοντο εἰς τὰς μάχας, ὥστε οὕτως ἐσχημάτισαν τὴν τοσοῦτον ὠφέλιμον γενομένην ὕστερον ναυτικὴν δύναμιν. Συνεστάθη καὶ ἡ Ἐταιρεία τῶν φιλικῶν ἐπὶ τέλους κατὰ τὸ 1814, σκοπὸν ἔχουσα τὴν γενικὴν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἐπανάστασιν.

Ἡ Ἐταιρεία αὕτη, ἧς ἡ ἐστία ἦτο εἰς Ὀδησσὸν, ὑπὸ ὀλίγων κατ' ἀρχὰς συγκειμένη, ἐπεξετάθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε πλῆθος Ἑλλήνων ἔλαβον μέρος καὶ παρεσκεύαζον τὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα τοῦ 1821. Τελευταίον ἡ ἐπαναστάσις ἀπεφασίσθη καὶ ὡς ἀρχηγὸς τοῦ ἐπιχειρήματος ἀνεδείχθη ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, υἱὸς τοῦ ἄλλοτε ἡγεμόνος τῆς Βλαχίας Κωνσταντίνου Ὑψηλάντου. Ἦτο δὲ τότε ὁ Ἀλέξανδρος ὑπασπιστὴς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας, εὐνοούμενος ὑπ' αὐτοῦ καὶ διὰ τὰς ἄλλας σου ἀρετὰς καὶ διὰ τὴν γενναίότητά, ἐνεκὴ τῆς ὁποίας ἀπώλεσε καὶ τὴν

δεξιόν βραχίονα εἰς μάχην τινὰ μεταξύ Ῥώσων καὶ Γάλλων κατὰ τὸ ἔτος 1813. Οὗτος, συνεννοηθεὶς προηγουμένως μὲ τοὺς λοιποὺς πολιτικούς καὶ στρατιωτικούς ἄνδρας τῆς Ἑλλάδος, ὑψωσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς Μολδοβλαχίαν τῇ 27 Φεβρουαρίου τοῦ 1821, ἐν ᾗ συγχρόνως ἤρχιζεν ἡ ἐπανάστασις καὶ ἐν τῇ ἐνταῦθα Ἑλλάδι, ὑψώσαντος τὴν σημαίαν αὐτῆς ἐν ἀγίᾳ Λαύρᾳ τοῦ κοιδίου μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ.

Ἐπτὰ ἔτη διαρκέσασα ἡ ἐπανάστασις αὕτη, διὰ πολλῶν ἀγώνων καὶ θυσιῶν τῶν Ἑλλήνων καὶ διὰ τῆς θείας ἀρωγῆς, ἐκαρποφόρησε τὴν αὐτονομίαν μέρους τῆς ὅλης Ἑλλάδος, τοῦ νῦν ἑλληνικοῦ κράτους, μετὰ τοῦ ὁποίου συνηνώθη τὸ 1863 καὶ τὸ Ἴόνιον κράτος, ἥτοι ἡ Ἐπτανήσος, ἑλληνικῇ ἀνέκαθεν οὔσα.

§ 84. Ἀγγλία.

Καταλυθεὶς ἐν Ἀγγλίᾳ ἕνεκα τοῦ πολέμου τῶν δύο Ῥόδων (§ 67) τῆς ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Πλανταγενητῶν δυναστείας (1485) περιήλθεν ὁ θρόνος εἰς τὸν ἐκ πλαγίου κλάδου τῶν πρώην βασιλέων καταγόμενον οἶκον τῶν Τουδῶρων· ἐκ τούτων εἰσήχθη εἰς Ἀγγλίαν βασιμῆδον καὶ διὰ πολλῶν ἀγώνων τῶν βασιλέων Ἐρρίκου τοῦ Η'. Ἐδουάρδου τοῦ 5'. καὶ τῆς Ἐλισάβετ (1633—1703) ἡ τῶν διαμαρτυρουμένων θρησκεία, ἐτέθησαν δὲ αἱ πρῶται βάσεις τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ὁμῶς δὲν μετέσχε τοῦ τριακονταετοῦς πολέμου (§ 78). Ὁ μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἐλισάβετ βασιλεύσας Ἰάκωβος Α' συνήνωσε τὰ στέμματα τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Σκωτίας καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Κάρολος Α', ἐπιμείνας εἰς αὐθαρέτους πράξεις, ἔγεινεν ἀρρομῆ νὰ ἐπαναστατήσῃ κατ' αὐτοῦ τὸ κοινοβούλιον. Ἦττηθεὶς καὶ καταβλήθεις ὑπὸ τοῦ ἀναλαβόντος τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐπαναστατῶν Κρομουέλλου καὶ δικασθεὶς κατεδικάσθη εἰς θάνατον καὶ ἀπεκεφαλίσθη (1649). Ὁ Κρομουέλλος, ἀναδειχθεὶς προστάτης τῆς Ἀγγλίας, ἀνέπτυξε τὸ ναυτικὸν αὐτῆς καὶ ἐπανήγαγεν αὐτὴν εἰς τὴν ἀκμὴν, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε προέλθει ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς Ἐλισάβετ.

Ἐπὶ τοῦ ἀσθενοῦς καὶ ἀνικάνου υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Ριχάρδου ποσυρθέντος εἰς τὸν ἰδιωτικὸν βίον, ὁ ἐκ Σκωτίας στρατηγὸς Μόγκης ἀνήγαγεν εἰς τὸν θρόνον (1661) Κάρολον τὸν Β'. υἱὸν τοῦ θανατωθέντος Καρόλου Α', ἀλλ' οὗτος φιλήδονος γενόμενος καὶ τὸν καθολικισμὸν ἐπαγαγῶν καὶ αὐθαρέτως διοικῶν, κατηναγκάσθη νὰ φύγῃ εἰς Γαλλίαν (1688). Ὁ διάδοχός του Ἰάκωβος Β'. δούξ Ἐβροάκου, μισηθεὶς ὡς καθολικός, ἀπεβλήθη τοῦ θρόνου καὶ ἐκλήθη βασιλεὺς ὁ ἐκ τῆς Ὁραγκίας Οὐίλιέλμος ὁ Γ'. μετὰ τῆς γυναικὸς του Μαρίας. Οὗτος ἐπέτρεψε τὴν ἐλευθερίαν τῆς συνειδήσεως ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ καὶ ἤνέχθη τὴν ἐλευθεροτυπίαν. Ἐπὶ τῶν χρόνων τούτου συνεστάθη καὶ ἡ περιφημὸς ἄχρι τοῦδε διατελοῦσα ἀγγελικὴ τράπεζα. Ἐπειδὴ δὲ ἀπέθανεν ἄπαις, ἐβασίλευσεν Ἄννα ἡ θυγάτηρ Ἰακώβου τοῦ Β', γυνὴ τοῦ πρίγκιπος τῆς Παυλίας.

αε Γεωργίου. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς ἤνικε πολλὴ τὸ ναυτικὸν τῆς Ἀγγλίας καὶ ἠνώθησαν εἰς ἓν τὰ βουλευτήρια τῆς Ἀγγλίας καὶ Σκωτίας. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Ἄννης (1714) ἐκκρύχθη βασιλεὺς ὁ δισέγγονος Ἰακώβου τοῦ Α΄. Γεώργιος Α΄. Διὰ τῆς φρονίμου κυβερνήσεως τούτου διεσκαδάσθησαν αἱ ἐσωτερικαὶ φρατρίαι καὶ ταρχαί· βασιλεύσας δ' ἐν εὐρίηνῃ 14 ἔτη ἀπέθανε τὸ 1727.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ υἱὸς του Γεώργιος Β΄, ὅστις μετὰ δεκατεσσάρων ἔτων, ὑπουργούντος τοῦ περιώνυμου Οὐάλλπολ, εἰρηνικὴν βασιλείαν ἐκηρύχθη ὑπὲρ τῆς Μαρίας Θηρεσίας εἰς τὸν περι διαδοχῆς τῆς Αὐστρίας πόλεμον (1740), ὑπουργούντος τοῦ περιφήμου Πίττ.

Τοῦτον διεδέχθη ὁ ἐγγονὸς του Γεώργιος Γ΄, ὅστις συμμαχήσας μετὰ τῆς Πρωσίας εἰς τὸν ἐν Γερμανίᾳ ἑπταετῆ πόλεμον, ἐνίκησε τοὺς Γάλλους καὶ τοὺς Αὐστριακοὺς. Ἐπὶ τούτου ἐπαναστατήσασαι κατὰ τῆς Ἀγγλίας αἱ ἔως τότε ὑποτελεῖς εἰς αὐτὴν ἐπαρχίαι τῆς Βορείου Ἀμερικῆς ἠνάγκασαν αὐτὴν ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν των (1783). Ὅτε δὲ ἐξερράγη ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις (1789), ἐπολέμησαν αὐτὴν πανσθενῶς.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους δὲ 1750 ἤρχισαν οἱ θαλασσοκρατήσαντες Ἀγγλοὶ νὰ κυριεύωσι τόπους εἰς τὰς ἀνατολικὰς Ἰνδίας, εἰς οὓς προσθέσαντες καὶ ὅσους βαθυηδὸν ἐλάμβανον παρὰ τῶν Ὀλλανδῶν κατέστησαν ἐκεῖ μέγα κράτος.

Ἀποθανόντος (1820) τοῦ Γεωργίου Γ΄. μετὰ δεκαετῆ παραφροσύνην, διεδέχθη αὐτὸν ὁ ὡς ἀντιβασιλεὺς κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο διοικῶν Γεώργιος Δ΄. Ἐπὶ τῆς ἀντιβαλείας του ὁ ναύαρχος αὐτοῦ Νέλσον καὶ ὁ στρατηγὸς του Οὐελλινγκτὼν ἐνίκησαν τοὺς Γάλλους κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηρὰν, καὶ ἡ Ἀγγλία συνετέλεσεν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην δύναμιν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Ναπολέοντος, ὅστις, παραδοθεὶς εἰς αὐτὴν, ἐξωρίσθη εἰς τὴν Ἀγίαν Ἐλένην, ὅπου καὶ ἀπέθανε. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ Ἀγγλία ἔλαβε τὴν νῆσον Μελίτην, τῶν Γάλλων πρότερον οὖσαν, καὶ τὴν προστασίαν τῆς Ἐπτανήσου (1815). Ὁ Γεώργιος Δ΄. ἀπέθανε τὸ 1830.

§ 85. Γαλλικὴ ἐπανάστασις.

Κατάργησις τῆς Μοναρχίας. Ναπολέων.

Τὸν Λουδοβικὸν ΙΔ΄. διεδέχθη θανόντα τὸ 1715 ὁ δισέγγονός του Λουδοβικὸς ὁ ΙΕ΄. πενταετῆς τὴν ἡλικίαν, ὑπὸ τὴν ἐπιτροπίαν τοῦ πρίγκηπος τῆς Αὐστρίας. Ἡλικιωθεὶς δὲ καὶ λαβὼν τὴν βασιλείαν ὁ Λουδοβικὸς οὗτος, ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ ἀπέβαλε τὸν πενθερὸν του Στανίσλαον ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Πολωνίας, καὶ ἀντ' αὐτοῦ ἐκήρυξε βασιλεὺς αὐτῆς τὸν ἐκλέκτορα τῆς Σαξωνίας. Εἶχε δὲ ὁ Λουδοβικὸς συμμαχίαν τὴν Ἰσπανίαν καὶ τὴν Σαρδηνίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἀπώλεσε τὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ χώρας καὶ ἐκ

τούτου ἐγένεον εἰρήνη εἰς τὴν Βιένναν κατὰ τὴν θέλησιν τῆς Γαλλίας.
Ἐγένετο δὲ καὶ ἄλλος πόλεμος κατὰ τῆς Αὐστρίας, ἐξ οὗ ὁ αὐτοκράτωρ
ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην.

Ἵστερον δὲ ἐκηρύχθη πόλεμος κατὰ τῆς Ἀγγλίας περὶ τῶν συνόρων
τῆς ἀρκτικής Ἀμερικῆς, εἰς ἃν ἀπώλεσαν οἱ Γάλλοι μέγα μέρος τῶν αὐ-
τόθι κτήσεων αὐτῶν. Ἡὔξησε δὲ ὁ Λουδοβίκος τὸ βασιλεῖον διὰ τῆς Λο-
θαριγγίας, τὴν ὅποιαν ἐκληρονόμησε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ του
Στανισλάου, καὶ διὰ τῆς Κορσικῆς, τὴν ὅποιαν ἠγόρασε παρὰ τῶν Γε-
νουηνοσίων. Ἐπὶ τῆς μακρᾶς βασιλείας τούτου περιέστη ἡ Γαλλία εἰς
οἰκονομικὰ δυσχερείας, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς ἐνήργει κερδοσκοπι-
κῶς ἐμπόριον σίτου.

Ὁ τούτον δὲ διαδεχθεὶς ἔγγονός του Λουδοβίκος ΙΣΤ'. (1774) κατήρ-
γησεν ἐπαχθεῖς τινὰς φόρους καὶ ἄλλας ὑποχρεώσεις τοῦ λαοῦ, ἔδωκεν
εἰς τοὺς διαμαρτυρομένους πολιτικὰ δικαιώματα, κατήργησε τὴν διὰ
βασάνων κρίσιν, ἔκαμε νέον στόλον, διώρθωσε τὰς προσόδους τοῦ βα-
σιλείου, περιώρισε τὴν πολυτέλειαν, κατέλυσε τὸ μονοπώλειον, καὶ ἔγεινε
φίλος τῶν ἐπιστημῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ἐβοήθησε τοὺς ἐπαναστατήσαντας (1776) Ἀμερικανούς
κατὰ τῶν Ἀγγλῶν διὰ χρημάτων καὶ στρατευμάτων, ὁ προκάτοχός
του εἶχεν ἤδη ἐπιβαρύνει μὲ χρέος βαρύτερον τὸ δημόσιον ταμεῖον,
εὗρέθη εἰς ἀμνηγίαν καὶ ἠναγκάσθη νὰ συγκαλέσῃ εἰς Βερσαλλίας, ὅπου
καὶ αὐτὸς διέμενε, τοὺς ἀπὸ 1614 μήποτε συγκαλεσθέντας ἐθνικούς
συλλόγους, ἧτοι τοὺς ἐκπροσώπους τῶν εὐγενῶν. τοῦ κλήρου καὶ τοῦ
κοινῆς λαοῦ. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν παρεδέχθησαν οὗτοι σωτηρίους τινὰς
μεταρρυθμίσεις, ἀλλ' οἱ τῶν κοινῶν ἐκπροσώποι ἠθέλησαν νὰ λάβωσι
πλειότερον μέρος ἐν τῇ ἐξουσίᾳ, ἐπειδὴ ἦτο καὶ πολυαριθμότερον σῶμα
ἐν τῷ ἐθνικῷ τούτῳ συλλόγῳ· ὅθεν ἀπεφάσιζον ὅτι ἀπήρθεσκε καὶ εἰς τὸν
βασίλεα καὶ εἰς τὰς προνομιοῦχους τάξεις, καὶ συνήρχοντο μόνοι, ὀνομά-
σαντες τὸν σύλλογον αὐτῶν « ἐθνικὴν συνέλευσιν », ἧς τινος προέστατο
ὁ Μιραβώ. Εἰς τούτους δὲ προσετέθησαν καὶ τινες ἐκ τοῦ συλλόγου τῶν
εὐγενῶν καὶ τοῦ κλήρου. Ἐνωθεῖσαι δὲ ὑστερώτερον αἱ τρεῖς τάξεις ὡ-
νομάσθησαν Συντακτικὴ Συνέλευσις.

Ὁ Λουδοβίκος ΙΣΤ', ἵνα κολάσῃ τὸ ταραχοποιὸν πνεῦμα τῶν κοινῶν
καὶ τοῦ φατριασμοῦ, πεισθεὶς εἰς τοὺς συμβούλους του συνέλεξε στρατευ-
μα ξενικὸν μεταξὺ Παρισίων καὶ Βερσαλλιῶν καὶ ἀπέλυσε τῆς ὑπηρεσίας
τὸν δημοφιλεῖ ὑπουργὸν τῶν οἰκονομικῶν Νέκερον. Ἐρεθισθεὶς διὰ ταῦτα
ὁ ὄχλος, ἐδόθη εἰς βιαιοπραγίας, προσέβαλε τὸ δεσμοτήριον τῆς Βασι-
λίας, εἰς ὃ ἐκρατοῦντο μετὰ τῶν ὄντως κακούργων καὶ ἀγαθοῖ καὶ δί-
καιοι ἄνθρωποι, καὶ κατηδάφισεν αὐτό. Ὁ βασιλεὺς ἠναγκάσθη νὰ ἀ-
ποπέμψῃ τὸν ξενικὸν στρατὸν, ἡ δὲ Συνέλευσις ἔλαβεν ἤδη ἴδιον στρατὸν,
τὴν ἔθνοφυλακὴν, ἀναδειχθέντος ἀρχηγοῦ αὐτῆς τοῦ Λαφαγέτου· πολλοὶ
δὲ εὐγενεῖς καὶ κληρικοὶ κατέφυγον εἰς ξένα κράτη· ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπε-
χρεώθη νὰ μεταβῇ ἐκ Βερσαλλιῶν εἰς Παρισίους, ὅπου καὶ ἡ συνέλευσις
ἔλθεν. Ἐρχισε δὲ ἡδὴ νὰ ψηφίζῃ ἡ συνέλευσις πολλὰ πράγματα, ἠκρόωσεν

ὅλα τὰ προνόμια τῶν ἐπαρχιῶν καὶ τῶν προσώπων, περιώρισε τὸν βασιλέα καὶ ἐψηφίσθη νέον πολιτικὸν σύστημα. Ὁ βασιλεὺς φοβηθεὶς ἐκ τῶν γινομένων, ἔφυγε μετὰ τῆς οἰκογενείας του πρὸς τὰ σύνορα (1791), ἀλλὰ γνωρισθεὶς καθ' ὁδὸν ἐν Βαρένναις μετηνέχθη εἰς τοὺς Παρισίους, ὑπέγραψε τὸ σύνταγμα καὶ πανδήμως ὠρίσθη νὰ τηρήσῃ αὐτό. Μετὰ ταῦτα διελύθη ἡ συντακτικὴ συνέλευσις (1791) καὶ διεδέχθη αὐτὴν ἡ νομοθετικὴ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας ἐδέχθη τοὺς ἐκ Γαλλίας φυγάδας, ἡ συνέλευσις αὕτη ἐκήρυξε πόλεμον κατ' αὐτοῦ καὶ τῆς Πρωσσίας, ὑπογράφαντος ἀκουσίως καὶ τοῦ βασιλέως εἰς τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲ ὁ στρατηγὸς τῶν αὐστριακῶν καὶ πρωσικῶν στρατευμάτων δούξ τοῦ Βρυνσουϊκίου ἐκήρυξεν, ὅτι ἔρχεται νὰ συστήσῃ τὸν βασιλέα, συνέβησαν ἐκ τούτου πολλαὶ αἱματοχυσίαι ἐν Παρισίοις· ὑπὸ δὲ τοῦ ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς συνέλευσεως συσταθέντος καὶ διαδεχθέντος μάλιστα αὐτὴν ἐθνικοῦ Συλλόγου, κατελύθη ἡ μοναρχία (1792) καὶ εἰσήχθη δημοκρατικὸν πολίτευμα. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Πρῶσοι προχωροῦντες ἠπέιλουν τοὺς Παρισίους, οἱ ἐν αὐτοῖς Γάλλοι ὀπλισθέντες ἐδίωξαν καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς Αὐστριακοὺς μετὰ μεγάλης φθορᾶς. Ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος, δικασθεὶς ὑπὸ τοῦ συλλόγου, ἀπεκεφαλίσθη διὰ τῆς λαμπήτου (1793), τὸ ὅποιον ἐγένεν αἰτία τοῦ φορικοῦ μεταξὺ τῶν βασιλικῶν καὶ τῶν δημοκρατικῶν ἐμφυλίου πολέμου, τοῦ ἐκ τῆς ἐπαρχίας Βανδέας, ὅπου ἐξεφύραξεν, βανδεακοῦ ὀνομασθέντος. Μετὰ ἓν ἔτος περίπου ἐθανατώθη καὶ ἡ βασίλισσα Ἀντωνέττα.

Μετὰ ταῦτα δὲ εὐθὺς ἡ δημοκρατία ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ὁλλανδίας καὶ τῆς Ἰσπανίας μετὰ τῶν ὁποίων συνεμάχησαν ἡ Αὐστρία, ἡ Πορτογαλλία, ἡ Νεάπολις, ἡ Τοσκάνη καὶ ἡ Πρωσία. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν προεχώρουν οἱ σύμμαχοι, ἔπειτα ὅμως ἡ τύχη τοῦ πολέμου ἐτράπη ὑπὲρ τῆς Γαλλίας, καὶ οἱ στρατοὶ αὐτῆς ἠνάγκασαν τοὺς πολεμίους τῆς νὰ ἀφήσωσι πρὸς τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1793 τοὺς κατακτηθέντας παρ' αὐτῶν τόπους.

Ἐπανάστησαν δὲ ἐν τούτοις κατὰ τῶν δημοκρατικῶν ἡ Μασσαλία, ἡ Τολώνη καὶ τὸ Λούγδουον. Καὶ τὸ μὲν Λούγδουον καὶ ἡ Μασσαλία ἐπολιορκήθησαν καὶ παρεδόθησαν· οἱ δὲ κάτοικοι τῆς Τολώνης παρεδόθησαν εἰς τοὺς Ἀγγλοὺς μετὰ τοῦ στόλου· πολιορκηθέντες δὲ ὑστερώτερον ἔκαυσαν τὴν πόλιν καὶ τὸν στόλον καὶ κατεστράφησαν. Εἰς τὴν πολιορκίαν ταύτην ἀνεφάνη κατὰ πρῶτον ἡ στρατιωτικὴ ἱκανότης τοῦ ἐκ Κορσικῆς καταγομένου, Βονοπάρτου, εἰς ταγματάρχην τοῦ πυροβολικοῦ τότε ἐκ λοχαγοῦ προδιεβασθέντος.

Καὶ ἐν Παρισίοις δὲ ἐπὶ 9 μῆνας (1794), ἐποχὴν τρομοκρατίας ὀνομασθεῖσαν, ἐθανατώθησαν πολλοὶ κατ' εἰσήγησιν τοῦ Ῥοβεσπιέρρου. Οἱ μετριοπαθέστεροι τῶν ἐπαναστατῶν, οἱ ὀνομασθέντες Γιρονδῖνοι, ἐγένιναν θύμα τῆς θηριωδίας τῶν δημαγωγῶν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι, μὴ εὐρίσκοντες πλέον θύματα, ἤρχισαν νὰ καταστρέψωσιν ἀλλήλους καὶ ὁ ἀπανθρωπότητος Ῥοβεσπιέρρου, καταδικασθεὶς τέλος πάντων ὑπὸ τῆς κοινῆς ἀγαπαικτικῆς, ἐθανατώθη, καὶ τότε ἔληξεν ἡ ὀλεθρὴ τρομοκρατία. Οὐ

κατὰ τῆς Γαλλίας σύμμαχοι ἠναγκάσθησαν ἤδη νὰ ὀπισθοδρομηθῶσι πέραν τοῦ Ῥήνου καὶ ἀπώλεσαν πάλιν τὰ κυριευθέντα φρούρια, ὁ δὲ Γάλλος στρατηγὸς Πεχεργρῆς καθυπέταξε τὴν Ὀλλανδίαν καὶ οὕτως ἠναγκάσθη αὕτη νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην καὶ συμμαχίαν μετὰ τῆς Γαλλίας (1795). Πρὸς τούτοις καὶ ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Ἰσπανία ἔκαμον εἰρήνην μετὰ τὴν Γαλλίαν διὰ θυσιῶν μέρους τῆς χώρας των, καὶ εἰς τὴν Βανδέαν ἀποκατέστη ἡ ἡσυχία. Κατὰ θάλασσαν ὅμως ἠττήθη ὁ γαλλικὸς στόλος ὑπὸ τῶν Ἀγγλων.

Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1795 ὁ σύλλογος ἐκήρυξε τὴν λῆξιν αὐτοῦ καὶ συνεστήθη ἤδη πενταμελὲς διευθυντήριον, ἔχον τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν, καὶ δύο νομοθετικαὶ βουλαί.

Τὸ ἀκόλουθον δ' ἔτος ὁ ἤδη στρατηγὸς Βοναπάρτης, πολεμῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἠνάγκασε τὸν βασιλεῆ τῆς Σαρδηνίας νὰ συνομολογήσῃ εἰρήνην καὶ νὰ δώσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν τὴν Σαβανδίαν καὶ τὴν Νίκαιαν. Μετὰ ταῦτα δὲ, νικήσας τοὺς Αὐστριακοὺς ἐκυρίευσεν ὅλην τὴν Λομβαρδίαν ἠνάγκασε δὲ τὸν Πάπαν καὶ τὴν Νεάπολιν νὰ κάμωσιν εἰρήνην καὶ κατέστησε τὴν ἐκ διαφόρων τόπων τῆς βορείου Ἰταλίας δημοκρατίαν. Μετὰ ταῦτα δὲ προσχώρησε διὰ τῆς Στυρίας εἰς Βιένναν (1797) καὶ ἠνάγκασε τοὺς Αὐστριακοὺς εἰς εἰρήνην. Ὁ αὐτὸς δὲ κατέλυσε τὴν διοίκησιν τῶν Ἑνετῶν, ἐπειδὴ ἐπανεστήσαν, καὶ ἡ Βενετία διὰ τῆς εἰρήνης τοῦ Κάμπου Φορμίου ἐδόθη εἰς τὴν Αὐστρίαν.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐστάλη ὁ Βοναπάρτης μετὰ 42,000 στρατοῦ ἐκ τῆς Τολώνης εἰς τὴν Αἴγυπτον· καὶ καθ' ὁδὸν μὲν ἐκυρίευσεν τὴν Μελίτιν, ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐκυρίευσεν τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ τὸ Κάϊρον· ἀλλ' ὁ ναύαρχος τῶν Ἀγγλων Νέλσον κατέκαυσε τὸν γαλλικὸν στόλον εἰς τὸν Ἀβουκίρειον κόλπον. ἠναγκάσθη δὲ τότε καὶ ἡ Τουρκία ὑπὸ τῶν Ἀγγλων καὶ τῶν Ῥώσων νὰ κηρύξῃ πόλεμον κατὰ τῆς Γαλλίας. Ὄθεν ὁ Βοναπάρτης εἰσέβαλεν εἰς τὴν Συρίαν, ἀλλ' ἐπέστρεψεν ἄπρακτος εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔνθα κατενίκησε τοὺς Τούρκους εἰς Ἀβουκίρειον (1799) καὶ ἠχμαλώτισεν τὸν ἀρχηγόν των.

Ἐν ᾧ δὲ ἔτι ὁ Βοναπάρτης ἦτο εἰς τὴν Αἴγυπτον, εἰς τὴν Γαλλίαν τὰ πράγματα δὲν εὐδοκίμου ἕνεκα τῶν ἐσωτερικῶν διχονοιῶν.

Ὁ βασιλεὺς τῆς Νεαπόλεως ἐδίωξε τοὺς Γάλλους ἐκ τῆς Ῥώμης, ὁ στρατηγὸς ὅμως Σαμπάν, νικήσας τοὺς Νεαπολίτας, ἐκυρίευσεν τὴν Νεάπολιν. Μετὰ ταῦτα ἐγένετο ὁ δεῦτερος αὐστριακὸς πόλεμος καὶ ἐνίκηθησαν οἱ Γάλλοι καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Μετ' οὐ πολὺ ἤρχισε πάλιν νὰ μεταβάλληται ἡ τύχη τοῦ πολέμου· καὶ ὁ μὲν στρατηγὸς Μασσένας, νικήσας τοὺς Ῥώσους περὶ Ζυρίχην ἔλαβεν 20,000 αἰχμαλώτους καὶ ὅλην τὴν ἀποσκευὴν· ὁ δὲ Βρόνος ἐνίκησεν εἰς τὴν Ὀλλανδίαν τοὺς Ἀγγλορώσους κατὰ κράτος καὶ ἀνεχώρησαν ὑπὸ συνθήκας.

Μαθὼν δ' ἐν τοσοῦτῳ ὁ Βοναπάρτης ἐν Αἰγύπτῳ τὴν ἐκ τῶν διχονοιῶν κακὴν κατάστασιν τῆς πατρίδος του, ἀφῆκε τὸν Κλέβερον ἀρχηγόν τοῦ ἑκαὶ στρατοῦ καὶ ἐπανῆλθεν αὐτὸς εἰς Γαλλίαν. Ἄμα δὲ ἐλθὼν, κατήρ-

γῆσε τὸ Διευθυντήριον καὶ συνέστησεν ὑπατεῖαν τριμελῆ, ἀναδειχθεὶς αὐτὸς πρῶτος ὑπατος διὰ δέκα ἔτη. Διατάξας δὲ τὰ τῆς Γαλλίας, ἦλθεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ διὰ μιᾶς μάχης ἐν Μαρέγκω ἐγένετο κύριος πάσης τῆς χερσονήσου ταύτης. Τὸ 1800 ἐκηρύχθη Ὑπατος διὰ βίου καὶ τὴν 18 Μαΐου 1804 ἐξελέχθη αὐτοκράτωρ τῶν Γάλλων, τὸ δὲ 1805 ἀνεδείχθη βασιλεὺς τῆς Ἰταλίας καὶ ἐστέφθη ἐν Μεδιολάνοις μετὰ τὸ ἀρχαῖον σιδηροῦν στέμμα. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ 1806 κατελύθη ἡ γερμανικὴ αὐτοκρατορία, ἐγένετο προστάτης τῆς Παραρρήνιου ὀμοσπονδίας. Πολλοὶ Γερμανοὶ ἠγεμόνες συγκαταθέεντες, νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τῆς ὀμοσπονδίας ταύτης, ἀντημειψήθησαν διὰ πλήρους κυριαρχίας ἐπὶ τῶν κρατῶν των, καθ' ὅσον ἠδύνατο νὰ συμβιβασθῆ τὸ πρᾶγμα πρὸς τὴν ἀνωτάτην τοῦ Ναπολέοντος δύναμιν· οὕτως ἡ Βαυαρία, ἡ Βυτεμβέργη καὶ ἡ Σαξωνία ἀνυψώθησαν εἰς βασιλεία. Ἐντὸς δὲ ὀλίγων ἐτῶν ὁ Ναπολεὼν κατέστησε τοιαύτην αὐτοκρατορίαν, ὅποιαν ὁ κόσμος δὲν εἶχε σχεδὸν ἴδει ἄλλοτε· ἐκυριάρχει σχεδὸν ἐπὶ ὅλων τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης καὶ ἐνεθρόνιζε καὶ ἐξεθρόνιζε τοὺς βασιλεῖς των κατὰ τὸ δοκοῦν. Ἡ Ἀγγλίαι μόνον ἐτήρησεν ἐντελῆ ἀνεξαρτησίαν. Τὴν δὲ Γαλλίαν ὠρέλησεν ὁ Ναπολεὼν πολὺ· ἐπανέφερον εἰς αὐτὴν τὴν ἡσυχίαν, ἔκαμε κώδικα νόμων, ἀποκατέστησε τὴν ἀπὸ τῆς ὀχλοκρατίας ἐξουδενωθεῖσαν θρησκείαν, καὶ πρὸ πάντων τίσον ἐγύμνασε τοὺς στρατιώτας του, ὥστε αἱ καλλίτεροι δυνάμεις δὲν ἠδύνατο νὰ ἀντισταθῶσιν εἰς αὐτοὺς, ὅταν ὠδηγῶντο ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος. Πολλαὶ δυνάμεις ματαιῶς ἀντέστησαν εἰς τὴν αὐξησιν αὐτοῦ· ἡ Αὐστρία ταχέως κατεβλήθη κατὰ τὸ 1805. Ἀρ οὐ ἤχημαλώτισεν ὁ Ναπολεὼν τὸν Στρατηγὸν Μάικον καὶ 25,000 στρατιώτας, εἰσῆλθεν εἰς Βιένναν, εἶτα δὲ ἐνίκησε μεγάλαν νίκην ἐν Αὐστρελιτισίῳ τοὺς Αὐστριακοὺς καὶ τοὺς Ῥώσους ὁμοῦ, ζέπέβαλεν αὐτοῖς τὴν ἐν Πρεσβούργῃ εἰρήνην (1805)· ἀλλὰ καὶ ὁ ναύαρχος τῶν Ἀγγλῶν Νέλσον ἐνίκησε κατὰ κράτος τὸν ἰσπανογαλλικὸν στόλον εἰς Τραφαλγάρ, φονεύθεις συγχρόνως. Τὰ πρωσσικὰ στρατεύματα κατετροπώθησαν τὸ ἀκόλουθον ἔτος, καὶ τὰ ῥωσσικὰ πολλάκις ἠττήθησαν κατὰ τὸ 1807, ὥστε ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρος ἠναγκάσθη νὰ δεχθῆ τοὺς ὅρους τῆς ἐν Τιλετσίῳ εἰρήνης, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Πρωσσία ἔχασε τὸ ἡμισυ τοῦ κράτους της. Τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ πορτογαλλικὴ βασιλικὴ οἰκογένεια ἔφυγεν εἰς Βρασιλίαν, καταληφθεῖσης τῆς Πορτογαλλίας ὑπὸ τῶν Γάλλων· ὁ δὲ θρόνος τῆς Ἰσπανίας ἐδόθη εἰς τὸν Βονοπάρτην ἀδελφὸν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὁ τῆς Νεαπόλεως εἰς τὸν Ἰωακείμ Μουράτην τὸν γαμβρὸν του. Δύο ἄλλους ἀδελφοὺς αὐτοῦ, Λουδοβίκον καὶ Ἰερώνυμον, ἔκαμε βασιλεῖς τῆς Ὀλλανδίας καὶ τῆς Οὐεστφαλίας, καὶ ἐπέτρεψεν ἵνα εἰς τῶν πολεμάρχων του, ὁ Βερναρδότης, κληθῆ ἐπίδοχος διάδοχος τοῦ βασιλέως τῆς Σουηδίας Καρόλου τοῦ ΙΓ'. Οὗτος δὲ ὑπῆρξεν ὁ μόνος, ὅστις διετήρησε τὴν θέσιν του μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ναπολέοντος.

§ 86. Τὸ ἡπειρωτικὸν σύστημα τοῦ Ναπολέοντος.

Ἡ ἐκστρατεία τοῦ 1812.

Ἡ Ἀγγλία αἰσθανομένη ὡς διεικιδύνευε κίνδυνον ἕνεκα τῆς μεγίστης τοῦ Ναπολέοντος δυνάμεως, προσεπάθει νὰ ἐγείρῃ τὰς ἡπειρωτικὰς δυνάμεις κατ' αὐτοῦ· οὕτως ἡ Αὐστρία τὸ 1809 ἐκίνησε πάλιν πόλεμον κατὰ τοῦ τρομεροῦ τούτου ἐχθροῦ, ἀλλ' ἡ ἔκβασις του ἦτο δυστυχὴς καὶ τώρα εἰς αὐτὴν ὄθεν κατὰ τὴν ἐν Βιέννη συνθήκην εἰρήνης ἔχασε μέρος τῆς χώρας τῆς· περὶ τὸν αὐτὸν δὲ περίπου χρόνον ἦτε Ὁλλανδία καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κράτη ἐκπύχθησαν μέρη τῆς Γαλλίας.

Ὁ Ναπολέων εἶχε φθάσει ἤδη εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τοῦ μεγαλείου του, ἀλλὰ δὲν ἐχάρη ἐπὶ πολὺν ἔτι χρόνον τὴν εὐνοίαν τῆς τύχης. Ἡ Ἰσπανία, ὑποστηριχθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἀγγλων διὰ πολλῶν ἀνθρώπων καὶ χρημάτων, ἠγωνίσθη ν' ἀντισταθῇ εἰς τὸν βασιλέα Ἰωσήφ, ὅστις τῇ ἐπεβλήθη διὰ τῆς βίας, καὶ ἡ Ῥωσσία, διενεχθεῖσα πρὸς τὸν Ναπολέοντα, ἤρχισε νὰ ὀπλιζῆται κατ' αὐτοῦ. Ἐπὶ σκοπῶ δὲ νὰ ἐξασθενώσῃ τὴν ἀγγλικὴν δύναμιν, προσεπάθει ὁ Ναπολέων νὰ βλάψῃ τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀγγλίας διὰ τοῦ καλουμένου ἡπειρωτικοῦ συστήματός του, καθ' ὃ δὲν συνεχωρεῖτο εἰς κανὲν ἀγγλικὸν πλοῖον νὰ εἰσπλεύσῃ εἰς τοὺς ἰδικούς του ἢ εἰς τοὺς τῶν συμμάχων του λιμένας.

Ἡ Ῥωσσία ὑπέφερε πολὺ ὑπὸ τοῦ συστήματος τούτου, διὸ προσεπάθει νὰ τὸ ὑπεκφύγῃ. Τοῦτο δὲ καὶ πολλαὶ ἄλλαι βιαιοπραγαίαι τῶν Γάλλων ἐπὴνεγκον ῥῆξιν μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν δυνάμεων.

Κατὰ τὸ θέρος λοιπὸν τοῦ 1812 ὁ Ναπολέων διέβη τὰ μεθόρια καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν μετὰ στρατοῦ ἐξ ἡμίσεως ἑκατομμυρίου ἐξαιρέτων στρατιωτῶν, ἐνδυναμωθέντων δι' ἐπικουριῶν ἐκ Πρωσσίας, Πολωνίας, Αὐστρίας καὶ τῆς παραρρήνείου ὀμοσπονδίας. Ἐνίκησε τοὺς Ῥώσους εἰς διαφόρους συμπλοκάς καὶ ἐν διαστήματι ὀλίγων μηνῶν προεχώρησεν εἰς Μόσχαν, καθέδραν ἀρχαίαν τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ῥωσσίας. Ἐνταῦθα ὅμως ἡ τύχη, ἥτις τὸν κατέστησε νικηφόρον τσακίς, ἤρχισε νὰ μεταβάλληται. Τρομερὰ μὲν πυρκαϊὰ ἀνήφθη εἰς τὴν Μόσχαν, ὁ δὲ χειμὼν ἤρχισε πολὺ πρόωρος καὶ μετὰ μεγάλης δριμύτητος· συγχρόνως δὲ αἱ Ῥωσικαὶ δυνάμεις πύζανον. Ὁ τῆς Μόσχας ἐμπρησμός, ὑπὸ τῶν μὲν ἀποδιδόμενος εἰς σχέδιον τῶν Ῥώσων, ὑπὸ τῶν δὲ εἰς ἀμέλειαν τῶν Γάλλων στρατιωτῶν, ἐστέρησε τὸν Ναπολέοντα τῆς εἰς αὐτὴν κατασκηνώσεώς του· ὄθεν χωρὶς νὰ πολεμήσῃ πλέον τὸν ἐχθρὸν, ἡ κάμη ἄλλην τινὰ διαπραγματέυσιν (διότι οἱ Ῥῶσσοι ἐγκατέλειψαν τὴν πόλιν των, καὶ οὐδεὶς παρουσιάσθη νὰ προκαλέσῃ τὸν κατακτητὴν ἢ νὰ συμβιβασθῇ πρὸς αὐτόν), ὁ Ναπολέων ἠναγκάσθη νὰ ὀπισθοχωρήσῃ. Τότε ἡ δριμύτης τοῦ χειμῶνος καὶ ὁ ἐχθρὸς πάντοτε ἑτοιμὸς νὰ τῷ διαφιλονεικῇ ἕκαστον αὐτοῦ βῆμα, ἢ νὰ προσβάλλῃ τὴν ὀπισθοφυλακὴν, κατέστρεψαν σχεδὸν ὀλόκληρον τὸν μέγαν αὐτοῦ στρατόν.

Ἡ Ῥωσσία, ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Αὐστρία ἤδη συνέστησαν συμμαχίαν, εἰς ἣν ἔλαθε μέρος ἡ Σουηδία καὶ τινες Γερμανοὶ ἡγεμόνες. Τὴν 10 Ὀκτωβρίου οἱ σύμμαχοι ἐνίκησαν μεγάλην νίκην ἐν Λειψία καὶ τὴν 31 (1) τοῦ Μαρτίου 1814 ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξανδρος καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας Φρειδερίκος Οὐίλλιέλμος ὁ Γ'. εἰσῆλθον θριαμβευτικῶς εἰς Παρισίους. Τὴν 3 δὲ τοῦ Ἀπριλίου ὁ Ναπολέων ἐκπύρωτο τοῦ θρόνου καὶ ἀπεστάλη εἰς τὴν νῆσον Ἐλβανὰ μὲν τοῦ λοιποῦ, Λουδοβίκος δὲ ὁ ΙΗ'. ἐκλήθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας, καὶ δυνάμει τῶν ὄρων τῆς ἐν Παρισίοις συμφωνηθείσης γενικῆς εἰρήνης, ἡ Γαλλία περιωρίζετο εἰς τὰ ἀρχαία αὐτῆς ὅρια. Πλείστοι τότε τῶν ἡγεμόνων καὶ ὑπουργῶν συνῆλθον εἰς Βιένναν, ἵνα κανονίσωσι τὰς εὐρωπαϊκὰς σχέσεις, ἀλλὰ κατὰ τὴν πρώτην τοῦ Μαρτίου 1815 ὁ Ναπολέων, μαθὼν ὅτι ἐπρόκειτο νὰ τὸν περιορίσωσιν εἰς ἄλλο μακρὰν τῆς Εὐρώπης μέρος, ἀνεχώρησεν ἀπὸ Ἐλβας, ἀπεβιάσθη εἰς Γαλλίαν καὶ ὑποδεχθεὶς ὑπὸ τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τοῦ στρατοῦ, κατέστη πάλιν τρομερός. Λουδοβίκος ὁ ΙΗ'. ἠναγκάσθη νὰ φύγῃ ἐκ Παρισίων καὶ ὁ Ναπολέων εὐθὺς εἰσῆλθεν εἰς αὐτούς. Τότε δὲ ἡ Αὐστρία, ἡ Ῥωσσία, ἡ Πρωσσία καὶ ἡ Ἀγγλία ἀνενώσαν τὴν συμμαχίαν τῶν καὶ τὰ πολυαριθμα αὐτῶν στρατεύματα διέβησαν τὸν Ῥήνον. Τὴν 18 Ἰουνίου 1815 ὁ Ναπολέων ἠττήθη ἐντελῶς εἰς τὰς ἐν Βελγίῳ πεδιάδας τοῦ Οὐατερλώ ὑπὸ τῶν δυνάμεων Ἀγγλίας καὶ Πρωσσίας, στρατηγούντων τοῦ Ἀγγλοῦ δουκὸς Οὐελλινγκτῶνος καὶ τοῦ Πρώσσου Βλυχέρου, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν προτεύουσαν του εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν νικητῶν καὶ παραιτηθῆ τοῦ θρόνου, κηρύξας τὸν υἱὸν του Ναπολέοντα Β'. αὐτοκράτορα τῶν Γάλλων. Μὴ δυνθῆς δὲ νὰ φύγῃ εἰς Ἀμερικὴν, ὡς ἐσκόπει, παρεδόθη εἰς ἀγγλικὸν πολεμικὸν πλοῖον καὶ ἐστάλη ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν ὡς αἰχμάλωτος διὰ βίου εἰς τὴν νῆσον ἀγίαν Ἐλένην, ὅπου ἀπέθανε τὴν 5 Μαΐου τοῦ 1821.

Ἄλλη γενικὴ εἰρήνη συνωμολογήθη ἐν Παρισίοις κατὰ τὸν Νοέμβριον τοῦ 1815 καὶ πλείστοι τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης ἐγένοντο μέτοχοι τῆς κληθείσης ἱερᾶς συμμαχίας, μὲ σκοπὸν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν ἰσορροπίαν τῆς Εὐρώπης. Ἡ Γαλλία ἐκτὸς τῶν νεωστὶ κατακτηθεισῶν ὑπ' αὐτῆς χωρῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἀποδώσῃ καὶ ὅλα τὰ ἀριστουργήματα τῆς τέχνης, τὰ ὅποια ἀφῆρσε παρ' ἄλλων ἐθνῶν, καὶ εἶγεν ἀναποτεθειμένα εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Λούβρου, νὰ πληρώσῃ πρῶτον ἑκατὸν ἑκατομμύρια φράγκων εἰς τοὺς συμμάχους, ὕστερον δὲ ἄλλα ἑπτακόσια ἑκατομμύρια διὰ τὰς δαπάνας τοῦ πολέμου καὶ 370,000,000 εἰς ἰδιωτικὰς ἀπαιτήσεις, νὰ ἔχῃ δὲ καὶ ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῆς ἐπὶ τρία ἔτη 150,000 ξένων στρατιωτῶν ἰδίαις αὐτῆς δαπάναις. Ἀποκατέστη δὲ πάλιν ὑπὸ τῶν νικητῶν τοῦ Ναπολέοντος εἰς τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας ὁ Λουδοβίκος ΙΗ'.

Τοιοῦτοτρόπως ἡ Γαλλία μετὰ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν νίκας μολίς ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Εὐρώπης θέσιν της, τὴν ἰσχυρὰν ἐνότητά της καὶ τὸ ἐθνικὸν της πνεῦμα.

(1) Αἱ χρονολογίαι εἶναι κατὰ τὸ γρηγοριανὸν ἤτοι νέον χρονολόγιον.

§ 87. Νεώτερα γεγονότα.

Τα κυριώτερα γεγονότα τῆς ἱστορίας ἀπὸ τοῦ 1820 καὶ μέχρι τοῦ-
δε εἰσὶ τὰ ἑξῆς:

— Εὐτυχῆς διαπεραίωσις τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Ἡ ἀπὸ τοῦ θρόνου τῆς Ἑλλάδος δ' εἰρηναίας τοῦ ἔθνους ἐπαναστάσεως ἀπέλασις τοῦ πρώην βασιλέως αὐτῆς Ὁθωνος καὶ ἡ ὑπὸ τῆς Β' ἐν Ἀθή-
ναις ἐθνικῆς συνελεύσεως τῶν Ἑλλήνων εὐτυχῆς ἀναγόρευσις εἰς τὸν θρό-
νον τῆς Ἑλλάδος τοῦ πρίγκιπος τῆς Δανίας Γεωργίου ὑπὸ τὸ ὄνομα
«Γεώργιος ὁ Α' Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων». Ἡ συγχρόνως γενομένη πο-
θητῆ καὶ εὐτυχῆς ἔνωσις τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τῆς αὐτονομου Ἑλλάδος,
τυπικῶς καὶ πραγματικῶς συντελεσθεῖσα τῇ 21 Μαΐου 1864. Ὁ γάμος
τῆς Α. Μ. μετὰ ἐμοδόξου ὑμῖν ἡγεμονίδος, τῆς βασιλίσσης Ὀλγας, καὶ
ὁ ἐκ τοῦ γάμου τούτου πρῶτος γόνος, ἡ Α. Υ. ὁ βασιλόπαις Κωνσταντί-
νος, γεννηθεὶς τῇ 21 Ἰουλίου 1868 καὶ βαπτισθεὶς τῇ 22 Αὐγούστου
τοῦ αὐτοῦ ἔτους (1).

— Ἡ κατὰ τὸ 1830 ἐπανάστασις ἐν Γαλλίᾳ καθ' ἣν ἀπεβλήθη τοῦ
θρόνου Κάρολος ὁ Γ' καὶ κατέλαβεν αὐτὸν ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Αὐρηλίας
Δουδοβίκου Φίλιππος.

— Ἡ ἄλλη τῆς Γαλλίας ἐπανάστασις τοῦ 1848, καθ' ἣν τοῦ Φιλίπ-
που γενομένου ἐκπτώτου τοῦ θρόνου, ἀποστάθη δημοκρατία, τὴν ὁποίαν
διεδέχθη τὸ 1852 ἡ αὐτοκρατορία ἐκλεχθέντος αὐτοκράτορος τῶν Γάλ-
λων τοῦ Ναπολέοντος Γ'.

— Ὁ τῆς Τουρκίας καὶ τῶν συμμαχισαῶν μετ' αὐτῆς Ἀγγλίας,
Γαλλίας καὶ Σαρδηνίας πόλεμος πρὸς τὴν Ῥωσσίαν, λήξας διὰ τῆς ἐν
Παρισίοις συνθήκης τοῦ 1855, καθ' ἣν ἡ Ῥωσσία ἀπέβαλε μέρος τοῦ
κράτους τῆς.

— Ὁ μεταξὺ τῶν Σάρδων καὶ Πεδεμοντιῶν βοηθηθέντων ὑπὸ τῆς Γαλ-
λίας πόλεμος πρὸς τὴν Αὐστρίαν οὗ συνέπεια ἦτο ἡ αὐξήσις τοῦ κράτους
τῆς Σαρδηνίας καὶ ἡ κατόπιν δι' ἐπαναστάσεων τῶν δουκάτων τῆς Ἰτα-
λίας καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Νεαπόλεως ἔνωσις αὐτῶν μετὰ τὸ στέμμα τῆς
Σαρδηνίας. Ἐκ τῆς ἑνώσεως ταύτης συνεκροτήθη τὸ βασίλειον τῆς Ἰτα-
λίας ὑπὸ βασιλέα τὸν Βίκτορα Ἐμμανουήλ.

— Ὁ ἐν ταῖς Ἠνωμέναις Πολιτείαις τῆς βορείου Ἀμερικῆς δεινότα-
τος ἐμφύλιος πόλεμος τελειώσας διὰ τῆς καθυποτάξεως τῶν Νοτιῶν πο-
λιτειῶν ὑπὸ τῶν Βορείων καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν μαζύρων δούλων
(ἀνδραπόδων).

— Ὁ πόλεμος τῆς Πρωσσίας καὶ Αὐστρίας, κατὰ συνέπειαν τοῦ ὁποίου
κῆρυξεν ἡ ἑκτασις τοῦ βασιλείου τῆς Πρωσσίας, συμπεριληφθεῖσάν εἰς
αὐτὸ χωρῶν αὐτονομίων πρὸ τοῦ πολέμου καὶ μερῶν τινῶν ἄλλων βλα-

(1) Μετὰ τὸν διάδοχον Κωνσταντῖνον, ὁ Βασιλικὸς οἶκος ἀπέκτησε καὶ τέσσα-
ρας ἄχρι τοῦδε βασιλόπαιδας Γεώργιον, Ἀλεξάνδρον, Νικόλαον καὶ Μαγ-
δαλενῶν.

λείω παρεωρήσαν δὲ ἡ Βενετία, τὸ Μιλάνον καὶ ἄλλοι τόποι εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἰταλίας.

—Ὁ πόλεμος τῆς Γερμανίας καὶ Γαλλίας, (1870—1871), καθ' ὃν οἱ Γάλλοι ἠτήθησαν ἀναγκασθέντες νὰ παραχωρήσωσι τῇ γερμανικῇ αὐτοκρατορῇ δύο δυτικὰς ἐπαρχίας τὴν Ἀλσατιάν καὶ Λωρραίναν, καὶ νὰ πληρώσωσι μέγα χρηματικὸν ποσόν.—Κατάλυσις τῆς αὐτοκρατορίας ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἀνακήρυξις τῆς δημοκρατίας.

Ἡ κατάλυσις τῆς μοναρχίας ἐν Ἰσπανίᾳ καὶ ἀνακήρυξις τῆς δημοκρατίας, καὶ πάλιν ἡ ἐπάνοδος τῆς μοναρχίας, καταλυθείσης τῆς δημοκρατίας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Κατὰ μέρος ιστορίαι ἐθνῶν τινῶν τῆς Εὐρώπης.

§ 88. Σουηδία.

Ἡ ἱστορία τῆς χώρας ταύτης εἶναι ὀπωσοῦν σαφῆς ὑπὸ τοῦ 1Β' αἰῶνος μ. Χ. Τότε Ἐρρίκος, ὁ λεγόμενος Ἅγιος (1155), διέδωκεν ἐπὶ τὸν Χριστιανισμόν.

Τὸν 1Δ' αἰῶνα Μαργαρίτα, θυγάτηρ τοῦ Οὐαλδεμάρου βασιλέως τῆς Δανίας, λεγομένη Σεμίραμις τοῦ Βορρᾶ, ἤνωσεν ὑφ' ἐν σκήπτρον τὴν Νορβηγίαν, τὴν Δανίαν καὶ τὴν Σουηδίαν τὸ 1388. Ἡ Ἑνωσις αὕτη διήρκεσε μέχρι τοῦ 1448.

Ἡ Σουηδία τὸ 1520 ἐπιέζετο ὑπὸ τοῦ ἐκ Δανίας Χριστιανοῦ Δ'. ἄλλ' ὁ Γουσταῦος Βάσας, μόνος ἀπόγονος τῶν βασιλέων τῆς Σουηδίας, ἀφ' οὗ διωτέλεσε πολλὰ ἔτη φυγᾶς, κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ τὸν Χριστιανὸν τὸ 1523. Ἐκτοτε δὲ μέχρι τοῦδε τρεῖς οἴκοι ἠγεμόνευσαν εἰς τὴν Σουηδίαν Δ'. ὁ τοῦ Βάσα (1523—1634) Β'. ὁ τῶν Δυο Γεφυρῶν (1654—1751) Γ'. ὁ τοῦ Ὀλοσταίνου Εὐτίνου (1751—1818). Πρῶτος βασιλεὺς ἔγεινε αὐτὸς ὁ Βάσας, ὁ ἀληθὴς θεμελιωτὴς τῆς Σουηδίας, εἰς ἣν εἰσήγαγε καὶ τὸν λουθηρανισμόν (1537). Περίφημος ἔγεινε μετὰ ταῦτα ὁ Γουσταῦος Ἀδόλφος, ἐπικληθεὶς μέγας (1611), ὁ ὁποῖος ἐνεποίησε τρόπον εἰς τὴν Αὐστρίαν κατὰ τὸν τριακονταετῆ πόλεμον (§ 78) καὶ ἀπέκταν ἐν τῇ μάχῃ τῆς Λυκένης (1632).

Ἐκ τοῦ οἴκου τῶν δύο Γεφυρῶν πρῶτος ἐβασίλευσεν ὁ Κάρολος 1'. (1654). Ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἦτο σειρὰ κατορθωμάτων πολεμικῶν, ἐμποικισάντων τρόπον εἰς τὸν Βορρᾶν. Ὁ ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἴκου Κάρολος ὁ 1Β' ἐπικληθεὶς διὰ τὰ κατορθώματά αὐτοῦ Ἀλέξανδρος τοῦ Βορρᾶ (1697), ἐνίκησεν ἐν Νάρβα καὶ ἐν Ρίγα (1700) τοὺς Ῥώσους, ἔτι δὲ καὶ τοὺς Πολωνοὺς καὶ τοὺς Δανούς. Νικηθεὶς δὲ εἰς Πουλταύαν (1709) ὑπὸ Πέτρου τοῦ μεγάλου, αὐτοκράτορος τῆς Ῥωσσίας, ἀπεχώρησεν εἰς Βενδερν

τῆς Βάσσηραβίας ἐφονεύθη δὲ ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Φρειδερίχας τὸ 1718 ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα ἕξ ἐτῶν.

Ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ὀλσταίνου Εὐτίνου ἔγεινε πρῶτος βασιλεὺς ὁ Ἀδόλφος Φρειδερίκος (1751). Ἐκ τοῦ οἴκου τούτου ἀναφέρονται Γουσταῦος Γ'. ἡγεμὼν ἀγαπητὸς καὶ μέγας βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἀπέδωκεν εἰς μὲν τὸν θρόνον τοῦ ἰσχύν, εἰς δὲ τοὺς Σουηδοὺς ἡσυχίαν καὶ πολιτικὴν ἡμίανιν· ἐδολοφονήθη δὲ εἰς τινα χορὸν προσωπίδοφόρων τὸ 1792.

Ὁ τὸ 1809 βασιλεύσας Κάρολος Γ'. μὴ ἔχων ἄμεσον κληρονόμον, υἱοθέτησε κατὰ πρῶτον τὸν πρίγκιπα Χριστιανὸν τοῦ Ὀλσταίνου Αὐγουστεμβούργου· ἀλλὰ τούτου ἀποθανόντος αἰφνιδίως τὴν 21 Αὐγούστου 1810, ἡ διαίτα τοῦ Ὁρέβου ἐξελέξατο τὸν στρατάρχην τοῦ Ναπολέοντος Βερναδόττην, πρίγκιπα τοῦ Μόντε Κόρβου, Γάλλον, τὸν ὁποῖον υἱοθέτησεν ὁ βασιλεὺς ὀνομάσας αὐτὸν Κάρολον Ἰωάννην, καὶ οὗτος ἀνέβη τὸν θρόνον μετὰ τὸν θάνατον Καρόλου Γ'. Ἀπέθανε δὲ τὸ 1844. Ὁ υἱὸς του Ὁσκάρ Α'. διεδέχθη αὐτόν.

§ 89. Πρωσσία.

Ἡ Πρωσσία, οἰκισθεῖσα τὸ πάλαι ὑπὸ τῶν Γυθῶνων καὶ τῶν Βανδῶνων κτλ. ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἔκ τινος ἀποικίας Σκυθῶν, καλουμένων Βορούσων ἢ Προύσσων, οἱ ὁποῖοι ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τῶν Ἰσχυῶν εἰς ἀγνωστοῦ ἐποχῆν.

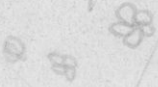
Ὁ Κορράδος δούξ τῆς Μοραβίας καὶ ἡγεμὼν Πολωνός, μὴ δυνάμενος νὰ προφυλάττηται ἀπὸ τὰς λεηλασίας των, προσεκάλεσεν εἰς βοήθειαν τοὺς τευτονικοὺς ἱππότες (1230), τῶν ὁποίων ἡ πρώτη σύστασις ἔγεινεν ἐν Παλαιστίνῃ (1128) μετὰ τὴν κατάκτησιν τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ τῶν σταυροφόρων (1099). Ὁ δούξ τῆς Μοραβίας, τότε ἐπίτροπος τοῦ νέου Βολεσλάου βασιλέως τῆς Πολωνίας, παρεχώρησεν εἰς τοὺς ἱππότες τούτους ἐν ὀνόματι τοῦ ἔθνους νὰ καθέξωσι τὴν Κούλμην· ὑπεχρεώθησαν δὲ νὰ κατακτίσωσι τὴν Πρωσσίαν, ὅπερ τῷ ὄντι κατώρθωσαν, μετὰ δεινὸν 53 ἔτη διαρκέσαντα πόλεμον.

Ἄλλ' ὕστερότερον καὶ αὐτοὶ οἱ ἱππότες προσεβλήθησαν ὑπὸ τῶν πλησίον ἡγεμόνων, οἱ ὁποῖοι ἠγωνίζοντο νὰ οἰκαιοποιηθῶσι μέρος τῶν κατακτήσεών των. Πολλοὶ δὲ πόλεις ἐπνέστησαν καὶ ἐδέχθησαν τὴν προστασίαν των Πολωνῶν. Ὁ φοινικὸς οὗτος πόλεμος ἐπεραιώθη διὰ τῆς ἐν Θόρνῳ συνθήκης (1466), ἣτις ἐξησφάλισε τὴν δυτικὴν ἢ τὴν βασιλικὴν Πρωσσίαν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Πολωνίας, καὶ τὴν Πρωσσίαν τὴν ἀνατολικὴν εἰς τοὺς τευτονικοὺς ἱππότες, ἵνα ἔχωσι ταύτην ὡς τιμᾶριον τοῦ στέμματος τῆς Πολωνίας.

Ὁ Οὐίλλιέλμος υἱὸς τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ τευτονικοῦ ἀγματος Ἀλβέρτου, ὠφεληθεὶς ἐκ τῶν ἐν τῷ βασιλείῳ τούτῳ ταρχῶν, ἐπέτυχε τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ μέρους τούτου καὶ ἀνεγνωρίσθη δούξ καὶ κυριάρχης ἀνεξάρτητος (1656).

Ὁ υἱὸς τοῦ Οὐίλλιέλμου Φρειδερίκος ἐξέτεινε τὰ σχέδιά του καὶ κατὰ

γραφειοποιήσι

γραφειο

γραφειοποιήσι

γραφειοποιήσι

